

Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele: 'n kwalitatiewe ondersoek

Elizabeth Fredrika Steyn BA (Komm)

Verhandeling voorgelê ter gedeeltelike nakoming van die vereistes
vir die graad Magister Artium (Bedryfskommunikasie) in die
Departement Kommunikasie aan die Potchefstroomse
Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys

Studieleier: Prof. AS de Beer

Medestudieleier: Prof. GJL Scholtz

**Potchefstroom
1995**

VOORWOORD

Met die voltooiing van dié verhandeling het ek baie om voor dankbaar te wees. In die besonder teenoor Jesus Christus, my Verlosser en Heiland, wat my 'n Koningskind gemaak het, en elke dag opnuut onder die indruk gebring het van Sy genade en my afhanklikheid van Hom.

Spesifiek ook dankie aan die volgende individue / organisasies:

- Derik - want jy is altyd daar vir my;
- Al my vriende, Pa en Ma, Kapok en Corli, en my skoonouers, sonder wie se (volgehoue) gebede ek nie die studie suksesvol sou kon afhandel nie;
- My studieleier, prof. Arnold de Beer (wat nie tevrede was tot *alles* reg was nie!), maar wat 'n ongelooflike bydrae tot die voltooiing van die studie gelewer het; en my medeleier, prof. Gert Scholtz, vir sy hulp en waardevolle kommentaar;
- Kollegas aan die University of Washington, prof. Tony Giffard en dr. Nancy Rivenburgh, by wie die idee van deelname aan die internasionale navorsingsprojek, 'Global television and the Olympics: the experience of Barcelona '92', oorspronklik ontstaan het; en
- Die Sentrum vir Wetenskapsontwikkeling (SWO) en die Centre d'Estudis Olímpics, Universitat Autònoma de Barcelona in Barcelona, Spanje vir die finansiële bystand in die voltooiing van die navorsingsprojek. Menings in die navorsingsprojek uitgespreek en gevolgtrekkings wat gemaak word, is dié van die navorser en moet nie noodwendig aan bogenoemde organisasies toegeskryf word nie.

ABSTRACT

After an absence of 32 years, South Africa was again allowed to participate in the Olympic Games held in Barcelona in 1992. The country's sportsmen and -women were banned from the Olympic movement after the 1960 Games in Rome on account of the then ruling National Party's apartheid policy. In 1990 the process of political reform gained momentum in the country and international sporting boycotts against South Africa were lifted. The 1992 Olympic Games was not only a first international sporting opportunity for a whole generation of South African athletes chosen on merit, but also for the media coverage of the first major international sporting event in which a non-apartheid South African team could participate.

A qualitative empirical research project was executed against the theoretical background of the systems and functional approach to the media, a transactional model of the relationship between sports and the media, the agenda-setting hypothesis and a model for news values.

In the empirical project the nature, scope and content of the media coverage of the 1992 Olympic Games by a selected number of South African newspapers (*So-wetan*, *Beeld* and *The Star*) and television channels (*TV1* and *CCV*) was critically analyzed.

It was found that press coverage in the three daily newspapers was extensive with relatively little difference in the general portrayal of the Games, not only as an important sporting event, but also as a significant news topic in terms of the country's political and cultural transformation. The analysis also highlighted the news value of topics such as the Games as peace facilitator, the incidence of drugs and money dealing at the Games and the possibility that South Africa might host the Games in 2004 *vis-à-vis* other events of national importance which took place in South Africa at the time of the Olympic Games.

Television coverage of the 1992 Games was described *inter alia* in terms of audience composition, narrative structure, program scheduling, advertising sponsorship and TV broadcast sponsorships.

In general it was found that South Africa's media system was capable of handling a major international sporting event such as the 1992 Games, both in terms of technical expectations and generally expected professional journalistic criteria.

INHOUDSOPGAWE

	p.
INHOUDSOPGAWE	i
LYS VAN FIGURE	xii
LYS VAN TABELLE.....	xiv
LYS VAN ADDENDUMS.....	xiv

HOOFSTUK 1: INLEIDING

1.1	PROBLEEMSTELLING EN MOTIVERING VIR DIE STUDIE	1
1.2	TERREINAFBAKENING	4
1.3	NAVORSINGSDOELSTELLINGS.....	4
1.4	TEORETIESE STELLINGS	5
1.5	NAVORSINGSMETODES.....	5
1.6	WOORDOMSKRYWINGS.....	6
1.6.1	Media	6
1.6.2	Swart persoon	6
1.6.3	Atleet.....	7
1.6.4	Apartheid.....	7

1.7 HOOFSTUKINDELING 7

**HOOFSTUK 2: DIE ROL VAN DIE MEDIA AS SUBSISTEEM
IN DIE SAMELEWING - 'N TEORETIESE UITGANGSPUNT**

2.1	INLEIDING.....	9
2.2	DIE SISTEEMBENADERING TOT DIE MEDIA.....	11
2.2.1	Fisiese, geografiese en tipografiese eienskappe in 'n samelewing	13
2.2.2	Die stand van tegnologiese ontwikkeling in 'n samelewing	13
2.2.3	Kulturele eienskappe wat 'n rol speel in die gedrag van individue in 'n samelewing	14
2.2.4	Ekonomiese omstandighede waarin 'n samelewing verkeer	14
2.2.5	Politieke uitgangspunte wat prominent in 'n samelewing figureer	15
2.2.6	Mediagebruik in 'n bepaalde samelewing.....	15
2.3	WENNER SE TRANSAKSIONELE MODEL: DIE VERHOUDING TUSSEN DIE MEDIA, SPORT EN DIE SAMELEWING	16
2.3.1	Die mediagehoor.....	19
2.3.1.1	<i>Belangstelling in die uitsending en gedrag tydens die uitsending</i>	<i>20</i>
2.3.1.2	<i>Verandering in die mediagehoor se gedragspatrone as gevolg van blootstelling aan sportuitsendings deur die elektroniese media</i>	<i>20</i>
2.3.1.3	<i>Mediakommentaar tydens sportuitsendings</i>	<i>21</i>
2.3.2	Die inhoud van kommentaar tydens sportuitsendings	22
2.3.3	Die vervaardiging van 'n sportuitsending	24
2.3.3.1	<i>Sportorganisasies.....</i>	<i>24</i>

2.3.3.2	<i>Media-organisasies</i>	25
2.3.3.3	<i>Die sportskrywer</i>	27
2.4	DIE AGENDASTELLINGSMODEL	29
2.4.1	Agtergrond en motivering vir navorsing oor die media-agenda	30
2.4.2	Vertrekpunte van die agendastellingsmodel.....	33
2.4.3	Die media-agenda	34
2.4.4	Kritiek teen die agendastellingsmodel	35
2.4.5	Samevattend	36
2.5	NUUSWAARDES EN NUUSWAARDIGHEID	38
2.5.1	Die afstandsdimensie	40
2.5.1.1	<i>Afstand met betrekking tot tyd</i>	41
2.5.1.2	<i>Afstand met betrekking tot ruimte</i>	41
2.5.1.3	<i>Sosio-psigiese afstand</i>	42
2.5.2	Die intensiteitsdimensie	44
2.5.2.1	<i>Verandering in die status quo</i>	45
2.5.2.2	<i>Omvang van die gebeurtenis</i>	45
2.5.2.3	<i>Ongewoonheid of onverwagsheid van die gebeurtenis</i>	45
2.6	DIE GEBRUIK- EN BELONINGSBENADERING TOT DIE MEDIA IN DIE SAMELEWING	49
2.7	DIE MEDIA EN DIE SKEP VAN PSEUDO-GEBEURE	50
2.8	IMPLIKASIES VIR DIE MEDIA IN DIE UITSENDING VAN 'HERSKEPTE' GEBEURE	53
2.8.1	Stereotipe veralgemenings.....	54
2.8.2	Verantwoordelikheid tot objektiwiteit en balans	56
2.9	SAMEVATTING	57

HOOFSTUK 3: DIE HISTORIESE VERBAND TUSSEN APARTHEID, SPORT EN DIE OLIMPIESE SPELE IN SUID- AFRIKA

3.1	INLEIDING.....	59
3.1.1	Sport as subsisteem binne die samelewing.....	59
3.1.2	Politiek as subsisteem binne die samelewing	61
3.2	DIE ONTWIKKELING VAN DIE ROL VAN SPORT BINNE DIE GEMEENSAP	62
3.2.1	Die rol van sport in antieke Griekeland	62
3.2.2	Faktore wat verantwoordelik was vir die veranderende rol van sport in die samelewing.....	64
3.2.2.1	<i>Tegnologiese ontwikkeling, met die gepaardgaande verstedeliking.....</i>	<i>64</i>
3.2.2.2	<i>Toenemende rykdom, met die gevolg dat die individu oor meer vrye tyd beskik.....</i>	<i>65</i>
3.2.2.3	<i>Die ontwikkeling van sport as 'n 'sake-onderneming'</i>	<i>65</i>
3.2.2.4	<i>Die mate waarin sport verpolitiseer is (veral met betrekking tot die Olimpiese Spele)</i>	<i>66</i>
3.3	DIE INVLOED VAN POLITIEK OP SPORT BINNE DIE SUID-AFRIKAANSE KONTEKS	69
3.3.1	Die periode 1900-1956.....	70
3.3.1.1	<i>Afrikaners teen Engelstalige Suid-Afrikaners</i>	<i>70</i>
3.3.1.2	<i>Blank teen nie-blank</i>	<i>71</i>
3.3.2	Die periode 1956-1967.....	74
3.3.3	Die periode 1967-1983.....	80
3.3.4	Die periode 1980-1992.....	84

3.3.5	Die periode 1992 en verder	88
3.3.5.1	<i>Media-weergawe van gebeure</i>	89
3.3.5.2	<i>Politieke simbole</i>	90
3.3.5.3	<i>Die Regering van Nasionale Eenheid se sportbeleid</i>	90
3.3.5.4	<i>Die Olimpiese Spele in 2004</i>	92
3.4	SAMEVATTING	95

HOOFSTUK 4: TELEVISIEDEKKING VAN INTERNASIONALE SPORTGELEENTHEDE AS GROEIENDE BEDRYF

4.1	INLEIDING	98
4.2	DIE ONTWIKKELING VAN MEDIADEKKING VAN INTERNASIONALE SPORTGELEENTHEDE	101
4.2.1	Die interaktiewe verhouding tussen sport en die Amerikaanse media sedert die vorige eeu	101
4.2.1.1	<i>Die situasie aan die einde van die agtiende eeu en eerste jare van die negentiende eeu</i>	102
4.2.1.2	<i>Die industriële revolusie van die 1830s en 1840s</i>	103
4.2.1.3	<i>Sport as kulturele instelling in die negentiende eeu</i>	104
4.2.1.4	<i>Die 'Golden Age of Sports(writing)'</i>	105
4.2.1.5	<i>Die ontwikkeling van radio in 1922</i>	105
4.2.1.6	<i>Die koms van televisie in die jare vyftig</i>	106
4.3	AMERIKAANSE TELEVISIEDEKKING VAN OLIMPIESE SPELE-BYEENKOMSTE IN DIE LAASTE DEEL VAN DIE TWINTIGSTEEU	109
4.3.1	Die 22ste Olimpiade in Moskou, 1980.....	110
4.3.2	Die 23ste Olimpiade in Los Angeles, 1984.....	112
4.3.3	Die 24ste Olimpiade in Seoel, 1988.....	113

4.3.4	Die 25ste Olimpiade in Barcelona, 1992	115
4.3.4.1	<i>Fasiliteite</i>	116
4.3.4.2	<i>Ruimte</i>	116
4.3.4.3	<i>Uitsaairegte</i>	117
4.4	SUID-AFRIKAANSE MEDIADEKKING VAN SPORT	118
4.4.1	Mediadekking van sportbyeenkomste deur beide die gedrukte en elektroniese media in die jare voor 1990	118
4.4.2	Televisiedekking van sport sedert die jare negentig	121
4.4.3	Mediadekking van die 1995 Wêreldbeker Rugbytoernooi in Suid-Afrika	123
4.5	SAMEVATTING	125

HOOFSTUK 5: DIE STRUKTUUR VAN DIE MEDIASISTEEM IN SUID-AFRIKA

5.1	INLEIDING	127
5.2	DIE STRUKTUUR VAN DIE GEDRUKTE MEDIA IN SUID-AFRIKA	128
5.2.1	Die boeksisteem	130
5.2.2	Die koerantsisteem	132
5.2.2.1	<i>Die Argus Printing Company</i>	133
5.2.2.2	<i>Times Media</i>	133
5.2.2.3	<i>Nasionale Pers</i>	134
5.2.2.4	<i>Die Perskorporasie van Suid-Afrika (Perskor)</i>	135
5.2.2.5	<i>Die rol van die gedrukte media in persdekking van sport</i>	135
5.2.3	Die tydskrifsisteem	136

5.3	DIE STRUKTUUR VAN DIE RADIOSISTEEM IN SUID-AFRIKA	140
5.3.1	Radiostasies onder SAUK-beheer	141
5.3.2	Onafhanklike radiostasies in die land	143
5.3.2.1	<i>Radio 702</i>	143
5.3.2.2	<i>Capital Radio 604</i>	144
5.4	DIE STRUKTUUR VAN DIE TELEVISIESISTEEM	144
5.4.1	Televisiekanale onder SAUK-beheer	145
5.4.1.1	<i>TV1</i>	145
5.4.1.2	<i>Contemporary Community Values Television (CCV-TV)</i>	147
5.4.1.3	<i>National Network Television (NNTV)</i>	148
5.4.2	Ander televisiedienste	150
5.4.2.1	<i>Bop-TV</i>	150
5.4.2.2	<i>Electronic Media Network (M-Net)</i>	151
5.4.3	Satellietfasiliteite vir media-uitsendings in Suid-Afrika.....	153
5.5	SAMEVATTING	154

HOOFSTUK 6: SUID-AFRIKAANSE MEDIADEKKING VAN DIE 1992 OLIMPIESE SPELE: 'N KWALITATIEWE ONDERSOEK

6.1	INLEIDING.....	156
6.2	METODOLOGIE EN NAVORSINGSONTWERP	157
6.2.1	Vorige navorsing	158
6.2.2	Redes vir die ondersoek.....	159
6.2.3	Navorsingsdoelstellings.....	160

6.2.4	Insameling van inligting	161
6.2.4.1	<i>Dagblaie</i>	161
6.2.4.2	<i>Radio</i>	162
6.2.4.3	<i>Televisie</i>	162
6.2.5	Interpretasie van inligting	163
6.3	SUID-AFRIKAANSE PERSDEKKING VAN DIE OLIMPIESE SPELE	165
6.3.1	Die aard, omvang en inhoud van voorbladdekking in <i>Sowetan</i> , 11 Julie 1992 - 16 Augustus 1992	165
6.3.1.1	<i>Aard van voorbladdekking van die Spele in Sowetan</i>	166
6.3.1.2	<i>Omvang van voorbladdekking van die Spele Sowetan</i>	167
6.3.1.3	<i>Inhoud van voorbladdekking van die Spele in Sowetan</i>	169
6.3.1.4	<i>Beriggewing oor die Olimpiese Spele in ander dele van Sowetan</i>	169
6.3.1.5	<i>Samevatting</i>	171
6.3.2	Die aard, omvang en inhoud van voorbladdekking in <i>Beeld</i> , 11 Julie 1992 - 16 Augustus 1992	172
6.3.2.1	<i>Aard van voorbladdekking van die Spele in Beeld</i>	173
6.3.2.2	<i>Omvang van voorbladdekking van die Spele in Beeld</i>	174
6.3.2.3	<i>Inhoud van voorbladdekking van die Spele in Beeld</i>	177
6.3.2.4	<i>Beriggewing oor die Olimpiese Spele in ander dele van Beeld</i>	181
6.3.2.5	<i>Samevatting</i>	183
6.3.3	Die aard, omvang en inhoud van voorbladdekking in <i>The Star</i> , 11 Julie 1992 - 16 Augustus 1992	184
6.3.3.1	<i>Aard van voorbladdekking van die Spele in The Star</i>	184
6.3.3.2	<i>Omvang van voorbladdekking van die Spele in The Star</i>	186
6.3.3.3	<i>Inhoud van voorbladdekking van die Spele in The Star</i>	188
6.3.3.4	<i>Beriggewing oor die Olimpiese Spele in ander dele van The Star</i>	192
6.3.3.5	<i>Samevatting</i>	197

6.3.4	Persdekking van die Olimpiese Spele in ander segmente van die Suid-Afrikaanse dag- en weekbladpers.....	197
6.3.4.1	<i>Persdekking van die Olimpiese Beweging</i>	197
6.3.4.2	<i>Fasiliteite wat by die Spele beskikbaar gestel is</i>	198
6.3.4.3	<i>Die rol van geld in die organisering van die Spele</i>	199
6.3.4.4	<i>Die gebruik van opklikkers</i>	199
6.3.4.5	<i>Voorstelling van Barcelona en Katalonië</i>	199
6.3.4.6	<i>Suid-Afrika se terugkeer tot die Spele</i>	200
6.3.5	Samevattend	202
6.4	SUID-AFRIKAANSE RADIODEKKING VAN DIE OLIMPIESE SPELE.....	204
6.4.1	Samevatting	205
6.5	SUID-AFRIKAANSE TELEVISIEDEKKING VAN DIE OLIMPIESE SPELE.....	206
6.5.1	Beskikbaarheid van elektroniese media-fasiliteite in die land	206
6.5.2	Televisiekanale met eksklusiewe uitsaairegte van die Spele	209
6.5.3	Die SAUK se mediaspan in Barcelona	212
6.5.4	Suid-Afrikaanse televisiekommentaar tydens Spele-uitsendings	213
6.5.4.1	<i>Kommentaar deur plaaslike uitsaaiers</i>	213
6.5.4.2	<i>Kommentaar deur internasionale mediaspanne</i>	214
6.5.5	Grootte en samestelling van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor	216
6.5.5.1	<i>Grootte van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor vir die Olimpiese Spele-uitsendings.....</i>	217
6.5.5.2	<i>Samestelling van die Suid-Afrikaanse televisie-gehoor vir die Olimpiese Spele-uitsendings.....</i>	221
6.5.5.3	<i>Kykpatrone deur die Suid-Afrikaanse televisie-gehoor na die Olimpiese Spele-uitsendings.....</i>	221
6.5.6	Die duur en formaat van die Spele-uitsendings.....	222
6.5.6.1	<i>Programskedule</i>	222
6.5.6.2	<i>Formaat van die uitsendings</i>	223

6.5.7	Reklame-borgskappe en -onderbrekings tydens die Spele-uitsendings	224
6.5.7.1	<i>Borgskapoooreenkomste</i>	226
6.5.7.2	<i>Reklame-onderbrekings</i>	229
6.5.8	Inhoud van televisie-uitsendings oor die Olimpiese Spele	231
6.5.8.1	<i>Elemente van die Olimpiese Spele in die algemeen wat in die televisie-uitsendings na vore gekom het</i>	231
6.5.8.2	<i>Elemente van Barcelona en Katalonië wat in die televisie-uitsendings na vore gekom het</i>	233
6.5.8.3	<i>Elemente van Suid-Afrikaanse deelname aan die Spele wat in die televisie-uitsendings na vore gekom het</i>	236
6.5.9	Samevatting	238
6.6	SAMEVATTING	238

HOOFSTUK 7: OPSOMMING, GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

7.1	INLEIDING	239
7.2	DIE LITERATUURONDERSOEK: DIE GEBRUIK EN TOEPASSING VAN TEORETIESE MODELLE	239
7.3	DIE EMPIRIESE ONDERSOEK: DIE SUID-AFRIKAANSE MEDIADEKKING VAN DIE 1992 OLIMPIESE SPELE	242
7.3.1	Die interaksie tussen sport en politiek as sub siste me in die Suid-Afrikaanse samelewing	243
7.3.2	Die wyse waarop die 1992 Olimpiese Spele as internasionale sportbyeenkoms mediadekking in die Suid-Afrikaanse media gekry het	243
7.3.2.1	<i>Dagblaaie</i>	243
7.3.2.2	<i>Radio</i>	247

7.3.2.3	Televisie	247
7.4	AANBEVELINGS VIR TOEKOMSTIGE NAVORSING	249
7.4.1	Samestelling van die Suid-Afrikaanse mediaspan vir internasionale sportbyeenkomste met die omvang van die Olimpiese Spele	249
7.4.2	Kwantitatiewe navorsing oor dieselfde onderwerp	250
	BRONVERWYSINGS	251

LYS VAN FIGURE

Figuur 2.1 Hiebert se sisteembenadering tot die media.....	12
Figuur 2.2 Wenner se transaksionele model: die verhouding tussen die media, sport en die samelewing.....	18
Figuur 2.3 Rogers & Dearing se model van komponente in die agendastellingsproses	29
Figuur 6.1 Omvang van voorbladdekking in <i>Sowetan</i> , 1992-07-11 - 1992-08-16 (N=65)	168
Figuur 6.2 Omvang van voorbladdekking in <i>Beeld</i> , 1992-07-11 - 1992-08-16 (N=91)	175
Figuur 6.3 Inhoud van voorbladdekking in <i>Beeld</i> , 1992-07-11 - 1992-08-16 (N=22)	177
Figuur 6.4 Omvang van voorbladdekking in <i>The Star</i> , 1992-07-11 - 1992-08-16 (N=119)	187
Figuur 6.5 Inhoud van voorbladdekking in <i>The Star</i> , 1992-07-11 - 1992-08-16 (N=29)	189
Figuur 6.6 Voorbladdekking van die Olimpiese Spele in <i>Sowetan</i> , <i>Beeld</i> en <i>The Star</i> (N=54).....	203
Figuur 6.7 Uur spandeer aan sportuitsendings oor SAUK-radiostasies (1992/3)	204
Figuur 6.8 Totale bevolking 1992 (N=33 000 000)	207
Figuur 6.9 Aantal huishoudings in die land met minstens een televisiestel, 1992 (N=3 838 000).....	208
Figuur 6.10 Suid-Afrikaanse televisiegehoor vir TV1, 1992 (N=4 609 000)....	210

Figuur 6.11 Suid-Afrikaanse televisiegehoor vir CCV, 1992 (N=5 743 000)...	210
Figuur 6.12 Sportuitsendings in 1992/3 in minute (N=1 763)	211
Figuur 6.13 Uur spandeer aan sportuitsendings, SAUK-TV, 1992 (N=603)....	211

LYS VAN TABELLE

Tabel 6.1 Totale aantal huishoudings in die land met ten minste een televisiestel (volgens bevolkingsgroepe)	208
---	-----

Tabel 6.2 Grootte van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor vir TV1 volgens bevolkingsgroepe (1992).....	217
---	-----

Tabel 6.3 Grootte van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor vir CCV volgens bevolkingsgroepe (1992).....	217
---	-----

LYS VAN ADDENDUMS

ADDENDUM 1: Uiteensetting van persdekking oor gebeure van nasionale belang in die tydperk 1992-07-11 - 1992-08-16 soos weergegee op die voorblaaie van die dagblaaie <i>Sowetan</i> , <i>Beeld</i> en <i>The Star</i>	I
--	---

ADDENDUM 2: Programskedules van televisie-uitsendings oor Suid-Afrikaanse televisie vir die tydperk 25 Julie 1992 - 9 Augustus 1992.....	VII
---	-----

HOOFSTUK 1: INLEIDING

1.1 PROBLEEMSTELLING EN MOTIVERING VIR DIE STUDIE

Suid-Afrikaanse atlete is in 1992 vir die eerste keer in meer as drie dekades toegelaat om aan die Olimpiese Spele - die omvangrykste sportbyeenkoms ter wêreld - in Barcelona deel te neem. Weens die apartheidsbeleid is Suid-Afrikaanse atlete progressief sedert die Nasionale Party se bewindsaanvaarding in 1948 uit internasionale mededinging geweier. Ondanks internasionale sportboikotte het sport as subsisteem binne die Suid-Afrikaanse samelewing egter steeds een van die gewildste tydverdrywe onder alle bevolkingsgroepe in die land gebly (vgl. bv. Green & Lascaris, 1990:122; Kotzé, 1978; kyk ook hoofstuk 3).

Namate politieke normalisering in die land ingetree het, is Suid-Afrikaanse sportlui algaande weer tot internasionale deelname toegelaat. Die hoogtepunt hiervan was waarskynlik die eerste Suid-Afrikaanse deelname aan die Olimpiese Spele sedert 1960 (vgl. Griffiths, 1992a:26).

Suid-Afrikaanse sportlui en die media was veral in die tydperk 1960-1990 in 'n groot mate geïsoleer van internasionale sportbyeenkomste waaraan Suid-Afrikaners kon deelneem.¹ Ondanks hierdie internasionale boikotaksies het sport, as deel van Suid-Afrika se rasseverdeelde samelewing (Archer & Bouillon, 1982), steeds plaaslik en internasionaal 'n hoë prioriteit op die media-agenda geniet (Brickhill, 1976; Idaf, 1991:36).

Weens die Nasionale Party se sportbeleid het sport en die mediadekking daarvan toenemend in die jare sewentig en tagtig onafskeidbaar geword. Dié interaksie tussen politiek en sport as kultuurvorme in die Suid-Afrikaanse samelewing het derhalwe 'n besondere uitwerking op die massamedia in die algemeen, maar veral ook op die wyse gehad waarop mediadekking van sport as 'n nuusgebeurtenis

¹ Dié atlete het onder andere ingesluit: Paul Nash - 'n agtienjarige Suid-Afrikaanse naelloper wat, op een dag, sowel die 100 meter in 10 sekondes as die 200 meter in 'n tyd van 20,1 sekonde tydens 'n atletiekbyeenkoms in Zürich gewen het; Karin Muir, die twaalfjarige 'wunderkind' wat die hoogtepunt van haar swemloopbaan in 1968 (die jaar waarin die Olimpiese Spele in Mexiko plaasgevind het) bereik het, maar nie aan die Spele kon deelneem nie as gevolg van Suid-Afrika se skorsing uit dié beweging (Kotzé, 1978:109-117).

gegee is (vgl. die funksionele benadering van McQuail, 1983; Hiebert, Ungurait & Bohn, 1985; Severin & Tankard, 1992; en De Beer, 1993a:15-18 oor die rol van die media as subsisteem in interaksie met ander sosiale sisteme soos politiek en kultuur; asook Abel, 1981; Bagdikian, 1971; Gans, 1980; Tuchman, 1978 oor die aard van nuus en nuusdekking).

Dit is 'n aanname van hierdie ondersoek dat Suid-Afrika se deelname aan die 1992 Olimpiese Spele die verwagting by die algemene publiek as mediagebruikers geskep het dat daar 'n besondere vorm van mediadekking van die Spele in die land sou wees. Dié antisipasie is in ooreenstemming met die teoretiese model van agendastelling soos dit aanvanklik deur McCombs & Shaw (1972) ontwikkel is. Dié model stel onder meer dat die media aandag aan sekere sake gee en ander ignoreer en sodoende 'n bepaalde openbare nuusagenda skep (McCombs, 1981; McQuail & Windahl, 1990:62).

Volgens teoretiese aannames en modelle oor nuus (vgl. bv. die nuuswaarde-model van De Beer, 1977; asook Harriss, Leiter & Johnson, 1992 se uiteensetting van nuuswaardes), sou 'n sportgebeurtenis soos die eerste Olimpiese Spele waarvan Suid-Afrikaanse atlete ná dertig jaar deelneem, ook oor 'n hoë nuuswaarde-indeks beskik en dus deur die plaaslike media op die nuusagenda geplaas word deurdat wye mediadekking daaraan verleen word.

Suid-Afrika het in die laaste helfte van die twintigste eeu die buitengewone situasie in die Westerse wêreld beleef dat televisie-uitsendings eers in 1976 in die land begin is (kyk hoofstuk 5). Sedertdien het dié deel van die Suid-Afrikaanse mediasisteem nooit (voor 1992) die geleentheid gehad om 'n internasionale sportbyeenkoms met die omvang en belangrikheid van die Olimpiese Spele uit te saai nie.

Om klaarblyklike redes is daar dus nie die afgelope dertig jaar akademiese navorsing oor mediadekking van Suid-Afrika se deelname aan die Olimpiese Spele gedoen nie. Daar het wel plaaslik 'n aantal navorsingspublikasies oor die *historiese oorsprong* van die Olimpiese Spele verskyn (vgl. Van der Merwe, 1987). Deur die jare het navorsers soos Lapchick (1973) en Scholtz (1976, 1983) die *invloed van politiek* op sport in Suid-Afrika, asook die invloed daarvan op Suid-Afrika se uitsluiting uit die Olimpiese Spele, ondersoek. Sommige ander navorsingsprojekte het nie oor die Olimpiese Spele as sodanig gehandel nie, maar het in besonder die *effek van apartheid op sport* ondersoek (vgl. bv. Heath, 1987). Oor die laaste jare het daar ook wel 'n aantal algemene of populêre artikels

oor Suid-Afrika en die Olimpiese Spele verskyn (bv. Perlman, 1990; Ramsamy, 1991).

Sover vasgestel kon word, is die Suid-Afrikaanse *mediadekking* van die Olimpiese Spele nog nie vanuit 'n kommunikasiekundige perspektief ondersoek nie. Suid-Afrika se toelating tot die Olimpiese Spele van 1992 het dus ook buitengewone moontlikhede vir 'n ondersoek oor die mediadekking (dagblad, radio en televisie) daarvan vir medianavorsers in die land geskep.

Nog 'n teoretiese aanname van dié ondersoek is dat Suid-Afrika oor 'n hoogs professioneel- en tegnies-gesofistikeerde mediasisteam beskik (vgl. die uiteensetting van die verskillende mediavorme in De Beer, 1993a; kyk ook hoofstuk 5). Gevolglik is algemeen aanvaar dat die Suid-Afrikaanse media op funksionele wyse dekking aan nuusgebeurtenisse van besondere omvang (soos in die geval van die Olimpiese Spele) behoort te kon gee. Ondanks die feit dat televisie eers ná Suid-Afrika se skorsing uit die Olimpiese Spele ingestel is (kyk bv. Mersham, 1993), het dit volgens kritici die vermoë om op tegnies-suksesvolle wyse mediadekking te kan verleen aan belangrike internasionale (vgl. bv. die Wêreldbeker Krieketreeks in 1992 in Australië) en plaaslike sportgebeure (vgl. bv. die jaarlikse omvangryke Comrades-marathon).

Die media speel 'n belangrike rol as bron van inligting oor verskeie aspekte in die samelewing, ook oor sportgebeure. Volgens Wright (1964) se 'funksionele inventaris' en Lasswell (1948) se verbale model van mediafunksies, is 'n kernvraag in dié verband onder meer: in welke mate en op welke wyse gee bepaalde segmente van 'n mediasisteam in 'n bepaalde samelewing mediadekking aan bepaalde gebeure wat in daardie stadium as nuuswaardig getipeer kan word? Dit is dan ook die navorsingsvraag wat spesifiek met betrekking tot die Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele aan die orde gestel word, naamlik: *Wat was die aard, omvang en inhoud van die Suid-Afrikaanse mediadekking met betrekking tot die Olimpiese Spele van 1992?* In terme van die relevantheid en noodsaaklikheid van die ondersoek kan gestel word dat bogenoemde navorsingsvraag enersyds akademies van belang is omdat daar nog nie voorheen oor die onderwerp navorsing gedoen is nie, maar andersyds omdat dit 'n praktyk-gerigte vraag oor die interaksie tussen politieke, sport- en mediasisteme en die funksionering van die media met betrekking tot 'n histories belangrike internasionale sportgebeurtenis aan die orde stel (vgl. 6.2.1).

1.2 TERREINAFBAKENING

Teen die agtergrond van 1.1 word die navorsingsterrein op die volgende wyse afgebaken.

Aan die hand van die funksioneel-analitiese benadering tot die rol en funksie van die media in die samelewing (soos onder meer uiteengesit in die sisteembenadering van Hiebert *et al.* 1985), word die verwantskap tussen die drie subsysteme in die samelewing (sport, politiek en die media) ondersoek. Die ondersoek word spesifiek van toepassing gemaak op die 1992 Olimpiese Spele en die wyse waarop Suid-Afrikaanse mediadekking aan hierdie nuusgebeurtenis gegee is. Dié teoretiese uitgangspunt word verder ondersteun deur die gebruik van Wenner (1991) se transaksionele model wat die verband tussen sport en die media aandui, asook die agendastellingsmodel (Mc Combs & Shaw, 1972) en De Beer (1977) se model van nuuswaardes.

In dié verband word die volgende segmente van die Suid-Afrikaanse media ondersoek:

- die gedrukte media (spesifiek die drie dagblaaie *Sowetan*, *Beeld* en *The Star*); en
- die elektroniese media (spesifiek TV1 en CCV).

1.3 NAVORSINGSDOELSTELLINGS

Die navorsingsdoelstellings van die ondersoek is:

1.3.1 om 'n literatuurgebaseerde uiteensetting te gee van:

- die aard van mediadekking van sportgebeure soos die Olimpiese Spele teen die agtergrond van die volgende teoretiese konsepte: die sisteembenadering tot die media (wat mediafunksies insluit); die transaksionele model (wat die verwantskap tussen sport en die media aandui); agendastelling en nuuswaardes. Die gebruik- en beloningbenadering tot die media en die rol van die media in die skep van pseudo-gebeure word op sekondêre vlak ondersoek;

- die ontwikkeling op sport- en politieke gebied wat gelei het tot Suid-Afrika se skorsing uit die Olimpiese Spele in die jare ses-tig en die daaropvolgende hertoelating tot die Spele van 1992;
- die ontwikkeling van sport as subsisteem binne die samelewing op grond van onder meer die mediadekking wat daaraan verleen word; asook

1.3.2 om op kwalitatief-empiriese wyse ondersoek in te stel na die aard, omvang en inhoud van die Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele (kyk 6.2.3).

1.4 TEORETIESE STELLINGS

Teen die agtergrond van 1.3 word die volgende teoretiese stellings gemaak:

- 1.4.1 Die media sal in terme van die teoretiese konsepte sosiale sisteem; mediafunksies; die transaksionele model van sport, die media en die samelewing; asook agendastelling; nuuswaardes; die gebruik- en beloning-benadering tot die media en die skep van pseudo-gebeure 'n duidelik-aanwysbare rol in die mediadekking van 'n buitengewone nuusgebeurtenis soos die Olimpiese Spele van 1992 speel.
- 1.4.2 Op grond van die Suid-Afrikaanse mediasamestelling en -struktuur, asook ontvangerverwagtinge, behoort die Suid-Afrikaanse media grootliks in staat te wees om (in terme van 1.4.1) op 'n funksionele en doelmatige wyse mediadekking aan 'n omvangryke gebeurtenis soos die Olimpiese Spele te verleen.
- 1.4.3 Die aard, omvang en inhoud van bogenoemde mediadekking kan aan die hand van 'n kwalitatief-empiriese ondersoek van bepaalde geselekteerde media bepaal word.

1.5 NAVORSINGSMETODES

Die navorsingsmetodes is histories-kontekstueel en kwalitatief van aard. 'n Kwalitatief-beskrywende inhoudsanalise van die mediadekking van 'n segment van die Suid-Afrikaanse media, asook ander tersaaklike bronne is gedoen. Die juiste aard en omvang van die navorsingsvrae en empiriese ondersoek word in die loop van die studie uiteengesit. 'n Evaluerende integrasie van die navorsingsresultate

wat uit die ondersoek verkry is, word aan die einde van elke hoofstuk en in meer besonderhede in hoofstuk 7 gegee.

Die *teoretiese ondersoek* sluit 'n literatuurontleding van tersaaklike bronne, asook plaaslike televisie-, radio- en persweergawes oor die navorsingsonderwerp in.

Die *empiriese ondersoek* bestaan uit:

- 'n kwalitatiewe ontleding van beriggewing in drie vergelykbare dagblaaie, naamlik *Sowetan*, *Beeld* en *The Star* twee weke voor, tydens en twee weke ná die Olimpiese Spele;
- 'n beperkte kwalitatiewe ontleding van bepaalde fasette van geselekteerde radio-uitsendings in die land voor en tydens die Olimpiese Spele;
- 'n kwalitatiewe ontleding van die televisiedekking van die Olimpiese Spele deur TV1 en CCV tydens die duur daarvan.

1.6 WOORDOMSKRYWINGS

Vir die doeleindes van dié studie is dit belangrik dat kort woordomskrywings gegee word van die volgende konsepte wat in die studie na vore kom.

1.6.1 Media

Onder die begrip 'media' word die gedrukte media, koerante en in 'n mindere mate tydskrifte, sowel as die elektroniese media - radio en televisie - ingesluit.

1.6.2 Swart persoon

Die term 'swart persoon' word gebruik om iemand van Afrika-afkoms aan te dui. Dit mag ook kleurlinge, Indiërs en Asiërs in die Suid-Afrikaanse rasseterminologie insluit.

1.6.3 Atleet

Waar toepaslik, verwys die term 'atleet' ook na sportpersoonlikhede. Verwysing na die manlike vorm, sluit, waar toepaslik, ook die vroulike vorm in.

1.6.4 Apartheid

Die begrip 'apartheid' verwys na alle aktiwiteite wat betrekking op afsonderlike ontwikkeling binne die Suid-Afrikaanse samelewing gehad het, asook alle beleidsuitsprake en regulasies wat hierop betrekking het.

1.7 HOOFSTUKINDELING

Hoofstuk 1 dien as 'n inleidende hoofstuk waarin onder meer die probleemstelling en motivering, terreinafbakening, navorsingsdoelstellings en navorsingsmetodes vir die studie aan die orde gestel is. Dit dui die noodsaaklikheid van 'n studie oor hierdie onderwerp aan en gee 'n uiteensetting van sake wat in die loop van die studie ondersoek word.

Hoofstuk 2 gee 'n literatuuroorsig en lê die teoretiese grondslag vir die empiriese ondersoek wat in hoofstuk 6 aan die orde kom. Die hoofstuk bied 'n raamwerk van die aard van mediadekking van sport as 'n bepaalde kultuurvorm binne 'n spesifieke samelewing. Teoretiese konsepte soos die sisteembenadering tot die media, die transaksionele model wat die verband tussen sport en die media aandui, agendastelling, nuuswaardes en die vermoë van die media om pseudo-gebeure te skep, dien as agtergrond waarteen die mediadekking van groot sportbyeenkomste soos die Olimpiese Spele later ondersoek word.

Hoofstuk 3 bied 'n literatuuroorsig oor die verband tussen sport en politiek as sub-sisteme binne die Suid-Afrikaanse samelewing, asook ontwikkelinge binne dié twee samelewingskragte wat gelei het tot Suid-Afrika se skorsing uit die Olimpiese Spele in die jare sestig. In dié hoofstuk word ook die vernaamste redes vir Suid-Afrika se hertoelating tot die Olimpiese Spele van 1992 bespreek. Hoofstuk 3 dui ook die verband aan tussen hoofstukke 2, 4 en 5 met betrekking tot die kwessie van mediadekking van sport.

Hoofstuk 4 gee 'n oorsig oor die wêreldwye tendens van mediadekking van groot sportbyeenkomste, en dui aan hoe dié spesifieke tendens sedert die vorige eeu in Amerika ontwikkel het van 'n aanvanklike 'afskoop-bedryf' tot die omvangryke bedryf wat dit vandag is. Die hoofstuk dui ook die verband aan met hoofstuk 5

deur 'n uiteensetting te gee van die wyse waarop mediadekking van plaaslike en internasionale sportbyeenkomste toenemend sedert die jare negentig gedoen is, met spesifieke verwysing na die Wêreldbeker-Rugbytoernooi wat in 1995 in Suid-Afrika gespeel is.

Hoofstuk 5 gee 'n oorsig oor die struktuur van die mediasisteem (gedrukte sowel as elektroniese media) in Suid-Afrika, as agtergrond vir die ondersoek wat in hoofstuk 6 aan die beurt kom.

In hoofstuk 6 word op 'n kwalitatief-empiriese wyse ondersoek ingestel na die wyse waarop segmente van die gedrukte media (dagblaaie en in 'n mindere mate weekblaaie en tydskrifte) en die elektroniese media (televisie en in 'n mindere mate radio) in Suid-Afrika mediadekking aan die Olimpiese Spele van 1992 verleen het.

In hoofstuk 7 word die gevolgtrekkings getref en aanbevelings gemaak vir toekomstige navorsing op die gebied van mediadekking van omvangryke sportbyeenkomste soos die Olimpiese Spele.

HOOFSTUK 2: DIE ROL VAN DIE MEDIA AS SUBSISTEEM IN DIE SAMELEWING - 'N TEORETIESE UITGANGSPUNT

2.1 INLEIDING

In hoofstuk 1 is 'n uiteensetting gegee van die wyse waarop die studie aangepak word. Teen die agtergrond van die probleemstelling en die doelstellings van die studie, word hoofstuk 2 gewy aan die teoretiese aspekte oor die interaksie wat bestaan tussen die media en die samelewing waarbinne dit funksioneer; die vermoë van die media om 'n nuustema op die media-agenda te plaas - die agendastellingsmodel van die media; en bepaalde vereistes wat 'n gebeurtenis nuuswaardig maak - nuuswaardes. Om die funksies van die media (soos hierbo genoem) te illustreer, is dit in die eerste plek belangrik om die rol van die media as subsisteem in die samelewing te bespreek. Hierdie saak word ook in hierdie hoofstuk aangespreek, en wel aan die hand van twee modelle, naamlik die sisteembenadering soos uiteengesit deur Hiebert *et al.* (1985)² en die transaksionele model van Wenner (1991) wat die verwantskap tussen die media, sport en die samelewing aandui.

Van al die verskillende vorme van die massamedia wat bestaan, is televisie waarskynlik dié medium met die vermoë om die grootste aantal mense uit alle vlakke van die samelewing en wêrelddele by 'n enkele nuusgebeurtenis te betrek (Shaw & Martin, 1992:915). Televisie besit voorts die vermoë om individue met verskillende verwysingsraamwerke te verenig in die sogenaamde 'global village' wat die medianavorser Marshall McLuhan (1964) drie dekades gelede reeds in die vooruitsig gestel het.

² Hierdie ondersoek word binne die kader van die funksioneel-analitiese benadering tot die media gedoen en die sisteembenadering van Hiebert *et al.* (1985) word as teoretiese vertrekpunt daarvan gebruik. Die ondersoek gee egter nie spesifiek aandag aan die problematiek en kritiek rondom bogenoemde benadering nie, hoewel die skrywer bewus is daarvan. Bogenoemde kritiek handel bv. oor die feit dat die benadering moeilik operasionaliseerbaar is en dat dit problematies is om aan te dui presies hoe die verskillende subsisteme as kragte in die samelewing op mekaar inwerk (kyk in hierdie verband Heydenrych [1994] se kritiek teen Vorster [1985] se gebruik en toepassing van die sisteembenadering op politieke kommunikasie). Voorts is die navorser ook daarvan bewus dat 'n funksionele en transaksionele benadering nie noodwendig binne dieselfde paradigmatiese konteks aangewend kan word nie. In hierdie ondersoek word die transaksionele model van Wenner (1991) egter gebruik om die wisselwerking tussen sport en die media te illustreer.

Dié 'global village' het die eienskap dat dit mense vanoor die wêreld deel maak van 'n groot gebeurtenis wat elders in die wêreld plaasvind - bv. in die geval van dié studie die 'vereniging' van individue uit die internasionale mediagehoor deur die mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele in Barcelona.

Internasionale gebeure word deur die media omvorm tot sake wat algemeen bespreek word, deurdat dit binne 'n baie kort tydjie - deur middel van die moderne tegnologie (en by uitstek televisie) - deel van die moderne mens se verwysings-raamwerk word (kyk Naisbitt, 1982; De Beer, 1993a; Ward, 1995:45; kyk ook hoofstuk 4 wat aandui in watter mate daar reeds 'n mediakultuur met betrekking tot mediadekking van groot sportbyeenkomste in die Amerikaanse samelewing bestaan).

Afgesien van die massamedia (veral televisie) se vermoë om mense uit verskillende samelewings as 'n universele mediagehoor by 'n gebeurtenis te betrek, besit dit ook die vermoë om die mediagehoor se belewing van die werklikheid te vorm deur sekere sake sterker en meer dikwels as ander te beklemtoon. Deur hierdie funksie van die media word daar gevolglik verwagtinge by die mediagehoor geskep oor spesifieke sake in die samelewing, asook die belangrikheid van sodanige sake - in dié geval die Olimpiese Spele.

In hierdie verband funksioneer die massamedia nie in isolasie nie, maar vorm dit deel van 'n komplekse samelewingsstelsel waarbinne verskeie substelsels in interaksie verkeer. Al hierdie fasette van die samelewing maak 'n belangrike element uit van die funksies en rol van die media binne 'n bepaalde samelewing.

Om werklik die verskillende funksies van die massamedia binne die samelewing te begryp, is dit belangrik dat die media as deel van die groter samelewingstruktuur eers bespreek word. In hierdie verband word, vir die doeleindes van dié studie, op twee uitgangspunte gekonsentreer, naamlik die stelselbenadering soos deur Hiebert *et al.* (1985) ontwikkel is. In die tweede plek word die transaksionele model van die media (soos dit deur Wenner, 1991 ontwikkel is) as uitgangspunt gebruik om die fokus meer spesifiek op die verwantskap tussen die media en sport (as verskillende samelewingskragte) in die samelewing te fokus.

Hierdie twee modelle sal in die volgende afdeling bespreek word om die teoretiese agtergrond te lê waarbinne die verskillende funksies van die media bespreek word (soos hierbo uiteengesit).

2.2 DIE SISTEEMBENADERING TOT DIE MEDIA

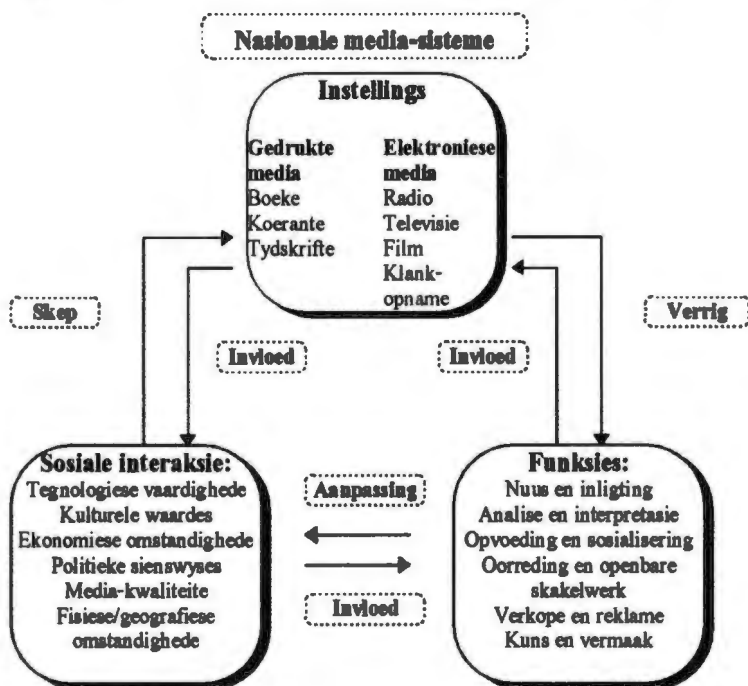
Binne elke samelewing bestaan daar 'n wisselwerking tussen die samelewing as geheel en die mediasisteme wat in daardie samelewing funksioneer. Bepaalde mediasisteme word deur 'n samelewing geskep, maar daardie mediasisteme speel ook op hul beurt 'n rol in die vorming van die samelewing (kyk bv. Lee, 1976:127). Hiebert *et al.* (1985:44) stel dit dan ook dat die bepaalde vorm van interaksie tussen 'n mediasisteem en die samelewing waarbinne dit funksioneer uniek is, aangesien mediasisteme verskillend saamgestel word en verskillend binne elke samelewing funksioneer.

Om 'n standaard-model te ontwikkel waarvolgens die verwantskap tussen verskillende mediasisteme en die samelewing vergelyk kan word, is die sisteembenadering tot die media deur Hiebert en sy kollegas ontwikkel (Hiebert *et al.*, 1985:45). Hierdie model dien ook om die ooreenkomste en verskille tussen mediasisteme regoor die wêreld te illustreer.

Die basiese uitgangspunt van die sisteembenadering tot die media is dat bepaalde faktore binne elke samelewing funksioneer om:

- 'n nasionale mediasisteem te ontwikkel;
- verskillende funksies binne die samelewing te verrig; wat
- uiteindelik meewerk om die samelewing te vorm en verander.

Figuur 2.1. Hiebert se sisteembenadering tot die media

(Aangepas uit Hiebert et al., 1985:45).

Hiebert identifiseer voorts ses sosiale faktore of kragte wat interaktief werk om 'n mediasisteam (bestaande uit die gedrukte media: boeke, tydskrifte, koerante; en die elektroniese media: televisie, radio, film en klankopnames) te laat ontwikkel. Hierdie kragte sluit die volgende in (Hiebert et al., 1985:45):

- fisiese en geografiese eienskappe binne 'n samelewing;
- die stand van tegnologiese ontwikkeling binne die samelewing;
- kulturele eienskappe wat 'n rol speel in die gedrag van individue binne 'n bepaalde samelewing;
- ekonomiese omstandighede waarin 'n samelewing verkeer;
- politieke uitgangspunte wat prominent binne die samelewing funksioneer; en
- gebruikspatrone van die media binne 'n bepaalde samelewing.

Bogenoemde samelewingskragte speel (in interaksie met mekaar) 'n rol om die struktuur en funksie van die media in 'n samelewing te bepaal. Vir die doeleindes van hierdie ondersoek, word primêr klem gelê op drie van bogenoemde ses elemente, naamlik kulturele eienskappe (waaronder sport en die media as sub sisteme binne die samelewing spesifiek aan die orde kom); die politieke uitgangspunte in 'n bepaalde samelewing; en die stand van tegnologiese ontwikkeling in die samelewing. Hoewel die ander elemente ook aan die orde kom, is die fokus in dié geval primêr op bogenoemde drie elemente gerig. Elkeen van hierdie kragte word in die volgende paragrawe kortliks bespreek. Die mate waarin dit verband hou met die ondersoek word ook aangedui (kyk Hiebert *et al.*, 1985:45-54).

2.2.1 Fisiese, geografiese en tipografiese eienskappe in 'n samelewing

In dieselfde mate waarin fisiese en geografiese eienskappe, die ekonomiese en bevolkingsontwikkeling in 'n land beïnvloed, speel dit 'n rol in die ontwikkeling van die mediastrukture. In hierdie verband speel die verspreiding van bevolking oor groot geografiese areas, die eienskappe van die fisiese omgewing (bv. bergagtigheid, die voorkoms van riviere, ens.) 'n rol in die ontwikkeling van die massamedia in 'n bepaalde streek.

Hier kan die bevolkingsverspreiding in veral plattelandse dele van Suid-Afrika as voorbeeld gebruik word. As gevolg van die groot geografiese afstand tussen verskillende plattelandse gemeenskappe, het die situasie ontstaan dat radio as een van die primêre vorme van massakommunikasie in hierdie gemeenskappe ontwikkel het. Die ontwikkeling van die medium is verder aangehelp deur die groot mate van ongeletterdheid wat dikwels in plattelandse gemeenskappe voorkom. Met die ontwikkeling van televisie, die verbetering van sosio-ekonomiese omstandighede en elektrifisering het hierdie situasie egter in die laaste jare in 'n mate verander, aangesien meer swart huishoudings in plattelandse gebiede nou toegang tot 'n televisiestel het as in die verlede. (Die mate waarin veral swart huishoudings in plattelandse gemeenskappe in Suid-Afrika toegang tot televisieuitsendings van die 1992 Olimpiese Spele gehad het, word in hoofstuk 6 aangedui.)

2.2.2 Die stand van tegnologiese ontwikkeling in 'n samelewing

'n Tweede groep faktore wat die ontwikkeling van mediasisteme in 'n samelewing beïnvloed, is die tegnologiese vaardighede en die beskikbaarheid van die tegnologie. In hierdie verband moet 'n land minstens oor 'n basiese wetenskaplike en tegnologiese kundigheid beskik; die grondstowwe besit om mediasisteme te

ontwikkel (of die ekonomiese vermoë besit om hierdie grondstowwe aan te koop); die industriële vaardighede hê om mediaprodukte te ontwikkel; en oor opgeleide personeel beskik om die mediastrukture wat geskep word te laat funksioneer.

In hoofstuk 5 word aangedui in watter mate Suid-Afrika oor die nodige infrastruktuur en tegnologiese ontwikkeling beskik wat gelei het tot die ontwikkeling van 'n hoogs gespesialiseerde mediasisteem in die land. Juis op grond hiervan kan die aanname gemaak word dat die mediasisteem in die land oor die vermoë behoort te beskik om 'n omvangryke internasionale sportbyeenkoms soos die Olimpiese Spele aan lede van die Suid-Afrikaanse mediagehoor te bring.

2.2.3 Kulturele eienskappe wat 'n rol speel in die gedrag van individue in 'n samelewing

Sosiale waardesisteme en norme binne 'n bepaalde samelewing bepaal in 'n groot mate die optrede van individue binne daardie samelewing, en speel dus ook 'n rol in die daarstelling en funksionering van die mediasisteme in sodanige samelewing (kyk bv. Lee, 1976:127).

Soos in hoofstuk 5 aangedui word, is Suid-Afrika een van die laaste sogenaamde Westerse lande waar televisie as massamedium ingestel is, juis as gevolg van die bepaalde waardesisteem (met gevolglike vooroordele teen die effek wat die medium op die Suid-Afrikaanse samelewing sou hê) wat in daardie stadium onder politieke besluitnemers in die land bestaan het (kyk bv. Hachten & Giffard, 1984). Hierdie aspek het in terme van die studie 'n invloed gehad op die wyse waarop lede van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor toegang tot televisie-uitsendings van die Olimpiese Spele gehad het, aangesien Suid-Afrika in 1976 (toe televisie in die land ingestel is) reeds vir byna twee dekades uit die Olimpiese Beweging geskors was. Bogenoemde situasie het ontstaan as gevolg van die rol wat die rassesituasie in die land gespeel het in die wyse waarop sport as 'n kultuurvorm in Suid-Afrika beoefen is (kyk 3.2.2).

2.2.4 Ekonomiese omstandighede waarin 'n samelewing verkeer

Om 'n mediasisteem in 'n samelewing funksioneel te bedryf, moet voldoende fondse beskikbaar wees om onder meer toerusting en programme aan te koop of te vervaardig, personeel te betaal, ens. Daar kan slegs in hierdie vereistes voldoen word indien 'n samelewing in 'n lewenskragtige ekonomiese posisie verkeer. Die ekonomiese beleid van 'n land bepaal ook die mate waarin die media toegelaat word om winsgewind te wees of nie.

Hiebert *et al.* (1985:52) dui aan dat die ekonomiese situasie in 'n land ook die mate beïnvloed waarin lede van die bepaalde mediagehoor toegang tot mediafasiliteite het. Hierdie aspek is veral in hierdie ondersoek ter sake, aangesien die aantal televisiestelle wat in 1992 per huishouding in Suid-Afrika beskikbaar was 'n bepaalde uitwerking op die grootte en samestelling van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor vir die Spele gehad het (kyk 6.5.1).

2.2.5 Politieke uitgangspunte wat prominent in 'n samelewing figureer

Met die uitsondering van kulturele en sosiale faktore, is die enkele subsisteem in die samelewing wat waarskynlik in die grootste mate 'n rol speel in die ontwikkeling van die mediastruktuur, die politieke uitgangspunte en sieninge wat in 'n bepaalde stadium in die samelewing gehuldig word. Op grond van politieke standpunte, word in 'n mindere of meerdere mate beheer oor die mediastrukture in die land (en die hoeveelheid inligting wat deur die mediasisteme versprei mag word) uitgeoefen.

In hierdie verband is Suid-Afrika waarskynlik een van die sogenaamde Westerse lande in die tweede helfte van die twintigste eeu waar politieke uitgangspunte (tydens die Nasionale Party se beleid van afsonderlike ontwikkeling), 'n besonder bepalende rol in die samestelling en funksionering van die media in die land gespeel het. Beheer oor die media het in daardie stadium nie alleen 'n uitwerking gehad op die hoeveelheid en aard van inligting wat deur die media versprei kon word nie (kyk bv. Hachten & Giffard, 1984; Tomaselli, Tomaselli & Muller, 1989), maar ook die toeganklikheid van mediafasiliteite in die land beïnvloed (kyk hoofstuk 6 waar die mate waarin individue van verskillende bevolkingsgroepe toegang tot media-fasiliteite met die oog op die Olimpiese Spele van 1992 gehad het).

2.2.6 Mediagebruik in 'n bepaalde samelewing

Die mate waarin lede van die mediagehoor in 'n bepaalde samelewing die verskillende media gebruik, speel 'n rol in die ontwikkeling van sodanige mediasisteme. In hierdie verband het die koms van die elektroniese media (veral televisie) die gevolg gehad dat die wyse waarop die gedrukte media dekking aan 'n nuusgebeurtenis gee, in die laaste paar jaar verander het.

Soos hierbo uiteengesit is, speel die onderskeie faktore/kragte in 'n samelewing 'n rol in die vorming van die mediasisteme wat in sodanige samelewing funksioneer. Net so speel die media ook 'n rol in die vorming van die samelewing. Dit

word veral gedoen deur die onderskeie aktiwiteite en funksies wat die media in die samelewing verrig, naamlik (Hiebert *et al.*, 1985:45):

- nuus en inligting;
- analise en interpretasie;
- opvoeding en sosialisering;
- oorreding en openbare skakelwerk;
- verkope en reklame; en
- kuns en vermaak.

Soos hierbo genoem, is een van die belangrikste elemente in die samelewing wat 'n rol speel in die funksionering en samestelling van die media, die kulturele elemente.

Vir die doeleindes van dié studie word sport as een van die belangrikste sub-sisteme in die kulturele samestelling van spesifiek die Suid-Afrikaanse samelewing geïdentifiseer. Die wyse waarop sport in die samelewing beoefen word, speel 'n rol in die wyse waarop die media daaraan aandag gee, en dus ook die wyse waarop lede van die mediagehoor aan sport blootgestel word.

Om die verwantskap tussen sport, die media en die samelewing aan te toon, word die transaksionele model van Lawrence Wenner (1991) gebruik. Hierdie model is vir die doeleindes van navorsing oor televisiedekking van sport en die verhouding tussen die media en sport in die samelewing ontwikkel. Vir navorsing oor bogenoemde het Wenner (1991:25-27) die situasie uit verskillende perspektiewe bestudeer, om die verband tussen die verskillende aspekte in die samelewing te bepaal. Hierdie model word in die volgende afdeling van die hoofstuk bespreek.

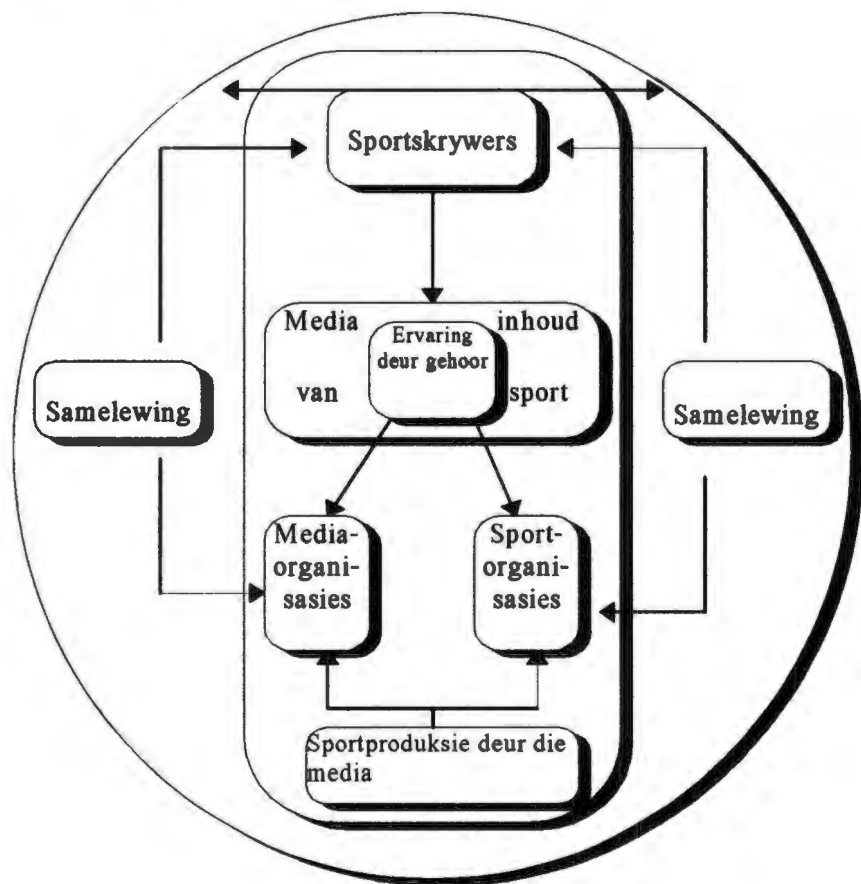
2.3 WENNER SE TRANSAKSIONELE MODEL: DIE VERHOUDING TUSSEN DIE MEDIA, SPORT EN DIE SAMELEWING

Soos in die begin van dié hoofstuk aangedui is, speel die breër konteks waarin 'n bepaalde samelewing op 'n gegewe tydperk verkeer 'n belangrike rol in die bepaling van die wyse waarop die verskillende aspekte van daardie samelewing op 'n gegewe oomblik funksioneer. In hierdie verband is die beoefening van sport binne 'n samelewing geen uitsondering nie, soos in hoofstuk 3 aan die hand van die Suid-Afrikaanse situasie aangedui word. Sport staan in 'n spesifieke verhouding met die samelewing, en dus ook die mediasisteem, as 'n komponent van die kulturele subsisteem binne die samelewing waarin dit bestaan.

Wanneer die verhouding tussen die samelewing, sport en die media ondersoek word, word verskeie aspekte aan die orde gebring. Hierdie aspekte sluit onder meer die volgende in (Wenner, 1991:25):

- die wyse waarop lede van die mediagehoor die inligting verwerk en waardeer. Hierdie aspek word onder meer bepaal deur die verwysings-raamwerk waaruit lede van die mediagehoor die inligting verwerk, met ander woorde onder meer die opvoeding, belangstellings, ouderdom en finansiële situasie van die mediagehoor;
- die waarde wat lede van die mediagehoor aan die inligting heg wat deur die media beskikbaar gestel word. Hierdie faktor word onder meer bepaal deur die motivering vir die blootstelling aan die inligting, met ander woorde of dit slegs as vermaak dien, en of individue belangrike besluite neem op grond van die inligting wat hulle uit die media kry;
- die motiewe en tussenverhoudinge tussen professionele organisasies in die sportwêreld. Hierdie verhoudinge speel 'n rol in die wyse waarop sportprogramme vervaardig word en gevolglik ook die wyse waarop lede van die mediagehoor die inligting ontvang; en
- die mate waarin al bogenoemde elemente binne die samelewing met mekaar verband hou. Om hierdie verband tussen die verskillende aspekte van die samelewing te illustreer en te probeer verduidelik, het Wenner (1991) 'n navorsingsmodel opgestel waarin die werking van verskillende sisteme in die samelewing verduidelik word.

Figuur 2.2. Wenner se transaksionele model: die verhouding tussen die media, sport en die samelewing

(Aangepas uit Wenner, 1991:26).

In bogenoemde model wat deur Wenner (1991:26) voorgestel word, werk vier sisteme oor 'n tydperk met mekaar saam. Hierdie sisteme is:

- die samelewing;
- die media-vervaardigingsopset;
- die inhoud van sportuitsendings; en
- die wyse waarop die mediagehoor sportuitsendings ervaar.

Die suprasisteem - of verwysingsraamwerk waarbinne 'n nuusgebeurtenis plaasvind - is die samelewing. Op grond van spesifieke aktiwiteite binne die samelewing, ontwikkel 'n sub-sisteem van organisasies (verantwoordelik vir die vervaardiging van sportprogramme / -uitsendings). Deur die werk van sportjoernaliste word sportprogramme of -artikels vervaardig of versamel. Hierdie inligting dien as basis vir die mediagehoor se blootstelling en ervaring van die spesifieke gebeurtenis.

Wenner (1991:27) gaan van die standpunt uit dat persepsie (die wyse waarop lede van die mediagehoor 'n spesifieke gebeurtenis ervaar) slegs bestudeer kan word vanuit die perspektief dat daar verskillende aktiwiteite bestaan wat gelyktydig interaktief met mekaar in verband staan. Blootstelling, en gevolglik ervaring en persepsie kan dus nie onafhanklik van die totale situasie (of die verwysingsraamwerk) waarbinne dit funksioneer bestudeer word nie.

Wanneer lede van die mediagehoor dus na 'n uitsending van 'n sportprogram op televisie kyk, dien hul persepsie (in samehang met die programinhoud) as aanduiders van 'n spesifieke kultuur (verwysingsraamwerk) waarbinne hulle funksioneer. Die verskillende prosesse wat werksaam was in die vervaardiging van die media-uitsending speel ook 'n rol in hierdie verband, aangesien dit die vorm van die uitsending bepaal deur bv. sekere aspekte te ignoreer en ander te beklemtoon, of andersom (Wenner, 1991:41; kyk bv. ook 2.7 oor die rol van die media in die skep van 'n media-werklikheid waaronder die skep van pseudo-gebeure ook ressorteer).

In die volgende afdeling van die hoofstuk word elkeen van die bogenoemde vier komponente wat volgens Wenner (1991) in die model werksaam is, afsonderlik bespreek.

2.3.1 Die mediagehoor

Sportuitsendings deur die media word op verskillende metodes deur verskillende lede van die mediagehoor waargeneem op grond van die verskillende verwysingsraamwerke waaruit die uitsending beoordeel word, asook die beweegrede vir hul blootstelling daaraan. Op grond van al die faktore wat 'n rol speel in die verwysingsraamwerk van die individu, verskil die mate waarin verskillende lede van die mediagehoor aangetrokke voel tot 'n spesifieke uitsending ook. In hierdie verband kan die volgende onderskei word:

2.3.1.1 Belangstelling in die uitsending en gedrag tydens die uitsending

Die mate waarin 'n lid van die mediagehoor deur 'n bepaalde uitsending aangetrek word of nie, word bepaal deur die mate waarin daardie persoon 'n spesifieke 'gratifikasie' (kyk 2.6) uit die uitsending kry (kyk bv. Gantz, 1981; Wenner, 1991:28), asook die beweegrede vir blootstelling aan die uitsending en die verwysingsraamwerk waaruit die individu die uitsending beoordeel.

In 'n studie wat in die jare sewentig deur Gantz (1981) onder 'n groep Amerikaanse studente gedoen is, is bepaal dat mediagehoorers ook om ander redes as blote tydverdryf na sportuitsendings kyk. Respondente in sy studie het reeds (voor hulle na sodanige uitsendings begin kyk) gevorderde kennis gehad oor onder meer die atlete wat deelneem en die reëls van die spel wat uitgesaai word. Hierdie aspek kan onder meer toegeskryf word aan die toenemende belangstelling wat daar onder lede van die Amerikaanse mediagehoor vir sportuitsendings via die massamedia bestaan. As gevolg van die mediakultuur wat binne hierdie samelewing funksioneer, kyk lede van die mediagehoor nie bloot meer na sportuitsendings vir die vermaaklikheidsaspek daarvan, maar verkry dit 'n besondere sosialisering- en selfs opvoedkundige dimensie by (kyk ook hieronder).

Bogenoemde mediakultuur is gevolglik ook daarvoor verantwoordelik dat lede van die mediagehoor dikwels die uitsending van 'n sportgebeurtenis as so belangrik ervaar dat sekere gedragspatrone tydens uitsendings geopenbaar word. In Gantz (1981) se studie, het die navorsers ook 'n aanduiding gekry van die emosies (spanning, opwinding, ekstase, teleurstelling, moedeloosheid) wat kykers tydens uitsendings ervaar het, asook die gedrag (gesels, lees, drink, toejuiging) wat respondente voor en tydens die uitsendings geopenbaar het (kyk ook Jhally, 1991:73; Wenner, 1991:29; Jhally, 1989:73). Hierdie gedrag was veral opvallend wanneer respondente in 'n groep na sportuitsendings gekyk het, en daar dus 'n groter mate van sosiale interaksie tussen lede van die groep moontlik was.

2.3.1.2 Verandering in die mediagehoor se gedragspatrone as gevolg van blootstelling aan sportuitsendings deur die elektroniese media

In 'n studie deur Rothenbuhler (1987) is respondente se siening oor die 1984 Olimpiese Spele in Los Angeles oor drie tydperke getoets - 'n spesifieke tydperk voor die aanvang van die Spele, die tydperk tydens die Spele en 'n spesifieke tydperk na afloop van die Spele.

In die deel van die ondersoek wat in die tydperk na afloop van die Spele gedoen is, is bevind dat byna een derde van die respondente iemand na hul huise genooi het om daar in 'n groep na die Spele-uitsendings te kyk. Een derde van die respondente het by vriende na die Spele-uitsendings gaan kyk, en sowat 15% van die respondente het na die uitsendings in 'n openbare plek gekyk (Rothenbuhler, 1987:43; kyk ook Wenner & Gantz, 1991:242).

Dié resultate dui daarop dat sowat die helfte van die Amerikaanse bevolking die moeite gedoen het om na die televisie-uitsendings van die Spele saam met ander lede van die publiek te kyk. Die Spele-uitsendings het ook 'n rol gespeel in die respondente se keuse van ander televisieprogramme, die hoeveelheid tyd wat respondente voor die televisie spandeer het, asook die respondente se buite-muurse aktiwiteite tydens die Spele-uitsendings (Rothenbuhler, 1987:28). (Vgl. in hoofstuk 6 die reaksie van Suid-Afrikaanse mediagehore op die 1992 Olimpiese Spele-uitsendings.)

In dieselfde mate wat bogenoemde twee studies onder lede van die Amerikaanse mediagehoor 'n aanduiding gee van gedrag deur individue tydens groot sportuitsendings, kan die plaaslike media-uitsendings van die Wêreldbeker Krieketreeks uit Australië in 1992 as 'n voorbeeld genoem word van hoe sportuitsendings op Suid-Afrikaners se gedrag ingewerk het.

As gevolg van die televisie-uitsendings van hierdie toernooi, was daar skielik 'n geweldige toename in bewustheid onder die Suid-Afrikaanse publiek oor wat krieket is, hoe dit gespeel word en wie die spelers is (kyk bv. Geerdts, 1994). Die Benson & Hedges Wêreldbeker Kriekettoernooi was Suid-Afrika se eerste stap terug in internasionale sport, en die media, maar veral televisiekanale regoor die land, het sodanige media-opbou tot die geleentheid gehad dat Suid-Afrikaners nie net bewus geword het van die geleentheid nie, maar ook hoë verwagtinge gehad het van wat Suid-Afrika se prestasies tydens die toernooi sou wees.

In hierdie verband het die media 'n vername rol gespeel om 'n sportsoort wat slegs aan 'n relatief beperkte deel van die Suid-Afrikaanse publiek bekend was, bekend te stel aan 'n veel groter gehoor (vgl. Geerdts, 1994).

2.3.1.3 Mediakommentaar tydens sportuitsendings

In kombinasie met ander faktore betrokke by 'n sportuitsending via die elektroniese media, speel sportkommentaar ook 'n rol in die bepaling van die wyse waarop die mediagehoor die uitsending ervaar.

So is byvoorbeeld in 'n studie (kyk Wenner, 1991:29) gevind dat wanneer daar in kommentaar tydens 'n yshokkiewedstryd klem geplaas is op die 'rowwe spel' deur spelers (selfs in gevalle waar spelers normale spelpatrone geopenbaar het), die gehoor daardie spel as meer aggressief ervaar het. Wanneer kommentaar klem plaas op die sterk onderlinge kompetisie tussen die spelers, die taatheid van die spel of wanneer spelers as sterk teenstanders beskryf word, neig mediagehoor ook om hierdie uitsendings meer te geniet, en raak hulle meer daarby betrokke (kyk ook Bryant, Brown, Comisky & Zillmann, 1982).

Internasionale sportsterre word ook toenemend bewus daarvan dat wanneer meer klem op onderlinge kompetisie tussen spelers geplaas word, die mediagehoor se belangstelling in die sport, maar veral ook in die deelnemers waarskynlik sal toeneem. Die Amerikaanse tennisster Andre Agassi maak die volgende stelling oor kompetisie tussen homself en die wêreld se top gekeurde tennissterre (Anon, 1995:10): *Rivalry is what creates the interest, it creates the controversy, it creates the passion. Personalities mixed with rivalries is the ideal situation.*

Kommentaar tydens sportuitsendings dien ook as inligtingsbron vir die mediagehoor oor sake waaroor hulle andersins waarskynlik nie ingelig sou word nie, bv. die deelnemende lande, asook geografiese, ekonomiese en kulturele aspekte van daardie lande (kyk bv. 2.8 oor die verantwoordelikheid wat die media in hierdie verband teenoor lede van die mediagehoor het; asook Rivenburgh, 1992:27 oor kommentaar tydens die Spele-uitsendings van die 1988 Olimpiese Spele in Seoel; kyk bv. ook 6.5.4 vir die Suid-Afrikaanse kommentaar tydens die Olimpiese Spele-uitsendings).

2.3.2 Die inhoud van kommentaar tydens sportuitsendings

Hoewel die kommentaar van sportuitsendings (soos in die vorige gedeelte genoem is) 'n rol speel in die bepaling van hoe mediagehoor sportuitsendings ervaar, is dit ook belangrik om na die inhoud van sportkommentaar te kyk om vas te stel wat die substansie en inhoud van die spesifieke uitsending is. 'Kommentaar' sluit in hierdie geval die volgende in (Wenner, 1991:30):

- kommentaar tydens sportuitsendings, dit wil sê radio- of televisiekommentaar van spesifieke sportbyeenkomste. Kommentaar wat in hierdie verband gelewer word kan óf betrekking hê op die uitsending waarna die individu in daardie stadium kyk, óf op die atlete wat in daardie stadium aan die wedstryd deelneem, óf kan ook statistiek, historiese gegewens of

ander verbandhoudende kommentaar oor die spesifieke sportsoort insluit;

- kommentaar in berigte in dag- en weekblaaie, en sporttydskrifte (kyk 6.3). Hierdie kommentaar sluit ook kommentaar wat lesers van die spesifieke koerant oor 'n sportbyeenkoms, 'n sportster of 'n sportuitsending lewer in die vorm van briewe aan die redakteur (kyk bv. *Rapport*, 1992-08-16:16). In die hoofartikel van die koerant of tydskrif kan die redaksie ook 'n vorm van kommentaar op 'n spesifieke sportgebeurtenis of -ster lewer (kyk bv. *Beeld*, 1992-07-22:12);
- kommentaar tydens televisie-nuusberigte oor 'n spesifieke sportbyeenkoms. Ook in hierdie geval kan kommentaar verwysings insluit na ander soortgelyke wedstryde of verwante gebeure; en
- kommentaar tydens programme wat spesifiek op sportbyeenkomste fokus.

Volgens 'n studie wat deur Van Niekerk (1995) gedoen is, beskik sportkommentaar oor eiesoortige kenmerke in vergelyking met ander nuusgebeure wat normaalweg deur die massamedia uitgesaai word. Bogenoemde studie deur Van Niekerk bevestig Wenner (1991:30) se siening, naamlik dat die inhoud en aanslag van sportkommentaar (in enige van die vorme wat hierbo genoem is) aansienlik verskil van die inhoud en aanslag van harde nuus. Sportkommentaar is meer dramaties (kyk bv. Wenner, 1991:29; kyk ook 6.5.4 waarin die Suid-Afrikaanse kommentaar tydens die Olimpiese Spele-uitsendings bespreek word).

Sportkommentaar het verder 'n deeglik gestruktureerde samestelling en begin normaalweg met agtergrondinligting oor die wedstryd wat uitgesaai word, die deelnemende spanne en hul afrigters, kommentaar oor die spel, die sportveld en menings van kenners. Na afloop van die spel word opsommings van die wedstryd gegee, die hoogtepunte word weer uitgesaai en onderhoude word met die kapteins gevoer (Van Niekerk, 1995).

Teen die agtergrond van bogenoemde resultate oor die mate waarin sportkommentaar 'n rol speel in die blootstelling van individue aan ander sportgebeure waarin lede van verskillende kulture en groepe deelneem (kyk ook 2.8.2), het die media in hierdie verband 'n spesifieke verantwoordelikheid. Media-organisasies moet in hierdie verband toesien dat die inligting wat deur sportkommentaar aan lede van die mediagehoor oorgedra word, feitelik korrek is en nie bevooroordeel

is nie, aangesien hierdie kommentaar in sommige gevalle inligting bevat waarop lede van die mediagehoor onder meer hulle sienswyses oor bepaalde sake baseer. Dit was ook 'n element wat in hierdie ondersoek na vore gekom het (kyk 6.5.4).

In hoofstuk 6 word spesifiek aandag gegee aan die wyse waarop veral televisiekommentaar van die Spele in Suid-Afrika gedoen is (kyk ook Transkripsie, 1992:44-85 vir 'n volledige transkripsie van die Suid-Afrikaanse televisiekommentaar tydens die Opening- en Sluitingseremonie van die Spele).

2.3.3 Die vervaardiging van 'n sportuitsending

Die derde aspek betrokke in die verwantskap tussen die samelewing, sport en die media (soos in Wenner, 1991 se model uiteengesit word) is die wyse waarop 'n spesifieke sportuitsending vervaardig word.

Sportuitsendings oor die wêreld is toenemend besig om in groot saketransaksies te ontwikkel (kyk 4.1; 4.3 oor die bedrae geld wat betrokke is by die uitsaairegte van die Olimpiese Spele-byeenkomste, asook die wêreldbekerrugby-reeks wat in 1995 in Suid-Afrika gehou word. Kyk ook Graham, 1995).

In hierdie verband is veral drie komponente betrokke:

- sportorganisasies;
- media-organisasies; en
- sportskrywers.

2.3.3.1 Sportorganisasies

Hoewel baie sportorganisasies verbintenisse met die media het, is veral dié met afhanklike media-verbintenisse belangrik. In baie gevalle word sportspanne in Amerika deur groot korporasies besit, wat dikwels ook media-organisasies insluit. Op grond van die groot bedrae geld wat deur hierdie organisasies spandeer word om betrokke te wees by die borgskappe van spesifieke sportspanne, wil sodanige organisasies dikwels 'n rol speel in die spesifieke wyse waarop hierdie spanne deur die media uitgebeeld word, die spesifieke tydgleuf waarin sportbyeenkomste deur die elektroniese media uitgesaai word, asook die hoeveelheid tyd wat tydens elke uitsending aan reklameboodskappe afgestaan word.

In die geval van die vierjaarlikse Olimpiese Spele-byeenkomste, bepaal die media-korporasie(s) aan wie die uitsaairegte verkoop word dikwels die wyse waarop

uitsendings van die byeenkoms sal plaasvind (kyk in hierdie verband 4.3.1 vir die verskille in die programme wat tydens die Moskou Olimpiese Spele in 1980 deur onderskeidelik die BBC en die Moskouse televisiediens uitgesaai is).

2.3.3.2 Media-organisasies

Die tweede komponent betrokke in die 'saketransaksies' tydens groot sportbyeenkomste, is media-organisasies.

Media-organisasies wat die uitsaairegte vir groot internasionale sportbyeenkomste bekom, het nie net 'n verantwoordelikheid teenoor die mediagehoor nie, maar moet op hul beurt ook in staat wees om advertensie-maatskappye te verseker dat hulle produkte tydens die uitsendings aan die regte mediagehoor bekend gestel sal word.

Wat eersgenoemde aspek betref, het daar veral in die laaste helfte van die jare sewentig in Amerika 'n groot mate van besorgdheid oor die etiek verbonde aan sportverslaggewing en die betrokkenheid van media-organisasies by sportbyeenkomste ontstaan. Verskeie media-organisasies in Amerika (kyk Anderson, 1985:12) het in hierdie tydperk begin met die samestelling van 'n etiese kode waaraan sportjoernaliste moes voldoen wanneer hulle betrokke is by sportuitsendings.

Sportredakteurs en -joernaliste word dikwels deur belangrike rolspelers in sportorganisasies 'omgekoop' om 'n sekere mate van prominensie aan 'n storie te gee op grond van spesiale behandeling wat deur die sportorganisasie aan die joernaliste gegee word. Riglyne wat gevolglik met betrekking hiermee opgestel is, sluit onder meer in dat: joernaliste self vir hul reis- en ander reëlings na 'n sportbyeenkoms moet betaal; joernaliste nie aan aktiwiteite wat nie direk met die sportgeleentheid verband hou moet deelneem nie; sportjoernaliste verbind moet wees om aan die etiese riglyne gehoor te gee wat deur die spesifieke media-organisasies opgestel is; joernaliste geen geskenke moet aanvaar nie; joernaliste sportgeleenthede tydens uitsendings moet identifiseer sonder om onnodige klem op die maatskappy wat die geleentheid borg te plaas; en media-organisasies maatskappye moet vergoed vir die gebruik van fasiliteite tydens uitsendings, asook onkos-tes aangegaan, soos bv. die stuur van fakse (Anderson, 1985:12-15; kyk ook Lee, 1976:127).

In die laaste paar dekades het media-organisasies (veral internasionaal) gegroei tot reuse-ondernemings wat sportuitsendings as een van hul vernaamste

prioriteite het. In 'n ondersoek wat in 1984 in Amerika gedoen is, is bepaal dat die totale aantal ure wat per jaar op Amerikaanse nasionale televisie aan sportuitsendings spandeer word, toe reeds 1 700 beloop het. In dieselfde tydperk het Amerikaanse adverteerders sowat \$1 biljoen se advertensies van nasionale televisienetwerke gekoop vir uitsendings tydens sportprogramme (McChesney, 1991:63).

Hoewel Suid-Afrikaanse mediagehore dikwels besorg is oor die groot hoeveelheid tyd wat op Suid-Afrikaanse televisie aan sportuitsendings afgestaan word (vgl. die briewe aan koerante hieroor soos weergegee in die SAUK-knipselversameling, *Mediaberigte / Media Reports*, 1994-1995), het die Suid-Afrikaanse betaaltelevisiekanaal, M-Net, in 'n 1994-opname vasgestel dat dié kanaal daaglikse gemiddeld sowat 12 uur aan sportuitsendings na meer as 18 lande in Afrika bestee. Dit is sowat 11% van die kanaal se totale kyktyd. Hierdie syfer is sowat 36% minder as die tyd wat aan rolprente afgestaan word (sowat 47%).

In dieselfde verband het die SAUK se National Network Television-(NNTV)-kanaal aanvanklik as 'n surplus-kanaal ontstaan wat hoofsaaklik op sportuitsendings gefokus het. Hoewel hierdie kanaal deesdae steeds sport uitsaai, neem opvoedkundige programme die vernaamste deel van die programmateriale in beslag (SAUK, 1994:22; kyk ook 5.4.1.3 waarin die kanaal as deel van die uitsaaisisteem in Suid-Afrika bespreek word).

Die SAUK se beleid oor sportuitsendings het in die laaste jaar verander in die lig van 'astronomiese duur sportuitsaairegte en die groot toename in internasionale byeenkomste waarby Suid-Afrika betrokke is' (SAUK, 1994:15). Hierdie beleid stel onder meer dat die totale koste (insluitende produksie en koste verbonde aan uitsaairegte) vergelyk word met die potensiële inkomste wat hierdie sportgeleenthede deur middel van advertensies en borgskappe van individuele geleenthede genereer. Verder bring die SAUK ook die strategiese belang vir die korporasie in berekening wanneer besluit word om 'n sportbyeenkoms uit te saai of nie (SAUK, 1994:15).

Afgesien van hierdie beleidsaanpassing, het die SAUK steeds in 1993 sowat 656 minute per week aan sportuitsendings op die TV1-kanaal bestee, sowat 597 minute per week op die CCV-kanaal, en 510 minute per week op die NNTV-kanaal (SAUK, 1994:23). In 1992 is reeds sowat 214,4 uur aan sokkeruitsendings, 266,7 uur aan krieket, 90,6 uur aan rugby en slegs sowat 31,4 uur aan atletiekuitsendings op die SAUK se televisiekanaale afgestaan (Bierbaum, 1994:46). Hierdie syfers is aansienlik hoër as dié wat in 1985 aangeteken is, toe slegs sowat

11,3 uur aan sokker-, 98,0 uur aan krieket-, 42,1 uur aan rugby- en 35,6 uur aan atletiekuitsendings op dié kanale afgestaan is (kyk Bierbaum, 1994:46).

Wat sportuitsendings op SAUK-radio betref, het die Radio South Africa-kanaal in 1993 4% van sy programsamestelling aan sport afgestaan, terwyl Afrikaans Stereo 5% aan sportuitsendings afgestaan het. Die Afrikataaluitsaaiers van die SAUK het in dieselfde tydperk 7% van hul uitsaaityd aan sport gewy (SAUK, 1994:29; kyk ook Figuur 6.7).

2.3.3.3 Die sportskrywer

'n Finale komponent wat van kardinale belang is in die vervaardiging van 'n sportuitsending wat via die elektroniese media uitgesaai word of die voorbereiding van 'n artikel/berig oor 'n sportgeleentheid vir die gedrukte pers, is die sportskrywer/-joernalis. Hierdie persoon hou die mediagehoor op die hoogte van daaglikse gebeure op die sportveld.

Sportskrywers het die verantwoordelikheid om sportgebeure so objektief en akkuraat moontlik weer te gee (kyk in hierdie verband ook die etiese riglyne oor sportverslaggewing wat hierbo genoem is). Soos in bogenoemde riglyne aangetoon is, word die taak van sportskrywers dikwels bemoeilik deur druk wat groot media-organisasies op hulle plaas.

Sportskrywers is deurentyd verantwoordelik om 'n goeie verhouding met spelers, spanne, afrigters en ander sportadministrateurs te handhaaf, sodat eerstehandse inligting altyd geredelik toeganklik is (Wenner, 1991:38), sonder om te lei tot 'n situasie waar direkte 'bemaking' van 'n span ten koste van 'n ander plaasvind.

In die voorafgaande afdeling is aangetoon in watter mate verskeie individue en organisasies in die samelewing betrokke is by die vervaardiging en uitsending van programmateriale oor 'n sportbyeenkoms deur die massamedia, asook die betrokkenheid wat lede van die mediagehoor by 'n sportbyeenkoms het.

Om te verseker dat die media-uitsending van 'n groot sportbyeenkoms tot lede van die mediagehoor spreek (ook as gevolg van onder meer die groot aantal rolspelers wat by sportuitsendings betrokke is, asook die groot hoeveelhede geld wat deur organisasies spandeer word om sodanige uitsendings moontlik te maak), is dit belangrik dat gedui word op die verskillende benaderings wat deur lede van die media gevolg kan word om die maksimum aantal mense in die mediagehoor bewus te maak van sodanige gebeurtenis. Die massamedia moet ook voortdurend

daarop ingestel wees om lede van die mediagehoor se belangstelling in en afwagting om deel te wees van die sportuitsending deur die massamedia te verhoog.

Een van die metodes waarop die massamedia sodanige belangstelling en afwagting kan verhoog, is deur gebruik te maak van onder meer twee benaderingswyses, naamlik deur sodanige gebeurtenis op die nuusagenda te plaas, op grond van die mate van nuuswaardigheid wat lede van die mediagehoor aan die gebeurtenis sal heg.

Vir die doeleindes van dié studie, en ook teen die agtergrond van die twee benaderingswyses tot die verband tussen die media, sport en die samelewing wat in die voorafgaande deel van die hoofstuk bespreek is, word die volgende twee afdelings gewy aan 'n bespreking van die agendastellingsmodel en die elemente wat nuuswaardigheid aan 'n nuusgebeurtenis gee (nuuswaardes).

Soos in 2.1 genoem, besit die moderne massamedia (veral televisie) die vermoë om die mediagehoor se beleving van die reële werklikheid (*actual reality* of die werklikheid soos dit 'buite' die media en die mediagehoor bestaan) te vorm deur op mediërende wyse sekere sake sterker en meer dikwels as ander te beklemtoon. Ward (1995) wys daarop dat die massamedia nooit werklik die reële werklikheid in óf advertensies óf nuusuitsendings kan weerspieël nie, aangesien dit te alle tye slegs 'n gemedieerde weergawe van die werklike gebeure kan gee.

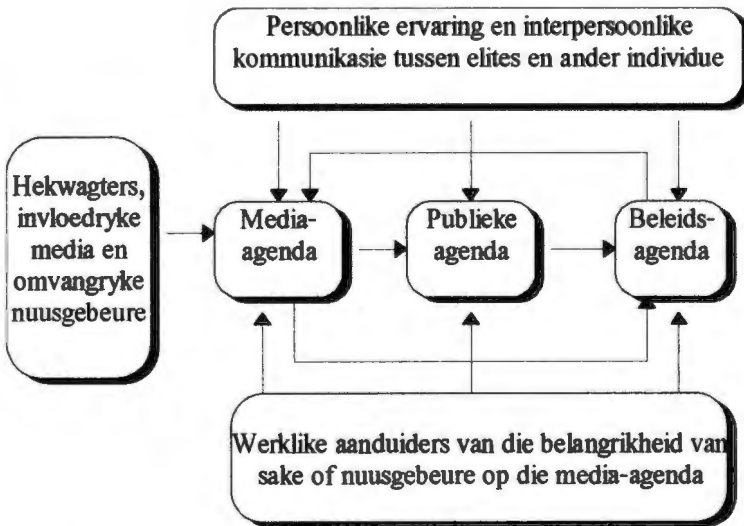
Deur hierdie proses word 'n 'mediabeeld' van die werklikheid gevorm wat soms tot groot hoogte bepaal hoe individue binne die samelewing die werklikheid sien (*perceived reality* of mediawerklikheid). Op hierdie wyse word daar gevolglik verwagtinge by die mediagehoor geskep oor spesifieke sake in die samelewing, asook die belangrikheid van sodanige sake. In hierdie verband het Gerbner & Gross (1980) bevind dat hoe meer individue televisie kyk, hoe meer word hul siening van die werklikheid gebaseer op die 'mediawerklikheid' soos dit via dié massamedia aan hulle gekommunikeer word. Op grond hiervan kommunikeer individue hulle 'siening' van die werklikheid aan ander individue binne die samelewing, en sodoende word nog 'n verdere beeld van die werklikheid gevorm (*postulated reality* / ontvangersrealiteit). Die moderne media-opset lewer in hierdie verband juis ook 'n bydrae om deur middel van pseudo-gebeure 'n mediawerklikheid te skep wat van die *actual reality* verwyder is (kyk 2.7).

Hierdie aspek speel dus 'n rol in die bepaling van die nuuswaardigheid van 'n spesifieke nuusgebeurtenis, asook die prominensie wat deur die sportjoernalis en die nuusorganisasie daaraan verleen word, om sin te maak uit die verskillende

forme van die werklikheid. Bogenoemde verskynsel het te make met die twee benaderingswyses tot nuusgebeurtenisse in die samelewing wat in die volgende twee afdelings bespreek gaan word, naamlik die agendastellingsmodel en die kenmerke (nuuswaardes) wat 'n spesifieke nuusgebeurtenis nuuswaardig maak.

Onderstaande model deur Rogers & Dearing (Ward, 1995) gee 'n uiteensetting van die proses wat hierbo beskryf is, en waarvolgens die agendastellingsmodel in die volgende afdeling van die hoofstuk bespreek word.

Figuur 2.3 Rogers & Dearing se model van komponente in die agendastellingsproses

(Aangepas uit Ward, 1995:54).

2.4 DIE AGENDASTELLINGSMODEL

Volgehoue mediadekking van 'n spesifieke nuusgebeurtenis kan 'n kummulatiewe impak op lede van die mediagehoor hê. Die basiese benadering waarvandaan die agendastellingsbenadering tot die media uitgaan, is dat die media nie deur middel van oorreringsboodskappe noodwendig 'n regstreekse effek op die houdings of gedrag van die mediagehoor het nie, maar in werklikheid 'n kummulatiewe rol speel om hul begrip van die *belangrikheid* van sekere nuusgebeure in die samelewing te bepaal (kyk Ward, 1995:49; 50). Volgens hierdie benadering verskaf

die massamedia dus nie noodwendig aan lede van die mediagehoor spesifieke riglyne waarvolgens houdings oor 'n spesifieke saak gevorm moet word nie, maar word individueel siening van die belangrikheid van spesifieke sake in die samelewing gevorm deurdat die media meer prominensie aan hierdie sake gee.

In die proses om nuusdekking aan 'n spesifieke nuusgebeurtenis te gee, tree joernaliste as hekwagters op om te bepaal oor watter sake daar mediadekking gaan verskyn (en oor watter nie), asook oor die prominensie wat aan spesifieke nuusgebeure gegee gaan word. Met die verloop van 'n spesifieke tydperk sal sommige openbare sake meer gereeld nuusdekking, asook meer prominente nuusdekking as ander sake kry - gevolglik word 'n bepaalde media-agenda geskep. Hierdie media-agenda 'kommunikeer' dus aan lede van die mediagehoor dat sekere sake belangriker is as ander, en so word ook 'n openbare agenda gevorm (Ward, 1995:50). Lede van die mediagehoor aanvaar dus die sake op die media-agenda, sonder om noodwendig die houding wat die media oor hierdie sake het, te aanvaar of te steun.

In hierdie verband speel die massamedia 'n rol in die wyse waarop beleidmaking oor sekere sake geskied, en op grond hiervan is die agendastellingsteorie een van die gewildste metodes om die verband tussen die media en politieke sieninge binne 'n samelewing te bespreek. Dit was ook die vertrekpunt waarvolgens agendastelling in die laat jare sestig ontwikkel is. Die medianavorsers Maxwell McCombs & Donald Shaw (1972) het in die laat jare sestig begin om dié effek van die media in wat hulle die 'agendastellingsmodel' noem, na te vors.

2.4.1 Agtergrond en motivering vir navorsing oor die media-agenda

In die vroeë jare sestig het massamedianavorsers die standpunt begin betwyfel dat die massamedia 'n sterk en onmiddellike uitwerking op mediagehoor het.

Medianavorsers het egter steeds die idee ondersteun dat die media wel 'n effek op die kognitiewe sowel as affektiewe ingesteldheid van lede van die mediagehoor het, maar dat die aard van die effekte nog net nie deur die navorsing geïdentifiseer kon word wat tot in daardie stadium gedoen is nie. Hulle het ook gemeen dat hierdie media-effek meer subtiel van aard is en dus beter op die langtermyn waargeneem kan word vanweë die kumulatiewe effek daarvan (Lowery & De Fleur, 1988:327).

Gevolglik is begin om die langtermyn-uitwerking wat die massamedia op die mediagehoor het, na te vors (kyk Ward, 1995:49). Hierdie effek van die media word

volgens Mayer (in Ward, 1995:49) bestempel as die 'broad long-run drip-drip' effek van die massamedia.

Ongeag kritiek teen die uitgangspunte van die agendastellingsmodel, is dié model een benadering oor die effek van die massamedia op die samelewing wat deur die dekades oorleef en in later jare floreer het (McQuail & Windahl, 1990:62).

In hul navorsing het Maxwell McCombs en Donald Shaw (1972) die Amerikaanse verkiesingsveldtogte in Chapel Hill in die laat jare sestig as gevallestudies gebruik (McQuail & Windahl, 1990:62; Littlejohn, 1989:272). Hulle het 'n inhoudsanalise van nege plaaslike en nasionale media gedoen, en herhaaldelik 'n paneel van sowat 100 besluitlose stemmers ondervra oor watter sake rakende die verkiesingsveldtogte hulle die meeste besorg is. Die vyf sake waaroor lede van die paneel die meeste besorg was, is in rangorde geplaas, en daar is bevind dat hierdie sake sterk ooreenstem met die sake wat prominensie in die pers geniet het (Ward, 1995:51).

McCombs & Shaw (1972) het gevolglik die aanname gemaak dat besluitlose kiesers in 'n groter mate deur nuusdekking van die verkiesing beïnvloed is as deur die verkiesingsveldtogte self. Hierdie siening is gebaseer op die aanname dat die massamedia bepaalde sake oor die presidentskandidate en die verkiesingsveldtogte sterker en meer gereeld as ander beklemtoon het, en sodoende die media-agenda gevorm het. Op grond hiervan het besluitlose kiesers hul siening van belangrike sake in die verkiesingsveldtog gevorm.

Verskeie studies is hierna oor die agendastellingsrol van die media gedoen, en in die meeste gevalle is bevind dat daar 'n verband bestaan tussen sake waaraan nuusdekking gegee word (die *media-agenda*) en dié sake wat lede van die media-gehoor (as 'n geheel) as belangrik beskou (die *openbare agenda*) (kyk Ward, 1995:52). Bogenoemde studies is nie alleen in die Westerse konteks gedoen nie, maar ook binne Afrika-konteks. In 'n studie wat in 1981 deur Tanjong & Gaddy (1994:1) gedoen is, is 'n verband vasgestel tussen die mate waarin opgevoede, stedelike Nigeriërs blootgestel is aan *Newsweek*, en die mate waarin hulle bewus was en die belang wat hulle geplaas het op internasionale gebeure en probleme (kyk Tanjong & Gaddy, 1994).

Indien die verband tussen die samelewing en die massamedia interaksioneel is (vgl. Hiebert *et al.*, 1985), kan die aanname ook gemaak word dat die openbare agenda ook 'n bepalende rol sal speel in die vasstelling van die media-agenda.

Agendastelling is dus 'n tweerigting-proses, en nie 'n proses wat slegs deur die media geïnisieer word nie (kyk Ward, 1995:52).

In bogenoemde gedeelte is aangetoon in watter mate navorsing met betrekking tot die agendastellingsmodel op die verband tussen die politieke subsisteem en die media (vgl. Hiebert *et al.*, 1985) in 'n samelewing gedoen is. 'n Ander belangrike subsisteem in die samelewing vir die doeleindes van dié studie is sport. In hierdie verband is navorsing oor die agendastellingsmodel rakende die media- en openbare agendas met betrekking tot hierdie twee subsisteme gedoen.

Op grond van navorsing wat onder andere deur McChesney (1989:49) gedoen is, kan die aanname gemaak word dat die groot mate van mediadekking wat aan hedendaagse sporttoernooie gegee word plaasvind op grond van die hoë mate van gewildheid onder lede van die mediagehoor. Die teenoorgestelde van hierdie stelling is egter ook waar - die gewildheid van sport in die hedendaagse samelewing kan toenemend toegeskryf word aan die hoeveelheid aandag wat die massamedia aan dié gebeurtenisse gee (weer eens 'n bevestiging van die siening in die sisteembenadering tot die media dat die media die samelewing in dieselfde mate beïnvloed as wat die samelewing die media beïnvloed). Hierdie situasie is veral waar in die lig van die mate van mediadekking wat plaaslik en internasionaal aan groot sportbyeenkomste gegee word, asook die toenemende betrokkenheid van maatskappye by die borgskap van sodanige sportbyeenkomste, spesifiek met betrekking tot Olimpiese Spele-byeenkomste wat in die laaste paar dekades plaasgevind het.

Deur in die verlede konstant die klem op uitsendings van die Olimpiese Spele te plaas, het die Amerikaanse media daarin geslaag om hierdie gebeurtenis telkens hoog op die media-agenda en gevolglik die Amerikaanse openbare agenda te plaas (Rothenbuhler, 1987:46; Meadow, 1987:7; kyk ook hoofstuk 4 oor die ontwikkeling van sportgewildheid in Amerika as gevolg van die mediadekking daarvan).

Dieselfde situasie geld egter nog nie heeltemal in Suid-Afrika nie. Suid-Afrikaanse mediagehore was vir jare in 'n groot mate geïsoleer van internasionale sportgebeure waaraan Suid-Afrikaanse atlete van alle bevolkingsgroepe kon deelneem. Hoewel lede van die Suid-Afrikaanse mediagehoor in die tydperk van isolasie wel via die massamedia toegang tot sodanige sportbyeenkomste gehad het, het die belangstelling daarin tot 'n sekere hoogte afgeneem omdat die proksimiteitselement wat onder meer die nuuswaardigheid van 'n gebeurtenis bepaal (kyk 2.5.1.2) nie meer so 'n prominente rol gespeel het nie.

Met Suid-Afrika se hertoetreding tot die internasionale sportarena het die situasie egter verander, en is die plaaslike mediagehoor toenemend blootgestel aan mediadekking van internasionale sportbyeenkomste waaraan plaaslike atlete vir die eerste maal in baie jare kon deelneem. Hierdie uitsendings het vir Suid-Afrikaanse mediagehoor meer nuuswaardigheid begin kry, aangesien plaaslike atlete daaraan deelgeneem het, en die vraag dikwels ontstaan het hoe Suid-Afrikaanse atlete (na jare van isolasie) in vergelyking met internasionale deelnemers sou vaar (kyk in hierdie verband O'Meager, 1995 vir 'n aanduiding van hoe die Nieu-Seelandse rugbyspeler, Sean Fitzpatrick, meen Suid-Afrikaanse rugby met ander internasionale spanne vergelyk).

Die stelling kan egter gemaak word dat Suid-Afrikaanse mediagehoor 'n bepaalde tydperk sal neem voor 'n mediakultuur vir sport weer in die land begin ontwikkel. Soos in hoofstuk 4 aangedui sal word, is bogenoemde mediakultuur reeds vir baie jare in die Amerikaanse samelewing 'n bepaalde subsisteem waarvolgens media-organisasies sportuitsendings en persdekking van sport beplan en uitvoer.

Die basiese vertrekpunte van die agendastellingsmodel sal vervolgens bespreek word.

2.4.2 Vertrekpunte van die agendastellingsmodel

Die vertrekpunte waarvandaan aanvanklike studies oor die agendastellingsmodel uitgevoer is, was die aanname dat die massamedia (as die vernaamste daaglikse bron van inligting) 'n konstante vloei van nuus en inligting binne 'n samelewing verskaf, en dat 'n groot aantal mense aan hierdie nuus en inligting blootgestel word (Lowery & De Fleur, 1988:327).

Op grond van eienskappe wat aan 'n nuusgebeurtenis geheg word (nuuswaardigheid wat bepaal word deur aspekte wat bekend staan as nuuswaardes; kyk die uiteensetting oor nuuswaardes en nuuswaardigheid in 2.5), en as gevolg van faktore soos beperkte tyd, ruimte en finansiële vermoëns, selekteer die massamedia sekere gebeure waarop dit fokus (hierdie aspek word ook in Figuur 2.3 beklemtoon). Alle sake wat binne 'n samelewing aan die orde kom, word dus nie noodwendig in die media weergegee nie (kyk Schudson, 1991:141).

Die media-inligting waaroor die publiek met betrekking tot die stand van sake in 'n samelewing op 'n gegewe tyd beskik, is in 'n groot mate die resultaat van hekwagtery deur die media. Die media is egter net een van verskeie bronne wat individue gebruik om kennis oor bepaalde sake te bekom (Littlejohn, 1989:272). Lede

van die mediagehoor gebruik ook persoonlike ervaring, inligting uit interpersoonlike, sowel as massakommunikasie en fisiese inligting uit hul omgewing om meer inligting oor openbare sake te kry (kyk bv. Ward, 1995:54). Hekwagters in die media speel egter 'n groot rol in die bepaling van die media-agenda op grond van onder meer die nuuswaardigheid wat aan 'n saak geheg word (kyk 2.5).

Mediakorporasies wêreldwyd spandeer jaarliks miljoene aan die mediadekking van groot sportbyeenkomste, veral 'n byeenkoms met die omvang van die Olimpiese Spele (kyk 4.3 oor die groot bedrae geld wat oor die jare aan televisie-uitsendings van die Olimpiese Spele spandeer word). Die rede hiervoor is dat die Spele telkens deur die internasionale media hoog op die media-agenda geplaas word as gevolg van die nuuswaardigheid daarvan (kyk ook hieronder). Net soos daar 'n verandering in die mediageruik-patrone van lede van die mediagehoor ten tyde van dié uitsendings is, bring mediakorporasies self veranderinge in hul programskedules aan, om lede van die mediagehoor soveel moontlik blootstelling aan die byeenkoms te gee (kyk Addendum 2 waarin die programschedule van die SAUK tydens die Spele-uitsendings gegee word).

2.4.3 Die media-agenda

Op grond van die redes hierbo genoem, beklemtoon die massamedia 'n aantal openbare sake, wat gevolglik op die 'media-agenda' geplaas word (McQuail & Windahl, 1990:62).

Vanuit die klem wat onder meer deur die media op sekere sake in die samelewing geplaas word, leer lede van die mediagehoor dus watter sake belangrik is, asook hoe belangrik hierdie sake is (kyk bv. ook Ward, 1995). Lede van 'n gemeenskap raak dus meer bewus hiervan, en op grond van dié toenemende bewustheid gebruik hulle hierdie sake as vertrekpunte vir interpersoonlike kommunikasie (Shaw & Martin, 1992:903; 920; McCombs, 1992:819; Weaver & Elliot, 1985:87).

Die agendastellingsmodel gaan gevolglik van dié aanname uit dat wanneer lede van die mediagehoor blootgestel word aan inligting via die massamedia, daar 'n verandering in die individu se kognitiewe prosesse ontstaan. Navorsing in dié verband het 'n klemverskuiwing ondergaan weg van die effek wat die media op die individu se houding oor sekere sake het, soos aanvanklik in navorsing die geval was. Soos in 2.4 genoem is, het navorsing oor die media-agenda toenemend begin fokus op die groeiende bewustheid onder lede van die mediagehoor oor

sekere sake as gevolg van die mediadekking wat daaraan gegee word, en is die 'oorredingsvermoë' van die media in 'n groot mate op die agtergrond geskuif.

'n Verdere eienskap van die massamedia wat deur navorsing oor die agendastellingsmodel onderskei is, is die rol wat die media speel om aan die mediagehoor 'n aanduiding te gee van die belangrikheid (prioriteit) van sake wat daardeur beklemtoon word (McQuail & Windahl, 1990:62; Littlejohn, 1989:272). Dit word gedoen deur sekere sake meer te beklemtoon en ander te ignoreer - dus deur die daarstelling van 'n media-agenda (kyk bv. Megwa, 1992:8; Lemert, 1981:46).

Sake op die media-agenda voorsien dus die mediagehoor van inligting oor die onbekende (maar ook oor nuwe verwikkelinge in reeds bekende sake), en die individu vorm 'beelde' hieroor in sy verwysingsraamwerk (kyk bv. McNelly & Izca-ray, 1986; kyk ook 2.3.3), en gee dikwels terugvoer daaroor via die media.

Bogenoemde proses vind noodgedwonge plaas as gevolg van die feit dat *the real environment is altogether too big, too complex, and too fleeting for direct acquaintance* (Littlejohn, 1989:271). Die individu herskep dus in 'n mate die werklikheid (kyk Lee, 1976) om sin daaruit te maak.

In latere navorsing oor die agendastellingsmodel het die fokus verskuif na die faktore in die samelewing wat die media-agenda bepaal. In 1976 het McCombs en Shaw (1972) die Watergate-skandaal in Amerika gebruik om hul agendastellingsteorie te bewys. Hoewel daar voor Watergate verskeie korrupsieskandale in die Amerikaanse media oopgevelek is, het Watergate soveel meer opspraak verwek omdat die media soveel meer klem daarop geplaas het (McQuail & Windahl, 1990:63; kyk ook Fishman, 1980:139-140).

Bogenoemde studie het geïllustreer dat 'n saak verhoogde belangstelling en bewustheid (nuuswaardigheid) onder lede van die mediagehoor verkry deur die verhoogde mate van mediadekking wat daaraan verleen word.

2.4.4 Kritiek teen die agendastellingsmodel

Hoewel die agendastellingsmodel in latere navorsing meer aandag geniet het en steeds as een van die beste modelle beskou word om die langtermyn effek van die media te bespreek (kyk bv. McQuail & Windahl, 1990:62; Ward, 1995), is daar in latere navorsing tog 'n mate van kritiek oor die geldigheid van dié model uitgespreek (kyk ook Heydenrych, 1994).

Die vernaamste punte van kritiek teen hierdie benadering word vervolgens opsom (McQuail & Windahl, 1990:63-64).

Soos in Figuur 2.3 aangedui is, is dit nie hoofsaaklik die media wat eensydig 'n rol speel in die bepaling van die individu se nuusagenda nie. Interpersoonlike interaksie en ervaring, asook fisiese aanduiders ook in 'n groot mate bepaal waar aan individue aandag gee, en in watter mate hulle daaraan aandag gee. Agenda-stelling is dus nie 'n eenrigtingproses nie (kyk Ward, 1995:54).

Figuur 2.3 dui ook aan dat ander agendas in die samelewing betrokke is (en 'n rol speel) in die vorming van die media-agenda. Die media, sowel as die openbare mening het bv. 'n invloed op die prioriteite wat deur beleidmakers gestel word. Die media-agenda vorm dus primêr die openbare- en beleidsagendas, laasgenoemde veral deur die openbare mening te vorm (kyk Ward, 1995:53).

Dit bly dus belangrik dat daar voortdurend interaksie tussen die media, individue en veral besluitnemers in 'n samelewing moet bestaan. Net soos die media 'n belangrike rol speel as bron en oordraer van inligting binne 'n samelewing, speel besluitnemers ook 'n rol in die vorming van die media-agenda (kyk Figuur 2.3).

2.4.5 Samevattend

Na aanleiding van kritiek wat in die jare veertig onder medianavorsers ontstaan het oor die resultate van navorsing wat verkry is oor die uitwerking van blootstelling deur die mediagehoor aan die massamedia, is in die jare sewentig met navorsing oor die kognitiewe uitwerking van die massamedia op die individu begin. Een van die vernaamste teorieë wat uit hierdie navorsing gespruit het is die agendastellingsmodel van McCombs en Shaw (1972), wat veral die rol ondersoek het van die media in die skep van 'n bewustheid oor prominente sake in die Amerikaanse verkiesingsveldtogte.

Samevattend kan oor dié model gesê word dat die massamedia (op grond van finansiële redes, beperkte ruimte ens.) selektief is in die mate van mediadekking wat aan politieke en ander openbare sake gegee word. Op grond hiervan, tree joernaliste, redakteurs en programvervaardigers as hekwagters op om te bepaal watter sake prominente nuusdekking gaan kry, en watter nie. Oor 'n bepaalde tydperk sal sekere sake dus meer prominente nuusdekking kry as ander, terwyl ander sake in 'n groot mate geïgnoreer word.

Die massamedia het dus 'n media-agenda waarvolgens aan lede van die media-gehoor 'n aanduiding gegee word van watter sake belangrik is en watter nie. Deur hierdie proses word die openbare agenda van mediagebruikers dus ook vasgelê, op grond waarvan individue 'n bepaalde siening van die werklikheid vorm. 'n Belangrike aspek van die agendastellingsmodel is egter dat lede van die mediagehoor die media se weergawe van watter sake belangrik is en watter nie, sal aanvaar, sonder om noodwendig die houding wat die media oor daardie sake het, te ondersteun (kyk Ward, 1995:50). Dit gaan dus primêr oor die bewustheid van en inligting oor sake wat op die media-agenda beklemtoon word.

'n Volgende belangrike eienskap van die agendastellingsmodel is dat dit nie konsentreer op die effek wat die media op houdings van individue het nie. Die klem is hoofsaaklik op die vermoë van die massamedia om die mediagehoor te voorsien van inligting oor sekere sake, maar ook die mate van belangrikheid wat aan bepaalde sake geheg moet word (Ward, 1995:50).

Die belangrikste aanname van die agendastellingsmodel is dus dat die media die vermoë besit om die openbare agenda te vorm. Hierdie aanname is gestaaf deur bevindings uit verskeie navorsingsprojekte wat 'n wye verskeidenheid nuus-items, gehore en tydsgrepe ingesluit het (kyk bv. Ward, 1995).

Een van die vernaamste benaderingswyses wat 'n rol speel in die bepaling van die nuuswaardigheid van 'n nuusgebeurtenis, is deur die belangrikheid daarvan vir die spesifieke teikengehoor te bepaal. (Ander elemente binne die media-organisasie, soos die struktuur van die spesifieke medium, die redaksionele beleid wat die medium volg, asook die eienaars van die betrokke media-organisasie speel ook 'n rol in hierdie verband; vgl. Wenner, 1991.) Die bepaling van nuuswaardigheid vind (in samewerking met bogenoemde faktore) plaas aan die hand van sekere kenmerke wat binne 'n spesifieke samelewing daaraan gekoppel word. Bogenoemde kenmerke staan in die literatuur as 'nuuswaardes' bekend. Indien 'n saak 'n hoë nuuswaarde-indeks registreer, sal dit hoog op die media-agenda geplaas word. Indien nie, is die teenoorgestelde waar. Op grond van die mate waarin die nuusmedia 'n saak beklemtoon of ignoreer, raak lede van die media-gehoor meer bewus van die belangrikheid daarvan.

In die volgende afdeling word die aspekte wat 'n rol speel in die bepaling 'nuuswaardigheid' bespreek, om aan te dui watter rol hierdie eienskappe speel in die bepaling van die posisie van 'n nuusgebeurtenis op die media-agenda.

2.5 NUUSWAARDES EN NUUSWAARDIGHEID

Daar bestaan nie 'n universele beskrywing om die begrip 'nuus' ten volle te omskryf nie. De Beer (1994:133) stel dit soos volg:

Nuus ... bestaan nie in die werklikheid buite die individu nie en is ook nie in 'n gebeurtenis of tendens per se geleë nie. Nuus in die demokratiese media- en vryemarkopset is 'n weergawe in die massakommunikasiemedie van 'n gewoonlik aktuele, kontingente gebeurtenis wat na (en in sommige gevalle antisiperend vóór) bepaalde gebeurtenisse of tendense tot vergestaltung kom.

Nuus is nie identiek met 'n nuusgebeurtenis nie. Dit is 'n poging deur die individuele joernalis en die betrokke nuusorganisasie om, dikwels onder hoë druk en sonder dat alle tersaaklike feite bekom is, die essensiële raamwerk van daardie gebeurtenis in 'n berig of artikel te rekonstrueer. Dit geskied volgens 'n bepaalde nuusbeleid, gedefinieer binne die besondere medium se joernalistieke verwysingsraamwerk.

Die betrokke verwysingsraamwerk word beïnvloed deur o.m. die aard van die medium, die beleid ten opsigte van nuuswaardes, -temas en -aanbiedingstyl; die organisatoriese struktuur, die aard van mededinging van ander media, die aard en behoeftes van die lesers en die struktuur van die samelewingsverband, waaronder buite-invloede soos dié van die staat, adverteerders en drukgroepe. Nuus is dus nie 'n eenduidige of enkeldimensionele begrip wat summier objektief weergegee kan word nie.

Soos in 2.4.3 hierbo genoem is, word lede van die mediagehoor daaglik blootgestel aan 'n onhanteerbare hoeveelheid inligting en gebeure (kyk ook Lee, 1976:126). Om orde en prioriteit aan hierdie inligting te gee, speel die massamedia 'n rol om sekere sake meer te beklemtoon, en ander minder. Hierdie proses vind plaas aan die hand van onder meer die bepaalde nuusbeleid binne die media-organisasie en die nuuswaardigheid van die nuusgebeurtenis, in hierdie geval die Olimpiese Spele.

Sekere elemente of kenmerke van 'n gebeurtenis verleen nuuswaardigheid aan sodanige gebeurtenis. Hierdie elemente staan bekend as nuuswaardes. Die spesifieke eienskap aan 'n nuusgebeurtenis wat die leser of kyker se aandag trek, word dikwels die hoek waaruit die verslaggewer die storie aan die publiek oortel.

Nuuswaardes kan op twee wyses aangewend word. In die eerste plek word dit gebruik as 'operasionele kriteria' vir die selektering van sekere nuusitems uit die groot hoeveelheid materiaal waarmee die nuuskantoor daagliks gekonfronteer word (kyk De Beer, 1977:27). In die tweede plek word dit ook as riglyne gebruik vir die aanbieding van nuus, met ander woorde om te bepaal watter items beklemtoon moet word, watter uitgelaat moet word en in watter gevalle om prominensie aan nuusitems te gee om die mediagehoor se aandag daarop te vestig (De Beer, 1977:27; Golding & Elliot, 1979:114).

Nuuswaardes spruit voort uit implisiete aannames oor drie aspekte, naamlik (Golding & Elliot, 1979:114):

- **die gehoor:** die vraag wat hier aan die orde kom, is of die gebeurtenis wat in die media gaan verskyn van sodanige aard is dat dit belangrik is vir die mediagehoor en dus sy aandag sal behou. Met ander woorde, is die gebeurtenis van so 'n aard dat die mediagehoor daarna uitsien om meer inligting daaroor te kry, of dat die mediagehoor hom op 'n gereelde basis vir sodanige gebeurtenis voorberei, soos die geval is met die mediadekking wat elke vier jaar aan die Olimpiese Spele gegee word;
- **toeganklikheid van die nuusitem:** in hierdie geval moet bepaal word in watter mate die gebeurtenis uitstaan as uniek in die samelewing, asook in watter mate dit toeganklik is vir mediadekking deur joernaliste. Tydens die Olimpiese Spele-uitsendings wat elke vier jaar gedoen word, word spesiaal (toenemend) voorsiening gemaak vir fasiliteite en geriewe om die taak van die joernalis te vergemaklik (kyk 4.3.4.1; 4.3.4.2 waar aangedui word hoeveel toerusting en fasiliteite aan joernaliste beskikbaar gestel is om die uitsending van die Olimpiese Spele in 1992 moontlik te maak); en
- **gepastheid van die gebeurtenis:** aspekte wat hiervolgens die nuuswaardigheid van 'n geleentheid bepaal, is onder meer of mediadekking al voorheen daaraan gegee is - met ander woorde is dit 'n gebeurtenis wat hom oor 'n sekere periode herhaal (soos in die geval van groot sportbyeenkomste); en beskik die spesifieke medium oor die tegnologiese en ander vaardighede om mediadekking aan die spesifieke gebeurtenis te gee.

Hoewel daar geen universeel aanvaarde lys eienskappe of elemente is waaraan 'n nuus storie gemeet kan word om die nuuswaarde daarvan te bepaal nie, onderskei

die meeste teksboeke 8-12 sleutelemente wat as nuuswaardes bekend staan (De Beer, 1977:31; Izard, Culbertson, Lambert, 1990:24; Itule & Anderson, 1991:40; Boyd, 1993:3). Hierdie elemente is in die meeste gevalle in mindere of meerdere mate gesamentlik betrokke by die bepaling van nuuswaardigheid, en kan nooit werklik van mekaar geskei word nie. Dit word wel in verskillende dimensies verdeel, soos in die volgende paragraaf aangedui word.

Vir die doeleindes van die studie, word die twee dimensies gebruik waaronder nuuswaardes resorteer, soos deur De Beer (1977) onderskei is. De Beer (1977) maak 'n indeling hiervan op grond van die afstands- en intensiteitsdimensies.

In hierdie verband is die afstandsdimensie meer toegespits op die ontvanger se persepsie van sy betrokkenheid by die betrokke boodskap in terme van tyd, ruimte en sosio-psigiese aard van die gebeurtenis (kyk De Beer, 1977:40).

Die intensiteitsdimensie (in terme van die gebeurtenis) kan gesien word as die uitwerking wat die gebeurtenis het op onder meer die status quo binne die bepaalde samelewing, die omvang, asook die ongewoonheid van die gebeurtenis in terme van die ontvanger se siening daarvan (kyk De Beer, 1977:40).

In die volgende afdeling van die hoofstuk word die mees universele nuuswaardes aan die hand van bogenoemde indeling bespreek.

2.5.1 Die afstandsdimensie

Onder bogenoemde dimensie, deel De Beer (1977:41-42) nuuswaardes in, in terme van:

- afstand met betrekking tot tyd;
- afstand met betrekking tot ruimte; en
- sosio-psigiese afstand.

Aan die hand hiervan word die volgende nuuswaardes onderskei:

- Tydigheid;
- Nabyheid;
- Relevansie en die mate van self-identifikasie; en
- 'Human interest'.

Elkeen van hierdie nuuswaardes sal in die volgende afdeling van die hoofstuk bespreek word.

2.5.1.1 Afstand met betrekking tot tyd

- Tydigheid

Tydigheid is een element van nuuswaardigheid wat in die elektroniese media meer relevant is as enige ander vorm van massamedia (Crump, 1974:59). In hierdie opsig kan die gedrukte media nie die 'gevoel' van 'n nuusgebeurtenis so goed opsom soos wat die geval in die elektroniese media (veral televisie) is nie. Televisie skep die gevoel van 'om daar te wees' wanneer 'n gebeurtenis plaasvind, 'n element wat in 'n groot mate ontbreek in mediadekking deur die gedrukte media (Wolsely & Campbell, 1959:273; Boyd, 1993:4). In hierdie verband noem De Beer (1977:41) dat hierdie aspek veroorsaak dat lede van die mediagehoor groter druk op die gedrukte media plaas om so spoedig moontlik na afloop van die televisie-uitsending van 'n nuusgebeurtenis inligting daaroor te verskaf sodat hulle meer volledig daaroor ingelig kan word.

Bogenoemde situasie het voorts daartoe aanleiding gegee dat die gedrukte media in sommige gevalle deesdae meer konsentreer op die verskaffing van agtergrondinligting ter voorbereiding van die nuusgebeurtenis (indien dit beplan is soos bv. die Olimpiese Spele) of na afloop van die gebeurtenis (Izard *et al.*, 1990:27).

2.5.1.2 Afstand met betrekking tot ruimte

- Nabyheid

Een van die eerste aspekte wat 'n voorvereiste vir nuuswaardigheid is dat dit relevant vir die mediagehoor moet wees. Om relevant te wees, moet dit naby aan die teikengehoor plaasvind (Crump, 1974:56). In hierdie opsig kan nabyheid op twee wyses onderskei word - fisiese nabyheid (met ander woorde gemeet in fisiese afstand) en emosionele of psigiese nabyheid (die mate van emosionele betrokkenheid wat 'n lid van die mediagehoor by 'n spesifieke gebeurtenis het) (kyk ook De Beer, 1977:42).

Hoe verder 'n gebeurtenis fisies van die lede van die mediagehoor plaasvind, hoe minder nuuswaardig sal dit wees (Boyd, 1993:3), terwyl die teenoorgestelde waar

is - normaalweg het plaaslike nuusgebeure 'n groter nuuswaardigheidsindeks as gevolg hiervan (Crump, 1974:56; Golding & Elliot, 1979:119).

Binne die Amerikaanse samelewing is die wyse waarop joernaliste na nabyheid as 'n element van nuuswaardigheid kyk, aangepas in terme van die veranderde benadering tot joernalistiek binne die samelewingskonteks. Met die instelling van radio- en televisiekanale wat 24 uur per dag mediadekking aan nuusgebeure verleen (bv. Cable News Network - CNN) word lede van die mediagehoor wat voorheen beperkte toegang tot nuusstories buite hul direkte geografiese gebied gehad het op 'n deurlopende basis voorsien van nuusgebeure wat plaaslik, nasionaal en internasionaal plaasvind.

Die mate waarin die klem op nabyheid van nuusgebeure geplaas word, word egter in 'n groot mate bepaal deur die toeganklikheid wat joernaliste daartoe het. In sommige gevalle, veral in ontwikkelende lande waar tegnologiese ontwikkeling nog nie op dieselfde vlak is as in Eerstewêreldlande nie, word die taak van joernaliste bemoeilik, aangesien inligting wat waarskynlik vir hul mediagehoor nuuswaardig is, nie toeganklik vir mediadekking is nie (kyk in hierdie verband bv. in hoofstuk 6 waarin aangedui word in watter mate inwoners van die staat Djibouti mediadekking van die Olimpiese Spele van 1992 ontvang het, juis as gevolg van beperkte toegang tot die nuusgebeure). In dieselfde verband het Kidane (1987:24) aangetoon dat lede van die mediagehoor in ontwikkelende lande in 'n groot mate deur die internasionale media 'vergeet' word wanneer dit kom by die mediadekking van (in die konteks van die studie) die Olimpiese Spele (kyk ook 2.8.2 na die verantwoordelikheid wat die media in ontwikkelde lande het teenoor lede van sodanige mediagehore).

Hoewel groot sportgeleenthede soos die Olimpiese Spele dikwels 'n hoë nuuswaarde-indeks het as gevolg van emosionele betrokkenheid van die mediagehoor daarby, bemoeilik aspekte soos die gebrek aan finansiële middele, asook toegang tot die geleenthede dikwels die werk van die media om gebeure aan lede van die mediagehoor oor te dra.

2.5.1.3 Sosio-psigiese afstand

- *Relevansie en die mate van self-identifikasie*

Hierdie aspek van nuuswaardigheid hou verband met die 'human interest'-waarde wat hieronder bespreek word.

Ongeag die feit dat 'n nuusgebeurtenis aan die vereiste vir nabyheid voldoen, is dit ook belangrik dat sodanige gebeurtenis relevant is vir lede van die mediagehoor (Golding & Elliot, 1979:117) - dat hulle daarmee kan identifiseer (Crump, 1974:56). Die reaksie wat 'n nuusgebeurtenis by verskillende lede van die mediagehoor ontlok, sal afhang van die individuele agtergrond, opvoeding, houdings en verwysingsraamwerk, asook die mate van bekendheid met 'n sekere saak (Hausman, 1990:13). 'n Nuusgebeurtenis moet dus vir lede van die mediagehoor relevant wees, om 'n groot mate van belangstelling daarin te toon (Boyd, 1993:4).

- *'Human interest'*

Hierdie element van nuuswaardigheid slaan op die derde vlak van onderskeiding binne die afstandsdimensie wat deur De Beer (1977:43) onderskei word, naamlik die sosio-psigiese element, en het betrekking op die menslike betrokkenheid by 'n nuusgebeurtenis.

Om werklik nuuswaardig te wees, is dit belangrik dat nuusgebeure die belangstelling en emosionele betrokkenheid van die grootste deel van die mediagehoor prikkel. Nuuswaardigheid word bepaal deur die wyse waarop 'n gebeurtenis die individu self, asook sy belange raak (De Beer, 1977:43). Inligting wat die individu nodig het om kennis te dra van belangrike sake, asook inligting oor dié sake waarvan hy graag wil kennis dra, moet in nuusgebeure gereflekteer word voor dit werklik 'n groot mate van belangstelling by die individu ontlok.

Volgens De Beer (1977:44) word daar tradisioneel tussen twee vorme van 'human interest' onderskei, naamlik die eerste beskouing dat dit handel oor die 'humorous, bizarre, tragic and unusual news about ordinary people' (De Beer, 1977:44). In hierdie opsig is die menswaardigheids-element van nuus dikwels dié aspek wat die meeste belangstelling by die mediagehoor ontlok (Crump, 1974:59; Golding & Elliot, 1979:123; kyk bv. ook Human, 1992a:14; *The Star*, 1992-07-29:28). In hierdie verband word gewoonlik klem geplaas op aspekte soos voorspoed, ellende, ongelukkige voorvalle, vordering ens. wat spesifiek op die aktiwiteite van 'gewone' individue se aktiwiteite fokus. Individue wat baie prominent in die openbare kollig figureer (bv. politieke leiers, vermaaklikheidssterre en koninklikes) is dikwels ook persone om wie mediadekking draai as gevolg van die belangstelling wat 'gewone' mense in hul aktiwiteite het (Boyd, 1993:5).

In dié verband kan die groot mate van belangstelling in die Suid-Afrikaanse langafstandatleet, Zola Budd-Pieterse, as voorbeeld gebruik word. As gevolg van onder meer die kontroversiële voorval waarin Pieterse en die Amerikaanse atleet

Mary Decker-Slaney tydens die 1984 Spele in Los Angeles betrokke was, is Pieterse as 'n nuusfiguur beskou, en is belangstelling in haar verdere prestasies (of nederlae) verhoog (kyk ook 6.3 vir 'n uiteensetting van die mate waarin dié atleet tydens die 1992 Olimpiese Spele prominente mediadekking in die Suid-Afrikaanse media gekry het).

De Beer (1977:45) noem verder dat 'human interest' as 'n nuuswaarde wyer slaan as bloot die emosionele betrokkenheid wat lede van die mediagehoor by 'n nuusgebeurtenis het. 'n Spesifieke nuusgebeurtenis sal ook oor 'n mate van nuuswaardigheid beskik op grond van 'human interest' indien dit vir die individu nuttig ('useful') en 'n mate van beloning ('reward') inhou (kyk De Beer, 1977:45).

2.5.2 Die intensiteitsdimensie

Die tweede dimensie op grond waarvan De Beer (1977:40) nuuswaardigheid van 'n nuusgebeurtenis onderskei, is intensiteit. Waar die vorige indeling gemaak is op grond van die ontvanger se afstandsbetrokkenheid by 'n spesifieke nuusgebeurtenis, handel die intensiteitsdimensie van nuuswaardigheid bepaal word oor die kwalitatiewe en kwantitatiewe impak wat 'n nuusgebeurtenis het (kyk De Beer, 1977:46). Die intensiteitsdimensie werk dus saam met die afstandsdimensie (die betrokkenheid van die ontvanger) om te bepaal in hoe 'n mate 'n nuusgebeurtenis nuuswaardig is of nie.

In terme hiervan, word onderskeid op drie vlakke gemaak, naamlik:

- die verandering in die **status quo** in 'n samelewing;
- die **omvang** van die gebeurtenis (kwalitatief en kwantitatief); en
- die **ongewoonheid** of onverwagsheid van die gebeurtenis.

Die nuuswaardes wat onder meer hieronder resorteer, is:

- Prominensie;
- Omvang; en
- Ongewoonheid.

Elkeen van hierdie elemente word vervolgens bespreek.

2.5.2.1 Verandering in die status quo

- Prominensie

Die mate waarin 'n nuusgebeurtenis nuuswaardigheid gaan hê in terme van prominensie, slaan volgens De Beer (1977:47) nie direk op die gebeurtenis self nie, maar op die belangrikheid van die persoon betrokke daarby, asook die plek en tyd. Hierdie element van nuuswaardigheid hou dus baie sterk verband met die mate waarin lede van die mediagehoor belang stel in die nuusgebeurtenis op grond van bogenoemde aspek. In hierdie verband verleen die massamedia meer mediadekking aan persone wat meer prominente rolle in die samelewing speel as aan gewone individue (Crump, 1974:56).

2.5.2.2 Omvang van die gebeurtenis

Die omvang van 'n nuusgebeurtenis en die daaropvolgende gevolge van die gebeurtenis verleen 'n hoë nuuswaardigheidsindeks daaraan. Elemente soos konflik, belangrikheid en prominensie hou hiermee verband (kyk De Beer, 1977:49).

Volgens De Beer (1977:49) kan dit algemeen aanvaar word dat die omvang van 'n nuusgebeurtenis (die hoeveelheid mense betrokke, die aard van die skade tydens bv. 'n natuurramp) 'n rol speel in die bepaling van die nuuswaardigheid daarvan (kyk ook Golding & Elliot, 1979:119).

Nuuswaardigheid kan egter in terme van die omvang daarvan nie net op grond van kwantitatiewe elemente (hoeveel mense, hoeveel skade) bepaal word nie, maar ook in terme van die kwalitatiewe aspekte. So sal 'n nuusgebeurtenis bv. baie groter nuuswaardigheid hê wanneer een prominente, internasionale sportster verongeluk as wanneer tien relatiewe onbekende persone in 'n ander ongeluk sterf (kyk ook De Beer, 1977:50).

2.5.2.3 Ongewoonheid of onverwagsheid van die gebeurtenis

Hoewel dit dikwels beplande nuusgebeure is wat 'n hoë mate van nuuswaardigheid het (bv. die Olimpiese Spele as omvangryke sportbyeenkoms elke vier jaar), is dit in sommige gevalle juis onbeplande gebeure wat, op grond van die onverwagsheid daarvan, hoog op die media-agenda geplaas word (bv. die sluipmoordaanval op lede van die Israel-span tydens die 1972-Spele in München; vgl. 3.2.2).

Gebeurtenisse wat aan hierdie element van nuuswaardigheid voldoen, is dikwels dié wat te make het met onder meer natuurrampe, geweld, skakings en reddingsituasies (Crump, 1974:57; Harriss, Leiter & Johnson, 1992:28). Hoe groter die dramatiese element of ongewoonheid van 'n nuusgebeurtenis, hoe groter is die waarskynlikheid dat dié saak mediadekking sal verkry (kyk bv. Hausman, 1990:14; Boyd, 1993:5).

Met betrekking tot die Olimpiese Spele (en binne die konteks van Suid-Afrika se betrokkenheid by die Spele) het die voorval waarby die Suid-Afrikaanse langafstandatleet, Zola Budd, in die 1984 Olimpiese Spele in Los Angeles betrokke was, 'n groot mate van mediadekking gekry as gevolg van die ongewoonheid daarvan (kyk 2.5.1.3).

In hierdie opsig het negatiewe nuusgebeure nog altyd 'n hoër nuuswaardigheidsindeks gehad as positiewe of ontwikkelingsnuus. Die media bestempel dikwels slegte nuus as meer nuuswaardig (in hierdie verband kan die mate van mediadekking wat tydens Olimpiese Spele-byeenkomste aan aspekte soos die gebruik van opkickers deur atlete, asook die mate waarin atlete hulself skuldig maak aan die verbreking van die Olimpiese kode van goeie sportmanskap, as voorbeelde gegee word; kyk 6.3.4.4 vir 'n aanduiding van die mate waarin hierdie sake tydens die 1992 Spele plaaslike mediadekking gekry het). Die rede hiervoor is dat slegte nuus dui op 'n versteuring van die normale manier van doen - status quo (Golding & Elliot, 1979:120), terwyl goeie nuus word as minder of glad nie nuuswaardig nie gesien word (Crump, 1974:57; kyk ook De Beer & Steyn, 1993 oor die 'goeie nuus, slegte nuus'-sindroom). Hoewel daar verskeie redes vir dié verskynsel gegee kan word, is die volgende van die vernaamste redes vir die 'regverdiging' om meer nuusdekking aan slegte nuus te gee, of om dikwels 'n negatiewe konnotasie aan 'n 'positiewe' nuusgebeurtenis te heg (Izard *et al.*, 1990:32-33):

- slegte nuus (rampe, katastrofiese gebeure ens.) gebeur gewoonlik vinnig en kan maklik binne 'n tydramwerk geplaas word. Die media kan dus dekking hieraan verleen, en die 'nuusverhaal' afhandel. Positiewe nuusstories ontwikkel dikwels oor 'n baie langer tydperk, en dit is dikwels moeilik om binne 'n kort tydjie 'n verandering in die status quo waar te neem. In hierdie verband kan weer eens die voorval tydens die 1972 Olimpiese Spele in München genoem word waarin lede van die Israeliese span deur 'n groep terroriste ontvoer en vermoor is (kyk ook 3.2.2);

- individue binne die samelewing stem makliker saam oor die onwenslikheid van slegte nuusvoorvalle soos bankroete, afpersing, ens. Dit is egter moeiliker vir verskillende individue binne die samelewing om saam te stem oor wat goed en voordelig vir die samelewing is. Die gebruik van opkickers deur atlete (veral tydens deelname aan die Olimpiese Spele) word in hierdie verband oor die algemeen deur die samelewing as negatief beskou (kyk bv. *The Star*, 1992-07-26:21; *Die Volksblad*, 1992-07-31:3). Dieselfde geld vir sake soos korrupsie, wanbesteding van geld en die kommersialisering van die Spele (kyk in hierdie verband bv. *City Press*, 1992-08-16:17; Koenderman, 1992a:75);
- aangesien individue dikwels in 'n samelewing woon wat negatief ingestel is, is dit makliker om negatiewe aspekte van gebeure raak te sien en daarmee te identifiseer, aangesien dit dikwels aan hulle verwagtinge voldoen. Hierdie aspek is veral waar in terme van die Olimpiese Spele, en meer spesifiek die betrokkenheid (veral finansiële) van die inwoners van die gasheerland. Hoewel dit in die meeste gevalle (om ekonomiese en ander redes) vir 'n land voordelig is om 'n sportbyeenkoms soos die Olimpiese Spele (of die Wêreldbeker Rugbytoernooi wat in 1995 in Suid-Afrika gehou word) aan te bied, is inwoners dikwels skepties dat groot bedrae geld uit hul eie sakke betaal sal moet word, of dat belasting as gevolg van sodanige gebeurtenis deur die regering verhoog sal word (kyk in hierdie verband bv. *The Star*, 1995-03-10:5 met betrekking tot die bod deur Kaapstad om die Spele in 2004 aan te bied); en
- aangesien negatiewe nuus dikwels meer ongewoon en onverwags is, lei dit tot afwagting en 'n gevolglike belangstelling onder lede van die mediagehoor oor presies wat gaan gebeur en met wie. Hierdie aspek hou verband met die voorbeeld wat hierbo genoem is oor die langafstand-atleet Zola Budd-Pieterse, en die gevolglike belangstelling onder lede van die Suid-Afrikaanse mediagehoor oor haar prestasie tydens die 1992 Olimpiese Spele (kyk 6.3).

Hoewel die mediagehoor dikwels kla dat hulle deur te veel negatiewe nuus in die media gekonfronteer word, is dit juis hierdie nuusgebeure wat belangstelling in 'n nuusitem behou. Negatiewe nuusgebeure wat 'n skokuitwerking op die mediagehoor het, het dikwels groter impak as nuusitems wat die normale verloop van die lewe weergee (Golding & Elliot, 1979:121).

In dieselfde mate beskik 'n nuusitem met 'n konflik-element - fisies en emosioneel, veral waar regeringsamptenare, sportspanne en vermaaklikheidssterre betrokke is - dikwels oor 'n hoë nuuswaardigheidsindeks (kyk bv. Itule & Anderson, 1991:42). In hierdie verband beskik terreurdade dikwels oor hoë nuuswaardigheid, aangesien dit die indruk van geweld en vernietiging skep (Izard *et al.*, 1990:28; kyk bv. 3.3 vir 'n omskrywing van die terroriste-aanval op die Israëli-span tydens die 1972 Spele in München). Aangesien lede van die mediagehoor dikwels met hierdie konfliktsituasies kan identifiseer, behou dit ook dikwels hul aandag in die nuusitems (Golding & Elliot, 1979:115).

In bogaande afdeling van die hoofstuk is ondersoek ingestel na die faktore wat 'n rol speel in die bepaling van die nuuswaardigheid van 'n nuusgebeurtenis. Hoewel hierdie elemente afsonderlik ook 'n rol speel in bogenoemde besluit, is die kombinasie daarvan of aanwesigheid van meer as een element dikwels 'n goeie aanduiding van nuuswaardigheid.

Dit het ook in die bogaande uiteensetting geblyk dat die verwagtinge, agtergrond en samestelling van die spesifieke mediagehoor op wie die boodskap gerig word in die meeste gevalle in ag geneem moet word in die bepaling van nuuswaardigheid.

Aan die hand van die indeling wat deur De Beer (1977) gemaak is, is verder aangedui dat nuuswaardes op grond van twee dimensies, naamlik die afstands- en intensiteitsdimensie ingedeel kan word. Eersgenoemde het veral betrekking op die mate van betrokkenheid deur die ontvanger (lede van die mediagehoor) by die nuusgebeurtenis.

Afgesien van die elemente wat aan 'n spesifieke nuusgebeurtenis nuuswaardigheid gee, is daar egter ook twee ander benaderings tot die verskynsel van die media, sport en die samelewing wat vir die doeleindes van die studie slegs genoem gaan word, aangesien dit nie die primêre fokus daarvan is nie.

Hierdie twee elemente hou verband met die hantering van sekere nuusgebeure deur die media, en dui op die 'gebruik- en beloningsbenadering' van die media, asook die skep van pseudo-gebeure deur die media. Bogenoemde twee elemente hou verband met die nuuswaarde-teorie wat hierbo bespreek is, aangesien dit ook 'n rol speel in die bepaling van die nuuswaardigheid. Hierdie twee elemente sal vervolgens kortliks bespreek word.

2.6 DIE GEBRUIK- EN BELONINGSBENADERING TOT DIE MEDIA IN DIE SAMELEWING

Hierdie benadering tot die funksie van die media in die samelewing in 1975 deur Blumer & Katz ontwikkel om die tradisionele vraag van 'watter effek het die media op die samelewing' om te swaai, en te bepaal 'wat doen lede van die media-gehoor met die inligting wat hulle via die media ontvang' (kyk De Beer, 1993a:18). Hierdie benadering gaan basies van die standpunt uit dat lede van die mediagehoor (lesers, kykers en luisteraars) inligting wat hulle via die massamedia ontvang, saam met ander bronne van inligting in die samelewing gebruik om spesifieke behoeftes te vervul en om doelwitte te bereik.

Indien bogenoemde benadering as riglyn gebruik word, kan die volgende aannames oor die verwantskap tussen die media en mediagebruikers gemaak word (vgl. De Beer, 1993:18):

- lede van die mediagehoor skakel doelbewus by sekere vorme van die massamedia in om behoeftes te bevredig en om spesifieke doelwitte te bereik. In hierdie verband kan 'n studie deur Rothenbuhler (1987) as voorbeeld gebruik word (kyk ook 2.3.1). Resultate uit hierdie ondersoek oor die 1984 Los Angeles Olimpiese Spele onder 'n groep mediagebruikers het aangetoon dat lede van die mediagehoor spesifiek as 'n groep na televisie-uitsendings van sport kyk om sosiaal te verkeer (kyk ook Wenner & Gantz, 1991:244);
- die media verkeer in kompetisie met ander bronne van inligting en vermaak om lede van die mediagehoor se behoeftes te bevredig. In hierdie verband kan die verskillende agendas wat betrokke is by die daarstelling van individuele media-agendas (kyk 2.4; Figuur 2.3) as voorbeeld genoem word. Volgens die model van Rogers & Dearing (soos in Figuur 2.3 uiteengesit is) word aangedui dat die media meeding met verskillende ander bronne van inligting om die aandag van die mediagehoor op 'n saak te fokus;
- lede van die mediagehoor besit die vermoë om boodskappe wat hulle via die media ontvang, sodanig aan te pas dat dit hul eie behoeftes pas. Die studie deur Rothenbuhler (1987) kan weer eens in hierdie verband as voorbeeld genoem word. Hierdie studie het bevind dat televisie-uitsendings van die Olimpiese Spele daartoe gelei het dat lede van die mediagehoor hul kykpatrone na normale programuitsendings aangepas het om

na Spele-uitsendings te kyk (kyk 2.3.1; kyk ook Addendum 2 vir programskedules); en

- lede van die mediagehoor is bewus van hul spesifieke behoeftes, en daarom kan hulle bepaalde redes aanvoer vir die gebruik van 'n spesifieke massamedium.

Bogenoemde benadering hang saam met die verskillende teoretiese uitgangspunte vir die studie wat reeds in hierdie hoofstuk bespreek is. Hoewel dit nie primêr deel vorm van die empiriese navorsing wat in hoofstuk 6 aan die orde kom nie, word dit in hierdie verband genoem ter steuning van die onderliggende aannames wat veral in hoofstuk 6 gemaak word.

'n Tweede benadering tot die verwantskap tussen lede van die mediagehoor en die samelewing is die vermoë van die media om pseudo-gebeure te skep op grond waarvan verwagtinge met betrekking tot nuus by lede van die mediagehoor geskep word. Hoewel dié aspek, soos bogenoemde benadering, ook nie die primêre vertrekpunt van die studie vorm nie, word dit vervolgens kortliks bespreek, aangesien dit wel met die onderliggende teoretiese aannames oor die mediadekking van die Olimpiese Spele verband hou.

2.7 DIE MEDIA EN DIE SKEP VAN PSEUDO-GEBEURE

Om die aandag van die mediapubliek oor 'n sekere saak te trek en gevolglik ook afwagting vir sodanige gebeurtenis, het die media die vermoë tot die skep van 'pseudo'-gebeure ontwikkel. Pseudo-gebeure word gewoonlik aangekondig lank voor 'n spesifieke gebeurtenis moet plaasvind, en dit word op sodanige tyd geskeduleer dat dit toeganklik is vir die grootste segment van die mediagehoor, asook die media self (Izard *et al.*, 1990:31).

Die media verseker verder dat die idee waaraan die gebeurtenis gekoppel word nuut en verrassend is, maar voorsien ook lede van die gehoor met genoeg agtergrondinligting om 'n verwagting oor die nuusgebeurtenis te laat ontwikkel. As gevolg van die groot mate van bewustheid wat deur die media oor hierdie gebeurtenisse geskep word, asook die afwagting en belangstelling onder lede van die mediagehoor, word hierdie gebeure pertinent hoog op die media-agenda geplaas (kyk ook Lang & Lang, 1993:200; Rothenbuhler, 1988:65; Boorstin, 1977:4-5).

Vir die doeleindes van hierdie ondersoek word in die volgende afdeling slegs sekere eienskappe bespreek wat pseudo-gebeure kenmerk, om aan te toon in watter mate hierdie aktiwiteite meewerk in die vorming van 'n individu se media-persepsie van 'n nuusgebeurtenis soos die Olimpiese Spele deur middel van die media se voorstelling van pseudo-gebeure:

- **pseudo-gebeure is dikwels die gevolg van 'n beplande aktiwiteit.** In hierdie verband kan die bekendstelling van die gasheerland vir 'n toekomstige Olimpiese Spele tydens die Sluitingseremonie van 'n Spele-byeenkoms as voorbeeld genoem word. Tydens hierdie bekendstelling word lede van die mediagehoor se aandag en belangstelling geprikkel vir die byeenkoms wat vir die volgende Spele-byeenkoms beplan word;
- **pseudo-gebeure het uitsending of publikasie via die massamedia as primêre motief.** Om publisiteitsmoontlikhede en blootstelling vir die borge van groot sportbyeenkomste te verhoog, word die massamedia ingespan om soveel moontlik mediadekking aan die geleentheid te gee (kyk bv. De Moragas, 1992a:20). Dit is ook om hierdie rede dat uitsaai-regte vir sodanige gebeurtenisse teen hoë pryse aan media-organisasies verkoop word;
- **pseudo-gebeure bevestig reeds bekende feite.** Die vernaamste motive-ring of dryfveer agter die skep van 'n pseudo-gebeurtenis is om bestaan-de feite of kennis te herbevestig. Die feit dat 'n persoon of 'n gebeurtenis in die media as 'indrukwekkend', 'ongewoon' of 'uniek' bestempel word, bevestig bestaande houdings oor sodanige persoon of gebeurtenis, en maak dit in 'n groot mate meer indrukwekkend, ongewoon of uniek (kyk Transkripsie, 1992 vir die mate waarin kommentaar tydens die Ope-ningseremonie van die 1992 Olimpiese Spele bogenoemde eienskappe met betrekking tot sekere deelnemende lande bevestig het);
- **pseudo-gebeure beskik oor 'n dramatiese element.** Pseudo-gebeure word dikwels so beplan dat die dramatiese element sterk figureer, om ook sodoende die aandag en belangstelling van die mediagehoor te prikkel. In hierdie verband word voorsiening gemaak vir spesiale teg-nieke om die dramatiese impak van die gebeurtenis te verhoog (kyk bv. Wenner, 1991:31; Vande Berg & Trujillo, 1989:205), en word omvat-tende publisiteit vir die borge van die geleentheid gegee (kyk Anon, 1995:10-11 vir 'n uiteensetting van die spesifieke kameraposisies wat die

SAUK tydens die uitsendings van die Wêreldbeker Rugbytoernooi in 1995 gaan gebruik);

- **pseudo-gebeure kan maklik herhaal word.** Groot sportbyeenkomste waarby borge dikwels tot groot hoogte betrokke is, word in die meeste gevalle 'n gereelde instelling, om die idee en die geleentheid in die verwysingsraamwerk van individue te vestig (vgl. in hierdie verband bv. die Miljoen Dollar Gholftoernooi wat jaarliks by Sun City gehou word);
- **pseudo-gebeure dien maklik as vertrekpunt vir gesprekke.** Dit besit tot 'n groot mate 'n sosiale element, en bied dus aan lede van die media-gehoor 'n onderwerp wat dien as vertrekpunt vir gesprekke. Dit is gerieflik om waar te neem, omdat dit in die gemak van die kyker se eie huis via televisie plaasvind (kyk bv. die studie deur Rothenbuhler [1987] in 2.3.1). In dié verband word pseudo-gebeure ook so beplan dat die uitsending daarvan op 'n gerieflike tyd vir die kyker is;
- **pseudo-gebeure dra by tot die ingeligtheid van die mediagehoor.** Kennis van pseudo-gebeure (watter gebeure plaasgevind het, hoe dit aangebied is en wanneer dit plaasgevind het) is 'n aanduiding dat lede van die mediagehoor ingelig is oor gebeure wat in die wêreld rondom hulle plaasvind. In dié verband voorsien nuustydskrifte gereeld die leser van 'algemene kennis'-kompetisies waarin kennis van onlangse gebeure en prominente persone in die nuus getoets kan word (kyk bv. die Winston Sports Challenge wat 'n gereelde rubriek in die *SA Sports Illustrated* is, en waarin lesers se kennis oor sportsterre en -byeenkomste getoets word; *SA Sports Illustrated*, 1995a:68-69);
- **die mediagehoor se bewustheid van pseudo-gebeure is hoog.** Lede van die mediagehoor is dikwels meer bewus van pseudo-gebeure omdat die media meer dikwels klem daarop plaas. Deur uitgebreide advertensieveldtogte in alle vorme van die massamedia word die Olimpiese Spele (insluitende die aktiwiteite wat rondom die Spele plaasvind) as 'n buitengewone groot sportbyeenkoms telkens onder die aandag van die publiek gebring (kyk in hierdie verband bv. Graham, 1995:9. Hier word aangedui dat die Olimpiese Spele die grootste sportbyeenkoms ter wêreld is, met die Wêreldbeker Rugby, Wêreldbeker Sokker en Wêreld Atletiekkampioenskappe in die tweede tot vierde plek). Aangesien die omvang en prominensie wat aan hierdie geleentheid gegee word dikwels groter en meer intensief is as gebeure wat normaalweg op die media-

agenda geplaas word, word die publiek se belangstelling daarin en afwagting oor wat gaan gebeur groter. Televisienetwerke pas dikwels hul programroosters aan om uitgebreide mediadekking aan hierdie geleenthede te gee, en lede van die mediagehoor groter blootstelling daaraan te gee (vgl. bv. die aanpassing van normale programskedules deur plaaslike uitsaaiers om mediadekking aan bv. die eindstryd van die Benson & Hedges kriekettoernooi te gee; kyk ook Addendum 2).

Die doel van hierdie ondersoek is nie om die mate waarin die Olimpiese Spele as pseudo-gebeurtenis getipeer kan word of nie, te bespreek nie. Pseudo-gebeure is vir die doeleindes van hierdie studie van sekondêre belang, in samehang met die primêre teoretiese uitgangspunte soos uiteengesit is aan die hand van Hiebert *et al.* (1985) se sisteembenadering, Wenner (1991) se transaksionele benadering en die uitgangspunte van nuuswaardes wat primêr verband hou met die drie sub sisteme in die samelewing (sport, politiek en die media) wat in hierdie studie ondersoek word.

Binne die raamwerk van die interaksie tussen die media en die samelewing (soos in Figuur 2.1 en Figuur 2.2 aangedui is), asook binne die raamwerk van die verskillende benaderingswyses tot die verskillende sub sisteme in die samelewing wat vir die doeleindes van dié studie van belang is, is daar sekere aspekte in terme van objektiwiteit en balans wat deur media-organisasies in ag geneem moet word wanneer die reële werklikheid (in die geval van sportuitsendings, en spesifiek die Olimpiese Spele) as 'n media-realiteit 'herskep' word (kyk 2.8.2).

'n Kort uiteensetting van die belangrikste aspekte met betrekking tot bogenoemde word in die volgende afdeling van die hoofstuk gegee.

2.8 IMPLIKASIES VIR DIE MEDIA IN DIE UITSENDING VAN 'HERSKEPTE' GEBEURE

Op grond van die voorafgaande inligting wat in dié hoofstuk aan die orde gekom het, kan die aanname gemaak word dat daar 'n besondere mate van verantwoordelikheid en objektiwiteit op die media rus met betrekking tot die herskepping van die reële werklikheid in 'n media-realiteit. Tydens uitsendings van 'herskepte' beelde van die werklikheid (in hierdie geval spesifiek die Olimpiese Spele), bestaan die aanname en verwagting dat die massamedia veral op die volgende sake behoort te let:

- media-organisasies moet waak teen stereotipiese veralgemenings oor sekere lande, atlete of organisasies; en
- media-organisasies het 'n verantwoordelikheid teenoor lede van die mediagehoor om hierdie byeenkomste so objektief en gebalanseerd moontlik oor te dra.

2.8.1 Stereotipiese veralgemenings

Hoewel daar in die Olimpiese Handves gestel word dat die *international television signal shall be produced in an objective and universal manner so as not to concentrate on athletes from one or several countries, but rather to cover the events with the impartiality required by an international audience* (Larson, 1989:11), word daar toenemende kritiek uitgespreek dat dit nie altyd die geval is tydens Olimpiese Spele-uitsendings nie.

Vir baie individue is uitsendings van die Opening- en Sluitingseremonies van die Olimpiese Spele die vernaamste bron van inligting oor die deelnemende lande wat buite die internasionale kollig val - minder bekende of ontwikkelende lande (Real, 1986:6; Jhally, 1989:73). Lede van die mediagehoor vorm dikwels 'n bepaalde siening van hierdie lande hoofsaaklik op grond van inligting wat via sodanige uitsendings uitgesaai word, of inligting wat hulle via die gedrukte media daaroor bekom (Jhally, 1989:84).

Beelde wat die mediagehoor op grond van die inligting vorm, kan egter dikwels gebaseer wees op stereotypes en veralgemenings (Collette, 1989:5; kyk in hierdie verband ook Onyedike, 1994)). Hierdie twee elemente kan lei tot die situasie dat lede van die mediagehoor hul sienings van onbekende lande en samelewings op gefragmenteerde inligting baseer, wat dikwels bevooroordeeld is.

Die Openingseremonie van die Spele is 'n goeie geleentheid vir die massamedia om te fokus op lande wat andersins buite die internasionale kollig val. Hoewel dit 'n unieke geleentheid vir beide die televisiekyker en die aanbieder is om meer oor hierdie lande te wete te kom, word inligting dikwels as ongebalanseerd en onakkuraat weergegee (voorbeeld van die wyse waarop hierdie teoretiese stelling in die Suid-Afrikaanse kommentaar van die Olimpiese Spele in die praktyk neerslag gekry het, word in 6.5.4 gegee).

Die kritiek wat reeds jare lank teen veral die Westerse media uitgespreek word dat beelde van ontwikkelende lande onakkuraat weergegee word, is daarom ook

van toepassing op mediadekking van die Olimpiese Spele. Hoewel televisie dié medium is wat primêr verantwoordelik is om kennis van onbekende lande oor te dra, is die beelde wat weergegee word dikwels wanaangepas, of beperk tot sekere prominente sake. Hierdeur word die blootstelling wat lede van die mediagehoor aan ander lande, kulture en samelewings kry, grootliks negatief aangebied (Larson, 1989:4).

Kritiek word grootliks gebaseer op die feit dat televisiedekking van veral Derdewêreldlande afgeskeep word in terme van Eerstewêreldlande, en dat ontwikkelende lande negatief uitgebeeld word in terme van geweld, onrus en mislukking (McNelly & Izcaray, 1986:546; Kidane, 1987:22; kyk ook 6.5.4).

Die feit dat stereotipering algemeen in 'n individu se leefwêreld voorkom, is bevestig deur navorsing wat in 1922 deur Walter Lippmann gedoen is. Lippmann (1922) het die term 'stereotipering' gebruik om die geneigdheid aan te toon wat onder mense bestaan om persepsies in gerieflike kategorieë in te deel. Op hierdie wyse word ander individue, idees wat deur individue of groepe gehandhaaf word en handelinge wat deur individue uitgevoer word, deel van 'n verwysingsraamwerk op grond waarvan aspekte van individue se leefwêreld gekategoriseer word (vgl. ook Hiebert *et al.*, 1985:190).

Op dieselfde wyse word nuus dikwels op grond van stereotipes wat binne die massamedia bestaan, gekategoriseer, en word die openbare mening oor nuus gevorm. Deur hierdie stereotipe filters word bepaalde sieninge oor ander lande en volke ook gevorm. Hierdie stelling word gesteun deur navorsing wat deur twee sosiale sielkundiges, William Buchanan en Hadley Cantril (Hiebert *et al.*, 1985:190) gedoen is. Hulle het bepaal wat die 'kollektiewe indruk' van een nasie van 'n ander is, en 'n definitiewe aanduiding gevind dat individue as groep spesifieke karaktereienskappe aan 'n ander groep individue heg. Uit die ondersoek het hulle bv. bevind dat Amerikaners eienskappe van wreedheid, hardwerkendheid en dominansie aan Russiese individue heg, terwyl Amerikaners hulleself as intelligent, vredeliewend, hardwerkend en intelligent sien. Hulle het ook bevind dat individue uit lande wat vreedsame betrekkinge met mekaar het, minder negatief teenoor mekaar staan (kyk Hiebert *et al.*, 1985:191).

Indien dus aanvaar word dat die massamedia in die samelewing sienings en houdings van individue binne die samelewing vorm, kan aanvaar word dat die media ook 'n rol speel om bogenoemde stereotipes met betrekking tot die verwysingsraamwerke van individue te vorm. Binne die konteks van hierdie studie het Kidane (1987) aangedui dat ontwikkelende lande nie alleen deur die internasionale

media 'geïgnoreer' word wanneer dit kom by internasionale mediadekking van 'n groot sportbyeenkoms soos die Olimpiese Spele nie, maar dat die internasionale media - wanneer hulle wel op hierdie lande fokus - dikwels bevooroordeelde en stereotipe beelde beklemtoon (kyk ook 2.5.1.2 vir 'n uiteensetting van die afstanddimensie van nuuswaardes).

Die implikasie hiervan is dat media-organisasies tydens sodanige uitsending 'n spesifieke verantwoordelikheid teenoor lede van die mediagehoor het om te waak teen stereotipering van spesifieke lande of deelnemende spanne. Hierdie implikasie en verantwoordelikheid wat die media het word in die volgende afdeling van die hoofstuk bespreek.

2.8.2 Verantwoordelikheid tot objektiwiteit en balans

Juis as gevolg van die impak en reikwydte wat televisie-uitsendings van die Olimpiese Spele op mediagehoor regoor die wêreld het, is dit die verantwoordelikheid van die massamedium om kykers korrek en feitelik in te lig oor individue, groepe en kulture (McNelly & Izcaray, 1986:548; Wenner, 1991:38; kyk ook hierbo).

Een wyse om dié verantwoordelikheid na te kom, is deur toe te sien dat kommentators wat in hierdie uitsendings, veral die uitsendings van die Openingsseremonie van die Olimpiese Spele, gebruik word, nie slegs sportkommentators is nie, maar deskundiges op die gebied van nuus, internasionale betrekkinge en politiek (De Moragas, 1992:22). Aangesien sulke individue meer op die hoogte behoort te wees van 'n wyer terrein as slegs sport, behoort die inligting wat aan mediagehoor oorgedra word feitelik meer korrek, en meer gebalanseerd wees. Kommentaar sal dan nie net konsentreer op sportaspekte nie, maar ook op die politieke, ekonomiese en geografiese sake van 'n spesifieke land (Collette, 1989:24; vgl. volgende paragraaf).

Wanneer atlete van deelnemende lande bv. in die optog tydens die Openingsseremonie stap, gee dit aan kommentators die geleentheid om individuele inligting oor elke land te gee (kyk 6.5.4 in watter mate hierdie aspek in die Suid-Afrikaanse kommentaar tydens die Openingsseremonie van die 1992 Spele na vore gekom het).

Sportkommentators neig ook dikwels om voorkeur aan hul eie spanne tydens uitsendings van die Olimpiese Spele te gee (De Moragas, 1992:22a; kyk ook Hiebert *et al.*, 1985:191). Dit het tot gevolg dat ander (dikwels ontwikkelende lande) se

prestasies en vermoëns vergelyk word met dié van lande soos Amerika en ander groot moonthede. Ontwikkelende lande het dikwels nie die geleentheid of die toerusting om hul eie mediaspanne na die Spele te stuur nie (kyk 2.5.1.2) en moet dus staat maak op die beeldmateriaal en kommentaar van ander nuusorganisasies. Die beeldmateriaal wat gevolglik uitgesaai word, is weer eens bevooroordeeld om meer klem op dié spesifieke media-organisasie se eie atlete te plaas as dié van ander spanne (Kidane, 1987:24; kyk ook 6.5.4 vir 'n aanduiding in watter mate hierdie stelling waar was tydens die 1992 Olimpiese Spele-uitsendings wat via internasionale netwerke na Suid-Afrika uitgesaai is).

2.9 SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk is die teoretiese grondslag gelê vir die empiriese ondersoek met betrekking tot die Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele in Suid-Afrika wat in hoofstuk 6 aan die orde gestel word. Hierdie uitgangspunte dien ook as basis vir die aannames wat in die volgende drie hoofstukke gemaak word met betrekking tot die onderskeie samelewingskragte (politiek, die media en sport) soos dit in die sisteembenadering van Hiebert *et al.* (1985) uiteengesit is.

In dié verband is in die eerste afdeling (aan die hand van die funksionele benadering) aangetoon dat daar 'n besondere mate van wisselwerking tussen die verskillende samelewingskragte (in hierdie verband spesifiek politiek en sport as deel van kultuur in 'n samelewing) en die media binne 'n bepaalde samelewing bestaan.

Soos in hoofstuk 3 aangedui sal word, het sport en politiek as twee subsysteme binne die Suid-Afrikaanse samelewing hand-aan-hand ontwikkel, en voortdurend in wisselwerking met mekaar verkeer. Hoewel aansienlike politieke en sosiale veranderinge sedert 1990 in die land plaasgevind het, wat daartoe gelei het dat Suid-Afrikaners in 1992 weer toegelaat is om aan die Olimpiese Spele deel te neem, het die aanloop tot die Spele weer eens duidelik aangedui in watter mate sport in die land as 'n terrein vir politieke stryd gesien is (kyk ook 6.3). Ook tydens die Spele, en veral in die mediadekking daarvan, is die werklikheid van die land se identiteitskrisis en die mate waarin politiek by die Spele betrokke is, beklemtoon.

In die tweede afdeling van hoofstuk 2 is die verwantskap en interaksie tussen sport en die media (as twee kragte binne die samelewing) aan die hand van die transaksionele model van Wenner (1991) beskryf, om aan te toon in watter mate

hierdie twee subsisteme in die samelewing die samestelling en funksionering van elk bepaal.

Voortspruitend hieruit is voorts aangetoon hoe omvangryke sportgebeure (soos die Olimpiese Spele) binne 'n funksionele benadering in terme van sekere ander teoretiese konsepte beskryf kan word. Konsepte wat vir die doeleindes van hierdie studie bespreek is, is die agendastellingsmodel (soos ontwikkel deur McCombs & Shaw in die laat jare sestig); die Olimpiese Spele as 'n nuusgebeurtenis met 'n hoë nuuswaardigheidsindeks (aan die hand van die indeling soos gedoen is deur De Beer in 1977); die gebruik- en beloningsbenadering wat lede van die mediagehoor met betrekking tot sportuitsendings het (kyk bv. De Beer, 1993a); asook die mate waarin die media die vermoë besit om 'n mediawerklikheid te skep op grond waarvan lede van die mediagehoor dikwels hul persepsies baseer (vgl. Boorstin, 1977).

Televisie speel oor die laaste paar dekades toenemend 'n rol om die struktuur en verloop van uitsendings van die grootste sportbyeenkoms ter wêreld - die Olimpiese Spele - mede te bepaal. Deur middel van televisie-uitsendings van die Spele slaag die organiseerders in die gasheerland telkens daarin om hierdie gebeurtenis hoog op die internasionale media-agenda te plaas en sodoende die aandag en belangstelling van die mediagehoor te prikkel.

Televisie-uitsendings van die Olimpiese Spele bied verder aan lede van die internasionale mediagehoor die unieke geleentheid om mekaar te leer ken deur meer van die kultuur, samelewingsaspekte en geskiedenis van ander lande te wete te kom.

Hoofstuk 3 stel ondersoek in na die agtergrond vir Suid-Afrika se skorsing uit die Olimpiese Spele sedert 1960, asook die land se hertoelating tot die Spele in 1992. Hierdie oorsig word gedoen teen die agtergrond van die onafwendbare verband wat daar vir sowat vier dekades toenemend tussen sport en politiek as subsisteme in die Suid-Afrikaanse samelewing bestaan het.

HOOFSTUK 3: DIE HISTORIESE VERBAND TUSSEN APARTHEID, SPORT EN DIE OLIMPIESE SPELE IN SUID-AFRIKA

3.1 INLEIDING

Die verwantskap tussen sport, die media en politiek (as sub sisteem binne die samelewing) is in hoofstuk 2 onder meer aan die hand van die sisteembenadering tot die media (kyk 2.2) en die transaksionele model (kyk 2.3) ondersoek.

In hoofstuk 3 word die fokus tussen bogenoemde samelewingskragte getrek op die verwantskap tussen politiek en sport as sub sisteem in 'n samelewing. In die verband word inleidend die volgende gestel.

3.1.1 Sport as sub sisteem binne die samelewing

Soos in hoofstuk 2 aangedui is, is sport 'n belangrike sub sisteem in enige samelewing. Veral oor die laaste paar dekades (danksy onder meer toenemende media-dekking van sportgeleenthede, asook ander faktore wat in 3.2 genoem word), speel sport 'n al groter rol binne die samelewing (kyk ook Roditchenko, 1978:31 vir die verband tussen die Olimpiese Spele as 'n sosio-politiese verskynsel en die ontwikkeling van die massamedia). Die rol van sport binne die samelewing is egter nie 'n verskynsel wat uniek aan die moderne eeu is nie.

Sedert die vroegste tye is sport 'n 'tipiese handelingsvorm van die mens en spruit voort uit die mens se aanleg tot kreatiewe spel' (Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing³, 1982:14). Omdat individue in 'n bepaalde samelewing sekere vermoëns en aanlegte besit om sport te kan beoefen, dien sport as 'n manier om die mens se fisieke vermoëns te ontgin. Deur die ontwikkeling van individue se fisieke kragte vind daar gevolglik ook 'n ontwikkeling binne die menslike kultuur as sodanig plaas (RGN, 1982:14).

Die 'ontwikkeling van die menslike kultuur' deur sportontwikkeling was juis die beweegrede vir die instelling van die moderne Olimpiese Spele deur baron Pierre

³ Hierna RGN.

de Coubertin in 1896. De Coubertin het gehoop dat deelname aan die Spele 'n werktuig sou wees vir die ontwikkeling van 'n beter mensdom, wat uiteindelik sou lei tot die bevordering van wêreldvrede (kyk bv. Henry, 1976:9; kyk 6.3.4.6).

Die Renaissance in Europa in die eerste helfte van die negentiende eeu het 'n toenemende belangstelling in die lewenswyse van die klassieke Grieke laat ontstaan. Op grond van verwysings wat binne die antieke Griekse literatuur bestaan oor die antieke Spele, is reeds in 1636 in Engeland begin met 'n weergawe van die Olimpiese Spele, wat onder meer items soos stokgooi en sleegooi ingesluit het (Leach & Wilkins, 1992:3). Hoewel dié 'Spele' nie werklik die aard van die antieke Spele weerspieël het nie, is dit in dié vorm vir meer as 200 jaar voortgesit.

In die laaste helfte van die negentiende eeu is 'n jong Franse student in die natuurwetenskappe en liggaamlike opvoeding, baron Pierre de Coubertin, deur die magiese aard van die antieke Spele aangespreek (kyk bv. Lucas, 1988:91). De Coubertin was terselfdertyd betrokke by 'n opvoedkundige hervormingsproses in sy land en het gemeen hy kan die proses ten beste bevorder deur dit te koppel aan die ideale en doelstellings van die antieke Spele (Messinesi, 1976:9;14; kyk ook De Coubertin, 1988:101-106). In die daarop volgende paar jaar het hy daarin geslaag om sy sieninge aan die vernaamste sportlande in die wêreld oor te dra. Dié poging van De Coubertin het gekulmineer in 'n internasionale konferensie in 1894 in Parys wat deur sportverteenwoordigers van twaalf lande bygewoon is (Durant, 1969:19, Lucas, 1988:93). Die hoogtepunt van die konferensie was die besluit om die Olimpiese Spele te laat herleef in die vorm van die moderne Olimpiese Spele (Henry, 1976:24; Leach & Wilkins, 1992:4).

Die ontstaan van die moderne Olimpiese Spele is dus 'n duidelike aanduiding dat sport (en die beoefening daarvan) nie beperk is tot 'n spesifieke groep, geloof of kultuur binne die samelewing nie, maar 'n universele verskynsel is (kyk Tshwete, 1994). Dit was juis deur die samewerking van verteenwoordigers uit verskillende lande dat die grootste gereelde sportbyeenkoms van alle tye tot stand gekom het.

Op grond van die belangrike rol wat sport in die samelewing speel, is een van die beste metodes om die lewenskwaliteit, sosiale karakter en kultuur van 'n gemeenskap (ook 'n land) te bepaal om die aard van die funksionering en samestelling van sportorganisasies in daardie gemeenskap te bestudeer (RGN, 1982:15; kyk ook Robbie, 1994). In dié verband het die amptelike RGN-sportondersoek wat in 1982 in Suid-Afrika uitgevoer is, bevind dat 'n gemeenskap homself en sy kultuur sal verarm indien daar nie voldoende geleentheid in só 'n gemeenskap bestaan

vir die beoefening van sport en sportverwante aktiwiteite nie (RGN, 1982:14; kyk ook Stoljarov, 1978:90).

Aangesien sport 'n belangrike deel uitmaak van die kultuur binne 'n gemeenskap, speel dit 'n verneme rol in die vorming van bepaalde waardes, norme en sieninge binne sodanige gemeenskap. Op grond van dié waardes, norme en sieninge, vorm individue 'n bepaalde verwysingsraamwerk waaruit gebeure binne die gemeenskap beoordeel, asook hul siening van die werklikheid gevorm word (kyk Stoljarov, 1978:87).

Om dié rede kan sport en kultuur nie van mekaar geskei word nie - sport is deel van die kultuur binne 'n samelewing. Deur die beoefening van sport of die bywoning van 'n sportbyeenkoms, kan individue binne 'n samelewing 'n algemene belang uitleef waardeur mense van verskillende ouderdomme, geslagte en bevolkingsgroepe saamgebind word (RGN, 1982:16; kyk ook Ramsamy, 1991:38).

3.1.2 Politiek as subsisteem binne die samelewing

'n Tweede subsisteem wat 'n belangrike funksie binne enige samelewing vervul is die politieke kragte wat daar in sodanige samelewing bestaan (kyk Hiebert *et al.*, 1985). Net soos sport 'n rol speel in die vorming van die werklikheidsiening van lede van die gemeenskap, vorm individue binne 'n bepaalde samelewing ook op grond van onder meer die politieke klimaat wat in sodanige samelewing bestaan, bepaalde verwysingsraamwerke waaruit die wêreld rondom hulle beoordeel en beleef word (kyk 2.2).

Waarskynlik een van die beste internasionale voorbeelde van die wyse waarop veranderinge in een sfeer van die samelewing neerslag vind in 'n ander, is die manier waarop politieke en sosiale veranderinge in Suid-Afrika 'n effek op die beoefening van sport in die land gehad het. In die jare sedert die instelling van die apartheidsideologie in die land, het politieke en sosiale veranderinge daartoe gelei dat Suid-Afrikaanse atlete en sport-administrateurs in 'n stadium uit byna elke sport-organisasie in die wêreld geskors was.

Aan die hand van die teoretiese grondslag wat in hoofstuk 2 gestel is oor die verband tussen die onderskeie subsysteme in 'n samelewing, word in die hoofstuk aan bepaalde aspekte aandag gegee wat hiermee verband hou:

- die ontwikkeling van die rol van sport in die samelewing sedert die ontstaan van die antieke Spele in Griekeland, asook die faktore wat verantwoordelik was vir die ontwikkeling van sport in die samelewing;
- die rol van die politieke subsisteem in die wyse waarop sport binne 'n samelewing beoefen en in die media weergegee word;
- die mate waarin die situasie sedert 1900 in Suid-Afrika gegeld het; en
- die verbintenis wat Suid-Afrika deur die jare met die Olimpiese Spele gehad het, veral aan die hand van die land se skorsing uit die Spele in 1960 en die hertoelating van Suid-Afrikaanse atlete tot die Spele in 1992. In die verband word kortliks ook aangedui in watter mate die gebeure aandag in die Suid-Afrikaanse media geniet het.

Aan die einde van die hoofstuk word ook aangedui hoe politieke veranderinge in Suid-Afrika na 1990, en veral na die eerste demokratiese verkiesing in die land in April 1994, daartoe gelei het dat daar weer eens 'n verandering in die sportstruktuur en -funksies in die land ontstaan het.

3.2 DIE ONTWIKKELING VAN DIE ROL VAN SPORT BINNE DIE GEMEENSAP

3.2.1 Die rol van sport in antieke Griekeland

Reeds sedert die tyd van die antieke Grieke, het 'atlete' onderlinge fisiese kompetisie aan die gode opgedra. Hierdie konsep het later ontwikkel tot die gestruktureerde antieke Spele.

Een verklaring vir die ontstaan van die antieke Spele is dat dit in 'n klein provinsie in die suide van Griekeland, Elis, gebore is toe Herakles van Ida by 'n klein fonteintjie in Olympia weggespring het in 'n marathon-wedloop teen mede-Grieke (kyk Bannister, 1988:420). Die wenner van die wedloop het as vergoeding 'n lourierkrans ontvang wat van 'n boom daar naby gepluk is.

'n Ander verklaring lui dat Zeus saam met 'n aantal ander gode afgekom het van die Berg Olympus af, waar hulle 'n reeks kompetisies onder mekaar gehou het (Leach & Wilkins, 1992:1).

776 vC word egter as die amptelike datum van die eerste antieke Spele in Olympia - 'n uitgestrekte, vrugbare vallei op die weskus van die Griekse skiereiland - aangegee (Durant, 1969:8). Dié Spele het slegs uit 'n enkele item - 'n 192 meter lange hardloopitem - bestaan. Zeus se altaar was die wenpaal en die wenner van die item het as beloning die eer ontvang om 'n vuur op die altaar aan te steek (Leach & Wilkins, 1992:1).

In daardie stadium het Griekeland bestaan uit 'n aantal 'stedelike state' (Messinesi, 1976:23). Die gemeenskap in dié state was in drie vlakke verdeel, naamlik die hoër stand (wat die adellikes ingesluit het), die middelklas (wat uit gewone burgers bestaan het) en die laer klas (die slawe). Aangesien die Grieke gereeld gevegte (onder mekaar of met soldate in ander stede) onderneem het, was die meeste mans in die gemeenskap baie fiks.

Met veranderinge binne die Griekse samelewing, het daar ook 'n verandering in die waardesisteen van die Grieke plaasgevind. Gevolglik is fiksheid in later jare as 'n goeie manlike hoedanigheid bestempel, en het liggaamlike fiksheid en verstandelike fiksheid ewe belangrik begin word (kyk bv. Solakov, 1974:65). Die belang wat aan liggaamlike fiksheid en die beoefening van sport geheg is, het daartoe gelei dat die hele Griekeland vir die duur van die Spele (by wyse van spreke) tot stilstand gekom het. Selfs oorloë is vir die duur van die Spele gekanselleer (kyk Solakov, 1974:66; Durant, 1961:7). Een van die voorvereistes vir deelname aan die Spele was dat vrede deur elke span wat aan die byeenkoms deelgeneem het, gehandhaaf moes word. Enige geskille wat voor die aanvang van die Spele bestaan het, moes vir die duur van die Spele geïgnoreer word. In dié tydperk moes die politiek van die dag dus in 'n groot mate ondergeskik wees aan die sportbyeenkomste wat beoefen is (Ali, 1976:13). Die geskiedenis het egter gewys dat die situasie in later jare sou verander (kyk 3.2.2).

Hoewel die vergoeding vir 'n wenner in daardie tye 'n olyfkrans was (Messinesi, 1976:33), is dit as die plig van elke seun in die gemeenskap beskou om sy atletiese vermoëns te ontwikkel tot op die punt waar hy goed genoeg was om aan die Spele te kon deelneem.

As gevolg van verskillende ontwikkelinge in die samelewing wat in die volgende paar eeue gevolg het, is die antieke Spele uiteindelik vir sowat 15 eeue gestaak (kyk bv. Messinesi, 1976:39-45), tot die moderne Spele in 1896 weer ingestel is (Leach & Wilkins, 1992:3).

3.2.2 Faktore wat verantwoordelik was vir die veranderende rol van sport in die samelewing

Net soos sosiale, politieke en ander veranderinge in die samelewing in die antieke tye daartoe gelei het dat die aard en wyse verander het waarop sport beoefen is, het die veranderinge vandag steeds 'n invloed op die beoefening van sport in die samelewing (kyk 2.2; kyk ook Hiebert *et al.*, 1985).

As gevolg van 'n verskeidenheid veranderinge (onder meer tegnologies, ekonomies, sosiaal en polities) binne die internasionale gemeenskap sedert die begin van die eeu, het die belang van sport binne die samelewing geweldig toegeneem.

Veranderinge binne die gemeenskap (en dus ook in die manier waarop sport beoefen is) kan onder meer aan die faktore toegeskryf word wat in die volgende afdeling aan die orde kom (voorbeelde word veral toegepas op die Amerikaanse situasie, veral ook met die oog op die inligting wat in die eerste gedeelte van hoofstuk 4 aan die orde kom; kyk in hierdie verband ook Olivier, 1985:257; Laxton, 1994).

3.2.2.1 Tegnologiese ontwikkeling, met die gepaardgaande verstedeliking

Soos in 4.2.1.2 aangedui word, het die industriële en tegnologiese revolusies in Amerika daartoe gelei dat meer mense (immigrante sowel as Amerikaners wat voorheen op die platteland gewoon het) na die stedelike gebiede verhuis het. Gevolglik was daar 'n groter konsentrasie individue binne 'n spesifieke gemeenskap wat die een of ander vorm van vryetydsbesteding moes beoefen. Op grond hiervan het die gewildheid van sport binne die ontwikkelende gemeenskappe toegeneem.

Met die tegnologiese ontwikkelinge van die vroeë negentiende eeu binne die Amerikaanse samelewing, het die koerantbedryf tot stand gekom. In 'n poging om sirkulasiesyfers te verhoog, het koerante meer en meer begin konsentreer op beriggewing oor sportbyeenkomste binne die gemeenskap. Bogenoemde ontwikkeling het 'n positiewe invloed na twee kante toe gehad: enersyds het die gewildheid en vraag na koerante begin toeneem as gevolg van die toenemende persdekking wat aan sport gegee is, en andersyds het die gewildheid van sport binne die gemeenskap toegeneem as gevolg van die groter mate van persdekking wat deur die koerante daaraan verleen is (McChesney, 1991:51).

3.2.2.2 Toenemende rykdom, met die gevolg dat die individu oor meer vrye tyd beskik

Namate die vlak van geletterdheid binne die Amerikaanse samelewing begin toeneem het, en meer mense begin het om koerant te lees, is hulle toenemend blootgestel aan die persdekking wat koerante aan sport gegee het. Lede van die Amerikaanse middelklas gemeenskap het in daardie stadium ook begin om 'n gemakliker lewe te lei, en gevolglik meer vrye tyd gehad.

Op grond van die toenemende klem wat daar in koerante geplaas is op die voordele wat die beoefening van sport vir die menslike liggaam kan inhou, het meer mense begin om aan rekreatiewe sport deel te neem. Teen die einde van die 1840s het sportsoorte soos gholf en fietsry 'n prominente rol in die lewe van die middel- en hoërklas Amerikaner begin speel (McChesney, 1991:53).

3.2.2.3 Die ontwikkeling van sport as 'n 'sake-onderneming'

Reeds sedert die laaste twee dekades van die negentiende eeu is professionele bafspanne as 'n bron van nasionale trots gesien, en het koerante toenemend by die promovering van sportspanne betrokke geraak. Dié tendens het verder binne die Amerikaanse samelewing ontwikkel in die jare van die Eerste Wêreldoorlog, toe feitlik elke koerant in die land uitgebreide persdekking aan die vernaamste sportgeleenthede begin gee het.

Met die ontwikkeling van die radio-bedryf in Amerika in die vroeë jare dertig, het adverteerders vinnig die positiewe geleentheid geïdentifiseer om uitsaairegte van groot sportbyeenkomste te koop. Reeds in 1934 het die Ford Motormaatskappy sowat \$100 000 vir die borgskap van die Wêreldbekerreeks in sagtebal oor radio betaal. Sedert die tyd het sport ontwikkel as een van die suksesvolste 'sake-ondernemings' in wêreldgeskiedenis. In 1992 het die onderskeie internasionale media-organisasies saam sowat \$610 miljoen vir die uitsaairegte van die Olimpiese Spele in Barcelona betaal. Dieselfde situasie is ook in die laaste paar jaar besig om in Suid-Afrikaanse sport te ontwikkel, met groot organisasies wat toenemend betrokke raak by die borgskap van spesifieke spanne (bv. Nashua se borgskap van die Noord-Transvaalse rugbyspan).

3.2.2.4 *Die mate waarin sport verpolitiseer is (veral met betrekking tot die Olimpiese Spele)*

Soos hierbo beskryf is, was sport as deel van die antieke Spele van die begin af in interaksie met die politieke situasie in antieke Griekeland. Binne die moderne samelewing word sport toenemend deel van die politieke arena, en het dit sowel 'n gereelde instrument vir diplomاسie (kyk bv. Nafziger, 1988:221-236 oor die rol wat diplomاسie gespeel het in die Amerikaanse boikot van die 1980 Olimpiese Spele), as 'n belangrike onderhandelingsmeganisme in die hande van verskillende belangegroepes geword. Sodanige groepe gebruik toenemend die boikot van groot sportbyeenkomste as platform om hul eie politieke doelwitte te bereik - hoe groter die byeenkoms, hoe groter is die publisiteit wat daarmee gepaard gaan, en hoe groter is die internasionale aandag wat gevolglik op hul politieke eise gefokus word (kyk Toohey, 1986:161; kyk ook 6.3.4.5 vir 'n aanduiding van die mate waarin Katalaanse nasionaliste die 1992 Spele vir dié doeleindes wou gebruik).

Met verwysing na eersgenoemde, kan nasies óf diplomatieke betrekkings met 'n ander nasie vestig deur 'n span atlete na daardie land te stuur, óf aandui dat hy nie tevrede is met die politieke ontwikkelings in 'n land nie, deur 'n sporttoer na sodanige land te kanselleer (Espy, 1979:3; kyk ook 3.2.3 vir die mate waarin die situasie in die afgelope paar dekades in die Suid-Afrikaanse sportkonteks gegeld het).

Ook die moderne Olimpiese Spele is hierdeur geraak. Byna elke Spele-byeenkoms is gekenmerk deur boikotte om politieke redes (kyk bv. Olivier, 1985:257; asook Leach & Wilkins, 1992; Redmond, 1986; Leiper, 1988:330-335). Die volgende kan as voorbeelde genoem word:

- **die Spele van 1932 in Los Angeles.** Duitse politici het dié geleentheid gesien as 'n politieke mandaat waaronder die Duitse span sou deelneem. Die president van die Duitse Olimpiese Komitee het dit daarom ook gestel dat die Los Angeles Olimpiese Spele nie bloot as 'n sportbyeenkoms gesien moes word nie, maar dat die internasionale gemeenskap die effek daarvan op buitelandse sake moes beseef, en moes optree volgens die reëls van internasionale politiek (kyk Bennett, 1986:138). Die Duitse *Leibesübungen* het dit ook beklemtoon dat Duitse leierskap deelname aan die Olimpiese Spele van 1932 as bloot 'n politieke saak gesien het (Bennett, 1986:138);

- **die Spele van 1936 in Berlyn.** Die Spele van 1936 kan as een van die beste voorbeelde beskou word hoe die Olimpiese Spele as instrument vir 'n politieke doel gebruik is (kyk Segrave & Chu, 1988). Onder leiding van die Duitse informasiehoof, Joseph Goebbels, het die Duitse Olimpiese Spele 'n toonbeeld geword van die 'chauvinist, racist, and militarist intentions of Germany's political leadership' (Segrave & Chu, 1988:173; kyk ook Bowman, 1989:95). So byvoorbeeld is teen Duitse Jode gediskrimineer deurdat hulle wel openbare sportfasiliteite kon gebruik, maar verbied is om in privaat-klubs, wat die kern van sport in Duitsland gevorm het, deel te neem (Guttman, 1988:204). In 'n ander voorval tydens dié Spele het die Duitse leier, Adolf Hitler, na bewering geweier om Jessie Owens, 'n swart Amerikaanse baan- en veldatleet, se hand te skud na die eerste van vier wedlope waarin Owens die eerste plek behaal het (kyk Guttman, 1988:213). Owens se prestasies tydens die byeenkoms was egter so goed dat hy die aanhang van beide die Duitse toeskouers en die Duitse media gekry het en selfs as die 'held van die Spele' bestempel is (kyk Guttman, 1988:215). Tydens dié Spele het Duitsland daarin geslaag om die geleentheid te gebruik as 'n belangrike komponent van die Nazi's se propaganda om positiewe gesindhede nasionaal en internasionaal te probeer bewerkstellig;
- **die Spele van 1972 in München.** Die voorval wat al die ander gebeure tydens die 1972 Olimpiese Spele in München oorskadu het, was die terroriste-aanval op die Israeliese span. Lede van die Swart September-terroriste-organisasie het die kwartiere van die Israeliese span in die amp-telike Olimpiese dorpie binnegedring, en twee lede van die span vermoor. Nege ander is as gyselaars aangehou (kyk Espy, 1979:141; Segrave & Chu, 1988:174). In 'n hinderlaag by München se lughawe is al die gyselaars deur die terroriste vermoor. Drie terroriste is gevang, en die res is in die hinderlaag doodgeskiet (kyk Bowman, 1989:194). Vrees vir verdere aanvalle het daartoe gelei dat verskeie lande voorkomende sekuriteitsmaatreëls getref het om te verhoed dat Palestynse terreurbendes hul landsgrense binnedring (kyk Espy, 1979:141). Na die voorval het 'n lid van die terroriste-beweging gesê: '... we decided to use the Olympics, the most sacred ceremony of this (sports) religion, to make the world pay attention to us' (kyk Segrave & Chu, 1988:175);
- **die Spele van 1976 in Montreal.** Ook tydens dié geleentheid het politieke en ekonomiese probleme in die gasheerland, Kanada, daartoe gelei dat dié probleme byna net soveel in die internasionale kollig geval het

met die opening van die Spele, as die Spele self (Dewar, 1986:149; kyk ook Segrave & Chu, 1988:175; Nafziger, 1988:221). Aspekte rakende die Spele wat in hierdie verband mediadekking gekry het was die stygende koste verbonde aan die organisering van die Spele en die manipulasie van die arbeidsmag. Tydens dié Spele het verskeie Afrikalande die byeenkoms geboikot in protes teen die deelname van die Nieu-Seelandse span na afloop van 'n rugbytoets tussen dié land se All Blacks en die Suid-Afrikaanse Springbokke (kyk Nafziger, 1988:222; kyk ook De Broglio, 1970:8);

- **die Spele van 1984 in Los Angeles.** In die lig van Russiese soldate wat teen 1983 steeds in Afghanistan teenwoordig was, asook die lugaanval op 'n vliegtuig van die Koreaanse lugdiens in September 1983 deur 'n Russiese vegvliegtuig, het politici en inwoners van verskeie state in Amerika voorgestel dat die Russe verbied moet word om aan die 1984 Spele deel te neem (kyk Toohey, 1986:163; Bowman, 1989:233). Hoewel die voorstel deur die Amerikaanse Senaat aanvaar is, het die president van die Los Angeles Organiseringskomitee, Peter Ueberroth, hom sterk uitgespreek teen die straf wat op atlete geplaas word om politieke doelwitte te bereik (kyk Toohey, 1986:163). Op grond hiervan, asook ander teenkanting teen die besluit, is besluit om tog die Russiese atlete (indien hulle kwalifiseer vir die Spele) toe te laat om deel te neem. Slegs enkele ure nadat die fakkelwedloop begin het, het die USSR aangekondig dat hy nie sy atlete aan die 'anti-Soviet histerie' van die Los Angeles Spele sou blootstel nie, en dat hy hom aan die Spele onttrek. Binne enkele dae het die spanne van onder meer Bulgarye, Oos-Duitsland, Vietnam, Afghanistan, Hongarye, Pole en Noord-Korea ook aan deelname van die Spele onttrek (Toohey, 1986:165; Bowman, 1989:235);
- **die Spele van 1992 in Barcelona.** Dié Spele was in hierdie opsig in 'n groot mate 'n uitsondering. Geen spanne het die Spele geboikot op grond van politieke redes nie, en selfs atlete uit oorloggeteisterde lande uit die voormalige Oos-blok het aan die Spele deelgeneem (kyk 6.3). Tydens die Sluitingseremonie van die Spele het die burgemeester van Barcelona, Pasqual Maragall, dit bevestig dat (Transkripsie, 1992:77):

... the Barcelona Games has shown that it is possible for the people to compete and share the world where the only symbols or flags are those which are friendship. Those which co-exist democratically and where the white flag of peace flies above all of us.

In bogenoemde afdeling van die hoofstuk is die mate waarin die rol van sport binne die samelewing oor die jare verander het, ondersoek. Dit het geblyk dat sport (en die rol wat dit in die samelewing speel), onlosmaaklik deel is van ander kragte wat binne die spesifieke samelewing werksaam is (bv. politiese, ekonomiese en sosiale kragte), en dat die rol van sport telkens verander namate een (of meer) van dié kragte verander (kyk ook Hiebert *et al.*, 1985).

In die volgende afdeling van die hoofstuk word ondersoek ingestel na die jare lange verbintenis wat daar tussen sport en politiek binne die Suid-Afrikaanse samelewing bestaan het. Daar word ook aangedui hoe spesifieke veranderinge in die politieke konteks in die land 'n rol gespeel het in veranderinge op die sportveld.

3.3 DIE INVLOED VAN POLITIEK OP SPORT BINNE DIE SUID-AFRIKAANSE KONTEKS

Soos hierbo aangedui, is politiek een van die vernaamste bepalers van die rol wat sport binne 'n samelewing speel. Suid-Afrikaanse atlete was van die eerste atlete ter wêreld wat in die tweede helfte van die twintigste eeu 'slagoffers' van die uitwerking van politiek op sport geword het. Politieke veranderinge in die land sedert die begin van die jare negentig het 'n effek op elke ander aspek van die Suid-Afrikaanse samelewing gehad (kyk bv. Hachten & Giffard, 1984; Adam & Moodley, 1987), nie in die minste nie op die funksionering en samestelling van sportorganisasies in die land. Sport was die 'kulminasiepunt' (Scholtz, 1983:121) van die politieke veranderinge wat in die twintigste eeu in Suid-Afrika plaasgevind het.

As gevolg van die bepalende rol wat die politiek in die land in die ontwikkeling van sport gespeel het, het Suid-Afrikaanse sport en politiek sodanig verstrengeel geraak dat die ontwikkeling van 'n 'sportkultuur' in die land nie bespreek kan word sonder om ook na die politieke kragte in kronologiese verband te verwys nie. Ten einde die situasie waarin sport in die verlede verkeer het, asook die toekoms van sport in die land te begryp, is dit belangrik dat die hele spektrum van die Suid-Afrikaanse politieke ontwikkeling in gedagte gehou moet word (kyk in dié verband ook Matheza, 1994).

Die verband tussen sport en politiek in Suid-Afrika vind volgens Scholtz (1976 en 1983), gestalte in drie onderskeibare fases. Dié kronologiese indeling word gemaak op grond van die verskillende politieke ontwikkelinge in die land, en die

gevolglike uitwerking wat dit op sportontwikkeling in Suid-Afrika gehad het. Die fases wat Scholtz (1976 en 1983) identifiseer, is die volgende:

- die periode 1900-1956;
- die periode 1956-1967; en
- die periode 1967-1980.

Vir die doel van die bespreking wat in dié afdeling van die hoofstuk gedoen word, word Scholtz (1976; 1983) se indeling as vertrekpunt gebruik, met die volgende byvoegings:

- die periode 1980-1992; en
- die periode sedert 1992.

Elkeen van die spesifieke periodes word vervolgens bespreek, om aan te dui in watter mate Suid-Afrikaanse politiek 'n uitwerking op sportbeoefening en uiteindelik die mediadekking daarvan in die land gehad het.

3.3.1 Die periode 1900-1956

Die vernaamste faktore wat 'n rol gespeel het in die bepaling van die funksionering en samestelling van sport-organisasies in die land tydens dié periode was die verhouding tussen Afrikaners en Engelstaliges van Britse afkoms, en die verhouding tussen blank en nie-blank.

3.3.1.1 Afrikaners teen Engelstalige Suid-Afrikaners

In hierdie tydperk het die gevoel van nasionalisme toenemend onder blanke Afrikaners posgevat in verzet teen die verdrukking van die Britse regering waaronder hulle in die vorige eeu gebuk moes gaan. Die spanning wat daar tussen Afrikaners en Engelstalige Suid-Afrikaners bestaan het, het 'n hoogtepunt bereik tydens Suid-Afrika se betrokkenheid by die Tweede Wêreldoorlog (Scholtz, 1976:2). In dié tydperk het die regering van generaal Jan Smuts probeer om sport aan die politiek diensbaar te maak (Scholtz, 1983:121), met gevolglike verzet deur dié Afrikaners wat nie Suid-Afrika se betrokkenheid by die oorlog goedgekeur het nie. Die resultaat was 'n skeuring in sportorganisasies as gevolg van politieke spanninge wat ook in die bestuur van sport neerslag gevind het.

3.3.1.2 *Blank teen nie-blank*

Voor die negentiende eeu het kontak tussen blankes en nie-blankes in die land reeds gelei tot die vorming van sekere stereotipe beelde oor mekaar (kyk Olivier, 1985:258). Verskille in ekonomiese en sosiale status, geletterdheid en geloof is as gevolg van dié stereotipe beelde regstreeks aan 'n persoon se velkleur gekoppel. Blankes het hulself as 'voogde' oor nie-blanke groepe gesien, en sekere besluite namens nie-blankes geneem (Scholtz, 1976:3).

Bogenoemde faktore het bygedra tot die vasstelling van 'n spesifieke manier waarop sport in die land beoefen is. 'Geïsoleerde' sport (waar atlete van ander bevolkingsgroepe nie toegelaat is om op die sportveld teen blanke atlete deel te neem nie) is sodoende in die land gevestig. Sedert die begin van die twintigste eeu het daar wel beperkte sportkontak oor die kleurgrens voorgekom, maar dié geleentheid was by verre die uitsondering (Olivier, 1985:259; Scholtz, 1983:122; RGN, 1982:36).

Teen die agtergrond van bogenoemde is dit dus ironies dat die eerste Suid-Afrikaanse atlete wat toegelaat is om aan die Olimpiese Spele deel te neem, twee swart Zoeloe-arbeiders, Len Taunyne en Jan Mashiani, was wat in 'n rondgaande sirkus in die VSA gewerk het. Hulle is genooi om deel te neem aan die marathon wat in die 1904 Olimpiese Spele in St Louis uitgesonder is as 'n tentoonstelling van 'how natives and savages would fare at Olympic events' (Leach & Wilkins, 1992:5). Taunyne het 'n negende en Mashiani 'n twaalfde plek behaal (Leach & Wilkins, 1992:5; Scholtz, 1983:122).

In die daaropvolgende Olimpiese Spele in Londen in 1908 het 'n Suid-Afrikaanse span van 12 atlete en fietsryers vir die eerste maal amptelik aan die Spele deelgeneem. Die uitblinkers in die Suid-Afrikaanse span tydens die byeenkoms was die 100m-atleet, Reggie Walker, wat Suid-Afrika se eerste goue medalje gewen het, en die marathon-atleet, Charlie Hefferon wat 'n silwermedalje in die marathon gewen het nadat die Italiaanse atleet, Dorando Pietri, gediskwalifiseer is (Emery, 1956:2; kyk ook Leach & Wilkins, 1992:23).

Die Spele van 1912 in Helsinki was 'n hoogtepunt vir Suid-Afrikaanse atlete, toe twee goue, vier silwer- en vier bronsmedaljes by dié byeenkoms gewen is (Leach & Wilkins, 1992:10). Uitblinkers in die Suid-Afrikaanse span tydens die geleentheid was die twee marathon-atlete, Kenneth McArthur en Christopher Gitsham, wat onderskeidelik eerste en tweede geëindig het, en die fietsryer Rudolph Lewis

wat die fietsrykampioenskap oor 'n afstand van 320 kilometer gewen het (Emery, 1956:16-17).

Ten spyte van Suid-Afrika se beeld as 'n 'sportmal'-nasie, het die land se atlete in die afgelope negentig jaar nie só goed by Olimpiese Spele-byeenkomste gevaar nie. Afgesien van die name wat hierbo genoem is, het die volgende Suid-Afrikanners goue medaljes by Spele-byeenkomste in dié tydperk gewen: in 1920 Neville Wright in die 400 m; 1928 Syd Atkinson in die 110 m hekkies; en in 1952 Esther Brand in die hoogspring in Helsinki. In 1952 het die naelloper Daphne Hasenjaeger 'n silwermedalje in die 100 m vir Suid-Afrika gewen (Leach & Wilkins, 1992).

Hierdie atlete was egter almal blank, en slegs enkele ander voorbeelde van anderskleuriges wat aan sportbyeenkomste vir Suid-Afrika deelgeneem het, is aangeteken. Teen 1920 het daar reeds 'n nie-amptelike kleurgrens in sport bestaan (Olivier, 1985:259). Die aanvanklike rede vir die weglating van anderskleurige atlete uit Suid-Afrikaanse spanne was dat hulle prestasies na bewering nie op internasionale standaard was nie (kyk bv. Espy, 1979:70). Na 1936 is anderskleurige atlete bloot op grond van politieke oorwegings uit Suid-Afrikaanse spanne gelaat (Ali, 1976:41).

In 1928 is die Maori-speler George Nepia op grond van sy velkleur uit die All Black-rugbyspan gelaat wat teen Suid-Afrika moes speel (kyk Thompson, 1975:14), en in 1937 weier die Maori's om in 'n tradisionele wedstryd teen die besoekende Springbokspan te speel (Scholtz, 1983:123; kyk ook Thompson, 1975 oor sportkontakte tussen Suid-Afrika en Nieu-Seeland).

Na afloop van dié voorval het byna elke sportkwessie in 'n politieke probleem ontaard, totdat die verkiesing van die Nasionale Party as die regerende party in die land in 1948 die gevolg gehad het dat rassediskriminasie 'n werklikheid geword het deur die instelling van die beleid van afsonderlike ontwikkeling in die land. Hierdie beleid het in later jare bekend gestaan as 'apartheid' (Olivier, 1985:259).

Met die amptelike instelling van afsonderlike ontwikkeling in Suid-Afrika is aparte sportbedrywighede in die land ook amptelik gemaak. Dit het nou 'onwettig' geword vir swart atlete om teen blankes aan sportbyeenkomste deel te neem, en selfs swart en blanke toeskouers is verbied om in dieselfde stadion na 'n sportbyeenkoms te kyk. Die Suid-Afrikaanse Nasionale Olimpiese Komitee (Sank) moes gevolglik toegee aan die druk van die Suid-Afrikaanse regering om

rasseskeiding op sportgebied toe te pas. Hiermee is 'n 'droewige era in Suid-Afrikaanse sport ingelui' (Scholtz, 1983:123).

Dieselfde mate van kontroversie wat tydens die 1928- en 1937-voorvalle met Nieu-Seelandse rugbyspelers ontstaan het, het in die laat jare veertig weer na vore gekom, toe die Nieu-Seelandse Rugby-unie op grond van die apartheidsbeleid in Suid-Afrika besluit het om Maori-spelers uit die All Black spanne te laat wat na dié land sou toer. Die Suid-Afrikaanse pers (by name *The Cape Times*) het dié besluit gesien as 'n '(simple) recognition of a social fact' (Thompson, 1975:17). Die Kaapstadse dagblad *Die Burger* het in die verband ook gemeen die besluit is (*Evening Post*, 1948:09-07 in Alhadeff, 1990):

... in the interests of the Maoris themselves, for we cannot imagine that they would find the tour of the Union enjoyable. Everywhere, and especially socially, incidents would threaten, and the Maoris would find how radically different things were here compared with New Zealand.

Bogenoemde sentimente is verder beklemtoon deur 'n artikel wat in die Johannesburgse dagblad *The Star* oor die saak verskyn het. Hierin is die Suid-Afrikaanse rugby-unie se mening oor die saak as volg opgesom (*The Star*, 1959-02-19 aangehaal in Thompson, 1975:18): 'Do as you think best. Of course, you will be well aware of the laws of our country.'

Teen 1955 het die situasie sodanig vererger dat binnelandse sowel as buitelandse sportverhoudinge begin vertroebel het. In 1956 het Avery Brundage, toe die President van die Internasionale Olimpiese Komitee (IOK), die bestuur van Sanok gedwing om 'n openbare verklaring uit te reik oor dié organisasie se standpunt rondom die rassebeleid van die Suid-Afrikaanse regering (Ali, 1976:41).

Versoeke soos hierdie deur die President van die IOK is daagliks by monde van verskeie internasionale sportorganisasies gerig, en reeds in dié stadium het die land se deelname aan internasionale byeenkomste soos die Statebondspele en die Olimpiese Spele in gedrang gekom. Suid-Afrikaanse sport het die middelpunt van internasionale belangstelling geword as gevolg van die internasionale ontevredenheid wat geheers het oor die beleid van rassediskriminasie in die land.

In die volgende dekade het die situasie vererger.

3.3.2 Die periode 1956-1967

Hoewel daar direk na beleidsaanvaarding deur die Nasionale Party in 1948 nie amptelike wetgewing bestaan het wat spesifiek op die afsonderlike beoefening van sport van toepassing was nie, het bepalings soos die Groepsgebiedewet (No. 36 van 1966) en die Swartes (Stadsgebiede) Konsolidasiewet (No. 25 van 1945) op 'n direkte wyse 'n invloed op sport uitgeoefen.

Die Groepsgebiedewet het onder meer ingehou dat toegang tot sportvelde vir toeskouers en spelers bepaal is deur die groepsgebied waarin die velde val (Davenport, 1991:542). Gemengde sportklubs is nie toegelaat nie, aangesien daar 'n verbod was op die gesamentlike gebruik van sterk drank in die openbaar deur mense van verskillende bevolkingsgroepe (Davenport, 1991:542).

Die Suid-Afrikaanse regering het vir die eerste keer amptelik betrokke geraak by die sportkrisis in die land toe die blanke tafeltennis-organisasie uit die Internasionale Tafeltennis Federasie geskors is en die nie-blanke organisasie die geleentheid gegee is om Suid-Afrika te verteenwoordig (kyk De Broglio, 1970:6). Die regering het sterk hierop gereageer, en in 'n verklaring in die Kaapstadse dagblad *Die Burger* (25 Junie 1956) het dr. TE Dönges, die minister van Binnelandse Sake, dit ontken dat die Suid-Afrikaanse regering inmeng met nie-blanke sport (De Broglio, 1970:6; Thompson, 1975:6).

Op 26 Junie 1956 het die regering sy bestaande beleid van sportapartheid amptelik bevestig met die uitreiking van die regering se eerste sportbeleid. Die verklaring het die volgende riglyne met betrekking tot sport neergelê (Scholtz, 1976:10):

- die vier onderskeie rassegroepe moes hul sport afsonderlik beoefen, organiseer en administreer. Geen gevalle van 'gemengde' sportspanne, sport-organisasies of sport-administrasies is dus toegelaat nie;
- blanke sportlui is nie toegelaat om binnelands of elders teen Suid-Afrikaanse nie-blankes deel te neem nie. Dieselfde het gegeld wanneer nie-blanke sportlui teen kleurlinge of Asiërs wou meeding. Suid-Afrikaanse atlete is dus gedwing om slegs tot op dié punt teen hul landgenote te kompeteer waar hulle die beste prestasie in hul onderskeie bevolkingsgroep kon behaal;

geen atleet is toegelaat om sy prestasies te meet aan die hand van deelname teen atlete uit ander bevolkingsgroepe nie. Gekleurde atlete kon dus, volgens dié beleid, kampioene van hul eie bevolkingsgroep in 'n spesifieke sportsoort word, maar die eer om nasionale kampioen te word, is slegs vir blankes gereserveer (Scholtz, 1983:124; Olivier, 1985:259);

- die amptelike nasionale liggame wat Suid-Afrika internasionaal verteenwoordig het, bv. Sanok se lidmaatskap is beperk tot blanke lede;
- Suid-Afrikaanse spanne wat internasionaal vir die land deelneem, kon slegs uit blankes saamgestel word. Anderskleurige atlete is gevolglik verder benadeel, aangesien hulle ook nie hul sportprestasies met dié van internasionale atlete kon vergelyk nie. Die springbokembleem het die 'vlag' geword waaronder blankes Suid-Afrikaanse atlete aan sport deelgeneem het (Scholtz, 1976:6; kyk ook 3.2.6); en
- elke afsonderlike bevolkingsgroep moes sy eie sportbande op internasionale vlak aanknoop. Slegs blankes het in aanmerking gekom vir spanne wat verteenwoordigend van Suid-Afrika was.

Op grond van die aspekte wat in bogenoemde sportbeleid van die Suid-Afrikaanse regering vervat is, het die ontevreedenheid met die sportsituasie in Suid-Afrika onder internasionale sportliggame al groter geword. Ook binne die landsgrense het verskeie organisasies tot stand gekom in protes teen die regering se beleid van afsonderlike sport.

In 1958 is die South African Sports Association (Sasa) gestig met die doel om die protes teen afsonderlike sport in die land te koördineer en groter eenheid tussen die verskillende sportorganisasies te bewerkstellig. Die sameroeper van die organisasie, Alan Paton, het die doelwitte tydens 'n konferensie in Durban in Januarie 1959 soos volg opgesom (De Broglio, 1970:3; Thompson, 1975:5):

... to co-ordinate non-white sport, to advance the cause of sport and the standards of sport among non-white sportsmen, to see that they and their organizations secure proper recognition here and abroad, and to do this on a non-racial basis.

In die volgende vier jaar het Sasa (wat na bewering die steun van sowat 70 000 atlete en 9 sportsoorte in die land gehad het), hom beywer vir onderhandelinge met blanke sportorganisasies wat internasionale erkenning geniet het, asook met

organisasies soos die IOK. Verteenwoordigers van Sasa is nie positief ontvang nie, met 'n gevolglik groter determinasie om weg te doen met alle aspekte van rassediskriminasie in sport (kyk De Broglio, 1970:4).

Ook in internasionale kringe het ontevreedenheid oor Suid-Afrika se apartheidsbeleid al sterker begin word. Tydens die IOK-vergadering in Rome in 1959 het die Russiese verteenwoordiger in die IOK, Alexi Romanov, die lede van Sanok daarvan beskuldig dat hulle teen die Olimpiese beleid optree en geen poging aangewend het om hulle teen rassediskriminasie in Suid-Afrika te verset nie (Ali, 1976:41; Espy, 1979:69).

Uit verskeie internasionale monde is die pleidooi gelewer dat die President van Sanok, Frank Braun, die Suid-Afrikaanse regering moes nader om sy beleid van rassediskriminasie te heroorweeg, en die resultate van die ontmoetings tydens die IOK se vergadering in 1963 in Baden-Baden aan die lede van die IOK voor te lê (kyk De Broglio, 1970:15).

Die reaksie van die Suid-Afrikaanse regering was voorspelbaar. By twee geleenthede het die destydse Suid-Afrikaanse minister van Binnelandse Sake, Jan de Klerk, die regering se siening oor die saak duidelik gemaak, naamlik dat *within the borders of the Republic of South Africa, Whites and non-Whites are seperated in the field of sport* (Ali, 1976:41). Dié regulasie sou onder alle omstandighede toegepas word, hetsy in individuele of spankonteks (Espy, 1979:85).

Afgesien van bogenoemde uitspraak deur De Klerk, het verdere beleidsuitsprake oor 1 saak binne 'n kort tydperk gevolg. Die destydse Eerste Minister, dr. HF Verwoerd, het onder meer in 1961 bepaal dat geen sportkontak tussen blankes en nie-blankes mag plaasvind nie. Die regverdiging vir sodanige besluit wat deur Verwoerd gegee is, was dat dit die vermyding van etniese konflik sou bevorder (RGN, 1982:36).

In 1962 is die Suid-Afrikaanse Nie-Rassige Olimpiese Komitee (Sanrok) onder leiding van Dennis Brutus gestig, met die doel om nie-rassige sport in Suid-Afrika te bewerkstellig (De Broglio, 1970:4). Saam met verskeie lande uit Afrika, Asië en Latyns-Amerika, het Sanrok daarin geslaag om Suid-Afrika uitgesluit te kry uit deelname aan die Olimpiese Spele van 1968 in Mexiko (De Broglio, 1970:5; kyk ook hieronder). In die middeljare sestig is die organisasie uit Suid-Afrika verban, en Brutus het die stryd teen rassediskriminasie in sport uit Londen voortgesit (kyk De Broglio, 1970:22; Thompson, 1975:6).

Kort voor die aanvang van die IOK-konferensie in Baden-Baden in 1963, het Braun weer probeer om die regering se houding teenoor anderskleurige atlete te verander, maar weer het De Klerk dit baie duidelik aan hom gestel (Ali, 1976:41):

... (it was) inadmissible for mixed South African teams to participate in international events. White athletes can compete abroad as representatives of our White population and, correspondingly, coloured athletes at international competitions are to be considered as representing the non-White South Africans.

Terug by die Baden-Baden konferensie, was lede van die IOK nie tevrede met die verklaring wat deur Braun vir die situasie in Suid-Afrika gegee is nie. Braun is 'n tweede kans gegun, en is die verantwoordelikheid opgelê om voor die IOK se volgende vergadering in Innsbruck in 1964 die Suid-Afrikaanse regering te probeer oorreed om sy beleid oor plaaslike sowel as internasionale sport te verander. Indien dit nie gebeur nie, sou Suid-Afrika die kans staan om uit toekomstige Olimpiese Spele-byeenkomste geskors te word (Ali, 1976:41).

Teenstand teen die Suid-Afrikaanse sportbeleid het dus in binnelandse sowel as buitelandse kringe toegeneem. Juis op grond hiervan is Suid-Afrikaanse atlete in 1958 uit die Statebondspele geskors, en soos in die vorige paragraaf genoem is, is Suid-Afrika ook gekonfronteer met die moontlikheid om uit die Olimpiese Spele geskors te word, sou die land se sportbeleid nie verander nie.

In 1964 moes Braun aan die IOK in Innsbruck rapporteer dat ... *(the South African) government has categorically refused to accept the standpoint of the IOC* (Ali, 1976:42). Gevolglik is Suid-Afrika deelname aan die 1964 Spele in Tokio geweier.

Na afloop van dié Spele het Braun weer probeer om verskille tussen Sanok en die IOK op te los. Toe hy in 1966 die voorstel aan die IOK maak dat die Suid-Afrikaanse regering ingestem het tot die vorming 'n veelrassige Nasionale Olimpiese Komitee (NOK), het die President van die IOK besluit Suid-Afrika se posisie moet met betrekking tot die Spele in 1968 in Mexiko heroorweeg word.

In 1967 is 'n komitee bestaande uit drie lede van die IOK na Suid-Afrika op 'n tiendaagse ondersoek gestuur (Espy, 1979:96; De Broglio, 1970:18). Na afloop van die besoek is 'n verslag deur dié komitee aan die IOK voorgelê, wat gebaseer was op onderhoude met sowat 62 sportamptenare uit alle bevolkingsgroepe in die

land. Die verslag het aangedui dat daar geen veranderinge in die land met betrekking tot rassediskriminasië in sport plaasgevind het nie. Lede van die IOK was meer positief oor die moontlikheid dat die Suid-Afrikaanse regering in die toekoms meer toegieflik rondom aansprake deur die IOK kan wees (Ali, 1976:42). Die rede hiervoor was die uitslag van 'n gesprek tussen lede van die IOK en die Suid-Afrikaanse Eerste Minister, BJ Vorster, in September van daardie jaar. Die minister het onder meer die volgende voornemens met betrekking tot Suid-Afrikaanse sport gemaak (Ali, 1976:42-43; De Broglio, 1970:8-9):

- dat Suid-Afrikaners in die toekoms as 'n enkele Suid-Afrikaanse span aan internasionale sportbyeenkomste sou kon deelneem, en nie as afsonderlike bevolkingsgroepe nie;
- dat Suid-Afrikaanse atlete in die toekoms as 'n eenheid na die Olimpiese Spele sou reis, en nie afsonderlik soos in die verlede nie;
- dat alle Suid-Afrikaanse atlete in die toekoms eenvormige sportdrag sou hê, dieselfde akkommodasie sou deel, en onder een vlag die stadion sou binnestap tydens die Openingseremonie van die Spele;
- dat blanke en anderskleurige Suid-Afrikaners ook in die toekoms toegelaat sou word om internasionaal teen mekaar mee te ding; en
- dat 'n gelyke aantal blanke en nie-blanke administrateurs in die toekoms verantwoordelik sou wees vir die seleksie van die Suid-Afrikaanse Olimpiese span, wat uit atlete van verskillende bevolkingsgroepe sou bestaan.

Afgesien van bogenoemde toegewings wat Vorster ten opsigte van internasionale sport gemaak het, het hy egter ook drie voorwaardes met betrekking tot dié toegewings gestel (Scholtz, 1983:125):

- politici mag nie tot die saak toetree om daarmee die betrekkings tussen lande te vertroebel nie. (Min het Vorster geweet dat dié ontwikkeling slegs die begin was van 'n grootskaalse internasionale ontevredenheid oor die Suid-Afrikaanse sportbeleid);
- sport moenie in die politiek ingesleep word om 'n ander doel te bereik nie, 'omdat dit na my (Vorster) beskeie mening 'n saak is wat nie daar tuis hoort nie'; en

- die beleid moenie binnelandse probleme skep nie.

Nadat bogenoemde verslag aan lede van die IOK voorgelê is, is op 15 Februarie 1968 in Frankryk besluit dat Suid-Afrika hertoegelaat sou word tot die Spele (Espy, 1979:101), op voorwaarde dat vyf vereistes vir die samestelling van die Suid-Afrikaanse span nagekom sou word (Ali, 1976:43):

- dat dit 'n verenigde span moes wees, sonder diskriminasie gekies;
- dat dit 'n span sou wees wat deur blanke, sowel as nie-blanke keurders saamgestel moes word;
- dat die span onder 'n gesamentlike vlag sou meeding en 'n eenvormige drag sou hê; en
- dat geen diskriminasie op grond van velkleur gemaak sou word in die tref van akkommodasie- en reisreëlins nie.

Dié voorwaardes is met oorweldigende teenstand deur Afrikalande ontvang. Dié voorwaardes was duidelik nie vir hulle aanvaarbaar nie. Gevolglik het Etiopië, Algerië en Uganda besluit om die Spele in Mexiko te boikot en ook ander Afrikalande aangemoedig om dieselfde te doen. Die IOK is gekonfronteer met die situasie dat alle onafhanklike Afrikalande die Spele as 'n verenigde front sou boikot indien die besluit oor Suid-Afrikaanse deelname nie teruggetrek word nie (Espy, 1979:102; De Broglio, 1970:11).

Suid-Afrikaanse owerhede was egter so tevrede met die feit dat Suid-Afrika deelname tot die Spele gegun is, dat administrateurs besluit het dat Suid-Afrika nie uit deelname aan die Spele sou onttrek nie, ongeag die feit dat meer en meer internasionale spanne gedreig het om die Spele te boikot op grond van Suid-Afrika se deelname daaraan (Ali, 1976:44).

Binne 'n paar dae, het die internasionale reaksie teen Suid-Afrika se deelname gekulmineer in dreigemente deur meer as 40 lande om die Spele te boikot indien Suid-Afrika toegelaat sou word om deel te neem. Hoewel Brundage homself voorgeneem het om nie toe te laat dat die 'oorlog' wat in die komende weke tussen sport en politiek uitbreek het, die Olimpiese Spele beïnvloed nie, het hy Suid-Afrika tog besoek in 'n poging om die situasie op te los. Sy besoek was nie suksesvol nie, en op 21 April van daardie jaar het die nege lede van die IOK besluit om hul besluit van twee maande gelede te herroep, en is Suid-Afrika weer uit die Spele geskors (kyk Davenport, 1991:542; Leach & Wilkins, 1992:10). Hierdie besluit het die geleentheid geskep dat die Mexiko-Spele van daardie jaar kon voortgaan, sonder die dreigemente van 'n boikot (Ali, 1976:52; Espy, 1979:103).

Sedert dié periode, het Suid-Afrikaanse atlete en administrateurs onverpoos daaraan gewerk om weer deel van die Olimpiese Spele te word. Dié pogings was vir baie jare onsuksesvol, soos in die volgende afdeling aangedui word.

3.3.3 Die periode 1967-1983

Hoewel Suid-Afrikaanse atlete voor die aanvang van die 1968 Spele in Mexiko op internasionale aandrang uit die Spele geskors is, was lede van die Nasionale Olimpiese Komitee (NOK) steeds deel van die IOK. Die internasionale gemeenskap was nie tevrede met die feit dat Suid-Afrika geskors is uit deelname van slegs 'n enkele Spele-byeenkoms nie, en na die Spele van 1968 het internasionale ontevredenheid oor die politieke situasie in Suid-Afrika steeds toegeneem. Druk is ook nou deur die internasionale gemeenskap toegepas om lede van die NOK uit die IOK te skors (Espy, 1979:125).

In die jaar wat sou volg, is 'n beroep deur 'n toenemende aantal sportorganisasies op alle lande gedoen om sportkontak met Suid-Afrika te verbreek (Espy, 1979:125). Die boodskap was duidelik: Suid-Afrika moes soveel moontlik van internasionale kontak op die sportveld geïsoleer word, op grond van die apartheidse beleid in die land.

Internasionale isolasie het gevolglik al duideliker geword namate Suid-Afrikaanse aansoeke om lidmaatskap van verskeie sportverenigings toenemend afgekeur is. Hieronder was lidmaatskap tot die Internasionale Judo-federasie, die Internasionale Gewigoptel-federasie, asook deelname aan 'n gimnastiek-konferensie in die voormalige Joegoeslawië (kyk Espy, 1979:127). Suid-Afrika is in 1969 ook uit die Davisbekertoernooi geskors, en toe gerugte bekend word dat Suid-Afrika beplan om 'n kriekettoer na Engeland en Noord-Ierland te onderneem, het betogings en oproer in Engeland in so 'n mate toegeneem dat die Britse regering gedwing is om die toer te kanselleer.

Bogenoemde voorvalle het die besluit vir die IOK oor Suid-Afrika se toekomstige betrokkenheid by die Spele aansienlik vergemaklik, en gevolglik het lede van die IOK met 'n meerderheid van 35 teenoor 25 besluit dat Suid-Afrika uit die Olimpiese Beweging geskors sou word. Dit was die eerste sodanige voorval in die geskiedenis van die Internasionale Olimpiese Komitee (Espy, 1979:128). Die besluit deur die IOK was net 'n formaliteit in die proses om Suid-Afrika uit internasionale deelname te isoleer, aangesien die land in daardie stadium lidmaatskap tot byna elke internasionale sportliggaam geweier is.

Kort na bogenoemde voorval, het Vorster bekend gemaak dat 'n 'mini-Olimpiese Spele' in Suid-Afrika georganiseer kon word waarna internasionale atlete uitgenooi sou word (De Broglio, 1970:11). Dié aankondiging is sonder konsultasie met die Suid-Afrikaanse Olimpiese Komitee gemaak. Daar sou twee mini-Speles gehou word - een vir blanke atlete van 15-19 April 1969 in Bloemfontein, en een vir nie-blanke deelnemers. Eersgenoemde geleentheid is egter óf deur internasionale deelnemers geboikot óf spanne het kort voor die byeenkoms onttrek. Anderskleurige toeskouers is ook aanvanklik toegang tot die geleentheid geweier, maar is wel later toegelaat op voorwaarde dat hulle aparte geriewe en ander fasiliteite sou gebruik (De Broglio, 1970:11). Laasgenoemde geleentheid het nooit plaasgevind nie. Dit sou aanvanklik in November 1969 gehou word, maar is uitgestel na Maart 1970. In Februarie 1970 is aangekondig dat die geleentheid afgestel is.

Hoewel internasionale sporttoere na Suid-Afrika wel in die begin van die jare sewentig onderneem is, is hierdie tydperk gekenmerk deur die krisispunt in internasionale sportverhoudinge (Scholtz, 1983:125)⁴.

Tydens die 1969 toer van die Suid-Afrikaanse rugbyspan na Ierland is protesoptogte teen die voorgenome krietertoer deur Suid-Afrikaanse spelers na Brittanje die volgende jaar georganiseer. As gevolg van voorvalle van geweld is daar 'n beroep op die organiseerders gedoen om die res van die toer te kanselleer. Bogenoemde beroepe is deur Suid-Afrikaanse joernaliste, politici en ander atlete

⁴ Een van die bekendste voorbeelde was die Suid-Afrikaans gebore Kleurlingkrieketspeler Basil d' Oliveira wat gekies is om na Suid-Afrika te toer saam met die Britse MCC-krieketspan. As gevolg van druk deur die Suid-Afrikaanse regering is hy uit die span gelaat. Tydens die Suid-Afrikaanse krietertoer na Engeland in 1994 is D'Oliveira genooi om die eerste toets tussen die Suid-Afrikaanse span en die Engelse op Lords by te woon. Hy het die uitnodiging van die hand gewys (kyk ook Matheza, 1994). Omdat Suid-Afrikaners so ernstig voel oor hul nasionale sport, rugby, was dit vir hulle 'n geweldige slag toe die All Black-span uit Nieu-Seeland nie na Suid-Afrika kon kom in die jare sewentig nie, omdat die Maori-lede van die span nie in die land toegelaat is nie (Kotzé, 1978; Davenport, 1991:381). 'n Ander voorbeeld van internasionale sportsterre wat deelname aan Suid-Afrikaanse sportbyeenkomste geweier is op grond van hul velkleur is die Amerikaanse tennisspeler Arthur Ashe wat verhinder is om deel te neem aan die Suid-Afrikaanse Tenniskampioenskappe (waaraan slegs blanke spelers kon deelneem) (De Broglio, 1970:12). Selfs plaaslike sportsterre is deur die apartheidbeleid verhinder om erkenning vir hul prestasies te kry. Toe die Indiër-gholfspeler Papwa Swegolum in 1963 die Natalse Ope Gholftoernooi wen, moes hy sy tje en trofee buite die klubhuis in gietende reën ontvang, omdat lede van die klub aangedui het dat hy nie toegelaat sou word om in die klubhuis in te gaan nie (kyk Thompson, 1975:7).

ondersteun (kyk De Broglio, 1970:28). Veral Suid-Afrikaanse joernaliste wat die toer meegemaak het, het aangedui dat hulle toenemend probleme ondervind het om nuus van die gebeure in Suid-Afrika te kry. Vakbonde het telekommunikasie met Suid-Afrika onderbreek, en talle ander dienste is ook opgeskort. Die Suid-Afrikaanse pers het ook berig dat lede van die Suid-Afrikaanse rugbyspan die toer wou kanselleer na hul ervaring in Ierland, maar dat hulle aangemoedig is om die toer in Brittanje ook mee te maak in 'n poging om die kriekettoer van die volgende jaar te red (kyk De Broglio, 1970:29).

Die Suid-Afrikaanse regering moes in hierdie tydperk noodgedwonge begin met 'n proses van depolitisering van sport (RGN, 1982:36).

In 1971 het die regering begin om multi-nasionale sport (wat nie met 'veelrassige sport' verwar moet word nie) in die land toe te laat (kyk Thompson, 1975:9). Veelrassige ligmaatskap aan sportklubs was egter steeds onwettig.

Die geboorte van veelrassige sport is in 1973 deur die Johannesburgse *Sunday Times* soos volg aangekondig met die aanvang van die Suid-Afrikaanse Spele-byeenkoms in Pretoria (Ali, 1976:130):

Multiracialism stormed Pretoria, the stronghold of White South African nationalism, this week ... and apparently the insurmountable barriers created through apartheid laws crashed as bars, restaurants, parks and sacrosanct playing fields were opened to non-whites attending the South African Games.

Die Suid-Afrikaanse Spele in Pretoria is georganiseer in 'n poging deur die Suid-Afrikaanse regering om weg te beweeg van die toenemende internasionale kritiek teen die land se politieke beleid. Hoewel Suid-Afrikaners uit verskillende bevolkingsgroepe in dié byeenkoms vir die eerste maal toegelaat is om teen mekaar mee te ding, het dit sterk kritiek uit verskeie plaaslike en internasionale oorde gelok (kyk Ali, 1976:131).

Die organiseerders van die Spele het gemeen dit was 'n groot internasionale sukses, aangesien meer as 635 atlete uit meer as 30 lande uitnodigings na die Spele aanvaar het. Die amptelike syfer van hoeveel internasionale atlete uiteindelik wel aan die byeenkoms deelgeneem het, is nooit deur die organiseerders bekend gemaak nie. Dié lande wat wel aan die Spele deelgeneem het, is uit verskeie oorde gekritiseer.

Nadat die meeste internasionale aandag met betrekking tot die Suid-Afrikaanse Spele van Suid-Afrika af verskuif het, is die status quo met betrekking tot plaaslike kompetisie in die land weer hervat (kyk Ali, 1976).

In die laaste helfte van 1974 het die Verenigde Nasies weer 'n beroep op internasionale sportliggame gedoen om alle kontak met 'racist sports bodies in South Africa' te verbreek (Espy, 1979:156). Die Internasionale Amateur Atletiekvereniging (IAAV) het in dieselfde jaar besluit om skorsing van Suid-Afrikaanse spanne uit deelname aan internasionale kompetisie te behou. Dié besluit was nie van toepassing op individuele atlete nie.

In dié verband het die Voorsitter van die verbande organisasie, die South African Non-Racial Olympic Committee (Sanroc), Sam Ramsamy, 'n belangrike rol gespeel. Met die uittrede van die President van die, Lord Burghlei, uit die vereniging in 1976, is twee kandidate as gunsteling beskou om die nuwe voorsitter van die Organisasie te word, 'n Brit en 'n Nederlander. Saam met die lede uit Afrika, het Ramsamy daarin geslaag om die Nederlander, Adriaan Paulen, met behulp van 'n blokstem verkose te kry, op voorwaarde dat Paulen weer sy invloed kon gebruik om Suid-Afrika deur middel van 'n blokstem uit die Organisasie geskors te kry (Green, 1994:45). In dieselfde mate het Ramsamy 'n rol gespeel om Suid-Afrikaanse atlete uit die internasionale sokker- en swemverenigings geskors te kry.

In 1974 het die minister van Sport en Ontspanning, dr. Piet Koornhof, beklemtoon dat die keurders vir Olimpiese sportsoorte hul spanne op meriete mag saamstel.

Bogenoemde aankondiging het nie veel indruk op die internasionale gemeenskap gemaak nie, en op grond van toenemende dreigemente tot openbare geweld in Nieu-Seeland, is 'n rugbytoer deur Suid-Afrika na daardie land in 1975 ook gekanselleer. Die Nieu-Seelandse regering het dit duidelik gestel dat slegs wanneer dit duidelik geword het dat alle Suid-Afrikaners 'n gelyke geleentheid het om op grond van gemengde proewe vir 'n Suid-Afrikaanse rugbyspan gekies te word, 'n rugbytoer deur Suid-Afrika na daardie land aanvaarbaar sal wees (Espy, 1979:157).

In 1976 is 'n rugbytoer deur die Nieu-Seelandse All Blacks na Suid-Afrika beplan. Die Organisasie vir Afrika-eenheid het 'n beroep op Afrika-spanne gedoen om die Olimpiese Spele wat in dieselfde jaar in Montreal, Kanada, sou plaasvind, te boikot, indien die toer na Suid-Afrika sou voortgaan. Ook in dié verband het Ramsamy 'n vernamese rol gespeel in 'n poging om die Nieu-Seelandse span uit

Suid-Afrika te kry, ten einde atlete uit Afrikalande in staat te stel om steeds aan die Spele deel te neem. Ramsamy was onsuksesvol, en die Spele het uiteindelik voortgegaan, met slegs twee Afrikalande wat aan die Spele deelneem (Green, 1994:46).

Ook in 1976 is televisie as massamedium in Suid-Afrika ingestel (Mersham, 1993). Dié vorm van blootstelling aan die buitewêreld was volgens Leach & Wilkins (1992:10) een van die redes vir die verandering wat daar in die begin van die jare tagtig in Suid-Afrikaanse sport plaasgevind het. Met die uitsending van die Olimpiese Spele uit Moskou in 1980 (kyk Bowman, 1989:216), het die Suid-Afrikaanse publiek, sowel as Suid-Afrikaanse atlete begin wonder hoe plaaslike atlete teen die res van die wêreld sou vaar. (Die struktuur van die uitsaaisisteem - spesifiek televisie en in 'n mindere mate die radiosisteem - word in 5.3; 5.4 ondersoek.)

Soos reeds gemeld, was een van die aanvanklike beleidstandpunte van die Suid-Afrikaanse regering met betrekking tot die betrokkenheid van anderskleuriges in sport, dat die Springbok-embleem gereserveer is vir blanke atlete alleen. Hoewel anderskleuriges aan hul eie kompetisies kon deelneem, is hulle die eer ontnem om erkenning vir hul prestasies te kry deurdat Springbokkleure aan hulle toegeken kon word. In 1977 het die Suid-Afrikaanse Olimpiese en Nasionale Spelevereniging egter aangekondig dat Springbokkleure in die toekoms aan enige persoon of span toegeken sou word wat die land verteenwoordig (RGN, 1982:36). Hierna kon anderskleurige atlete soos Errol Tobias en Omar Henry hul Springbokkleure in onderskeidelik rugby en krieket verwerf (Davenport, 1991:542).

Dié ontwikkeling het veroorsaak dat daar in die eerste nege maande van 1978 altesame 2 615 gemengde sportgeleenthede plaasgevind het, waarvan 2 325 op klubvlak, 178 op provinsiale vlak, 68 op nasionale vlak en 44 op internasionale vlak (Olivier, 1985:260). Afgesien hiervan was Suid-Afrikaanse atlete teen 1978 uit meer as 25 internasionale sportverenigings geskors (RGN, 1982:36; Olivier, 1985:260).

3.3.4 Die periode 1980-1992

In die begin van die betrokke tydperk is verskeie Suid-Afrikaanse wetgewing wat indirek 'n rol gespeel het in die wyse waarop sport in die land beoefen is na aanleiding van die RGN-sportondersoek (1982) aangepas. In die spesifieke ondersoek is voorgestel dat die volgende wette in hierdie verband aangepas word (kyk RGN, 1982:30-31; kyk ook 3.3.2):

- die Drankwet (No. 87 van 1977) waarvan Artikel 72(1) bepaal het dat sterk drank nie op 'n perseel wat bestem is vir blankes aan nie-blankes voorsien mag word nie. Die RGN-ondersoek het aanbeveel dat bogenoemde diskriminerende maatreël (sover dit op sport van toepassing is) aangepas word;
- die Groepsgebiedewet (No.36 van 1966) waarin bepaal word dat spesifieke terreine slegs deur spesifieke individue geokkupeer mag word. Die ondersoek het aanbeveel dat dié beleid aangepas word om nie in terme van die bona-fide bywoning van sportbyeenkomste te geld nie; en
- die Swartes (Stadsgebiede) Konsolidasiewet (No. 25 van 1945).

Afgesien van bogenoemde aanbevelings is in die tydperk toenemend veral internasionale versoeke gerig om kontak met Suid-Afrika te verbreek. Die gevolg hiervan was dat 'n groot aantal sportboikotte met die aanvang van die tydperk 1980-1992 teen die land ingestel. Bogenoemde situasie het gekulmineer daarin dat daar teen die einde van die jare tagtig byna 'n algehele boikot teen Suid-Afrikaanse deelname aan internasionale sportbyeenkomste, sowel as lidmaatskap aan internasionale sportorganisasies bestaan het. Voorstaanders van die sportboikot was veral beïndruk met die effek wat die boikot op veral individue in die 'bevoorregte gemeenskap' gehad het, vir wie sport een van die belangrikste sosiale kragte was. Die effek van die boikot op lede van die onontwikkelde gemeenskappe was egter net so dramaties, aangesien dit die ontwikkeling van sport binne daardie gemeenskappe ook nadelig beïnvloed het (Green, 1994:48).

Ongeag die verslapping van dié Suid-Afrikaanse wette wat 'n effek op sport gehad het aan die begin van die jare tagtig, het internasionale drukgroepe daarop aangedring dat die boikotte teen die land volgehou moet word tot apartheid op alle samelewingsvlakke iets van die verlede was (Davenport, 1991:543).

Op dieselfde wyse het sportadministrateurs, in samewerking met vooraanstaande sakemanne in die land, begin om van hul kant af sportboikotte te probeer teenwerk deur groot bedrae geld aan te bied aan spanne wat bereid was om na Suid-Afrika te toer (Davenport, 1991:543).

Rebellekriekettoere is op dié manier deur onder meer Engeland, Sri Lanka, die Wes-Indiese Eilande en Australië na die land onderneem, maar dié toere het Suid-Afrika se poging tot internasionale deelname verder benadeel (Davenport, 1991:543). Atlete wat teen Suid-Afrikaners deelgeneem het, het toenemend die

teiken van internasionale kritiek geword, en hul name is op die sogenaamde 'Swartlys' geplaas (Olivier, 1985:260; kyk ook Odendaal, 1977).

In 1987 het die Verenigde Nasies die Internasionale Konvensie teen Apartheid in Sport tydens 'n konferensie in Harare bekragtig. Hiervolgens is direkte kontak met Suid-Afrika verbied, en buitelanders is aangemoedig om nie teen atlete deel te neem wat in Suid-Afrika deelgeneem het nie. In daardie stadium was Suid-Afrika reeds van sowat 90% van internasionale sportaktiwiteite uitgesluit (Idaf, 1991:36-37).

Na die waterskeidingstoespraak wat deur die voormalige Staatspresident, FW de Klerk, op 2 Februarie 1990 in die Parlement gehou is, het Suid-Afrika in meer as een opsig 'n nuwe fase betree. In dié tydperk is daar begin met dramatiese politieke veranderinge in die land, wat uiteindelik die hoogtepunt bereik het in die eerste demokratiese verkiesing op 27 April 1994 waaraan alle bevolkingsgroepe in Suid-Afrika kon deelneem.

Die veranderinge wat op politieke gebied in die land plaasgevind het, het ook neerslag gevind in veranderinge in ander vlakke van die samelewing, insluitende die wyse waarop sport in die land beoefen is, asook die wyse waarop die bestuur van sportorganisasies in die land verkies is. Dinamiese stappe is in die tydperk geneem om sport op plaaslike vlak te integreer.

In hierdie verband het die voormalige president van die Suid-Afrikaanse Rugbyraad, dr. Danie Craven, besef dat drastiese aksie nodig sou wees om in die toekoms weg te breek van die inperking wat deur die sportboikot op die land veroorsaak is (De Vos, 1989:10). Na samesprekings tussen lede van die Suid-Afrikaanse Rugbyraad en die ANC in Harare, Zimbabwe, in 1989, het Craven besef dat daar geen gereelde internasionale rugbytoere meer na Suid-Afrika sou wees indien die Raad nie totaal wegdoen met sy apartheidsverlede nie. Die einddoel in dié verband sou wees om alle Suid-Afrikaanse rugbyspelers in 'n enkele rugbyunie, met die goedkeuring van die ANC, te verenig (De Vos, 1989:11).

Vroeg in 1990 is 'n klaarblyklike deurbraak in dié proses in rugbykringe bewerkstellig met die amalgamasie van die Suid-Afrikaanse Rugbyraad en die Suid-Afrikaanse Rugbyunie in die Suid-Afrikaanse Rugby-voetbal Unie (Sarvu) (Davenport, 1991:543).

Die resultaat van die positiewe ontwikkelinge in die land (op sport- sowel as ander gebiede) was dat die internasionale klimaat met betrekking tot Suid-Afrika

ook begin verander het. In teenstelling met die geweldige negatiewe houding wat daar in die vorige twee dekades teenoor Suid-Afrika in die buiteland gegeld het, het toenemend meer internasionale organisasies nou hul steun vir die veranderinge in die land begin uitspreek.

Die voormalige kampvegter vir Suid-Afrika se skorsing uit internasionale sportliggame, Sam Ramsamy, wat in daardie stadium in Engeland woonagtig was, is in dié tydperk deur die Association of National Olympic Committees of Africa na Suid-Afrika gestuur om ondersoek in te stel na die politieke klimaat in die land, ten einde te oorweeg wat Suid-Afrika se status met betrekking tot die 1992 Olimpiese Spele in Barcelona moes wees. Ramsamy se besoek aan die land het blanke sportorganisasies finaal laat beseft dat ontwikkeling in sportfasiliteite in die swart gemeenskap essensieel is. Dieselfde het gegeld vir eenheid binne Suid-Afrikaanse sportorganisasies (Perlman, 1990:79). Indien bogenoemde twee voorwaardes nagekom sou word, en indien politieke samesprekings in die land onomkeerbaar geword het, het Ramsamy aangedui dat die sportmoratorium teen die land moontlik ophef kan word (Ramsamy, 1991:36-38).

Op 9 Julie 1991 is die Nasionale Olimpiese Komitee van Suid-Afrika (Noksa) gestig, met die doel om eenheid in sport op alle vlakke te bevorder (Ramsamy, 1991:36). Omdat Noksa beseft het watter rol dit kan speel om die land gouer op die pad van demokrasie te plaas, is in 1991 besluit om die sportboikot teen die land geleidelik op te hef. Die sportmoratorium sou egter eers ophef word wanneer ongelykhede van die apartheidsisteem op alle terreine afgebreek is. Programme moes onder meer fokus op ontwikkeling, fondsinsameling, lidmaatskap van sleutelorganisasies, toegang tot fasiliteite en toerusting, asook opleiding vir lede van alle bevolkingsgroepe in die land (Ramsamy, 1991:36).

Op grond van die ontwikkelinge wat gevolglik in Suid-Afrikaanse sportkringe plaasgevind het, is die sportmoratorium teen die land, met die steun van die ANC, opgehef. Een van die gevolge hiervan was dat Suid-Afrikaanse atlete (van alle bevolkingsgroepe) vir die eerste keer in meer as dertig jaar weer in die internasionale arena welkom was.

Internasionale sportorganisasies het ook nie hul veranderende houding teenoor Suid-Afrika slegs op papier bevestig nie, maar ook prakties bewys deur sportspanne weer toe te laat om na Suid-Afrika te toer, asook om weer teen Suid-Afrikaanse atlete in die buiteland deel te neem.

Sedert 1992 het internasionale rugby- en krieketspanne van onder meer, Nieu Seeland, Australië, Indië, die Wes-Indiese Eilande en Pakistan die land besoek. Suid-Afrikaanse rugby-, krieket- en atletiekspanne is ook genooi om in die Wes-Indiese Eilande, Mauritius, Frankryk, Engeland, Australië, Nieu Seeland en Indië deel te neem.

Afgesien hiervan, was Suid-Afrikaanse atlete sowel as sport-administrateurs in daardie stadium egter steeds uit die Olimpiese Beweging geskors.

3.3.5 Die periode 1992 en verder

Bogenoemde situasie het in 1992 verander. Die hoogtepunt van Suid-Afrika se hertoetreding tot die internasionale sportwêreld in die vroeë jare negentig was waarskynlik die hertoelating tot die 1992 Olimpiese Spele in Barcelona, Spanje. Dié uitnodiging om terug te keer na internasionale sport is tydens 'n internasionale mediakonferensie beklemtoon deur Juan Antonio Samaranch, die President van die IOK (Transkripsie, 1992:44):

It is an important day, not only for the Olympic movement, (but) also for sports around the world. I think it is the beginning of a new step and I would like to see very soon athletes and players from South Africa taking part in major sports competitions around the world.

Op Maandag 20 Julie 1992 het die Suid-Afrikaanse Olimpiese span, bestaande uit 97 atlete en 23 geakkrediteerde beampies, van Jan Smuts Lughawe in Johannesburg na Barcelona vertrek.

Suid-Afrikaanse sportadministrateurs was versigtig oor Suid-Afrika se kanse om medaljes by die 1992 Olimpiese Spele te wen. Baie sportkenners en media-komentators het egter aan Suid-Afrikaanse atlete 'n goeie kans gegee om die finaal van sekere items te haal (Leach & Wilkins, 1992:11).

Daar was later duidelike aanduidings dat die publiek teleurgesteld was dat die land slegs twee silwer medaljes kon inpalm. Ander Afrikalande, soos Kenya (8 medaljes), Marocco, Ethiopië, Algerië en Nigerië het beter as Suid-Afrika gevaar (kyk bv. Evans, 1992:21; kyk ook 6.3.4.6 vir die wyse waarop die plaaslike media die swak prestasies van Suid-Afrikaanse atlete weergegee het).

3.3.5.1 Mediaweergawe van gebeure

Ongeag die politieke veranderinge in die land, het Suid-Afrika se hertoetreding tot die Olimpiese Beweging teen die agtergrond van een van die mees geweldadige tydperke in die land se geskiedenis plaasgevind. Dié situasie het 'n effek op elke aspek van die Suid-Afrikaanse samelewing, insluitende die land se media gehad (SAIRR, 1991)⁵.

Die aanvanklike doelstelling dat die Olimpiese Spele 'n werktuig kon wees vir die ontwikkeling van die hoogste morele waardes en die bevordering van die wese van menswees (kyk Henry, 1976:4; Rothenbuhler, 1987:41; Rivenburgh, 1992:2; Colomé, 1992:139) het in hierdie tydperk ook 'n besondere toepassing binne die Suid-Afrikaanse samelewing gekry. Terwyl die land gebuk gegaan het onder die aanslag van ongekende politieke geweld, het die hoop onder Suid-Afrikaners ontstaan dat die simboliese Olimpiese fakkel (asook die feit dat Suid-Afrika weer deel was van dié internasionale geleentheid) in 'n mate 'n einde sou bring aan die politieke geweld in die land (kyk bv. *Sowetan*, 1992-08-03:35; *Sunday Times* 1992-08-02:1; kyk ook 6.3.4.6 vir die wyse waarop dié saak in die Suid-Afrikaanse dag- en weekbladpers beklemtoon is).

In dié verband het 'n artikel ('Barcelona splash') op die vooraand van die Spele in *Newsweek* verskyn, waarin dié hoop soos volg verwoord is (Emerson, 1992:17):

The Olympic Games reflected on the world's troubles: but the Games also offer an escape. No nation has been more roiled by sporting controversy than South Africa, which will participate in the Olympic Games for the first time in three decades. Yet today, the antiapartheid protest that once greeted runner Zola Budd Pieterse around the globe, has given way to a warm reception for Afrikaner athletes - at least throughout Africa.

In die tydperk het baie stemme van prominente figure in die land (bv. dié van voormalige staatspresident, FW de Klerk, en die destydse president van die ANC,

⁵ In hoofstuk 6 en Addendum 1 word aangedui tot watter mate berigging oor politieke geweld, stakings en massa-aksie en ander politieke sake aandag in die land se dagbladders ten tyde van die Spele geniet het. Voorvalle soos die menseslagting by Boipatong aan die Oos-Rand, die massa-aksie-veldtog deur lede van Cosatu en pogings om politieke onderhandelinge weer op dreef te kry, was saam met die Olimpiese Spele in hierdie tydperk hoog op die media-agenda in die land.

tans Suid-Afrika se eerste swart Staatspresident, Nelson Mandela) in die land se media (kyk bv. *Cape Times*, 1992-07-27:2) opgegaan dat sport gesien moet word as 'n samebindende faktor om 'n nuwe nasie te bou (vgl. Goodall, 1989; Kittrie, 1988:10). Aan die begin van 1994 het die Olimpiese Spele medaljewenner Elana Meyer ook haar stem vir vrede in die land laat hoor toe sy die vertroue uitgespreek het dat sport in 1994 'n samebindende rol in Suid-Afrika sal speel (*Agenda*, 1994-01-02).

3.3.5.2 *Politieke simbole*

Ongeag al bogenoemde veranderinge is Suid-Afrika se deelname aan die Spele in 1992 steeds gekenmerk deur politieke kwessies rondom veral die gebruik van die 'apartheidsimbole' soos die Springbok as tradisionele sportembleem, die groen en goud wat tradisioneel as sportkleure gebruik is, en die gebruik van die Suid-Afrikaanse volkslied en vlag.

Ten einde die kwessie te probeer oplos, het Noksa, deur sy President, Sam Ramasamy, besluit op 'n nuwe Olimpiese vlag en deel van Beethoven se *Ode to Joy* as 'spanmusiek' vir die Suid-Afrikaanse atlete tydens die Spele. Die vlag wat deur Noksa gekies is was *diamond-decked ... with colored ribbons, representing the rich diversity of South Africa's people, territories and natural wealth* (Hobbs, 1992:3). Afgesien hiervan het Suid-Afrikaanse ondersteuners egter steeds volgehou om die landsvlag tydens kompetisies in die stadion in Barcelona te waai om hul atlete te ondersteun. Tydens die sestiende dae van die Spele was daar enkele voorvalle waar Noksa-beamptes ontevrede was oor die gebruik van die Suid-Afrikaanse vlag deur Suid-Afrikaners in die skare (Van Wyk, 1992a:5; *The Cape Times*, 1992-08-03:1).

3.3.5.3 *Die Regering van Nasionale Eenheid se sportbeleid*

Na afloop van die demokratiese verkiesing in die land in April 1994, het die nuwe Regering van Nasionale Eenheid ook die belangrike rol wat sport as sub sisteem in 'n toekomstige samelewing moet speel op die volgende terreine onderstreep.

Die minister van Sport en Ontspanning, Steve Tshwete, meen dat sport in Suid-Afrika 'n manier moet wees om in die toekoms vrede in die land te probeer bevorder, aangesien sport die speelveld vir almal gelyk maak, en dit die lewenskwaliteit van mense verhoog, en mense uit alle vlakke van die samelewing bymekaar bring (kyk 3.1.1).

In hierdie verband het sport in 'n toekomstige Suid-Afrika 'n belangrike rol om te speel in die opvoeding van kinders en om die sogenaamde 'verlore generasie' weer deel van die Suid-Afrikaanse samelewing te maak (kyk ook Geerds, 1994). In 'n konsepswitskrif, 'Kry die nasie aan die speel', wat in die begin van 1995 deur die Regering van Nasionale Eenheid bekend gemaak is, is onder meer gestel dat verpligte sport vir skoolkinders, 'n sportakademie (kyk *Beeld*, 1995-04-22:2a), die skepping van 'n vrywilligerskorps van sportadministrateurs en afrigters (kyk *Beeld*, 1995-04-22:2b) en programme om sport in agtergeblewe gemeenskappe te bevorder (kyk *Beeld*, 1995-04-22:2c), moontlik in die nabye toekoms 'n werklikheid in Suid-Afrika kan wees (kyk *Beeld*, 1995-04-22:1; *Beeld*, 1995-04-22:4).

By monde van Tshwete, het die Regering van Nasionale Eenheid homself verbind tot die bevordering van outonomieit in sport, eerder as om 'n beperking te plaas op individue wat aan sport deelneem. Volgens Tshwete moet sport tot voordeel van die hele Suid-Afrikaanse gemeenskap beoefen word. Ten einde sportgeleenthede in die land optimaal te benut, moet die regering bygestaan word deur die privaatsektor in die voorsiening van opleiding en fasiliteite sodat sport toeganklik gemaak kan word aan alle Suid-Afrikaners (Tshwete, 1994). Die Regering sal ook daarna streef om deur die uitbreiding van sport in die land die ongelykheid in die samelewing aan te spreek.

Ten opsigte hiervan moet plaaslike regerings in die toekoms 'n belangrike rol speel deur in hul behuisingskemas voorsiening te maak vir sportfasiliteite wat deur alle Suid-Afrikaners gebruik kan word (Tshwete, 1994).

In die prosen van nasiebou in Suid-Afrika, sal sport in die toekoms toenemend 'n belangrike rol speel. In dié verband is internasionale deelname belangrik, aangesien dit die land sal bevoordeel, maar ook atlete aanmoedig om beter te presteer. Tshwete glo dat sukses in internasionale sport een van die vernaamste boustene in die prosen van nasiebou kan word en dit een van die beste maniere is om eenheid in die land te bevorder (Tshwete, 1994).

Die Regering steun ook die aanbieding van internasionale sportgeleenthede in Suid-Afrika, aangesien dit geweldige ekonomiese potensiaal vir die land inhou. Dit is enersyds 'n manier om die land aan internasionale besoekers te bemark, maar andersyds ook om besigheidseleenthede te skep. Goedere en dienste wat deur die aanbied van internasionale geleenthede benodig sal word (hotelle, restaurante, vervoer, uitsaaigeriewe, telekommunikasie-geriewe) is alles arbeidsintensief. Sodoende sal die land gehelp word om meer werkgeleenthede te skep om in die werkloosheidsprobleem te voorsien (Tshwete, 1994).

3.3.5.4 Die Olimpiese Spele van 2004

Waarskynlik een van die mees konkrete wyses waarop die veranderende gesindheid in die sport- sowel as politieke gemeenskap in Suid-Afrika bewys is, is deur die verbintenis wat die gemeenskap gemaak het om 'n moontlike gasheerland vir die 2004 Olimpiese Spele te wees.

Drie stede, Johannesburg, Durban en Kaapstad, het elkeen 'n bod ingesit om moontlik die Spele in 2004 aan te bied, en Kaapstad is op 29 Januarie 1994 deur die NOK gekies om Suid-Afrika te verteenwoordig in die bod wat in September 1997 na die IOK gaan vir die verkiesing van 'n gasheerland vir die 2004 Spele (Freimond, 1994:5; kyk ook Gillingham, 1995:118 vir die redes waarom Kaapstad as gasheerstad gekies is).

Oor die vooruitsigte van 'n moontlike Olimpiese Spele in Suid-Afrika, is Suid-Afrikaners in twee kampe verdeel. Diegene wat skepties staan oor die moontlike voordele wat die Spele vir die land kan inhou, meen dat een van die vernaamste probleme in dié verband gaan wees om binne die beperkte tyd beskikbaar, 'n suksesvolle bemarkingsprogram vir die stad te loods (kyk bv. *Marketing Mix*, 1994:17). Daar bestaan ook duidelike kommer oor die finansiële las wat die Spele kan meebring.

Voorstaanders van die idee het reeds in 1994 begin met projekte om die stad voor te berei vir toekomstige besoeke deur lede van die IOK voordat 'n besluit oor die toekenning van 'n gasheerland vir die 2004 Olimpiese Spele deur dié organisasie geneem word. In dié verband is sowat R60 miljoen reeds deur die privaatsektor in Kaapstad ingesamel, en die organiseringskomitee vir die 2004-program het die versekering gegee dat die kapitaal wat benodig sal word om die bod vir 1997 voor te berei, nie uit die Regering se Heropbou- en Ontwikkelingsprogram (Hop) geneem sal word nie (Green, 1994:49; kyk ook Gillingham, 1995:118). Afgesien van bogenoemde bedrag word nog sowat R21 biljoen vir die uiteindelijke aanbieding van die Spele benodig (kyk Gillingham, 1995:118).

Sam Ramsamy, wat Kaapstad se voorbereidings vir die bod ten volle ondersteun (kyk egter ook *The Star*, 1995-03-08:1; Gillingham, 1995:117 oor die geskil wat ontstaan het met betrekking tot Ramsamy se betrokkenheid by die projek), het ten tyde van die skryf van hierdie navorsingsprojek gemeen dat die finansiële aspekte rakende die Spele nie Suid-Afrikaners moet laat afsien van dié groot geleentheid nie. Volgens Ramsamy sal die saak met die Regering van Nasionale Eenheid opgeneem word, ten einde vas te stel wat die moontlikhede van regeringsteun - fi-

nansieel of slegs in die vorm van waarborge - vir die projek is (Clarke, 1993:2; kyk ook Gillingham, 1995:118)⁶.

Die Besturende Direkteur van die plaaslike supermarkreus, Pick 'n Pay, Raymond Ackerman, het aanvanklik saam met die voormalige politieke aktivis, Ngconde Balfour, aan die stuur van die organiseringskomitee vir die Spele gestaan. Ackerman het egter vroeg in 1995 aan die projek onttrek (kyk *The Star*, 1995-03-07:1; Gillingham, 1995:117), toe dit aan die lig gekom het dat Noksa 'n 'vertroulike' dokument aan die stadsraad van Kaapstad voorgelê het vir goedkeuring (kyk *The Star*, 1995-03-09:3; *The Star*, 1995-03-15:3). Volgens dié dokument sou Noksa-beamptes allerlei voordele van die stadsraad ontvang in die vorm van reis- en ander onkoste. In die lig hiervan het Ackerman besluit om hom van die komitee te onttrek (*The Star*, 1995-03-22:14; *The Star*, 1995-03-17:6).

Die organiseringskomitee in Kaapstad kon reeds voor die stad se voorlegging aan die NOK daarin slaag om 17 plaaslike maatskappye in die Weskaap betrokke te kry om in die projek saam te werk.

Van die vernaamste beweegredes vir die aanbied van die Olimpiese Spele is ener syds dat die Spele nog nooit voorheen in Afrika aangebied is nie, en 'n stad uit Afrika daarom gunstig deur lede van die IOK beskou sal word, maar is andersyds ook 'n nasionale poging om eenheid in die land te bewerkstellig en probleme op nasionale vlak op te los (Freimond, 1994:6). Kaapstad se natuurskoon, asook die feit dat dit internasionaal as 'n simbool van die sleutelpunt tot Afrika gesien word, tel in die stad se guns om as 'n moontlike gasheerstad gekies te word (*Financial Mail*, 1993-02-19:53).

As deel van die nasiebou-aspek van die projek, sou die organiseringskomitee nou saamwerk met mense uit die armer gemeenskappe. In dié verband moet veral opvoeders uit dié gemeenskappe betrek word in die projek, sodat hulle op hul beurt weer 'n rol kan speel in die opvoeding en voorbereiding van kinders vir die projek. Kinders uit hierdie gemeenskappe moet bekend gestel word aan die ideale

⁶ Die ekonomiese en finansiële lewensvatbaarheid van die moontlikheid om die Spele in 2004 in Suid-Afrika aan te bied, het by verskeie geleenthede peradekking in ekonomiese tydskrifte in die land geniet. In hierdie verband kan veral *Marketing Mix* - Januarie/Februarie 1994; asook die bylae in *Financial Mail* - 'Cape Town Olympic Bid. A survey', 29 Julie 1994 as voorbeelde genoem word. In laa genoemde geval het verskeie aspekte rakende die bod aan die orde gekom, bv. die verskaffing van werkgeleenthede, aspekte rakende internasionale toerisme in die streek, tegnologiese vereistes en aspekte van die bemarkingaveldtog van die bod (kyk bv. ook Gillingham, 1995:116-121).

van die Spele, maar ook geleer word om met ander lande in die Olimpiese familie te identifiseer, ten einde 'n nasionaliteitsgevoel onder alle lede van die Suid-Afrikaanse gemeenskap te laat ontstaan (Freimond, 1994:6).

Die Olimpiese Spele bod sou ook 'n belangrike rol speel op die gebied van ekonomiese ontwikkeling in Kaapstad. In dié verband sou die ekonomiese opgradering van benadeelde gemeenskappe 'n belangrike rol speel. Indien die Spele nie tot die voordeel van die breër gemeenskap sou kon strek nie (kyk ook *The Star*, 1995-04-06:7), was die algemene mening dat dit nie vir die land as geheel voordelig sou kon wees nie. In die verband sou een van die vernaamste doelwitte met die Spele-program wees om die historiese wanbalanse in Kaapstad op te hef en gelyke geleenthede aan alle inwoners van die streek te bied (Freimond, 1994:8). Kortom fokus hierdie strategie onder meer op die volgende: opleiding van lede van die benadeelde gemeenskappe; regstellende aksie; gemeenskapsbetrokkenheid; die ontwikkeling van entrepreneurskap in die stad; sensitiwiteit ten opsigte van omgewingskwessies; samewerking, vennootskappe en gesamentlike projekte deur alle industrieë in die streek; sowel as kulturele en sosiale ontwikkeling.

Op grond van bogenoemde is ten tyde van hierdie navorsingsprojek reeds met die volgende ontwikkelingsprojekte in die streek begin, of sou dit in die nabye toekoms aangepak word (Freimond, 1994:14):

- die vestiging van 'n sportontwikkelingsprogram;
- die ontwikkeling van gemeenskapsprogramme om Olimpiese bewustheid, asook bewustheid rondom die geleenthede verbonde aan die Spele te vestig;
- die ontwikkeling van sportfasiliteite om te verseker dat die nodige fasiliteite reeds voltooi is, of onder konstruksie is teen 1997;
- die implementering van 'n toeristestategie om Kaapstad aan die res van die wêreld te bemark. Dié aspek sal gekoppel word aan 'n intensiewe werkskeppingsprojek in die hele streek;
- die bevordering van Kaapstad as 'n vername plaaslike, nasionale en internasionale sportstad;
- die instelling van Olimpiese Spele-georiënteerde kulturele en jeugprogramme voor die aanvang van die Spele;
- die spesifieke bemarking van die Kaapstad-bod aan die IOK, sowel as ander internasionale sportorganisasies; en
- die implementering van verbeteringe aan die infrastruktuur van die openbare vervoerstelsel in die stad, insluitende paaie, die spoorwegstelsel en die lughawe.

'n Aspek wat 'n vername rol sal speel in die IOK se oorweging van die Suid-Afrikaanse bod as gasheerland vir die Spele in 2004 is die vraag of die land daarin sal kan slaag om óf 'n wins uit die Spele te maak, óf dat die land se uitgawes aan die Spele en die inkomste uit die Spele dieselfde moet wees. Teen huidige wisselkoerse beplan die komitee om 'n totale bedryfskoste van sowat R2,8 biljoen te hê, waarvan sowat R1,2 biljoen vir die media, bemarking en telekommunikasiefasiliteite opsy gesit word. Die totale wins wat die organiseerders hoop om uit die Spele te maak beloop sowat R3,7 biljoen, waarvan R1,9 biljoen verkry sal word uit die verkoop van uitsaairegte aan die plaaslike en internasionale media (Freimond, 1994:22).

Afgesien hiervan, hang die sukses van die bod aan die IOK van twee belangrike aspekte af. Enersyds moet die komitee in staat wees om die IOK te oortuig dat die stad oor die nodige tegniese fasiliteite beskik om 'n sportgeleentheid van sodanige omvang aan te bied (vgl. Hiebert *et al.* 1985), en andersyds moet die huidige proses van demokrasie en vrede wat besig is om in die land te ontwikkel, tot elke prys behou word. Indien die land in die toekoms weer gebuk gaan onder die politieke geweld van die verlede (soos in 1992 tydens die Barcelona-Spele die geval was), sal die IOK waarskynlik nie die bod ernstig oorweeg nie.

3.4 SAMEVATTING

In die voorafgaande bespreking in hierdie hoofstuk is aangedui dat sport nie geïsoleer kan word van die samelewing waarin dit funksioneer nie. In dieselfde mate as wat sport 'n uitwerking op die samelewing het, het die samelewing (en al die kragte wat werksaam is binne die samelewing) 'n uitwerking op sport en die media wat daarvoor moet berig (Scholtz, 1976:1; kyk in dié verband ook Figuur 2.2 waarin Wenner (1991) 'n aanduiding gee van die mate waarin veranderinge in die samelewing lei tot veranderinge in die sportsisteem binne daardie samelewing). Suid-Afrika is waarskynlik een van die beste hedendaagse voorbeelde om dié verwantskap te illustreer.

As gevolg van die land se beleid van afsonderlike ontwikkeling (apartheid), is Suid-Afrikaanse atlete uit alle internasionale sportorganisasies geskors. Suid-Afrikaners het gesien hoe internasionale deelname stelselmatig verminder, tot die meeste sportliggame allerlei skemas moes bewerkstellig om (meestal blanke) individue en spanne teen mekaar te laat deelneem binne die Suid-Afrikaanse landsgrense.

Nietemin het Suid-Afrikaners, en veral Afrikaners wat die grootste ondersteuners van die regering was, tot elke prys sportliefhebbers gebly (Kotzé, 1978).

Aangevuur deur berigte en redaksionele kolomme in die media gedurende die jare sestig, is 'n aantal sportliggame, bv. Sasa, Sanroc en Sacos in Suid-Afrika gestig, in 'n poging om sportverhoudinge in die land te normaliseer (Scholtz, 1976:7). Hierdie pogings was egter nie suksesvol nie. Die internasionale gemeenskap was daartoe verbind om die slagspreuk 'no normal sports in an abnormal society' ten alle koste toe te pas (vgl. Tsuai, 1992).

Die resultaat hiervan was die sportboikot teen Suid-Afrika - seker een van die suksesvolste van verskeie internasionale veldtogte om Suid-Afrika en sy mense van internasionale sportdeelname, ter wille van die apartheidsbeleid, te isoleer.

Danksy politieke en ander veranderinge in Suid-Afrika sedert 1990, het normalisering op sportgebied egter begin intree. In 1992 is Suid-Afrika weer genooi om aan die Olimpiese Spele in Barcelona deel te neem, nadat die sportmoratorium (met die steun van die ANC) gelig is. Afgesien daarvan dat Suid-Afrika terugverwelkom is na 'n afwesigheid van meer as 30 jaar, is ook dié geleentheid gekenmerk deur politieke inmenging (kyk ook Rivenburgh, 1993). Sake rakende die Suid-Afrikaanse landsvlag, volkslied, die spanmusiek en die span se Olimpiese drag is egter steeds deur politieke inmenging gekenmerk afgesien van die politieke veranderinge wat toe reeds in die land aan die gang was (kyk in die verband bv. Griffiths, 1992b:20; *Rapport*, 1992-08-16:16; Du Plessis, 1992:1; en De Lange, 1992a:1).

Die 1992 Olimpiese Spele in Barcelona was 'n geleentheid vir Suid-Afrikaanse atlete om hulself met die res van die wêreld te vergelyk. Dié geleentheid het ook aan die Suid-Afrikaanse media die unieke geleentheid om mediadekking van die byeenkoms gegee - die eerste maal sedert die instelling van televisie in Suid-Afrika in 1976. In hierdie geval het televisie voor 'n groot uitdaging te staan gekom (kyk bv. Quirk, 1992). Lede van die Suid-Afrikaanse mediagehoor het deel geword van sowat 3 500 000 000 mense regoor die wêreld wat die Olimpiese Spele op televisie kon aanskou.

In die volgende hoofstuk word die wyse beskryf waarop internasionale mediadekking van sport deur die jare in veral die Amerikaanse samelewing ontwikkel het tot 'n winsgewende bedryf, en dus ook 'n rol gespeel het in die wyse waarop mediadekking van sport plaasvind.

Hoofstuk 4 dui verder op die belangrikheid van die verband en interaksie tussen sport en die media as sub sisteme in die samelewing, en verskaf terselfdertyd agtergrondinligting vir hoofstuk 5 waarin die struktuur en tegnologiese funksionering van die Suid-Afrikaanse media ondersoek word.

HOOFSTUK 4: TELEVISIEDEKKING VAN INTERNASIONALE SPORTGELEENTHEDE AS GROEIENEDE BEDRYF

4.1 INLEIDING

In hoofstukke 2 en 3 is aangedui watter verband daar tussen die verskillende sub-sisteme in 'n samelewing bestaan (kyk 2.2), met spesifieke verwysing na die verband tussen sport en politiek (kyk hoofstuk 3). Soos in hoofstuk 2 aangedui is, sluit dié samelewingskragte (sub sisteme) onder meer ook die ekonomie, tegnologie en massamedia in.

Hoofstuk 3 het verder aangedui in watter mate bogenoemde verband tussen sport en ander samelewingsfaktore deur die jare in Suid-Afrika bestaan het, asook hoe onlangse politieke, sosiale en ekonomiese veranderinge in die land daartoe gelei het dat die wyse waarop sport in die land beoefen en deur die massamedia op die media-agenda geplaas word, dramaties verander het in vergelyking met 'n paar jaar gelede.

Met die instelling van televisie in Suid-Afrika in 1976, was Suid-Afrikaners reeds uit die meeste sportorganisasies in die wêreld geskors (kyk 3.2.3). In hierdie verband het die Suid-Afrikaanse media dus nie in so 'n groot mate die geleentheid gehad om mediadekking te verleen aan internasionale sportbyeenkomste waaraan Suid-Afrikaanse atlete deelneem nie.

Suid-Afrika se terugkeer tot die internasionale sportarena het nie alleen 'n nuwe geleentheid vir baie Suid-Afrikaanse sportsterre gebied nie, maar ook aan die land se massamedia (asook medianavorsers). Die toenemend groter sport- en media-bewuste mediagehoor in die land het (in terme van die agendastellingsmodel wat in 2.4 bespreek is; kyk ook Bierbaum, 1994:40) groter eise gestel en hoër verwagtinge van die media gekoester om aktuele en relevante dekking van sportgebeure te gee.

Dié tendens wat oor die laaste paar jaar besig is om in Suid-Afrika te ontwikkel, het egter reeds sedert die einde van die agtiende eeu in Amerika ontstaan. Die interaktiewe verwantskap tussen sport as sub sisteem en die spesifieke samelewing waarin dit funksioneer, het in die betrokke tydperk reeds in die VSA begin ontwikkel op grond van verskeie veranderinge in die Amerikaanse samelewing. Een

hiervan was die ontwikkeling wat op tegnologiese vlak (as subsisteem in Hiebert *et al.* [1985] se sisteembenadering tot die media) plaasgevind het. Bogenoemde ontwikkeling het daartoe gelei dat die media in terme van die funksies en aktiwiteite daarvan 'n toenemend groter rol as subsisteem in die Amerikaanse samelewing begin speel het.

Die verwantskap tussen die media en sport as sisteme van die samelewing bestaan reeds vir 'n paar eeue, maar het in die laaste paar dekades van die twintigste eeu nouer begin word, veral ook as gevolg van die buitengewone groei in die mediadekking (veral televisiedekking) van groot sportgeleenthede (kyk later in die hoofstuk). Moderne sportgeleenthede het (danksy die tegnologiese ontwikkeling en toenemende gewildheid van onder meer die elektroniese media in die samelewing) ontwikkel tot 'n 'verbruikersartikel' in die hedendaagse samelewing waarvoor deeglike bemaking en verpakking benodig word, en wat as 'n vermaaklikheidskommoditeit vir wins verkoop word (kyk bv. Nixon, 1988:239).

Duisende toeskouers stroom steeds op 'n weeklikse basis na sportvelde om die aksie tydens groot sportbyeenkomste, in die stadion by te woon. Daar is egter miljoene meer sportgeesdriftiges regoor die wêreld wat op 'n gereelde basis 'lewende' sportbyeenkomste op televisie aanskou of (in 'n mindere mate) daarna oor die radio luister. Tegnologiese ontwikkeling in die samelewing het daartoe gelei dat die mediagehoor (in terme van die agendastellingsmodel soos in 2.4 bespreek is) meer verwag van 'n sportuitsending as om bloot die uitslag van die vorige wedstryd te wil vasstel (soos tans ook in Suid-Afrika die geval is).

'n 'Mediakultuur' van televisietoeskouers is met die verloop van tyd toenemend regoor die wêreld gevestig. Met Suid-Afrika se hertoetreding tot die internasionale sportarena, is dié 'kultuur' ook besig om tans in die Suid-Afrikaanse samelewing te ontwikkel (kyk bv. Bierbaum, 1994:40).

Op grond van die faktore wat hierbo genoem is, is mediadekking een van die eerste aspekte wat in ag geneem word wanneer omvangryke internasionale sportgeleenthede (soos die Olimpiese Spele) beplan word. Adverteerders het intussen ook vasgestel dat hulle, deur borgskappe van sodanige geleenthede, hul produk op 'n unieke wyse aan 'n besondere nis in die verbruikersmark kan adverteer, en sodoende groter finansiële voordeel daaruit kan trek (kyk 6.5.7 vir 'n uiteensetting van die wyse waarop plaaslike en internasionale maatskappye by televisieuitsendings van die 1992 Olimpiese Spele in Suid-Afrika betrokke was).

Soos in hoofstuk 2 aangedui is, het die toenemende gewildheid van die elektroniese media onder lede van die mediagehoor, asook die unieke eienskappe aan die vervaardiging en uitsending van gebeure deur die elektroniese media, daartoe gelei dat die rol wat die gedrukte media in die persdekking van veral sportgeleenthede speel, aansienlik verander het. Persdekking wat deesdae deur die gedrukte media aan sodanige geleenthede verleen word, speel 'n bepalende rol in die voorbereiding van die mediagehoor voor die aanvang van die geleentheid, asook om 'n 'samevatting' van afgehandelde gebeure te gee. Koerante en (in 'n mindere mate) tydskrifte berei hul lesers voor vir die groot geleentheid, terwyl berigte oor bv. die spelers, afrigters, die historiese konteks van die sportgeleentheid en strategieë wat gevolg word in die keuse van spanne, ook die afwagting vir die leentheid verhoog (kyk bv. Anderson, 1985:8-9). Na afloop van die geleentheid gebruik die pers dieselfde temas wat antisiperend voor die geleentheid aangespreek is en gee aan die leser 'n analitiese en retrospektiewe beeld daarop (kyk bv. Wenner, 1991:15; Geerds, 1994; asook hoofstuk 6 waar die mate ondersoek word waarin die Suid-Afrikaanse media 'n rol in dié proses tydens die 1992 Olimpiese Spele gespeel het).

In hierdie hoofstuk gaan in die eerste plek ondersoek ingestel word na die mate waarin die verwantskap tussen sport en die samelewing oor die verloop van tyd nouer geword het as gevolg van, onder meer, die toenemende mate van mediadekking wat aan groot sportbyeenkomste verleen is (kyk ook Puig, 1992:97-98). In dié verband geniet die historiese ontwikkeling met betrekking tot bogenoemde saak in Amerika eerste aandag, met spesifieke verwysing na die wyse waarop mediadekking van sportgebeure deur die Amerikaanse media verantwoordelik was vir die toenemende gewildheid van sport binne daardie samelewing. Vir die doeleindes hiervan word die vier Olimpiese Spele-byeenkomste wat sedert die begin van die jare tagtig plaasgevind het as voorbeelde gebruik. In dié verband word spesifiek gefokus op die tegnologiese aspekte (fasiliteite en ruimte wat aan die media beskikbaar gestel is) asook die uitsaairegte (vir radio en televisie) verbonde aan dié byeenkomste.

Op dieselfde wyse word in die tweede afdeling van die hoofstuk op 'n vergelykende basis ondersoek ingestel na die Suid-Afrikaanse mediadekking van sportgeleenthede (hoofsaaklik plaaslik) wat hoofsaaklik in die afgelope vyf jaar in die land plaasgevind het. In die laaste afdeling van die hoofstuk word die onlangse ontwikkelinge wat in die land plaasgevind het nadat Suid-Afrika teruggekeer het tot die internasionale arena ondersoek.

4.2 DIE ONTWIKKELING VAN MEDIADEKKING VAN INTERNASIONALE SPORTGELEENTHEDE

Sedert die ontwikkeling van tegnologie (as subsisteem in die samelewing) in die mediabedryf regoor die wêreld vanaf die jare sewentig en tagtig, het daar 'n verandering in mediagehore se afhanklikheid van televisie as bron van inligting en vermaak plaasgevind (kyk Romero, 1992:177). Dié verandering kon nie alleen op die gebied van ekonomiese, politieke en ander internasionale sake waargeneem word nie, maar veral in die laaste paar dekades op die gebied van internasionale sport (Larson, 1989:2).

Namate die aantal televisiestelle en -stasies regoor die wêreld sedert die begin van die jare sewentig toegeneem het (kyk Larson, 1989:2), het die grootte van televisiegehoore vir spesifieke internasionale gebeurtenisse aansienlik toegeneem. Een van die redes hiervoor is die groot mate van mediablootstelling wat lede van die mediagehoor via die elektroniese media gekry het (kyk 2.4 vir die verband tussen mediablootstelling en die mate van belangstelling wat lede van die mediagehoor in sekere openbare sake het).

In 1980 het slegs sowat 300 miljoen mense wêreldwyd na die Openingseremonie van die Olimpiese Spele in Moskou gekyk in vergelyking met die 652 miljoen mense na die finaal van die Wêreldbeker-Sokkertoernooi in 1986 (Larson, 1989:3) en die 3 500 miljoen mense wat uiteindelik die mediagehoor vir die Openingseremonie van die Olimpiese Spele in Barcelona in 1992 uitgemaak het (De Moragas, 1992a).

4.2.1 Die interaktiewe verhouding tussen sport en die Amerikaanse media sedert die vorige eeu

Soos reeds genoem en aan die hand van die sisteembenadering tot die media (soos ontwikkel deur Hiebert *et al.* [1985] en in 2.2 aangedui is), bestaan daar om verskeie redes 'n interaktiewe verhouding tussen sport en die samelewing waarin dit beoefen word. In dieselfde mate is in hoofstuk 3 aangedui in watter mate daar 'n verband bestaan het tussen sport en politiek as subsisteme in die Suid-Afrikaanse samelewing tydens die apartheidsjare, en die veranderinge wat sedert die begin van die jare negentig in sportkringe in die land plaasgevind het.

Sport in die Amerikaanse samelewing is enersyds so gewild as gevolg van die groot mate van mediadekking wat die Amerikaanse massamedia deur die jare daaraan gegee het. Andersyds stel die groot aantal reklame en borgskappe wat

deur sportuitsendings gegenereer word weer die media in staat om omvangryke mediadekking daaraan te gee (McChesney, 1991:49). As gevolg van die groot hoeveelheid mediadekking van sport (met ander woorde hoë mate van nuuswaardigheid wat aan sportbyeenkomste geheg word; kyk 2.5), word die mediagehoor se blootstelling daaraan, en belangstelling daarin in dieselfde mate groter (kyk 2.4; kyk ook Hargreaves, 1992:149).

Bogenoemde was ook 'n kenmerk van die wyse waarop die verhouding tussen die media en sport in die VSA ontwikkel het. Volgens McChesney (1991:49) was die toename in die gewildheid van 'n spesifieke sportsoort bykans elke keer 'n gevolg van 'n toename in mediadekking daarvan. Verder het die Amerikaanse media telkens meer klem op sportdekking geplaas wanneer Amerikaanse uitsaainetwerke meer op kenmerkende eienskappe binne die Amerikaanse samelewing gefokus het.

Die interaktiewe verhouding tussen die Amerikaanse media en sportaktiwiteite in die land was nie 'n toevallige ontwikkeling nie, maar 'n doelbewuste poging deur besluitnemers in die Amerikaanse samelewing sedert die vorige eeu (McChesney, 1991:49). Beide sport en die media as komponente in die Amerikaanse samelewing is as kommersiële eenhede ingespan om die meeste moontlike wins te maak uit die kompetisie wat tussen die twee bedrywe ontstaan het (McChesney, 1991:49-50).

4.2.1.1 Die situasie aan die einde van die agtiende eeu en eerste jare van die negentiende eeu

Hoewel die drukpersbedryf in Amerika aan die einde van die agtiende eeu relatief klein was, het geleterdheid in die Amerikaanse samelewing sedert die Amerikaanse revolusie geweldig toegeneem. Gevolglik is meer tydskrifte in die eerste drie dekades van die negentiende eeu gedruk. Aangesien die tydskrifbedryf nie baie winsgewind was nie, het uitgewers dit met ander belangstellings gekoppel, veral politiek van aard en het die professionele standaard van die joernalistiek in daardie tydperk baie laag gedaal (McChesney, 1991:50). Bogenoemde tendens is bevorder deur die feit dat die redakteur-uitgewer van die meeste tydskrifte ook die enigste eienaar, bestuurder en skrywer in diens daarvan was.

In die tydperk 1820-1835 is sewe sporttydskrifte in Amerika gepubliseer, maar slegs twee daarvan kon vir 'n tydperk langer as twee jaar voortbestaan (kyk 5.2.3 vir 'n aanduiding van die Suid-Afrikaanse situasie). Die Amerikaanse publiek was in dié tydperk nog sterk onder die invloed van die gevestigde Britse

sporttydskrifbedryf, en het sport oor die algemeen as onweloweglik en skandalig gesien. Gevolglik het sporttydskrifte klem in persdekking geplaas op sportsoorte wat meer aanvaarbaar was vir die publiek (soos perdesport). Sportsoorte wat meer met die laer klas in die samelewing geassosieer is (soos boks) is versigtig deur die media gehanteer (McChesney, 1991:51).

Met die aanvang van die industriële revolusie van die vroeë negentiende eeu, het die situasie begin verander (kyk ook Lüschen, 1974:50).

4.2.1.2 Die industriële revolusie van die 1830s en 1840s

In die 1830s en 1840s het 'n aansienlike verandering in die Amerikaanse samelewing plaasgevind met die uitbreek van die industriële revolusie in die noordooste van die land. In die meeste groot stede het die getal immigrante, asook platelanders wat na stedelike gebiede verhuis het, toegeneem. Die gevolg hiervan was dat die leserspubliek in die Amerikaanse samelewing ook aansienlik toegeneem het. Lede van die gemeenskap het in daardie stadium ook 'n groeiende belangstelling in sport begin toon het. Bogenoemde was veral in 'n poging om hul vrye tyd op 'n konstruktiewe wyse te spandeer (kyk Paxon, 1974:87; Cozens & Stumpf, 1976:13).

Een positiewe gevolg hiervan was dat die tydskrifbedryf in Amerika algaande meer winsgewend begin word het.

Dié tydperk het ook die ontstaan van die moderne koerantbedryf in Amerika gesien. Koerantredakteurs het begin om meer wins uit die verkope van advertensies te maak, aangesien tegnologiese ontwikkeling die proses om koerante te druk aansienlik vinniger en goedkoper gemaak het. Sirkulasiesyfers vir die meeste koerante het as gevolg hiervan ook in dié tydperk toegeneem (kyk Cozens & Stumpf, 1976:19).

Hoewel verskillende sportsoorte in dié tydperk wel persdekking geniet het, was sport oor die algemeen onaanvaarbaar as 'n tema vir persdekking. Koerantredakteurs het telkens hul spyt uitgespreek oor die rol wat sport in die samelewing speel, maar nietemin steeds persdekking daaraan verleen (McChesney, 1991:51).

As gevolg van die groot toename in die gewildheid van bofbal onder die Amerikaanse publiek in die middel van die agtiende eeu, het joernaliste hulself begin beywer vir die standardisering van spelreëls en om die publiek op hoogte van wedstrydresultate en -statistiek te hou (Cozens & Stumpf, 1976:120).

Die gevolg hiervan was dat sport in die volgende eeu as 'n kulturele instelling binne die Amerikaanse samelewing begin ontwikkel het.

4.2.1.3 Sport as kulturele instelling in die negentiende eeu

In die middel van die negentiende eeu was persdekking van sport onder meer daarvoor verantwoordelik dat die Amerikaanse publiek meer bewus geword het van die belangrikheid van sport as 'n subsisteem in die samelewing, en meer nog die belang daarvan as 'n kulturele instelling. Tydskrifte in veral stedelike gebiede het begin om die publiek bewus te maak van die gesondheidsvoordele wat rekreatiewe sport vir hulle kan inhou (McChesney, 1991:52; kyk ook Lüschen, 1974:56).

In die laaste helfte van die negentiende eeu het die Amerikaanse pers begin om spesifieke uitgawes van weekblaaie aan sportdekking af te staan (Cozens & Stumpf, 1976:112). Dié tydperk het verder 'n groei in die aantal sporttydskrifte gesien (sporttydskrifte het van 3 in die 1840s tot 48 in die 1890s toegeneem).

Tydens hierdie era het bofbal as 'n toeskouersport ontwikkel en toenemend gewild begin word. Die gewildheid van bofbal regoor Amerika het sodanig toegeneem dat professionele bofbalspanne gestig is. Dié spanne het gou, as gevolg van die sukses wat hulle op die veld behaal het, die nasie se trots geword. Afgesien van die toenemende gewildheid op grond van hul sukses, was die mate waarin die Amerikaanse media dié saak hoog op die media-agenda (kyk 2.4) geplaas het, 'n rede vir die Amerikaanse publiek se toenemende belangstelling daarin.

In dieselfde mate wat spanne steun van die Amerikaanse publiek gekry het, het hulle ook toenemend die steun en aanmoediging van Amerikaanse koerante gekry. Sport as sodanig het as gevolg hiervan 'n aansienlike hupstoot gekry in dié sin dat meer sportsoorte deur beide die Amerikaanse publiek en die Amerikaanse media ondersteun is. In hierdie verband is bokstoernooie (wat tot in daardie stadium slegs met die laer klas in die samelewing geassosieer is en gewoonlik in kroë aangebied is) in groot sale aangebied. Gholf en fietsry het as rekreatiewe sportsoorte 'n gewilde tydverdryf onder die meeste middel- en hoërklas Amerikaners geword (McChesney, 1991:53).

Die situasie kon egter nie werklik vergelyk word met die toename in die gewildheid van sport, sowel as die mediadekking daarvan in die begin van die twintigste eeu nie.

4.2.1.4 Die 'Golden Age of Sports(writing)'

As gevolg van die toenemende belangstelling in sport onder die Amerikaanse publiek, het mediadekking van sport in die eerste paar jaar van die twintigste eeu (tot die einde van die Eerste Wêreldoorlog) aansienlik toegeneem, tot dit in die jare twintig 'n belangrike bestanddeel van die koerantbedryf uitgemaak het.

Tegnologiese ontwikkeling wat in dié tydperk plaasgevind het, het verder tot die tendens bygedra (kyk 2.2 vir 'n aanduiding van die mate waarin tegnologiese ontwikkeling in 'n samelewing 'n rol speel in die ontwikkeling van die media; kyk ook 4.3 vir 'n omskrywing van die wyse waarop tegnologiese ontwikkeling gelei het tot die toenemende mate van mediadekking wat oor die afgelope paar jaar aan die Olimpiese Spele gegee is).

Met die uitvinding en ontwikkeling van die telegram kon koerante aktuele sportinligting binne 'n baie korter tydperk van enige plek in die land bekom (McChesney, 1991:54; Cozens & Stumpf, 1976:117). Gevolglik het sportjoernalistiek as 'n onderskeidende genre ontwikkel (kyk bv. Cozens & Stumpf, 1976:116).

Sportskrywers het aansienlike groter vryheid in skryfstyl geniet in vergelyking met ander skrywers (kyk 2.3 vir 'n aanduiding van hoe sportkommentaar verskil van ander vorme van mediadekking), en het bekende persoonlikhede in hul eie reg begin word (kyk 4.4.1; 4.4.2 vir die mate waarin dié situasie ook onder Suid-Afrikaanse sportskrywers en -kommentators die geval was). Sportontwikkeling regoor Amerika is aangemoedig deur onder meer die verbetering in vervoerstelsels en kommunikasie. Daar word algemeen na hierdie dekade verwys as die *Golden Age of Sports* of *The Golden Age of Sportswriting* soos dit in die Amerikaanse media bekend gestaan het (McChesney, 1991:55).

Bogenoemde ontwikkeling is verder aangemoedig deur die instelling van radio as massamedium in die Amerikaanse samelewing in die vroeë jare twintig.

4.2.1.5 Die ontwikkeling van radio in 1922

Met die instelling van radio in Amerika in 1922 het sowat een uit elke 400 huishoudings toegang tot 'n radiostel gehad. Na slegs 7 jaar (in 1929) het die persentasie toegeneem tot een derde van die bevolking 'n radio besit het (McChesney, 1991:59; Cozens & Stumpf, 1976:143). Die Amerikaanse samelewing se toegang tot en blootstelling aan wêreldwye gebeure via die massamedia het dus met dié ontwikkeling aansienlik toegeneem.

Veral in die beginjare van die medium is sportuitsendings deur uitsaaiers gebruik om radio meer aanvaarbaar onder die publiek te maak. Radio het daarin geslaag om miljoene mense wat voorheen nooit toegang tot groot sportbyeenkomste gehad het nie, aan nuwe sportsoorte bekend te stel.

In die vroeë jare dertig het Amerikaanse maatskappye begin om die voordeel te identifiseer wat radioreklame vir hulle inhou. Maatskappye het ook die gewildheid van sport onder die Amerikaanse publiek raakgesien en vasgestel dat dit 'n unieke geleentheid is om hul produkte aan lede van die mediagehoor bekend te stel. Op grond van die groot mate van sukses wat deur maatskappye met radioreklame behaal is, is stelselmatig begin om die eksklusiewe uitsaairegte van groot sportbyeenkomste aan te koop.

In 1934 het die Ford motorvervaardiger bv. sowat \$100 000 betaal vir die reg om die Wêreld Bofbalreeks op die vernaamste twee radionetwerke in die VSA uit te saai (McChesney, 1991:60).

In die laat jare vyftig het verdere tegnologiese ontwikkeling in Amerika daartoe gelei dat televisie ook as massamedium ingestel is. Radio-uitsendings van sport het afgesien hiervan steeds tydens die eerste dekade van televisie-uitsendings baie gewild onder die Amerikaanse publiek gebly.

4.2.1.6 Die koms van televisie in die jare vyftig

Een van die redes vir die gewildheid wat radio steeds in hierdie tydperk geniet het was die gebrek aan tegnologiese ontwikkeling met betrekking tot televisie-opnames (kyk ook 2.2). As gevolg van die gebrek aan tegnologiese ontwikkeling in die beginjare van Amerikaanse televisie-uitsendings kon sportbyeenkomste nie so maklik oor televisie uitgesaai word soos oor radio nie.

Uitsondering in dié opsig was egter uitsendings van stoei- of boksegevegte waar 'n enkele kamera wat op twee deelnemers fokus gebruik is om die beeld op film vas te lê (Cozens & Stumpf, 1976:151). In daardie stadium was stoeigevegte so gewild onder televisiekykers dat dit op 'n weeklikse basis deur meer as 200 stasies uitgesaai is (McChesney, 1991:60). Organiseerders van stoeigevegte was so ingestel op die publisiteit wat die Amerikaanse media daaraan verleen het, dat hulle nie televisie-maatskappye laat betaal het vir die uitsaairegte daarvan nie.

In die vroeë jare sestig het televisie so gewild geword onder die Amerikaanse publiek dat bykans elke huishouding toegang tot 'n televisiestel gehad het. In

hierdie verband het die *New York Times* (kyk Sage, 1974:9) aangedui dat die koms van televisie onder meer daartoe bygedra het dat sport selfs meer gewild as politiek geword het, en dat mediakorporasies eerder groot bedrae geld vir sportuitsendings sal betaal as vir politieke gebeure soos die inhuldiging van presidente.

Danksy tegnologiese ontwikkeling op die terrein van televisie-uitsendings, onder meer die koms van kleurtelevisie, video-opnames, satelliete en draagbare kameras, het die uitsending van sportprogramme baie eenvoudiger geword.

In 1961 is die 'Sports Broadcasting Act' in Amerika uitgevaardig waardeur professionele sportspanne toegelaat is om met uitsaaiers om uitsaairegte te onderhandel. Uitsaaiers en televisienetwerke het begin om uitsaairegte direk van spanne te koop, waarna dit aan adverteerders verkoop is (McChesney, 1991:61). In dié tydperk het adverteerders begin ontdek dat sportuitsendings aan hulle toegang verleen tot 'n baie gunstige mark vir veral duursame artikels.

Die sportsoort wat eerste was om werklike voordeel uit televisiedekking van sport in Amerika te trek, was Amerikaanse voetbal. Organiseerders van byeenkomste het op grond van die reklamevoordeel wat uitsendings vir adverteerders ingehou het spesiale reklame-onderbrekings tydens wedstryde gereël sodat soveel advertensies moontlik tydens 'n wedstryd uitgesaai kon word (Jhally, 1991:81; kyk ook Bellamy, 1991:122; kyk ook 6.5.7.2 vir die toepassing van reklame-onderbrekings tydens die plaaslike uitsendings van die Olimpiese Spele in 1992).

Reeds in 1964 het eksklusiewe uitsaairegte van voetbalwedstryde tot soveel as \$14 miljoen per jaar gestyg (McChesney, 1991:62). Amerikaanse televisienetwerke het in die daaropvolgende jare begin om nuwe sportprodukte te skep met die hoop dat die toenemende blootstelling aan sportgebeure (en die gevolglike toename in belangstelling onder lede van die mediagehoor) groter moontlikhede vir die verkoop van uitsaairegte aan adverteerders sou inhou.

In 1961 het die American Broadcasting Corporation (ABC)-netwerk met uitsendings van 'n weeklikse program, 'Wide World of Sports', begin. In dié tydperk het dié kanaal homself spesifiek vir die bevordering van sport beywer.

In die lig hiervan was ABC die eerste Amerikaanse televisiekanaal wat begin het om die vierjaarlikse Olimpiese Spele uit te saai. Aanvanklik het die kanaal sowat \$5 miljoen (in 1968) vir eksklusiewe uitsaairegte betaal. Hoewel dié bedrag in daardie jare geweldig hoog was, is dit slegs 'n fraksie van wat deesdae vir

uitsaairegte van die Spele betaal word. In die laat jare tagtig het die bedrag toegeneem tot honderde miljoene dollar (McChesney, 1991:63)

In laasgenoemde dekadde het sport ontwikkel tot een van die belangrikste sosiale instellings in die Amerikaanse samelewing (McChesney, 1991:67). Reeds in 1988 het sportuitsendings meer as 1 800 uur per jaar op Amerikaanse nasionale televisie beslaan en sowat 5 000 uur op kabelnetwerke (kyk 23.3.2 vir 'n aanduiding van die aantal uur wat op Suid-Afrikaanse televisie aan sportuitsendings spandeer word). Verder is groot hoeveelhede tyd ook deur radio-uitsendings en uitsendings op onafhanklike televisiestasies aan sport afgestaan (Eastman & Meyer, 1991:99).

Wanneer na die huidige tendense gekyk word, blyk dit dat die ekonomiese regverdigbaarheid van die hedendaagse verhouding tussen sport en die media in Amerika sal aanhou toeneem tot adverteerders 'n bron van inkomste ontdek wat groter winsmoontlikhede inhou as wat tans met sportuitsendings die geval is (McChesney (1991:67). Tot dié punt bereik is, sal sport en die media egter toenemend in 'n nouer verhouding met mekaar bestaan.

Soos vooraf beskryf is, het televisiedekking van die vierjaarlikse Olimpiese Spele in Amerika op 'n klein skaal in die laat jare sestig begin. Die byeenkoms het egter intussen gegroei tot die grootste en gewildste televisie-byeenkoms onder die Amerikaanse televisie-publiek, sowel as onder lede van die internasionale media-gehoor. Die volgende aannames kan in die lig hiervan met betrekking tot die spesifieke ondersoek gemaak word (kyk ook Sage, 1974:61):

- sport en die media as sub sisteem in die Amerikaanse samelewing het oor die jare in 'n spesifieke interaksie met mekaar gefunksioneer (kyk bv. Lüschen, 1974:46);
- op grond van onder meer ontwikkeling in die tegnologiese sub sisteem en verstedeliking tydens die industriële revolusie in Amerika, het sport as vryetyd-aktiwiteit toenemend gewild begin word. Danksy tegnologiese ontwikkeling het die daarstelling van sporttydskrifte en sportberigte vir weekblaaie makliker geword, en die leserspubliek groter (Cozens & Stumpf, 1976:222);
- op grond van die hoë mate van nuuswaardigheid wat die Amerikaanse media aan sportbyeenkomste geheg het (en die gevolglike toename in mediadekking van sodanige sportbyeenkomste) het die belangstelling in

en bewustheid van sport onder die Amerikaanse publiek groter geword; en

- met die instelling van televisie in Amerika het groot maatskappye (op grond van die groot aantal televisiekykers) toenemend die finansiële voordeel besef wat reklame tydens sportuitsendings vir hulle kan inhou. Borgskappe van groot sportbyeenkomste het gevolglik toegeneem. Laasgenoemde situasie is veral van toepassing op die Olimpiese Spele as internasionale media-gebeurtenis.

Die volgende afdeling in die hoofstuk gee kortliks 'n uiteensetting van hoe die ontwikkeling wat in 4.2 bespreek is in terme van die Olimpiese Spele as vierjaarlikse sportbyeenkoms plaasgevind het (kyk in die verband ook Cozens & Stumpf, 1976:271-282). Hierdie inligting dien verder as basis op grond waarvan die empiriese navorsing oor die Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele in hoofstuk 6 gebaseer word. Hoewel daar tydens elk van die Olimpiese Spele-byeenkomste (veral dié wat sedert die jare tagtig plaasgevind het) verskeie faktore is wat in aanmerking geneem moet word, word in dié afdeling slegs kortliks gefokus op die mediadekking van hierdie geleenthede (kyk 3.2.2 vir die politieke aspekte rakende die Spele-byeenkomste).

4.3 AMERIKAANSE TELEVISIEDEKKING VAN OLIMPIESE SPELE-BYEENKOMSTE IN DIE LAASTE DEEL VAN DIE TWINTIGSTE EEU

Een van die grootste suksesverhale op die gebied van internasionale mediadekking van sport is waarskynlik die Amerikaanse televisiedekking van Olimpiese Spele-uitsendings (kyk bv. MacAloon, 1988:279-294). Sedert die Olimpiese Spele in 1964, het die IOK reeds sowat 'n halfbiljoen⁷ Amerikaanse dollar van internasionale televisienetwerke vir Spele gekry (Nixon, 1988:244). Oor die tydperk 1980-1988 is 'n totaal van \$1 026 000 000 deur Amerikaanse televisiekanale alleen vir die eksklusiewe uitsaairegte van die Winter Olimpiese Spele in dié land betaal (Perelman, 1987:27). Dié bedrag is 24% hoër as die \$42,9 miljoen wat in die tydperk 1968-1980 vir uitsaairegte betaal is.

Soos in onderstaande syfers gesien kan word, het die bedrae wat uit die verkoop van televisie-uitsaairegte vir die Spele verkry is met elke geleentheid toegeneem. Tydens die Spele in 1976 in Montreal, Kanada, is slegs sowat 7,7% van die

⁷ Die term 'biljoen' in hierdie studie verwys na 'n duisend miljoen.

Spele-inkomste deur televisie-uitsendings verkry in vergelyking met die 44,3% in 1984 in Los Angeles, 26,0% in Seoel in 1988 en 33,91% in Barcelona in 1992 (kyk bv. Coote, 1976; De Moragas, 1992b:75).

Om 'n aanduiding te kry van die ontwikkeling wat op die gebied van mediadekking van die Olimpiese Spele oor die afgelope dekade plaasgevind het, fokus die volgende gedeelte op vier Olimpiese Spele-byeenkomste in die tydperk 1980-1992.

4.3.1 Die 22ste Olimpiade in Moskou, 1980

Van die eerste aspekte wat van die 22ste Olimpiade in Moskou opval is die politieke kwessies wat dié byeenkoms gekenmerk het (kyk bv. Colomé, 1992:141), en wat onder meer neerslag gevind het in die boikot van die Spele deur die Amerikaanse regering (kyk Nafziger, 1988:223; kyk ook 3.2.2 vir 'n omskrywing van die politieke kwessies rondom dié byeenkoms).

Afgesien van die boikot deur die Amerikaanse span in opdrag van die Amerikaanse regering het die Spele voortgegaan. Die boikot is in sommige kringe as onsuksesvol beskou, aangesien dit nie die wêreldwye impak gehad het soos wat aanvanklik vermoed is nie (kyk Nafziger, 1988:225).

Om dié gebeurtenis egter met 'n wyer fokus te bestudeer, is dit belangrik om die volgende aspekte in ag te neem (Milshtein, 1992:27):

- dit was die eerste keer sedert die ontstaan van die moderne Spele in 1896 dat die geleentheid in 'n kommunistiese staat, maar meer nog in die hoofstad van die sogenaamde Oosbloklande aangebied is; en
- die Spele het in die laaste tydperk van die soganaamde 'koue oorlog' begin. Die oorlog het vir meer as drie dekades voortgeduur, en het nie alleen 'n negatiewe invloed op die internasionale sportbeweging as sodanig gehad nie, maar ook op die Olimpiese Beweging.

Ten spyte van die dreigende boikot deur Amerika voor die aanvang van die Spele, het televisie-organisasies in Moskou een gesamentlike doel voor oë gehad, naamlik om aan lede van die internasionale mediagehoor maksimum toegang tot al die aktiwiteite tydens die Spele uit al die verskillende stadions te gee.

Om dié doelwit te bereik, moes die Moskouse Tegniese Televisiesentrum (wat reeds in 1967 gebou is) vergroot word, en is die *Olympic Television and Radio Complex* (OTRC) gebou. Die sentrum het fasiliteite gehad om 21 televisie- en 100 radioprogramme gelyktydig vanaf die Olimpiese stadions in Moskou, Talinn, Leningrad, Kiev en Minsk uit te saai (Milshtein, 1992:27).

Organiseerders het ook voorsiening gemaak vir internasionale televisie-netwerke om hul eie programme op die toneel te vervaardig en daarna na hul onderskeie lande uit te saai. Een van die redes hiervoor was dat die organiseerders besef het dat lede van die internasionale mediagehoor grotendeels (in terme van die afstandsdimensie van nuuswaardes soos onder meer deur De Beer [1977] uiteengesit is) belang stel in die prestasies van hul eie spanne, en nie noodwendig in dié van ander lande nie (kyk ook 6.5.4 vir die mate waarin hierdie situasie in terme van Suid-Afrikaanse deelname aan die 1992 Olimpiese Spele gegeld het).

In 'n poging om bogenoemde doelwit te bereik en mediadekking van die Spele uit Moskou te vergroot, is voorsiening gemaak vir 50% meer kommentaarposisies (1294), televisiekameras en mobiele eenhede as wat die geval in 1976 in Montreal was (Milshtein, 1992:28; kyk ook Kidd, 1992:19). Sowat 6 000 uur se televisie-uitsendings is deur internasionale netwerke hanteer. Die internasionale media is van sowat 5 000 televisie-monitors voorsien, wat aan 'n geslote-baan televisienetwerk gekoppel is.

Bogenoemde fasiliteite het voorsiening gemaak daarvoor dat 67 televisie-organisasies in 58 lande wêreldwyd, en sowat 56 radiostasies in 47 lande, mediadekking aan die Spele gegee het. Satellietfasiliteite wat deur Intelsat beskikbaar gestel is, is onder meer hiervoor gebruik (kyk De Moragas, 1992b:75).

Afgesien van die opsies dat televisie-organisasies óf hul eie programme kon vervaardig, óf voorafvervaardigde programme kon uitsaai, het die Moskouse televisiediens ook aan uitsaaiers die keuse gebied om voorafvervaardigde programme uit te saai waarby televisie-organisasies hul eie kommentaar kon voeg (kyk 6.5.4 vir 'n aanduiding van die mate waarin dié situasie ook tydens SAUK-uitsendings van die Spele gegeld het). Hoewel die doelstelling van die Moskouse televisiediens was om soveel moontlik inligting oor die Spele aan die grootste moontlike internasionale mediagehoor oor te dra, het dié diens probeer om die feit dat die Amerikaanse boikot sover moontlik in uitsendings vermy. Die Britse televisiediens het homself egter daarvoor beywer om soveel moontlik klem op die abnormale karakter van die Spele (as gevolg van die afwesigheid van die Amerikaanse span) te plaas. Dit het gelei tot 'n stryd tussen die Russiese en Britse

televisiedienste om die aard en karakter van die Spele te definieer (Jhally, 1991:82).

Afgesien hiervan, het die organiseerders van die byeenkoms tog na afloop van die Spele die gevolgtrekking gemaak dat die Moskou-Spele daarin kon slaag om die kulturele tradisie van die moderne Olimpiese Spele voort te sit.

In dié verband is ook bevind dat televisie as massamedium daarin geslaag het om die sosiale, inligtings- en kulturele doel van die medium te bereik, ten spyte van die gespanne toestande wat daar as gevolg van die boikot bestaan het. Die internasionale televisienetwerke het verder daarin geslaag om die sukses van die Spele as 'n sport- en kulturele verskynsel aan die internasionale mediagehoor oor te dra (Milshtein, 1992:34).

4.3.2 Die 23ste Olimpiade in Los Angeles, 1984

Die organiseerders van die 23ste Olimpiade in Los Angeles het daarin geslaag om voornemens gestand te doen wat voor die aanvang van die Spele gemaak is oor hoe suksesvol die Spele sou wees. Dié byeenkoms is in terme van finansiële aspekte beskou as die suksesvolste Spele wat in die moderne tyd gehou is (kyk Nixon, 1988:237; Colomé, 1992:141).

Een van die vernaamste redes hiervoor, is die groot mate van betrokkenheid wat internasionale televisie gehad het in die verpakking, bemarking en verkope van die Spele as 'n winsgewende vermaaklikheidskommoditeit (kyk Nixon, 1988:239).

Die vernaamste inkomstebronne vir die Spele was die verkoop van uitsaairegte oor veral televisie, sportborgskappe, winste uit die verkoop van kaartjies en die verkope van Olimpiese munte en loterykaartjies.

Die enkele grootste bron van inkomste was egter die \$225 miljoen wat die ABC-televisienetwerk vir eksklusiewe uitsaairegte van die Spele betaal het. (Dié bedrag was aansienlik meer as die \$87 miljoen wat NBC bereid was om te betaal vir die uitsaairegte van die 1980 Spele in Moskou voor die instelling van die Amerikaanse boikot) (Nixon, 1988:243). Die eksklusiewe uitsaairegte van die Spele het ABC in staat gestel om soveel as \$260 000 vir 'n 30-sekonde televisie-advertensie in piektyd te in (Nixon, 1988:246).

Met die 1984-Spele het 'n totaal van 156 lande eksklusiewe uitsaairegte vir televisie-uitsendings van sowat 180 uur bekom. Hiervoor het die IOK en die Los Angeles Olimpiese Organiseringskomitee sowat \$287 264 000 ontvang (Perelman, 1987:27). (Die bedrag sluit die \$225 miljoen in wat ABC vir die uitsaairegte van die Spele betaal het.) Sowat 7 600 voltydse werkgeleenthede is ook in Los Angeles geskep (Clarke, 1993:2).

In terme van satellietfasiliteite het Intelsat sowat 4 875 uur se televisie-uitsendings moontlik gemaak (kyk De Moragas, 1992b:75).

Ten spyte van die groot bedrae geld wat betaal is, het internasionale uitsaaiers nie noodwendig 'n groter verskeidenheid inligting gekry om uit te kies waaruit Olimpiese Spele-uitsendings saamgestel kon word nie. Die aantal items op die program vir die Spele het nie dramatiese toename nie - van 198 items in 1976 tot 234 items in 1988 (Perelman, 1987:28). Televisienetwerke is jaarliks bereid om groter bedrae geld vir uitsaairegte van sportbyeenkomste te betaal, sonder om werklik 'n groter mate van voordeel tydens die geleentheid self te kry. Sodanige byeenkomste is in terme van die nuuswaardigheid daarvan dus hoër op die internasionale media-agenda (kyk 2.4; 2.5), maar die beskikbare materiaal waarmee televisie-organisasies kan werk, verhoog nie in dieselfde mate nie.

'n Aspek wat hiermee verband hou is dat uitsendings van Olimpiese Spele-byeenkomste waarskynlik ook met die verloop van tyd moeiliker geword het, aangesien die geografiese verspreiding van items groter geword het (kyk 2.2 vir 'n aanduiding [volgens die sisteembenadering tot die media] van hoe geografiese en tipografiese faktore die samestelling en funksionering van die media beïnvloed). Tydens die Los Angeles Spele in 1984 is die verskillende items oor 'n geografiese gebied van 4 500 myl² versprei. Die situasie is verder bemoelig deur die feit dat organiseerders gepoog het om die ruimte wat vir internasionale uitsaaiers afgestaan is sover moontlik te beperk, om meer ruimte aan sportadministrateurs en die publiek beskikbaar te stel en sodoende groter wins uit onder meer kaartjie-verkope te maak (Perelman, 1987:28).

Afgesien hiervan betaal internasionale uitsaaiers jaarliks meer vir sportuitsendings. Dit is weer eens tydens die Spele van 1988 in Seoel geïllustreer.

4.3.3 Die 24ste Olimpiade in Seoel, 1988

Sowat 9 600 atlete uit 160 lande het ondanks streng veiligheidsmaatreëls aan die 24ste Olimpiade in Seoel deelgeneem. Die 1988 Spele met die tema 'The World

to Seoul, Seoul to the World' (Shin-Pyo, 1992:58) is slegs deur twee lande, Noord-Korea en Kuba, geboikot (kyk Bowman, 1989:250).

Anders as tydens die 23ste Olimpiade in Los Angeles waar die organiseringskomitee hoofsaaklik uit verteenwoordigers van privaatmaatskappye bestaan het, was die 24ste Olimpiade in Seoel 'n staatsbeheerde projek (Mulling, 1989:3). Onder beheer van die staat, het die organiseerders gepoog om belangstelling van soveel moontlik lede van die Koreaanse sakesektor te kry om maksimum finansiële wins uit die geleentheid te maak.

Tydens die Spele in Seoel is sowat \$407 miljoen se wins uit die verkope van eksklusiewe uitsaairegte aan Amerikaanse televisie maatskappye gemaak (Larson, 1990:172), en sowat 33 600 nuwe werkgeleenthede is in die proses geskep (Clarke, 1993:2).

Die NBC-televisienetwerk in Amerika alleen het tydens die Seoel Spele sowat 170 uur se materiaal oor die Spele uitgesaai (kyk Rivenburgh, 1992:10). In 'n studie wat in hierdie verband deur Rivenburgh (1992) gedoen is, is bevind dat bogenoemde televisiekanaal in hul uitsendings van die Spele veral gefokus het op temas en onderwerpe wat relevant vir Amerikaanse televisiekykers is, bv. Amerikaanse militêre teenwoordigheid in Korea, die uitbreiding van okkultiese gelowe onder die dekmantel van die Christendom in Korea, en die toenemende gewildheid van bofbal in die land. In bogenoemde studie is bevind dat Amerikaanse burgers nie noodwendig 'n beter begrip of kennis van die gasheerland gehad het na afloop van die uitsendings nie, aangesien die uitbeelding daarvan beide oppervlakkig en beperk was (kyk Rivenburgh 1992; Larson, 1990; kyk ook De Moragas, 1990 vir 'n aanduiding van die mate waarin dié situasie ook tydens die uitsendings van die TVE-kanaal in Spanje gegeld het). Kommentaar tydens die uitsendings kon ook nie daarin slaag om die land in 'n positiewe lig te stel nie (kyk Larson, 1990:82-89), aangesien dit hoofsaaklik gefokus het op die probleme en agterstand wat in terme van Amerikaanse waardes in Korea voorkom (kyk Rivenburgh, 1992:30; Shin-Pyo, 1992:55; kyk in hierdie verband 2.8 vir die verantwoordelikheid tot balans en objektiwiteit wat die internasionale media teenoor ontwikkelende lande het; kyk ook 6.5.8.2 vir 'n aanduiding van hoe plaaslike televisiekommentaar die gasheerland en deelnemende lande van die 1992 Olimpiese Spele uitgebeeld het).

Die televisiegehoor vir die Opening- en Sluitingseremonies van die Olimpiese Spele in Seoel is in 1988 geraam om die grootste mediagehoor vir 'n enkele gebeurtenis te wees (MacAloon, 1992:35). Die organiseerders het gepoog om 'n

geleentheid te skep wat in die eerste plek 'n internasionale inslag het, maar tweedens ook elemente van nasionalisme van die gasheerland bevat (Shin-Pyo, 1992:66). Die vraag bly egter of die internasionale media daarin kon slaag om die onderskeibare elemente van die Koreaanse kultuur aan internasionale media-gehoore oor te dra, en of die elemente wat beklemtoon is in dieselfde mate aan Westerse standaarde gemeet is as wat in bogenoemde studie deur Rivenburgh (1992) in terme van die NBC-uitsendings bevind is.

Die grootte van die internasionale mediagehoor vir die 1992 Olimpiese Spele het (in vergelyking met bogenoemde geleentheid) verder toegeneem en word tans bestempel as die grootste mediagehoor vir 'n enkele gebeurtenis wêreldwyd (kyk Graham, 1995:9).

Die rol wat die massamedia as subsisteem in die samelewing in die uitsending van die geleentheid gespeel het, word in die volgende afdeling bespreek. Vir die doeileindes van dié hoofstuk fokus die bespreking slegs op die tegnologiese elemente (fasiliteite, beskikbare ruimte en uitsaairegte) van die geleentheid.

4.3.4 Die 25ste Olimpiade in Barcelona, 1992

Reeds in 1988 met die afsluiting van die Spele in Seoel het die organiseringskomitee van die 1992 Spele met voorbereidings en voorstelle vir die Spele in Barcelona begin. 'n Media-teenwoordigheid van sowat 19 000 persone is in Barcelona verwag (in vergelyking met die 1 442 wat in 1960 by die Spele in Rome teenwoordig was).

Die organiseerders het hulself voorberei dat die internasionale media reeds weke voor die begin van die Spele met 'n groot inligtingsveldtog regoor die wêreld sou begin. Barcelona sou hoog op die internasionale media-agenda geplaas word om mediagehoore wêreldwyd vir die Spele voor te berei (kyk in hierdie verband 2.4). Om bogenoemde rede is voorbereidings getref om 'n konstante vloei van inligting oor onder meer die gasheerstad, Barcelona, en die atmosfeer in die stad voor die Spele aan die internasionale media beskikbaar te stel (De Moragas, 1992a:11;13; De Moragas, 1992b:71). Dié inligting het onder meer kulturele, geskiedkundige en ekonomiese aspekte ingesluit (kyk De Moragas, 1992a vir 'n vollediger uiteensetting hiervan).

Die volgende paar paragrawe gee 'n aanduiding van wat die omvang van die voorbereiding en beplanning vir die koms van die wêreldmedia na die Barcelona-

Spele was. In hierdie verband word veral gefokus op die tegnologiese ontwikkeling en fisiese voorbereiding om die media te akkommodeer.

4.3.4.1 *Fasiliteite*

Media-fasiliteite vir internasionale joernaliste is in meer as 38 sportkomplekse, sowel as in die drie Olimpiese dorpies in Barcelona ingerig, maar is veral rondom vier areas gesentreer, naamlik Montjuïc, Diagonal Avenue, Parc de Mar en Valle de Hebron (kyk Romero, 1992:178). In bogenoemde sentra is voorsiening gemaak vir sowat 1 200 kommentaarposisies.

Die *Centro de Medios de Comunicacion* is as die hoofkwartier van die gedrukte media, sowel as radio- en televisieverteenoordigers gebruik. Fasiliteite wat hier beskikbaar gestel is, het onder meer onderhoudlokale, asook fasiliteite vir die vervaardiging en uitsending van 'n verskeidenheid programme ingesluit (kyk Romero, 1992:180-181).

Tydens die Spele is 'n videoteks-inligtingsdiens (Alcatel) aan joernaliste beskikbaar gestel. Met dié stelsel kon sowat 3 500 internasionale joernaliste deur middel van persoonlike rekenaars aan 'n sentrale rekenaarsstelsel koppel wat deur die organiseerders van die Spele beskikbaar gestel is (De Moragas, 1992a:14; Milshtein, 1992:32).

Tydens die geleentheid het joernaliste ook vir die eerste maal in die geskiedenis van die Olimpiese Spele die geleentheid gehad om 24 uur per dag in te skakel op 'n program wat die nuutste inligting oor onder meer wentye van atlete, uitslae van kompetisies, biografieë van atlete, statistieke, mediaverklarings ens. aan hulle beskikbaar sou stel.

Afgesien hiervan het die internasionale media toegang gehad tot elektroniese fasiliteite wat toegerus was met onder meer 'n televisieskerm met meer as 16 kanale, 'n telefoon ens. (kyk ook Du Plessis, 1994:24-26).

4.3.4.2 *Ruimte*

Vir die doeleindes van die Barcelona-Spele is nie net meer geld aan uitsaairegte (kyk hieronder) en fasiliteite (kyk 4.3.4.1) spandeer nie, maar ook aan fisiese ruimte wat aan internasionale joernaliste beskikbaar gestel is.

Tydens die Spele in Los Angeles in 1984 is sowat 19,850 m² en in Seoel in 1988 sowat 39,949 m² vloerspasie vir die ontwikkeling van die internasionale mediasentrum beskikbaar gestel. In 1992 het die syfer tot 51,158 m² toegeneem, byna drie maal meer as wat die geval in 1984 was (De Moragas, 1992a:14; Romero, 1992:181).

4.3.4.3 Uitsaairegte

In 1992 is sowat \$610 miljoen deur internasionale uitsaairegte van die Spele in Barcelona verkry (De Moragas, 1992a:16).

Na onderhandelinge tussen veral die IOK en die Olimpiese Organiseringskomitee, is uitsaairegte aan internasionale uitsaaikorporasies verkoop. Om die televisiebeeld van die Openingsremonie by mediagehore wêreldwyd te kry, is sowat 110 kameras in die Montjuïc-stadion geïnstalleer. Ongeveer 65 hiervan het aan die organisasie Radio Televisio Olimpica (RTO '92) behoort, en die res aan internasionale televisiemaatskappye. Die Amerikaanse NBC-netwerk het sowat 15 van die oorblywende kameras besit, gevolg deur Television Espanola en die British Broadcasting Corporation (BBC) met 7 kameras elk (De Moragas, 1992a:17).

Afgesien hiervan, is onder meer 415 vaste kamerapunte, 1 500 kommentaarstoel, 50 mobiele eenhede, 7 afstandbeheerde kameras, 5 helikopters, 5 motorfiets en 6 bote gebruik om beeldmateriaal tydens die Spele op kamera vas te lê (De Moragas, 1992a:18; Romero, 1992:178).

Die totale uitgawe verbonde aan die organisering van die Spele in Barcelona het ongeveer \$8,3 biljoen beloop, terwyl 12 800 werkgeleenthede in Barcelona geskep is (Clarke, 1993:2).

In die voorafgaande afdeling van die hoofstuk is 'n aanduiding gegee van die mate waarin mediadekking van die Olimpiese Spele as internasionale sportbyeenkoms oor die afgelope paar jaar ontwikkel het. (Dit is teen dié agtergrond wat die Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele in hoofstuk 6 ondersoek gaan word, ten einde te voldoen aan die doelstellings vir die studie wat in hoofstuk 1 gestel is.)

In die volgende afdeling van die hoofstuk word ondersoek ingestel na die mate waarin mediadekking van sport (en veral internasionale sportbyeenkomste

waaraan Suid-Afrikaanse atlete kon deelneem) oor die afgelope paar jaar (sedert die begin van die jare negentig) in Suid-Afrika ontwikkel het.

Die hoogtepunt hiervan en waarskynlik die grootste uitdaging vir die Suid-Afrikaanse media was waarskynlik die 1992 Olimpiese Spele en die aanbieding van die Wêreldbeker-Rugby in 1995. Aspekte rakende laasgenoemde gebeurtenis geniet ook kortliks in dié hoofstuk aandag.

4.4 SUID-AFRIKAANSE MEDIADEKKING VAN SPORT

Sedert die wegbeweeg van die apartheid-beleid waaronder Suid-Afrikaners vir dekades gebuk gegaan het (kyk hoofstuk 3), is Suid-Afrikaanse atlete toenemend toegelaat om internasionaal aan groot sportbyeenkomste deel te neem. Die Suid-Afrikaanse media het ook meer geleenthede gekry om mediadekking hieraan te gee. Die vooruitsig is ook aan Suid-Afrikaanse atlete, die plaaslike media en 'n groeiende mediagehoor gebied dat nog groter sportbyeenkomste in die toekoms moontlik in die land aangebied sou word. In hierdie verband kan onder meer die Wêreldbeker-Rugbytoernooi in 1995 (kyk 4.4.3 vir die rol van veral die SAUK in die mediadekking van die geleentheid) en die moontlikheid van die Olimpiese Spele in 2004 genoem word (kyk 3.2.6.4).

In dié afdeling van die hoofstuk word in die eerste plek 'n aanduiding gegee van die wyse waarop mediadekking van groot sportbyeenkomste voor 1990 in die land plaasgevind het. In die tweede plek word die wyse waarop internasionale mediadekking bespreek van sportbyeenkomste waaraan Suid-Afrikaners sedert die begin van die jare negentig kon deelneem. Vir die doeleindes hiervan word die voorbereidings en uitdagings ondersoek wat aan veral die SAUK gestel word in terme van die aanbieding en uitsendings van die 1995 Wêreldbeker-Rugbytoernooi.

4.4.1 Mediadekking van sportbyeenkomste deur beide die gedrukte en elektroniese media in die jare voor 1990

Gedurende die apartheidsjare, is lede van die plaaslike mediagehoor grootliks blootgestel aan mediadekking van groot sportbyeenkomste deur die gedrukte media en radio in die land (kyk hieronder).

Plaaslike week- en dagblaie het aangehou om op 'n gereelde basis persdekking aan sportbyeenkomste te gee. Verskeie dag- en weekblaie het ook in die tydperk toe Suid-Afrika nog toegelaat is om internasionale sporttoere te onderneem

sportverslaggewers op toere saamgestuur. Voorbeelde sluit in die Springbokrugbytoer van 1937 na Nieu-Seeland en Australië. Dit was die eerste Suid-Afrikaanse span wat 'n toetsreeks teen die Nieu-Seelandse All Blacks kon wen. Dié oorwinning het in beide die plaaslike en internasionale koerante aansienlike aandag geniet (kyk bv. *Sunday Express*, 1937-07-25:25; *Sunday Times*, 1937-05-16).

Ook die Suid-Afrikaanse kriekettoer na Engeland in 1965 het in 'n groot mate plaaslike mediadekking gekry, en daar is veral gefokus op die prestasies van die Pollock-broers. Plaaslike koerantverteenwoordigers in Engeland het onder meer die Suid-Afrikaanse oorwinning soos volg in die plaaslike pers weergegee: 'Glorious test victory. Springboks triumph by 94 runs' (*Rand Daily Mail*, 1965-08-10:1); 'South Africa win world admiration. Glory for cricket Springboks' (*The Star*, 1965-08-10:40).

Afgesien van die feit dat Suid-Afrikaanse atlete in die begin van die jare tagtig uit bykans alle internasionale sportliggame geskors was (kyk 3.2.4) en die internasionale boikot in daardie stadium op 'n hoogtepunt gedryf is, het Suid-Afrikaanse rugbyspelers tog in 1981 toer na Nieu-Seeland onderneem. Die toer is gekenmerk deur grootskaalse betogings en selfs 'n bomontploffing in Christchurch (kyk Alhadeff, 1990:141). Op 'n meer positiewe noot is die toer egter ook gekenmerk deur lede van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor wat die aksie in Nieu-Seeland in 'n groot mate via die massamedium gevolg het (selfs al het die meerderheid van die wedstryde net na vier in die oggend plaasgevind). Ook die Suid-Afrikaanse pers het uitgebreide persdekking aan dié geleentheid gegee (kyk bv. 'The Boks sneak out', *The Friend*, 1981-07-16:1; 'Bizarre battle for Boks ... and Auckland under attack', *The Citizen*, 1981-09-14:8; 'Trial by television exposes Mr Norling as having acted too hastily in applying the laws when he gave NZ that penalty. You were robbed, Springboks!', *Rand Daily Mail*, 1981-09-14).

In dié tydperk het verskeie sportskrywers 'n bydrae gelewer om nie alleen die mediagehoor in te lig oor ontwikkelinge in sport nie, maar het hulle ook bekendheid verwerf vir die wyse waarop hulle dit gedoen het.

Wanneer daar aan sodanige joernaliste gedink word, kom die volgende name algemeen na vore (kyk ook Le Roux, 1970; Mostert, 1968; Greyvenstein, 1977; Labuschagne, 1970; Reddick, 1979; Litchfield, 1960):

- Arrie Joubert: hy was 'n sportverslaggewer by onder meer *Die Burger* en *Die Beeld*, en het hom toegelê op sportkommentaar oor atletiek en boksegevegte (bv. die geveg tussen Vic Toweel en Peter Keenan in 1951, en

dié tussen Willie Toweel en Robert Cohen in 1955), asook Olimpiese Spele-byeenkomste in 1956 in Melbourne en 1960 in Rome voor Suid-Afrika se skorsing uit die Olimpiese Beweging;

- Herman le Roux was verbonde aan onder meer *Die Volksblad* in Bloemfontein (waar hy sportredakteur was) en *Beeld* in Johannesburg. Hy het ook Suid-Afrikaanse sportmanne op verskeie rugby- en kriekettoere plaaslik en na die buiteland vergesel, bv. die 1962 Suid-Afrikaanse toer deur die Britse Leeus, die 1965 Springboktoer na Australië en Nieu-Seeland, en die 1970 toer na dieselfde twee lande;
- Jan Prins was in die jare dertig en daarna verbonde aan die dagblad *Die Burger* en die Sondagblad *Die Beeld*, en was onder meer deel van die Suid-Afrikaanse mediaspan na die Olimpiese Spele in Helsinki;
- Tom Reddick was verbonde aan die sportredaksie van *The Cape Times* en het hom veral toegelê op krieketkommentaar (kyk ook Reddick, 1979);
- AC Parker was verbonde aan die Kaapse koerante *The Argus* waar hy sportredakteur was en in die tydperk 1960-1969 spesiale rugbyskrywer vir die Argus-groep was, *The Cape Times*, asook aan die *Saturday Post* waar hy vir sewe jaar die sportredakteur was. Afgesien van rugbykommentaar het hy ook krieket- en bokskommentaar in die plaaslike pers gelewer; en
- Louis Duffus was 'n sportskrywer vir onder meer die *Daily News* waar hy sportredakteur was, en vir die Johannesburgse dagblad, *The Star*. Hy het onder meer verslag en kommentaar gelewer op Suid-Afrika se prestasies op die krieket- en hokkievelde, asook op die tennisbaan, en word bestempel as een van die bekendste Engelse sportskrywers in die land.

Meer onlangse bekendes op die gebied van sportkommentaar is die volgende:

- Dan Retief was onder meer verbonde aan die *Rand Daily Mail* in Johannesburg, en het as sportskrywer die Springbok rugbyspan na Nieu-Seeland vergesel tydens die 1981 toer. Hy is tans 'n senior sportskrywer van die *Sunday Times*;

- Quintus van Rooyen was voorheen verbonde aan die dagblad *Die Volksblad* in Bloemfontein, asook die Afrikaanse Sondagkoerant, *Rapport*, en is tans lid van die sportredaksie van *Beeld*. Van Rooyen het hom veral toegespits op rugby- en atletiekkommentaar, waaronder rugbytoere na Brittanje en Australië getel word; en
- Edward Griffiths was voorheen verbonde aan die dagblad *Business Day* en die weekblad *Sunday Times*. Hy was onlangs ook die outeur van biografieë oor die rugbylosskakel Naas Botha (kyk Griffiths, 1989) en die krieketkaptein Kepler Wessels (kyk Griffiths, 1994). Griffiths was ook betrokke by die persdekking van die 1992 Olimpiese Spele uit Barcelona (kyk hoofstuk 6).

Bogenoemde skrywers het nie bloot kommentaar gelewer op die gebeure op die sportveld nie, maar ook hul siening uitgespreek oor die isolasie waarin die land verkeer en die rol wat politieke en ander leiers in die land moet speel om die situasie (tot Suid-Afrika se eie voordeel) te verander (kyk bv. Labuschagne, 1970:166-168).

In die jare van isolasie (asook daarvóór) het radio-uitsendings van rugbywedstryde, boksgevegte en krieketwedstryde die Suid-Afrikaanse mediagehoor in 'n groot mate op die hoogte gehou van ontwikkeling op die plaaslike sportgebied.

Op die gebied van radiokommentaar oor sport is daar etlike kommentators wat bekendheid verwerf het, nie alleen vir die wyse waarop hulle lede van die mediagehoor kon inlig oor gebeure op die sportveld nie, maar veral oor die vermaaklikheidsaspek wat daar in hul uitsendings teenwoordig was. Twee bekende kommentators was Gerhard Viviers, wat onder meer bekendheid verwerf het vir sowat 600 rugbywedstryde (sowat 51 rugbytoetse is hieronder ingesluit), krieketwedstryde en boksgevegte wat hy oor Suid-Afrikaanse radio uitgesaai het, en Charles Fortune wat spesifiek gekonsentreer het op Engelse krieketkommentaar oor Suid-Afrikaanse radio.

4.4.2 Televisiedekking van sport sedert die jare negentig

In die middel van die jare sewentig toe televisie as massamedium in die land ingestel is, was Suid-Afrikaanse atlete (en daarmee saam ook die grootste deel van die Suid-Afrikaanse samelewing) reeds uit deelname in die internasionale arena geskors. Die gevolg hiervan was dat Suid-Afrikaanse televisiedekking van sportbyeenkomste hoofsaaklik tot plaaslike byeenkomste beperk was.

In dié tydperk was die omvangrykste sportbyeenkoms waaraan die Suid-Afrikaanse media (hoofsaaklik televisie) aandag gegee het, die jaarlikse uitsending van die Comrades-marathon tussen Durban en Pietermaritzburg. Die geleentheid word aanvaar as die langste enkele lewende sportuitsending ter wêreld (Geerds, 1994). (In 1993 het sowat 3,9 miljoen plaaslike kykers na die uitsending van dié wedloop gekyk [SAUK, 1994:25]).

Die Suid-Afrikaanse media was ook in die afgelope paar jaar verantwoordelik vir 'n bydrae tot die skepping van internasionale sporthelde. Danksy die toenemende mediadekking wat deesdae aan sportgeleenthede gegee word en die toenemende bewustheid van sport, is 'n aantal sportpersoonlikhede geskep wat op hul beurt verantwoordelik is vir die bevordering van die gewildheid van sportbyeenkomste onder Suid-Afrikaanse mediagehore (hier kom onder andere die name na vore van die krieketspelers Jonty Rhodes, Fanie de Villiers en Hansie Cronje; die rugbyspelers Uli Schmidt en Naas Botha; die tennisspeler Wayne Ferreira; die marathonatleet Bruce Fordyce; die gholfspelers Gary Player en Ernie Els; asook die sokkerspelers Doctor Khumalo en Phil Masinga; en die bokkers Dingaen Thobela ['The rose of Soweto'] en Jacob 'Baby Jake' Matlala en Gerrie Coetzee).

Hoewel daar aanvanklik kritiek teen die Suid-Afrikaanse media (veral televisie) se hantering van internasionale sportbyeenkomste was (kyk *Financial Mail*, 1992-07-31:98), het die land se media grootliks daarin geslaag om die probleme aan te spreek. Dit was byvoorbeeld Suid-Afrikaners wat die 'terugspeel'-tegniek op televisie uitgevind het om te bepaal of 'n krieketspeler uitgehardloop is of nie. Geerds (1994) meen dat die vlak van Suid-Afrikaanse televisiedekking sedert die begin van die jare negentig verbeter het; dat plaaslike denke verbreed is en dat plaaslike uitsaaiers se tegnologiese vermoëns ook toegeneem het.

Afgesien van die Olimpiese Spele-uitsendings in 1992 (kyk hoofstuk 6) is een van die grootste uitdagings wat sedert Suid-Afrika se hertoetreding tot die internasionale sportarena in terme van tegnologiese en ander vaardighede aan die Suid-Afrikaanse media gestel gaan word, die uitsendings van die Wêreldbeker-Rugby-toernooi in Mei 1995.

Die volgende afdeling van die hoofstuk gee kortliks 'n uiteensetting van die voorbereidings wat die SAUK hiervoor getref het, om te illustreer hoe die Suid-Afrikaanse elektroniese media internasionale sportbyeenkomste in 1995 hanteer.

4.4.3 Mediadekking van die 1995 Wêreldbeker-Rugbytoernooi in Suid-Afrika

Om die Suid-Afrikaanse mediagehoor voor te berei vir die byeenkoms en belangstelling daarin so groot moontlik te kry (in terme van die agendastellings-model soos in 2.4 uiteengesit is), het verskeie segmente van die Suid-Afrikaanse media reeds so vroeg as Februarie 1995 begin om artikels oor die byeenkoms te plaas (kyk bv. *SA Sports Illustrated*, 1995b:47-87). *SASI* het in Februarie 1995 begin met 'n reeks artikels wat onder meer gefokus het op die verskillende stadions waar wedstryde gespeel sou word (kyk bv. *SA Sports Illustrated*, 1995c:56; *SA Sports Illustrated*, 1995d:60; kyk in die verband ook SABC, 1995:1); plaaslike rugbyhelde wat waarskynlik in die toernooi sou speel (kyk bv. *SA Sports Illustrated*, 1995e:62; *SA Sports Illustrated*, 1995f:68); asook die voorbereidings wat deur internasionale spanne getref is wat aan die byeenkoms sou deelneem en internasionale spelers wat na Suid-Afrika sou kom (kyk bv. Deges, 1995:62-63; Piper, 1995:50-51). In die Mei-uitgawe van die tydskrif is ook in 'n groot mate gefokus op die Suid-Afrikaanse rugbyspan se kanse om in dié toernooi te presteer (kyk bv. Capostagno, 1995:30-34).

Na verwagting sou sowat 150 lande (insluitende Engeland, Australië en Nieu-Seeland) tussen 25 Mei 1995 en 24 Junie 1995 televisiedekking aan dié byeenkoms gee, met 'n beraamde televisiegehoor van tussen 2 000 en 2 500 miljoen mense (SABC, 1995:1). In terme van die grootte van die televisiegehoor, maak bogenoemde syfers die 1995 Rugbybeker die derde grootste sportbyeenkoms ooit (naas die Olimpiese Spele in Barcelona en die Wêreldbeker-Sokkertoernooi in die VSA in 1994).

Die SAUK (as nasionale uitsaaier) het die eksklusiewe uitsaairegte vir die byeenkoms gekry, wat onder meer meebring dat die korporasie verantwoordelik was om die seine vir internasionale uitsendings van die byeenkoms te verskaf. Voorbereidings vir die uitsendings is reeds sowat twee en 'n half jaar gelede deur die SAUK begin tref (kyk Graham, 1995:6). Vir hierdie doel is 'n maatskappy, Rugby Broadcasting (Pty) Ltd, gestig.

Soos in die geval met gedrukte media in die land (soos hierbo aangetoon is), het die SAUK reeds in Februarie 1995 met uitsendings van programme (bv. 'The Contenders') met betrekking tot die byeenkoms op TV1, CCV-TV, sowel as op verskeie radiostasies begin om plaaslike televisiekykers en radioluisteraars se belangstelling in en bewustheid van die byeenkoms te vergroot (kyk SABC, 1995:2).

In 'n poging om al 32 wedstryde in die toernooi so effektief moontlik aan lede van die internasionale mediagehoor oor te dra, het die SAUK die volgende reël-ings vir uitsendings getref (SABC, 1995:3-4):

- al die wedstryde tydens die toernooi is in 'A'- en 'B'-wedstryde verdeel. In die geval van 'A'-wedstryde, sou sowat 12 televisiekameras gebruik word om die gebeure op te neem, en in die geval van 'B'-wedstryde, 10 kameras (kyk ook *SABC Radio & TV*, 1995:11);
- by elke wedstryd sou 'n produksiespan van sowat 10 persone teenwoor-dig wees, wat ondersteun sou word deur 'n groep van sowat 120 tegniese en administratiewe personeel;
- vier produksiespanne (wat geografies oor die land versprei is) sou elk verantwoordelik wees vir 8 wedstryde van die toernooi (kyk ook *SABC Radio & TV*, 1995:10);
- agt buite-eenhede sou vir die doeleindes van die toernooi beskikbaar ge-stel word;
- by belangrike wedstryde het die SAUK voorsiening gemaak vir soveel as 24 kommentaarposisies om plaaslike en internasionale kommentators te akkommodeer;
- die International Broadcast Center (IBC) in Johannesburg was verant-woordelik vir die koördinering van video- en ander materiaal, en het ook administratiewe steun aan uitsaaiers verskaf; en
- Telkom sou verantwoordelik wees vir die verskaffing van die kommuni-kasie-infrastruktuur vir die byeenkoms, insluitende die verspreiding van radio- en televisieseine en satelliet-fasiliteite vir internasionale uitsen-dings.

Die SAUK moes deur die uitsendings (en die hantering van die toernooi) aan in-ternasionale media-korporasies bewys dat dit oor die vaardighede, fasiliteite en vermoëns beskik om die uitsending van so 'n groot sportbyeenkoms effektief te hanteer (kyk *Beeld*, 1995-04-22:4). Indien die SAUK daarin sou slaag om die byeenkoms effektief te hanteer, meen Graham (1995) dat Suid-Afrika 'n sterk mededinger vir die aanbieding van die 2004 Olimpiese Spele kan wees.

Intussen het die Regering van Nasionale Eenheid ook 'n beroep op alle belanghebbendes in die land gedoen om by te dra tot die sukses van dié toernooi in Suid-Afrika. Die minister van Sport en Ontspanning, Steve Tshwete, het 'n besondere beroep op die Suid-Afrikaanse media gedoen om 'n 'positiewe en opbouwende beeld van die voorbereidings (vir die toernooi)' uit te dra, aangesien hy meen dat 'opregte pogings van ... rugby-administrateurs in hul voorbereiding vir die toernooi in (die) land deur ongelukkige mediaverslaggewing ondermyn word' (kyk *Beeld*, 1995-04-22:4).

Die sukses van die Wêreldbeker-Rugbytoernooi in Suid-Afrika kan vir die land veelvuldige ekonomiese en maatskaplike voordele skep, aangesien dit kan lei tot die aanbieding van 'n verskeidenheid ander internasionale sportbyeenkomste in die toekoms.

4.5 SAMEVATTING

As gevolg van die ontwikkeling wat deur die loop van jare in die massakommunikasie-tegnologie (as subsisteem in die samelewing) regoor die wêreld plaasgevind het, het die wyse ook verander waarop die media (as 'n ander subsisteem in die samelewing) gebeurde in 'n gemeenskap weergee. Dié verandering kon veral gesien word in die mate van interaksie tussen die media en sport as twee kragte in die samelewing.

Een van die beste voorbeelde om die interaksie tussen die media en sport te illustreer, is binne die Amerikaanse samelewing. Die mediabedryf in dié land het ontwikkel van 'n klein, relatief afskeep-bedryf tot 'n wêreldwye onderneming waaraan groot bedrae geld jaarliks spandeer word.

Een van die gevolge hiervan is dat lede van die internasionale mediagehoor se belangstelling in en bewustheid van sportgebeure deur die jare toegeneem het. Dié situasie is veral waar teen die agtergrond van navorsing oor:

- die interaksie tussen die media en die samelewing;
- die verwantskap tussen sport en die media in die samelewing;
- die mate van nuuswaardigheid wat deur die internasionale media aan 'n sportbyeenkoms gegee word; en
- die gevolglike hoë posisie wat sodanige gebeurtenis op die internasionale media-agenda het (kyk hoofstuk 2).

Met Suid-Afrika se hertoetrede tot die internasionale sportarena, het die media (veral televisie) in die land die geleentheid gekry om nuwe tegnieke te ontwikkel, asook om die mediagehoor in die land toenemend op die hoogte te hou van internasionale sportbyeenkomste waaraan Suid-Afrikaanse atlete kon deelneem.

Aanvanklik was daar wel kritiek teen die wyse waarop die media die taak verrig het (kyk bv. 6.5.4 vir 'n ontleding van die televisiekommentaar, sowel as die persdekking [kyk 6.3] van die Olimpiese Spele deur die Suid-Afrikaanse media). Met verloop van tyd (en soos die media meer blootgestel is aan internasionale media-organisasies), het die Suid-Afrikaanse media die geleentheid benut om 'n groot bydrae op dié gebied binne die Suid-Afrikaanse samelewing te lewer. Een van die beste geleenthede hiervoor was die aanbieding van die Wêreldbeker-Rugbytoernooi in Suid-Afrika in 1995.

In die volgende hoofstuk word ondersoek ingestel na die struktuur van die mediasisteem in Suid-Afrika, om agtergrondinligting te verskaf vir die wyse waarop die media in die land dekking aan die Olimpiese Spele in 1992 gegee het.

HOOFSTUK 5: DIE STRUKTUUR VAN DIE MEDIASISTEEM IN SUID-AFRIKA

5.1 INLEIDING

In hoofstuk 4 is die verband tussen twee van die drie komponente in die samelewing wat vir die doeleindes van dié studie met mekaar verband hou (sport en die media) bespreek (vir 'n verdere bespreking in dié verband, kyk ook Potgieter, 1988:30-34). Bogenoemde is gedoen aan die hand van die wyse waarop die verhouding tussen sport en die media binne die Amerikaanse samelewing ontwikkel het. Aan die einde van die hoofstuk is ook kortliks aangedui in watter mate hierdie situasie in Suid-Afrika (veral sedert die begin van die jare negentig) gegeld het.

Teen die teoretiese agtergrond van die modelle wat vir die doeleindes van die studie in hoofstuk 2 bespreek is (kyk Figuur 2.1 - Figuur 2.3), kan die aanname gemaak word dat sport in enige samelewing (maar spesifiek vir die doeleindes van die studie in Suid-Afrika) die massamedia nodig het om optimaal te funksioneer. Die media dien as 'n wyse om lede van die mediagehoor bloot te stel aan spesifieke nuusgebeure (in dié geval sportgebeure) en werk mee om die mediagehoor se belangstelling in die gebeure te verhoog (kyk 2.4).

Om bogenoemde funksie te verrig en effektiewe mediadekking aan gebeure in 'n samelewing te kan gee, is dit noodsaaklik dat daar 'n goed gevestigde en funksionele mediasisteem in 'n samelewing bestaan (kyk ook 2.2 vir 'n uiteensetting van die verskillende faktore wat die effektiewe funksionering van die media in 'n bepaalde samelewing bepaal).

In terme van die doelstellings vir die studie wat in hoofstuk 1 uiteengesit is (kyk 1.3), is die doel van die hoofstuk om aan te dui in welke mate Suid-Afrika ten tyde van die Olimpiese Spele in 1992 wel oor die nodige media-infrastruktuur en -kundigheid beskik het om op 'n funksionele wyse mediadekking aan 'n sportgebeurtenis met die omvang van die Olimpiese Spele te kan gee. (Bogenoemde benadering word gevolg aan die hand van die uiteensetting [in hoofstuk 2] van die verskillende samelewingskragte wat die funksionering en samestelling van die mediasisteem in 'n bepaalde samelewing bepaal. Afgesien van die kragte wat

reeds vir die doeleindes van die studie in die voorafgaande hoofstukke bespreek is, speel infrastruktuur en tegnologiese ontwikkeling ook 'n rol in die bepaling hiervan; vir 'n oorsig hieroor, kyk 2.2).

Hoofstuk 5 dien verder as agtergrond om die konteks te beskryf waarin die Suid-Afrikaanse media dekking aan die Olimpiese Spele in 1992 uit Barcelona gegee het. Teen die agtergrond hiervan word in hoofstuk 6 op 'n kwalitatief-empiriese wyse ondersoek ingestel na die spesifieke wyse waarop die verskillende media in die land (die gedrukte sowel as die elektroniese media) mediadekking gegee het aan die eerste Olimpiese Spele waaraan beide die Suid-Afrikaanse media en Suid-Afrikaanse atlete uit alle bevolkingsgroepe kon deelneem.

Die struktuur van die mediasisteem in Suid-Afrika word vervolgens aan die hand van die volgende indeling ondersoek:

- die struktuur van die gedrukte media (boeke, koerante en tydskrifte);
- die struktuur van die radiosisteem; en
- die struktuur van die televisiesisteem.

Vir die doeleindes van dié studie is dit egter belangrik om in dié stadium te noem dat die ontstaan en geskiedkundige verloop van die mediastruktuur in die land nie in dié hoofstuk aan die orde kom nie. Daar word slegs gefokus op die struktuur van die mediasisteem ten tyde van die Olimpiese Spele-uitsendings. (Vir 'n meer volledige uiteensetting van die ontstaan en ontwikkeling van die gedrukte media in die land, kyk bv. Diederichs, 1993; Botha, 1993; Claassen, 1993; De Beer, Kasoma, Megwa & Steyn, 1995. In dieselfde verband kan De Villiers, 1993 geraadpleeg word vir 'n uiteensetting van die radiobedryf in die land, en Mer-sham, 1993 vir 'n uiteensetting van die ontwikkeling van televisie as massamedium in die land).

5.2 DIE STRUKTUUR VAN DIE GEDRUKTE MEDIA IN SUID-AFRIKA

In hoofstuk 2 (en ook in terme van die Amerikaanse situasie in hoofstuk 4) is aangedui hoe veranderinge in die samelewing, veral op die gebied van tegnologiese ontwikkeling (as samelewingskrag), daarvoor verantwoordelik was dat die rol van die gedrukte media oor die laaste paar dekades aansienlik verander het.

Die gedrukte media in Suid-Afrika was vir 'n lang tydperk die enigste vorm van massakommunikasie was waardeur lede van die mediagehoor bewus gemaak kon

word van belangrike gebeure in die samelewing (kyk 2.4 en 2.5 vir 'n uiteensetting van die agendastellingsmodel en die nuuswaarde-benadering tot gebeure in die samelewing). Met die instelling van die elektroniese media (veral televisie) en die tegnologiese kundigheid daaraan verbonde, het die gedrukte media in 'n mate hul prominensie verloor in terme van die wyse waarop mediadekking aan harde nuus in die samelewing gegee word.

As gevolg van tegnologiese ontwikkeling in die gebied van die elektroniese media, besit dié vorm van massakommunikasie die vermoë om byna enige geleentheid wat op enige plek in die wêreld plaasvind binne minute 'lewend' aan die mediagehoor oor te dra (kyk ook 4.3.2 vir 'n aanduiding van die rol wat satelliet-kommunikasie oor die afgelope paar jaar in terme van televisie-uitsendings van die Olimpiese Spele gespeel het.

Waar die gedrukte media in die vroeë jare sedert die ontstaan daarvan bloot gekonsentreer het op verslaggewing van gebeure (kyk 4.2.1.1 vir die rol wat die gedrukte media gespeel het in die bekendstelling en vestiging van sport as tydverdryf in die Amerikaanse samelewing) het die funksie daarvan intussen verander na meer antisiperend en vertolkend.

In dié verband is dit in die hedendaagse tyd veral die rol van die gedrukte media om antisiperend voor die aanvang van 'n beplande nuusgebeurtenis die mediagehoor voor te berei op wat gaan plaasvind (kyk 4.4.3 vir die wyse waarop die gedrukte media in Suid-Afrika lede van die plaaslike mediagehoor voorberei het op die uitsending van die Wêreldbeker-Rugbytoernooi in Mei 1995). Deur bogenoemde blootstelling aan inligting word die afwagting en belangstelling van die mediagehoor (in terme van die agendastellingsmodel) vir sodanige gebeurtenis vergroot.

Hoewel die rol van die gedrukte media ten opsigte van harde nuus oor die afgelope paar dekades aansienlik verander het, is dit duidelik dat dié mediasisteem tog van uiterste belang binne 'n samelewing is, ten einde 'n vertolkende en ondersteunende rol met betrekking tot die elektroniese media te speel oor nuusgebeure wat in die samelewing plaasvind.

Dié afdeling van die hoofstuk gee kortliks 'n oorsig van die gedrukte mediasisteem in Suid-Afrika aan die hand van die volgende struktuur:

- die boeksisteem;
- die koerantsisteem; en

- die tydskrifstelsiem.

Hoewel laasgenoemde twee sisteme meer beklemtoon word (omdat dit in 'n groter mate betrokke is by die onmiddellike mediadekking van sportbyeenkomste), geniet eersgenoemde kortliks aandag.

5.2.1 Die boeksistiem

Die boeksistiem in Suid-Afrika het sy ontstaan in 1795 in Kaapstad gehad toe 'n Duitser, Johann Christian Ritter, begin het om kalenders te druk (Botha, 1993:59). Boekdrukkerye wat hierna bedryf is, het hoofsaaklik regeringspublikasies gedruk. Eers in die negentiende eeu is begin met die druk van koerante (kyk 5.2.2).

Die eerste Afrikaanse boek is in 1861 gedruk, waarna verskeie Afrikaanse uitgawes begin is. Plaaslike maatskappye het in die jare veertig toenemend begin om ook Engelse boeke te druk (Botha, 1993:59).

Deesdae is die meeste uitgawes gesetel in die land se groot stede, waaronder Kaapstad, Bloemfontein, Durban, Johannesburg en Pretoria. Die meeste verteenwoordigers van internasionale uitgawes werk vanuit Johannesburg. In 1992 het daar sowat 800 uitgewers in Suid-Afrika bestaan, waarvan sowat 70% geregistreer was as lede van die Suid-Afrikaanse Uitgewersvereniging. Sowat 10% van bogenoemde uitgewers is verantwoordelik vir 85% van die boeke wat in die land gedruk word (Botha, 1993:60).

Die boeksistiem in die land het deur die verloop van jare 'n belangrike funksie vervul in die weergee van sport- en sportverwante gebeure in Suid-Afrika. Selfs in die jare toe Suid-Afrika uit byna alle sportorganisasies in die wêreld geskors was, en die ander media in die land nie werklik 'n geleentheid gehad het om mediadekking te gee nie aan internasionale sportbyeenkomste waarby Suid-Afrika betrokke was, het die boeksistiem 'n belangrike rol gespeel in veral beskrywende essays oor Suid-Afrikaanse sportpersoonlikhede of sportbyeenkomste waaraan Suid-Afrikaanse atlete deelgeneem het (vgl. bv. Le Roux, 1970).

Die volgende kan onder meer as voorbeelde genoem word: Emery (1956) waarin die skrywer 'n samevatting gee van die verskillende Olimpiese Spele-byeenkomste waaraan Suid-Afrikaanse atlete sedert 1908 deelgeneem het; Odendaal (1977) wat spesifiek fokus op die ontwikkeling van krieket in Suid-Afrika tydens die jare van isolasie; Reddick (1979) en Steyn (1967) wat fokus op kriekethoog-

tepunte op Suid-Afrikaanse sportvelde; Labuschagne (1970) wat 'n versameling van essays is van gebeure wat die skrywer persoonlik ervaar het tydens internasionale toere en plaaslike sportbyeenkomste saam met verskeie plaaslike sportspanne - die boek fokus ook op bekende Suid-Afrikaanse sportsterre, onder andere Gary Player, Karin Muir, en Malcolm Spence; Greyvenstein (1977) gee in sy bundel 'n uiteensetting van die ontwikkeling en geskiedenis van die beoefening van rugby as nasionale spel in die Suid-Afrikaanse samelewing. In dieselfde verband gee Mostert (1968) en Claassen & Retief (1985) ook 'n uiteensetting van die ontwikkeling van dié sportsoort, laasgenoemde met verwysing na die rugbygebeure agter die skerms.

Skrywers soos Kotzé (1978) het onder andere ook gekonsentreer op die invloed wat politiek as subsisteem binne die Suid-Afrikaanse samelewing op die beoefening van sport gehad het. In dié boek word die prestasies en beperkinge op spesifieke atlete soos onder andere Karin Muir, Basil d'Oliveira, en Paul Nash beskryf as gevolg van die politieke situasie in die land.

Voor Suid-Afrika se hertoelating tot internasionale deelname is verskeie boeke ook gepubliseer waarin die biografieë van sommige Suid-Afrikaanse sportsterre weergegee word. In dié verband kan bv. D'Oliveira (1980); Griffiths (1989); en Griffiths (1994) as voorbeelde genoem word. In die eerste geval gee D'Oliveira 'n beskrywing van sy eie lewe as krieketspeler, en in die laaste twee gevalle konsentreer die outeur op twee van Suid-Afrika se bekendste sportsterre, die rugby-speler Naas Botha en die krieketkaptein Kepler Wessels.

Toe dit in 1991 bekend word dat Suid-Afrikaanse atlete weer toegelaat gaan word om aan die Olimpiese Spele deel te neem, is die televisiereeks *The Olympic Dream* in boekvorm verwerk, en deur Leach & Wilkins (1992) onder die titel, *The Olympic Dream. The South African Connection*, gepubliseer.

Ter herdenking van bogenoemde gebeurtenis het Noksa in Augustus 1992 'n spesiale publikasie *South African Olympic Gold* gepubliseer wat spesifiek op Suid-Afrika se deelname aan die Spele gefokus het (kyk *South African Olympic Gold*, 1992).

Die hoë standaard van uitgewerye wat in Suid-Afrika gevestig is word ook gekanaliseer na die koerantbedryf in die land.

5.2.2 Die koerantsisteem

Sedert die ontstaan van die koerantbedryf in Suid-Afrika in die vroeë negentiende eeu in Suid-Afrika, het die bedryf ontwikkel tot een van die sterkstes in Afrika. Die Suid-Afrikaanse koerantbedryf druk en versprei die grootste aantal geregistreerde publikasies in Afrika - sowat 5 000.

Die ontwikkeling van die koerantsisteem in Suid-Afrika was egter nie sonder probleme nie, en sedert die ontstaan daarvan is die bedryf gekenmerk deur politieke teenstand en inmenging⁸. Die eerste voorbeeld hiervan was die stryd rondom persvryheid vir *The Cape Town Gazette and African Advertiser/Kaapsche Stads Courant en Afrikaansche Berigter* (vir 'n meer volledige uiteensetting hiervan, kyk Diederichs, 1993:73; Muller, 1990:3).

Met die koms van die Britse Setlaars na Suid-Afrika in 1820 het 'n sterk onafhanklike pers in die land ontstaan, danksy die drukperse wat deur die Engelse die land ingebring is (Diederichs, 1993:74).

Die eerste Afrikaanse koerant in die land, *Di Patriot*, was 'n mondstuk van die Genootskap van Regte Afrikaners (GRA) en is in die tydperk 1876-1904 uitgegee. *Di Patriot* het sy lesers aangemoedig om in Afrikaans te skryf en sodoende 'n belangrike rol gespeel in die vestiging van Afrikaans as amptelike landstaal.

In 1884 is die eerste 'swart' koerant, *Imvo Zabantsundu*, in King William's Town gepubliseer, onder die redakteurskap van die eerste swart joernalis in die land, John Tengo Jabavu. Dié koerant bestaan vandag nog.

Teen die einde van die negentiende eeu is die Nuusblad Persunie (NPU) deur 26 koerantredakteurs en -eienaars gestig (kyk Diederichs, 1993:76). In dieselfde verband is die Argus Printing Company in 1889 gestig (Diederichs, 1993:75-76).

In die tydperk waarin dié studie gedoen is, het Suid-Afrika 'n hoogs ontwikkelde gedrukte mediasisteem gehuisves, bestaande uit sowat 40 dagblaaie en

⁸ Hoewel hierdie een van die mees unieke kenmerke van die Suid-Afrikaanse koerantbedryf is, vorm dit nie die sentrale fokus van dié studie nie. Vir 'n meer volledige uiteensetting van hierdie aspek van die Suid-Afrikaanse koerantbedryf, kyk onder meer Hachten & Giffard (1984); Tomaselli, Tomaselli & Muller (1989); Tomaselli & Louw (1991) vir spesifieke verwysing na die alternatiewe pers in Suid-Afrika; Van Wyk (1983); Diederichs (1993); Mervis (1989); Phelan (1987); *Ecquid Novi* (1989) vir spesifieke verwysing na die stryd om persvryheid in die land.

Sondagkoerante (kyk Janse van Rensburg, 1994), waarvan sowat 14 dagblaaie op swart lesers gemik is, 3 op Kleurling- en 3 op Indiërlesers. Aan die begin van die jare negentig is die meeste koerante in die land deur vier groot persgroepe besit en beheer. Van die belangrikste redes hiervoor is die stygende koste verbonde aan die produksie van koerante, die sterk kompetisie wat van ander mediavorme in die land (veral televisie) ondervind is, en die feit dat die kombinasie van verskillende hulpbronne tot voordeel van meer koerante strek (kyk Diederichs, 1993:78). Die koerantgroepe wat in die eerste helfte van die jare negentig in Suid-Afrika bestaan het word hieronder uiteengesit.

5.2.2.1 *Die Argus Printing Company*

Dié persgroep is een van die oudste en grootste groepe in die land en is in 1889 deur Francis Dormer gestig. Sedert die beginjare van dié groep het dit noue verbintenisse met mynmagnate soos Cecil John Rhodes gehad (Diederichs, 1993:78).

Die eertydse Argus Printing and Publishing Company het ontwikkel tot die hendaagse Argus Holdings, en aktiwiteite van dié persgroep fokus hoofsaaklik op die druk van stedelike koerante, tydskrifte, gemeenskapskoerante en materiaal vir sakeondernemings.

Koerante wat deur dié groep uitgegee word sluit onder meer die volgende in: *The Star* (Johannesburg - sirkulasiesyfer 191 332 in 1994; kyk 6.3.3 vir die persdekking van die 1992 Olimpiese Spele in dié dagblad); *Argus* (Kaapstad); *Pretoria News* (Pretoria); en *Sowetan* (Johannesburg - sirkulasiesyfer 190 586 in 1994; kyk 6.3.1 vir 'n uiteensetting van die persdekking van die 1992 Olimpiese Spele in dié koerant). *The Star* en *Sowetan* is tans die grootste twee dagblaaie in die land.

5.2.2.2 *Times Media*

Times Media het sy ontstaan in die begin van die twintigste eeu gehad toe mynmagnaat, Sir Abe Bailey, die *Rand Daily Mail* (in 1902) en die *Sunday Times* (in 1906) gekoop het. In 1987 is Times Media Limited gevorm om die South African Associated Newspapers Company (SAAN) te vervang.

In die tydperk onder bespreking vir dié studie het Times Media die grootste Sondagkoerant in die land, *Sunday Times*, besit met 'n sirkulasiesyfer van 509 702 in

1994; asook onder meer die *Cape Times*, *Business Day* (in Johannesburg), en die *Eastern Province Herald* (in Port Elizabeth).

Times Media is verder betrokke by ander media-ondernemings in die land wat aandele in Radio 702 (een van die onafhanklike radiostasies in Suid-Afrika - kyk 5.3.2.1) en M-Net (die betaal-televisiekanaal in die land - kyk 5.4.2.2) insluit.

5.2.2.3 *Nasionale Pers*

Sedert die stigting van Nasionale Pers in Kaapstad in 1915, het dit gegroei tot een van die suksesvolste persgroepe in die land. In die eerste deel van die twintigste eeu het die Afrikaner 'n medium gesoek waardeur hy sy hoop, aspirasies en toekomsplanne kon uitspreek. Gevolglik is Nasionale Pers as 'n vlagskip gestig met dié besondere doel voor oë om Afrikanerbelange deur sy publikasies te bevorder (kyk Muller, 1990).

Van dié publikasies was *Die Burger*, wat in 1915 gestig is, die vernaamste om Afrikanerbewustheid en -kultuur veral in die Kaapprovinsie te bevorder (vir 'n uiteensetting van die rol wat *Die Burger* gespeel het om onder meer Afrikaans as 'n taal te vestig, die belange van die Nasionale Party te bevorder en die totstandkoming van die Republiek van Suid-Afrika in 1961 moontlik te maak, kyk De Beer & Steyn, 1993).

Bogenoemde situasie het egter aan die einde van die jare tagtig begin verander, toe ook dié persgroep begin het om aksies en denke van die Nasionale Party-regering te kritiseer. Deesdae sien die Nasionale Pers homself as verteenwoordigend van die hele Suid-Afrikaanse gemeenskap, met dié doel om 'n nasionale, landwye kommunikasie-industrie tot voordeel van almal in die land te wees (Die-derichs, 1993:80; kyk ook *Finansies en Tegniek*, 1991-08-16:23).

Afgesien van *Die Burger* in die Kaap, is ander koerante wat deur dié groep besit en bestuur word onder meer die volgende: *Die Volksblad* (Bloemfontein), *Beeld* (in Johannesburg - sirkulasiesyfer 116 342 in 1994; kyk 6.3.2 vir die wyse waarop dié dagblad persdekking aan die 1992 Olimpiese Spele gegee het) en die Sondagkoerant *City Press* (in Johannesburg - sirkulasiesyfer 260 490 in 1994). In die tydperk waarin dié studie gedoen is, was *Beeld* die grootste Afrikaanse dagblad in die land.

Afgesien van bogenoemde koerante, besit Nasionale Pers 11 tydskrifte en het die maatskappy belange in 15 streekkoerante regoor die land. Die Pers besit ook

onder meer uitgewers soos Nasou, JL van Schaik, Tafelberg en Human & Rousseau (Diederichs, 1993:81), en het dit die besturende aandeel in Suid-Afrika se betaal-televisiekanaal, M-Net (kyk 5.4.2.2).

5.2.2.4 *Die Perskorporasie van Suid-Afrika (Perskor)*

Die vierde persgroep in die land is Perskor. Afgesien van verskeie tydskrifte, besit Perskor ook onder meer die volgende koerante: *The Citizen* (in Johannesburg); *Tempo* (Durban) en 50% van die grootste Afrikaanse Sondagkoerant, *Rapport*, met 'n sirkulasiesyfer van 390 829 in 1994.

Soos in die geval van Nasionale Pers, het politiek ook 'n vername rol in die ontwikkeling van dié persgroep gespeel. In 1937 is *Die Transvaler* gestig om (soos die geval was met *Die Burger* in die Kaap) die belange en kultuur van Afrikaners in veral die Transvaal te bevorder (vir 'n opsomming van die rol wat *Die Transvaler* in dié verband gespeel het, kyk De Beer & Steyn, 1993).

Tussen die vier persgroepe hierbo genoem, word sowat 27 dag- en weekblaaie in Suid-Afrika uitgegee.

5.2.2.5 *Die rol van die gedrukte media in persdekking van sport*

Deur die jare het die gedrukte media in Suid-Afrika 'n vername rol gespeel om lede van die plaaslike mediagehoor in te lig oor sportgebeure wat beide in Suid-Afrika en in die buiteland plaasvind. Klem is op internasionale sportgebeure geplaas, al het Suid-Afrikaanse atlete nie noodwendig daaraan deelgeneem nie. Ook streekkoerante in die land speel 'n belangrike rol om die spesifieke gemeenskap waarbinne dit funksioneer in te lig en op die hoogte te hou van ontwikkelinge op die sportveld.

'n Voorbeeld van die wyse waarop die Suid-Afrikaanse pers bogenoemde situasie toegepas het, is die Afrikaanse dagblad *Die Burger*, wat deur die jare sportdekking as 'n belangrike element van die samestelling van dié koerant gesien het. In die tydperk toe die internasionale sportboikot teen Suid-Afrika streng toegepas is, het dié dagblad meermale op sport (veral die verwantskap daarvan met apartheid) in die land gefokus. In die begin van die jare sewentig het dié dagblad sterk klem gelê op die skade wat die apartheidsbeleid in terme van Suid-Afrika se internasionale sportbetrekkings kan aanrig (Scholtz, 1992:57). In 1968 het dié koerant egter met betrekking tot die MCC kriekettoer na Suid-Afrika (waarby die kleurlingspeler Basil d'Oliveira [kyk voetnoot 4] ook betrokke was) geskryf dat die

aankondiging deur die Eerste Minister, BJ Vorster om die toer na Suid-Afrika te kanselleer uiteindelik tog 'n goeie besluit was, aangesien dit net 'n 'sleepsel van ergernis sou gelaat het, nog skadeliker vir binne- sowel as buitelandse gesindhede' (kyk Scholtz, 1992:66).

Toe daar egter in die jare tagtig met die hervormingsproses van sport in die land begin is, het *Die Burger* ook geskryf dat 'sport ... 'n brugbouer sowel as 'n pas-aangeër in die hervormingsproses (is) wat Suid-Afrika beleef' (kyk Scholtz, 1992:69).

Die voormalige dagblad, *Die Transvaler*, het in die tydperk waarin dit deel van die Suid-Afrikaanse koerantsisteem was, ook 'n rol gespeel om sy lesers op die hoogte te hou van die sportaktiwiteite en -sterre in die land. Dié koerant het (soos die geval was met die dagblad *Die Burger*) in 'n hele aantal gevalle gefokus op die politieke aspekte rakende die sportbedryf in die land. In die vroeë jare veertig het die jong Suid-Afrikaner Johannes van der Walt volgens Kotzé (1978:1) op grond van sy sportprestasies daarin geslaag om 'n 'sportbewussyn en 'n nuutgevonde nasietrots by die stads-Afrikaner' te vestig. Hy is egter in 1942 deur die polisie doodgeskiet toe hy probeer ontvlug het na sy betrokkenheid by die destydse Ossewa-Brandwag en veral die Stormjaers. *Die Transvaler* het dikwels berig oor Van der Walt se prestasies in die stoeikryt, maar ook oor die rol wat hy in die politiek van die dag gespeel het (kyk Kotzé, 1978:1-10). (Vir 'n meer volledige uiteensetting van die wyse waarop veral *Die Transvaler*, en in 'n mindere mate die eertydse *Rand Daily Mail* persdekking aan sportgebeure [en veral die politieke kwessies daar rondom] gegee het, kyk Kotzé, 1978; kyk ook in hoofstuk 3 watter rol die Engelstalige koerante in die land gespeel het om die Suid-Afrikaanse mediagehoor op die hoogte te hou van veral rugby- en kriekettoetse in die jare dertig, sestig en tagtig; kyk ook Alhadeff, 1990).

Die koerantsisteem in die land is deur die jare in sportberiggewing aangevul deur die tydskrifsissteem, wat in die meeste gevalle op spesifieke nisse in die Suid-Afrikaanse lesersmark fokus. Dié sisteem word in die volgende afdeling van die hoofstuk bespreek.

5.2.3 Die tydskrifsissteem

In die tydperk van Nederlandse beheer aan die Kaap, het plaaslike inwoners nie toegang tot plaaslike tydskrifte of koerante gehad nie. Alle inligting oor gebeure wat op die internasionale nuusfront plaasgevind het is gevolglik gekry uit tydskrifte wat uit Europa na Suid-Afrika gebring is.

Tydskrifte in dié tydperk het spesifiek gefokus op die godsdienstige oortuigings van hul lesers en die Kaapse politieke en sosiale lewe (Claassen, 1993:104-105).

Soos in die geval met die koerantbedryf in die land, was die stigting van die Nasionale Pers in Kaapstad in 1915 een van die belangrikste ontwikkelings in die Suid-Afrikaanse tydskrifindustrie. Die Pers het die belangrikheid van die tydskrif in gesinsverband besef, en in 1916 begin met publikasie van *De Huisgenoot* (Claassen, 1993:107). Vandag is *Huisgenoot* steeds een van die grootste suksesstories in die Suid-Afrikaanse tydskrifmark, met 'n sirkulasiesyfer van 517 672 in 1994.

Die hedendaagse tydskrifbedryf in die land bestaan uit 'n hele aantal spesialiseringstydskrifte, waaronder vrouetydskrifte en ander spesialiseringstydskrifte soos *Car*, *Wiel*, *SA Garden & Home*, *SA Sports Illustrated*, *Finance Week*, *Finansies & Tegniek* en *Getaway* wat almal op verskeie segmente van die lesersmark fokus.

Afgesien van bogenoemde tydskrifte wat spesialiseer om in die behoeftes van spesifieke nisse in die Suid-Afrikaanse verbruikersmark te voldoen, is daar ook 'n aantal sporttydskrifte in die land beskikbaar. Bogenoemde tydskrifte word plaaslik sowel as internasionaal gepubliseer.

Hoewel daar tydens die periode van ondersoek vir dié studie 'n aantal sporttydskrifte in die land gepubliseer is, het tydskrifte wat spesifiek op sport fokus nie in die verlede groot sirkulasiesyfers behaal nie. In die jare sewentig is (te midde van die toenemende sportisolasië waarin die land verkeer het) op aandrang van die staat begin met die publikasie van 'n sporttydskrif, *Topsport* (kyk Spies, 1992:390-391). Dié maandblad is deur Nasionale Pers, in samewerking met die staatsdepartement van Sport en Ontspanning, gepubliseer. Hoewel daar 'n aanvanklike oplaag van sowat 40 000 gedruk is, het die sirkulasie van dié tydskrif na drie maande op slegs 17 983 gestaan, ten spyte van Suid-Afrika se bekendheid as 'n 'sportmal-nasie' (Spies, 1992:391). In die lig hiervan is in 1979 besluit om publikasie van die blad te staak.

Een van die beste voorbeelde van sporttydskrifte wat tydens die periode van ondersoek vir dié studie in Suid-Afrika gepubliseer is, is die *SA Sports Illustrated* wat die afgelope 10 jaar bestaan, en wat in 1994 'n sirkulasiesyfer van ongeveer 40 538 gehad het. Dié tydskrif word maandeliks gepubliseer en fokus spesifiek op plaaslike en internasionale sportsterre en -byeenkomste, sowel as produkte wat met die sportmark verband hou.

Ander sporttydskrifte wat in Suid-Afrika beskikbaar is, is onder meer:

- *The Complete Golfer*, wat hoofsaaklik fokus op plaaslike en internasionale gholfspelers, gholfbane, gholfbaanontwikkelings en toernooie (kyk bv. in die Februarie 1994-uitgawe waarin gefokus word op gholfspelers soos onder andere David Frost, Mark McNulty en Ernie Els);
- *South African Cricket Action*, wat in die April 1995-uitgawe fokus op die Suid-Afrikaanse kriketspelers Jonty Rhodes en Fanie de Villiers. *SA cricketer* is nog 'n krikettydskrif wat plaaslik beskikbaar is;
- *Ski Boat. The South African Deep Sea Angler* en *Stywe Lyne*, twee plaaslike hengeltydskrifte, laasgenoemde met 'n sirkulasiesyfer van 23 759 in 1994;
- *Soccer News*, 'n plaaslike sokkertydskrif word sedert 1990 in die land gepubliseer. Dié tydskrif het 'n sirkulasiesyfer van 52 070. *Kick off* (ook 'n sokkertydskrif) word deur dieselfde maatskappy uitgegee as die *SA Sports Illustrated* en die sirkulasiesyfer was sowat 60 337 in 1994;
- *Boxing World*, 'n sporttydskrif wat fokus op aktiwiteite rondom die boksryt word sedert 1976 in Suid-Afrika gepubliseer; en
- *South African Rugby* is waarskynlik die nuutste sporttydskrif in die land, en word sedert April 1995 gepubliseer. In die Mei 1995-uitgawe word hoofsaaklik gefokus op die Wêreldbeker-Rugbytoernooi wat in 1995 in Suid-Afrika aangebied word. Afgesien van bogenoemde, word daar reeds die afgelope drie jaar ook 'n ander rugbitydskrif, *Rugby 15*, in Durban gepubliseer.

Afgesien van die plaaslike sporttydskrifte wat in Suid-Afrika beskikbaar is (soos hierbo genoem word), word ook internasionale sporttydskrifte in die land versprei en sluit onder meer in:

- *Wisden Cricket Monthly* word sedert 1979 deur Wisden Cricket Magazines Ltd in Engeland gepubliseer;

- *Golf World International* word deur EMAP Pursuit in die Verenigde Koninkryk gepubliseer. In die Maart 1995-uitgawe fokus die voorbladartikel van die tydskrif op die Suid-Afrikaanse gholfspeler Ernie Els;
- *Serve & Volley. The Tennis Magazine* is die amptelike sporttydskrif van The Lawn Tennis Association, en word in Londen gepubliseer; en
- *World Soccer* word sedert 1960 deur IPC Magazines in Londen gepubliseer.

Ander plaaslike tydskrifte wat hoofsaaklik in ander markte spesialiseer (bv. vroue- of nuustydskrifte) fokus ook van tyd tot tyd op groot sportbyeenkomste, asook die atlete wat daaraan deelneem (kyk in hierdie verband bv. die artikel deur Davies [1995:16-18] oor die Suid-Afrikaanse rugbysterre in die Wêreldbeker-Rugbytoemooi in 1995 in die klub-tydskrif van een van die bekendste klerehandelaars in die land). In hierdie verband plaas heelparty vrouetydskrifte van tyd tot tyd artikels oor bekende plaaslike sportsterre. Onlangse voorbeelde is onder meer artikels oor die gholfspeler Ernie Els, die Suid-Afrikaanse swemmer Mariaan Kriel en die rugbyspeler Uli Schmidt.

Ten tyde van die Olimpiese Spele in 1992 het internasionale nuustydskrifte soos *Time* en *Newsweek* in meer as een geval gefokus op die byeenkoms self, asook die organisering daarvan en die atlete wat daarby betrokke is (kyk bv. *Newsweek*, 1992-07-27:12-31 wat 'n spesiale afdeling bevat het wat spesifiek 'n voorskou van die verwagte gebeure tydens die 1992 Olimpiese Spele in Barcelona gegee het; *Newsweek*, 1992-08-10:8-23 wat na afloop van die Spele gefokus het op gebeure tydens die 16 dae van kompetisie; *Time*, 1992:1-80 wat 'n spesiale uitgawe gehad het wat spesifiek op die Olimpiese Spele en al die aspekte daarrondom gefokus het; en *Time*, 1992-08-10:46-65).

In die volgende afdeling van die hoofstuk word ondersoek ingestel na die struktuur van die radiosisteem as 'n vorm van massakommunikasie in Suid-Afrika. Dié bespreking dien as agtergrondinligting vir die ondersoek wat in hoofstuk 6 aan die orde kom.

5.3 DIE STRUKTUUR VAN DIE RADIOSISTEEM IN SUID-AFRIKA

Soos die geval met die gedrukte media in die land (kyk 5.2), speel radio reeds vir jare 'n belangrike rol om lede van die plaaslike mediagehoor in te lig, te vermaak en op te voed. In hierdie verband is radio 'n vorm van massakommunikasie wat maklik toeganklik is vir individue (selfs in die mees afgeleë gemeenskappe), die onderhoudskoste daarvan is laag, die medium is maklik beweegbaar en speel 'n belangrike rol in spesifiek die opvoeding van dié lede van veral die swart gemeenskap wat nog ongeletterd is (kyk 2.2 vir 'n uiteensetting van die wyse waarop geografiese en fisiese omstandighede in 'n samelewing die ontwikkeling en funksionering van spesifieke mediasisteme beïnvloed; kyk ook Roos, 1960).

Die eerste radio-programme in die land is op 18 Desember 1923 vanuit die hoofkantoor van die eertydse Suid-Afrikaanse Spoorweë in Johannesburg uitgesaai (De Villiers, 1993:128).

In hierdie tydperk het stemme opgegaan dat radio-uitsendings in die land deur 'n openbare organisasie bestuur en beheer moet word en is die Suid-Afrikaanse Uitsaaikorporasie (SAUK) in 1936 gestig (vir 'n vollediger uiteensetting van dié aspek, kyk De Villiers, 1993:128).

Voor dié tydperk is radio-uitsendings slegs in Engels gedoen, maar volgens die Uitsaaiwet moes uitsendings toe ook in Afrikaans begin. Die meerderheid swart luisteraars in die land is in daardie stadium egter nog deur radio-uitsendings uitgesluit, aangesien radio-uitsendings eers sedert 1952 in swart tale gedoen word.

Radio is 'n magtige medium wat daaglikse miljoene luisteraars van alle bevolkingsgroepe en alle uithoeke van die land bereik - die totale radiogehoer vir 1994 het uit 14 miljoen mense bestaan (kyk ook Janse van Rensburg, 1994:249).

Tydens die periode van ondersoek vir dié studie was daar sowat 47 radiostasies wat in Suid-Afrika (insluitende die voormalige TBVC-lande) uitsaai. Altesame 23 hiervan word deur die SAUK beheer (vir 'n bespreking oor die radiosisteem in Suid-Afrika, kyk De Villiers, 1993).

Vir die doeleindes van dié afdeling word onderskeid getref tussen twee vorme van radio-beheer in Suid-Afrika, naamlik dié radiostasies wat onder SAUK-beheer is, en twee onafhanklike radiostasies, naamlik Radio 702 en Capital Radio 604. In terme van die empiriese ondersoek wat in hoofstuk 6 aan die orde kom, is dit belangrik dat die onderskeid getref word, om uiteindelik aan te dui in watter

mate onafhanklike radiostasies (in vergelyking met die radiostasies onder SAUK-beheer) betrokke was by die radiodekking van die 1992 Olimpiese Spele.

5.3.1 Radiostasies onder SAUK-beheer

Die SAUK saai ongeveer 300 nuusbuletins per dag op 23 verskillende radiostasies uit. Ongeveer 12 000 000 mense skakel daagliks in op enigiens van die plaaslike radiostasies wat in Engels, Afrikaans en 9 Afrikatale, insluitende Zoeloe, Xhosa, en Sesotho uitsaai (De Villiers, 1993)⁹.

Radiodienste wat nasionaal uitsaai sluit onder meer Radio 5, Radio South Africa, Radio Suid-Afrika, Radio Lotus, Radio 2000 en Radio Metro in. Laasgenoemde stasie is primêr gerig op die swart stedelike bevolking, en saai 24 uur per dag in die vier belangrikste stedelike gebiede in Suid-Afrika uit (De Villiers, 1993:130-131). Radio Metro was ook betrokke by die SAUK borgskappakket (kyk 6.5.7) tydens die 1992 Olimpiese Spele-uitsendings in Suid-Afrika.

Die SAUK beheer ook ses streekradiodienste waarvan die programinhoud gekonsentreer is op die spesifieke streek waarbinne die stasie uitsaai. Streekradiodienste sluit onder meer Hoëveld Stereo, Jakaranda Stereo, Radio Oranje, Goeie Hoop Stereo, Radio Algoa en Radio Port Natal Stereo, asook radiodienste in die Nguni en Sotho taalgroepe in (De Villiers, 1993:131-133; kyk ook Janse van Rensburg, 1994:250).

Deur die jare het die radiosistiem in Suid-Afrika 'n belangrike rol gespeel om lede van die mediagehoor in te lig en te vermaak met insidente wat op die land se sportvelde plaasgevind het. Gereelde radiokommentaar is gegee in onder meer rugby, krieket, tennis, boks, perdewedrenne en sokker. In die meeste gevalle is wedstryde lewend uitgesaai, maar in sommige gevalle is klem slegs op hoogtepunte van die wedstryde of byeenkomste geplaas.

Voor die instelling van televisie in die land het radio-uitsendings van sport in so 'n mate 'n instelling onder luisteraars geword, dat sportkommentators bekende huishoudelike name geword het. Op die gebied van kommentaar oor veral rugby, krieket en boks, het Gerhard Viviers homself bewys as een van Suid-Afrika se beste radio-kommentators (kyk ook 4.4.1). Dieselfde kan gesê word van Charles Fortune wat krieketuitsendings in Engels betref (kyk ook 4.4.9; kyk ook Fortune,

⁹ In 1995 is verskeie planne beoog om 'n verandering in die SAUK se radiosistiem teweeg te bring.

1960 vir 'n uiteensetting van sy eie ervaring van onder meer krieketwedstryde waarvan hy die radiokommentaar gedoen het).

Aan die begin van die jare sewentig is die SAUK se beleid oor sport onder die opskrif 'Sport en Toegewings' uitgespel (kyk Bothma, 1988:135), en onder meer beklemtoon dat die sportbeleid in enige samelewing ondergeskik behoort te wees aan die landsbeleid, en dat dié situasie ook in Suid-Afrika behoort te geld. Die korporasie het egter in 1973 'n hoë mate van lof gehad vir Suid-Afrika se veelvolkige atletiekspan, en sy stem gevoeg by diegene in die land wat in daardie stadium gemeen het dat sport en politiek in die land geskei moet word.

Radiokommentaar het in baie gevalle bogenoemde sentimente weerspieël. Een voorbeeld hiervan was toe daar in 1973 'n visum aan die Amerikaanse tennis-speler Arthur Ashe toegestaan is, nadat dit in 1970 en 1971 geweier is. SAUK-kommentators (wat in daardie stadium slegs radio-kommentators ingesluit het) het gemeen dit is 'n aanduiding dat die regering sport en politiek in die land wou skei, en dat geen diskriminasie op grond van kleur op buitelandse atlete toegepas moes word nie (Bothma, 1988:136).

Volgens Bothma (1988:138) het die SAUK, in samewerking met die regering van die laat-jare sewentig, daarin geslaag om deur kommentaar en verklarings die blanke publiek in die land in 'n groot mate gerus te stel oor die sportbeleid, deur gebruik te maak van dubbelsinnige terminologie, bv. die onderskeid wat getref is tussen die terme 'veelrassige sport' en 'veelvolkige sport'. Die swart publiek in die land het steeds aangedring op die normalisering van sport, en die SAUK moes volgens Bothma (1988) erken dat die normalisering van sport en vreedsame politieke verandering in die land die enigste wyse was waarop Suid-Afrika hertoegelaat sou word om aan internasionale sportbyeenkomste deel te neem.

Teen die agtergrond van bogenoemde blyk dit dat die SAUK in die jare voor die instelling van televisie in 'n groot mate betrokke was by sowel sportuitsendings as kommentaar oor sportgebeure in die land. Afgesien daarvan dat lede van die Suid-Afrikaanse radiogehoer op die hoogte gehou is van die nuutste verwikkelinge op die sportveld, is in 'n groot mate ook aandag gegee aan die verband wat die gebeure met die politieke klimaat in die land hou.

Na Suid-Afrika se hertoelating tot die internasionale sportarena het die situasie voortgeduur in die sin dat Suid-Afrikaanse radio steeds in 'n groot mate klem gelê het op plaaslike sowel as internasionale sportbyeenkomste waaraan Suid-Afrikaanse atlete kon deelneem. In hierdie verband is bv. deur radiostasies wat in

Afrikatale uitsaai, klem gelê op hoofsaaklik sokkerwedstryde (plaaslik en internasionaal). Radio Suid-Afrika en Afrikaans Stereo (asook Radio 2000) het in dieselfde verband 'n belangrike rol gespeel om radiodekking aan al die belangrike sportsoorte in die land (bv. rugby, krieket, sokker, motorrenne en perdewedrenne, asook atletiek) te gee. Teen die agtergrond hiervan het Radio South Africa bv. in 1992/3 (die tydperk waarin die empiriese ondersoek vir dié studie gedoen is) 4% van sy lugtyd aan sport afgestaan, Afrikaans Stereo 5% en die Afrikatalige stasies 7% (kyk SAUK, 1993; kyk ook Figuur 6.7).

Ook tydens die uitsendings van die Olimpiese Spele na Suid-Afrika in 1992, het radio 'n belangrike rol gespeel om luisteraars op die hoogte van die gebeure in Barcelona (kyk 6.4).

Afgesien van die aantal radiostasies in Suid-Afrika wat onder die beheer van die SAUK as nasionale uitsaaiers val (kyk hierbo), bestaan daar ook 'n aantal onafhanklike radiostasies in die.

5.3.2 Onafhanklike radiostasies in die land

Twee onafhanklike radiodienste saai binne die grense van Suid-Afrika uit, nl. Radio 702 en Capital Radio 604.

5.3.2.1 Radio 702

Radio 702 bedien die voormalige Pretoria, Witwatersrand, Vaaldriehoek (PWV) (nou Gauteng)-gebied en is veral gemik op volwassenes tussen 25-49 in die hoë-inkomstegroep op 'n 24-uur per dag basis (De Villiers, 1993:133).

Radio 702 is aanvanklik as Channel 702 in die vroeë jare tagtig gestig en was in daardie stadium veral gerig op 'n veelrassige jeugmark. In 1986 het die stasie se fokus verskuif, en is nou sterker gekonsentreer op die streek waarbinne dit uitsaai. Die programinhoud is veelrassig, met die klem op plaaslike nuus, gemeenskapsake en musiek-uitsendings gemik op luisteraars in die ouderdomsgroep 16-34 (kyk De Villiers, 1993:133).

Die stasie se aanslag het in 1988 weer verander toe die klem verskuif is na jong volwassenes, en programinhoud sterk op geselsprogramme gekonsentreer het. Radio 702 konsentreer op dieselfde luisteraarsmark, en deur 'n kombinasie van inligting en vermaak in sy programinhoud, word veral sterk klem op nuus- en geselsprogramme geplaas. Radio 702 se nuusuitsendings is van 'n hoë gehalte en

die stasie beklemtoon sy onafhanklikheid as 'n nuusmedium. Die vernaamste klem van die stasie bly die gemeenskap waarvoor dit uitsaai.

Afgesien van bogenoemde elemente, konsentreer die stasie ook in 'n groot mate op sportuitsendings, en word sommige van die geselsprogramme dikwels aan aspekte van sport in die land gewy. Tydens die Olimpiese Spele in 1992 is die voormalige sokkerspeler Gary Bailey na Barcelona gestuur om die stasie se luisteraars op die hoogte te hou van die gebeure rondom die Spele (kyk 6.4).

5.3.2.2 *Capital Radio 604*

Capital Radio Transkei (of Capital Radio 604 soos dié stasie bemark word) is 'n onafhanklike radiostasie wat deur die voormalige Transkeise regering besit is, en vanuit Durban uitsaai. Dié stasie is in 1979 as Capital Radio & Music Holdings gestig. Dit is die eerste onafhanklike radiostasie in die land wat op mediumgolf uitsaai, hoewel dit deesdae ook op FM (binne die voormalige Transkei) en kortgolf uitsaai.

Capital Radio saai hoofsaaklik musiek, eksklusief in Engels uit, maar aspekte van gemeenskapsradio, geselsprogramme, sportprogramme en kompetisies, asook plaaslike en internasionale nuusuitsendings word ook in die uitsendings aangetref (kyk De Villiers, 1993:135). Die uitsendings is veral gemik op volwassenes van alle bevolkingsgroepe tussen 16 en 40 jaar.

Sedert die instelling van televisie in Suid-Afrika in 1976, het dit ontwikkel tot een van die gewildste mediasisteme in die land, en speel dit daaglik 'n rol om lede van alle bevolkingsgroepe in die land te vermaak, in te lig oor gebeure binne die samelewing, en op te voed.

In die volgende afdeling van die hoofstuk word ondersoek ingestel na die televisiesisteen in Suid-Afrika soos dit sedert die vroeë jare sewentig ontwikkel het.

5.4 DIE STRUKTUUR VAN DIE TELEVISIESISTEEM

Suid-Afrika was in die jare sewentig waarskynlik die laaste Westerse land in die wêreld om televisie as massamedium in te stel (vir 'n meer volledige bespreking oor die televisiesisteen in Suid-Afrika, kyk Mersham, 1993).

5.4.1 Televisiekanale onder SAUK-beheer

In die jare sewentig het die Nasionale Party, spesifiek die eertydse verteenwoordiger vir die uitsaaiwese in die Kabinet, dr. Albert Hertzog, gemeen die land moenie in daardie stadium onderwerp word aan die invloed van televisie nie. Die vernaamste beweegrede hiervoor was die vrees dat die tradisionele waardes van die Suid-Afrikaanse samelewing te sterk beïnvloed sou word deur veral die Amerikaanse waardes wat deur televisie oorgedra word. Die Suid-Afrikaanse samelewing moes die 'evils of the box' gespaar bly (Mersham, 1993:175).

In 1971 het die Meyer Kommissie van Onderzoek bevind dat in 'n land soos Suid-Afrika met 'n groot verskeidenheid volkere en tale, televisie kan dien '... to advance the self-development of all its peoples and to foster their pride in their own identity and culture' (Meyer, 1971:17). Die regering het dié aanbevelings aanvaar, en besluit dat televisie in die land ingestel en deur die SAUK beheer sou word (Mersham, 1993:177). Gevolglik is toetsuitsendings op 5 Januarie 1975 en gereelde televisie-uitsendings op 5 Januarie 1976 in Suid-Afrika begin. Die diens was aanvanklik 'n enkelkanaal wat 37 uur per week in Engels en Afrikaans uitgesaai het. In die jare tagtig is ook begin met uitsendings na die voormalige tuislande (Mersham, 1993:177).

Met die uitsondering van Bop-TV en M-Net is al die ander televisiedienste in die land tydens die periode van ondersoek vir dié studie deur die SAUK besit en beheer. In hierdie verband hanteer die SAUK drie televisiedienste wat in nege tale uitsaai (Anon, 1994).¹⁰

Om 'n begrip van die struktuur van die volledige televisiesisteem in die land te kry, is dit belangrik dat die samestelling en funksionering van elke stasie afsonderlik ondersoek word. Dié inligting is verder belangrik om die konteks waarin die Olimpiese Spele-uitsendings in 1992 na Suid-Afrika gedoen is, te begryp (kyk hoofstuk 6).

5.4.1.1 TV1

Die grootste televisiekanal in Suid-Afrika is TV1. Dié kanal het in 1992 in Afrikaans en Engels uitgesaai, hoewel onlangs begin is met enkele gevalle waar klingels en sommige nuusbuletins in swart tale uitgesaai word (die *Goeiemôre*

¹⁰ In 1995 is daar beoog om aansienlike veranderinge in die televisiesisteem van die land aan te bring.

Suid-Afrika kenwysie, asook die nuusbuletins op Goeiemôre Suid-Afrika kan as voorbeelde gebruik word). Televisie-uitsendings oor die TV1-kanaal het in die tydperk onder bespreking daaglik sowaar 4 609 000 volwassenes bereik (Anon, 1994).

In die programsamestelling van dié kanaal het TV1 hoofsaaklik gekonsentreer op genres soos drama, nuus, openbare aangeleenthede, sport en 'n verskeidenheid kinder- en jeugprogramme, opvoedkundige, dokumentêre, verskeidenheids-, musiek- en godsdienstige programme. Sowaar 1 600 nuusprogramme en programme met openbare belang (sowaar 35 uur per week) word weekliks oor Suid-Afrikaanse televisie uitgesaai. In 1994 het TV1 sowaar 120 uur se nuus- en vermaaklikheidsprogramme per week uitgesaai, waarvan 78 uur deur plaaslike inhoud gevul word.

Wat sportuitsendings oor TV1 betref, het dié kanaal oor die afgelope paar jaar 'n belangrike rol gespeel om die land se televisiegehoor in te lig oor die aktiwiteite in Suid-Afrikaanse en internasionale sport. Saterdagmiddae het tradisioneel sportmiddae op dié kanaal geword, maar wanneer groot internasionale sportbyeenkomste soos die jaarlikse Wimbledon- en Franse Ope Tennistoernooie plaasvind, is normale weeklikse programme wel verander om uitsendings moontlik te maak.

In die 1992/1993-tydperk het TV1 sowaar 22 308 minute vir die jaar aan sportuitsendings bestee, waarvan 9 996 minute in Afrikaans en 12 312 minute in Engels uitgesaai is (vergelykenderwys kan aangetoon word dat dramareekse; die ontbyt-televisieprogram, Goeiemôre Suid-Afrika; en oorgeklankte programme in die spesifieke tydperk meer lugtyd op TV1 in beslag geneem het as sport; kyk ook SAUK, 1993).

Dit is belangrik om te noem dat TV1 nie net klem plaas op plaaslike sportgebeure nie, maar dat die kanaal ook moeite doen om die plaaslike mediagehoor op die hoogte te hou van internasionale sportbyeenkomste. Dit word onder meer gedoen deur die uitsending van die program *Gillette World Sport Special* op Saterdagmiddae. Die kanaal het ook onlangs begin om lede van die plaaslike mediagehoor meer in te lig oor onbekende internasionale sportsoorte soos onder meer basketbal.

Sportprogramme wat hoofsaaklik op die jeug fokus, bv. Junior Topsport, word ook die afgelope paar jaar op dié kanaal uitgesaai. Die aanslag van dié programme is van so 'n aard dat dit tot lede van die jonger gemeenskap spreek, en die

aanbieders daarvan is ook jongmense. Die inhoud daarvan fokus spesifiek op jonger sportsterre in die Suid-Afrikaanse samelewing.

Contemporary Community Values Television (CCV-TV) word ook deur die SAUK besit en fokus hoofsaaklik op die swart gemeenskap.

5.4.1.2 Contemporary Community Values Television (CCV-TV)

CCV-TV is die tweede grootste televisiekanaal in die land en het in die tydperk onder bespreking daaglik 'n gehoor van meer as 5,7 miljoen volwasse kykers bereik. Sedert die instelling van die kanaal het die gewildheid daarvan aanmerklik toegeneem. Die getal kykers wat daaglik na die kanaal kyk het 'n toename van sowat 28% in die laaste 12 maande getoon. In vergelyking met die 32% swart huishoudings wat CCV in 1992 bereik het, bereik die kanaal in 1994 sowat 39% van alle swart huishoudings in die land (SAUK Jaarverslag, 1994:22). Dié kanaal saai hoofsaaklik in Engels, Afrikaans, Zoeloe, Xhosa, Suid-Sotho, Noord-Sotho, Tswana, Hindu en Tamil uit.

Die CCV-kanaal het voorheen bestaan uit die TV2- en TV3-kanale (Mersham, 1993:178). Die programinhoud en taal van uitsending was primêr gemik op spesifieke etniese groepe in die land. Met die ontstaan van die multi-kulturele CCV-diens in 1990 is dit verander, en het die kanaal meer begin fokus op die algemene aspekte van die Suid-Afrikaanse gemeenskap.

Hoewel die programinhoud op CCV soortgelyk is aan dié van TV1, is die samestelling daarvan verskillend. Hierdie diens plaas hoofsaaklik die klem op plaaslik vervaardigde programme. Ongeveer 54% van programme wat uitgesaai word (sowat 2 400 uur per jaar) is van plaaslike oorsprong. In 1992 het CCV-TV meer as 4 891 minute se programme per week uitgesaai, waarvan sowat 597 minute per week deur sportprogramme gevul is (slegs sowat 26 minute per week was internasionale sportprogramme). Laasgenoemde syfer weerspieël weer eens die kanaal se betrokkenheid by plaaslike gebeure (kyk ook SAUK, 1993:21).

Deur middel van die AR-metingstelsel (kyk voetnote 12 & 13) is vasgestel dat meer as 4 miljoen kykers per jaar oor naweke na sportprogramme oor dié kanaal kyk, in vergelyking met die sowat 5 miljoen kykers na plaaslik vervaardigde dramareekse en net minder as 5 miljoen kykers na die nuus- en aktualiteitsprogramme.

CCV-TV was saam met TV1 die twee televisiekanale in die land wat eksklusiewe uitsaairegte vir die Olimpiese Spele-uitsendings in 1992 na Suid-Afrika verkry het. Dié aspek word in hoofstuk 6 aan die orde gestel.

Die laaste televisiekanal wat deur die SAUK besit en beheer word is National Network Television (NNTV).

5.4.1.3 *National Network Television (NNTV)*

NNTV het vroeër as die surplussportkanal TSS bekend gestaan, en het in 1993 in sy huidige vorm tot stand gekom. Dié stasie saai hoofsaaklik in Afrikaans en Engels uit.

Die voormalige TSS-kanal het deur die loop van 1993 sy identiteit verander van 'n sport-oorloop kanal na een met 'n sterk openbare diens karakter. As gevolg van dié verandering is NNTV in die plek van TSS ingestel. Dié kanal lê sterk klem op formele, nie-formele en informele opvoedkundige programme, wat fokus op die bevordering van ekonomiese en politieke geletterdheid. Die programstrategie het ook van 'n Eurosentriese na 'n meer Afrosentriese perspektief verander, ten einde die bevolkingsamestelling in die land beter te weerspieël (SAUK Jaarverslag, 1994:22).

In die laaste gedeelte van 1993 het NNTV sy programskedule verander. Waar die kanal in die verlede op heruitsendings van programme op TV1 gefokus het, het dit toe 'n onafhanklike uitsaaiskedule aangeneem wat fokus op gehalte- en leerprogramme. Hier word van plaaslike sowel as internasionale produksies gebruik gemaak (kyk bv. SAUK, 1994:22). Die kanal het verder die beleid dat produksies opgedra word aan plaaslike produksiehuise, ten einde plaaslike talent te bevorder en ontwikkel (SAUK Jaarverslag, 1994:22).

NNTV-senders bereik sowat 56% van die totale Suid-Afrikaanse bevolking, veral diegene in stedelike gebiede. Die SAUK-Raad het dit egter goedgekeur dat senders vir die kanal in die 1993/1994 boekjaar in gemeenskappe soos onder meer Tzaneen, Nelspruit, Kroonstad, George, Port Shepstone, Eshowe en Piketberg opgerig word (SAUK Jaarverslag, 1994:23) om lede van die plattelandse media gehoor by uitsendings op dié kanal te betrek.

In die tydperk 1992/1993, het die voormalige TSS-kanal sowat 510 minute per week aan sportuitsendings spandeer waarvan sowat 173 minute per week op plaaslike byeenkomste gefokus het (SAUK, 1993:23). Sedert die ontstaan van

NNTV het dié kanaal in 1994 sowat 39 416 minute aan sportuitsendings afge staan. Sowat 13 520 minute is deur sportuitsendings van plaaslike sportgebeure gevul (kyk SAUK, 1994:20).

In die tydperk 1992/1993 het SAUK-televisie daarin geslaag om 'n groot aantal nuwe sportkontrakte met veral Afrikalande te sluit. In hierdie tydperk het bogenoemde drie televisiekanale onder meer mediadekking gegee aan die eerste Suid-Afrikaanse kriekettoer in die geskiedenis na Sri Lanka; die rugbytoere na Engeland, Frankryk en Australië; sowel as 'n groot aantal uitsendings wat op internasionale tennistoernooie en die Grand Prix-reeks gefokus het. Afsien van bogenoemde het die SAUK ook die eerste Afrika Atletiekbyeenkoms uitgesaai om ooit in Suid-Afrika aangebied te word. Internasionale netwerke het dié uitsendings na sowat 600 miljoen kykers wêreldwyd versprei (kyk SAUK, 1993:25).

Bogenoemde drie televisiekanale het in 1994 daarin geslaag om lede van die Suid-Afrikaanse mediagehoor in 'n groot mate bloot te stel aan die gebeure op die plaaslike en internasionale sportfront. Sowat 52 wedstryde wat tydens die 1994 Wêreldbeker-Sokkertoernooi gespeel is, is uitgesaai, sowel as sokkerwedstryde in Amerika, Australië, Madagaskar en Zambië (kyk SAUK, 1994:23). Albei geleenthede waartydens die plaaslike vlieggewig-bokskampioen, Baby Jake Matlala, sy wêreldtitel verdedig het, is op CCV se sportprogram, *Sports Arena*, uitgesaai. Ander sportsoorte wat in dié tydperk 'n groot mate van prominensie op SAUK-televisie ontvang het, was onder meer die Springbokrugbytoere na Argentinië en die Engelse rugbytoer na Suid-Afrika; Suid-Afrika se kriekettoer na Engeland en die Australiese kriekettoer na Suid-Afrika, sowel as internasionale tenniswedstryde (kyk SAUK, 1994:22-23).

Uit bogaande inligting is dit duidelik dat die SAUK (sover dit televisie-uitsendings van sport aangaan) in 'n groot mate klem lê op beide plaaslike en internasionale sporttoernooie waaraan Suid-Afrikaanse atlete deelneem. Die klem word nie alleen geplaas op plaaslike sportbyeenkomste nie, maar internasionale sporttoere word ook in 'n groot mate deur die korporasie ondersteun. In die lig van die groot aantal sportuitsendings wat op SAUK-TV plaasvind, kan die aanname dus (in terme van die agendastellingsmodel en die model van nuuswaardes soos in 2.4; 2.5 uiteengesit is) gemaak word dat die korporasie in 'n groot mate bydra tot die bewustheid van en belangstelling onder die Suid-Afrikaanse mediagehoor in sportgebeure wêreldwyd.

Afgesien van die drie televisiekanale wat deur die SAUK besit en beheer word (kyk 5.4.1.1 - 5.4.1.3), bestaan daar ook 'n aantal televisiedienste in die land wat deur ander maatskappye as die SAUK beheer word.

Die belangrikste twee televisiekanale in dié verband, naamlik Bop-TV in die voormalige Tswana-tuisland, Bophuthatswana, en die betaalkanaal, M-Net, word in die volgende afdeling van die hoofstuk ondersoek. In die lig van die ondersoek wat in hoofstuk 6 gedoen word, is dit belangrik dat 'n kort uiteensetting van dié twee kanale gegee word, aangesien beide 'n rol gespeel het tydens die uitsendings van die Olimpiese Spele in Suid-Afrika in 1992. Afgesien hiervan, is sportdekking 'n faset van die uitsaaiwese wat 'n groot mate van prominensie by dié twee televisiedienste kry.

5.4.2 Ander televisiedienste

5.4.2.1 *Bop-TV*

Bop-TV was die eerste televisiekanal wat kompetisie aan die SAUK verskaf het toe dit op 31 Desember 1983 uit Mmabatho, die hoofstad van die voormalige Bophuthatswana (die voormalige 'onafhanklike' Tswana-tuisland), en tans die hoofstad van die Noordwesstreek, begin uitsaai het (Mersham, 1993:183). Gewilde internasionale programme is uitgesaai, en uitsendings het ook minder bevooroordeelde nuusprogramme bevat wat dikwels in konflik met die uitsendings oor SAUK-TV was (kyk bv. Hachten & Giffard, 1984; Tomaselli, Tomaselli & Muller, 1989 vir dié skrywers se mening oor die mate van vooroordeel en manipulasie van televisie-uitsendings onder SAUK-beheer, veral tydens die noodsituasie wat in die jare tagtig in Suid-Afrika bestaan het).

Die gevolg hiervan was dat TV1-kykers in sommige gevalle eerder na uitsendings van Bop-TV gekyk het. Die SAUK het hierop gereageer deur die Bop-TV-sein slegs na sekere omringende dele van Johannesburg en nabygeleë areas soos Soweto te herlei. Verdere herleiding het ook begin toe dit blyk dat die uitsendings van Bop-TV in Soweto meer gewild was as uitsendings deur die SAUK se TV2- en TV3-kanale. Bop-TV het in 1988 via satelliet begin uitsaai (Mersham, 1993:183).

Hoewel daar, nadat Bophuthatswana na die April 1994 verkiesings weer by Suid-Afrika ingelyf is, onsekerheid bestaan oor die toekoms van die Bop-uitsaaidiens, is dit vir die doeleindes van die studie tog noodsaaklik dat die bestaan van dié diens genoem word, aangesien Bop-TV wel tydens die uitsending van die Spele

in Suid-Afrika uitgesaai het, en onafhanklik van die SAUK-televisiekanale gefunksioneer het. Bop-TV was voor die aanvang van die Spele 'n onderwerp van nuusdekking in die Suid-Afrikaanse media toe dit duidelik geword het dat dié stasie beplan het om die Olimpiese Spele oor hul kanale uit te saai, afgesien van die feit dat die SAUK eksklusiewe uitsaairegte vir die Spele in Suid-Afrika (insluitende die voormalige TBVC-lande) van die IOK gekry het (kyk bv. Robertson, 1992).

In reaksie hierop deur die SAUK, is 'n interdik deur die Hooggeregshof in Bophuthatswana uitgereik waarvolgens Bop-TV belet is om direkte uitsendings of opnames, behalwe nuusitems (wat deur SAUK-personeel in Barcelona vervaardig is) oor die Spele uit te saai (Robertson, 1992:2). Effektief is dié kanaal in terme van bogenoemde interdik dus verbied om enigsins iets van die Spele uit te saai, en is die belang daarvan vir dié studie slegs die voorafgaande gedeelte oor die rol wat BOP-TV aanvanklik in die Spele-uitsendings gespeel het.

Afgesien hiervan lê dié kanaal in 'n groot mate klem op sportuitsendings, veral oor naweke. Daar word bv. gereeld op Saterdagoggende boksegevegte uitgesaai waaraan Suid-Afrikaanse bokkers deelneem. Sondagmiddae word daar ook in 'n groot mate klem gelê op plaaslike sokkerwedstryde.

'n Ander onafhanklike televisiekanal in die land wat 'n groter rol in die land se uitsaaisisteem speel, en in terme van kykergetalle ook toenemend 'n kompeterende krag in die uitsaaisisteem word, is die onafhanklike betaalkanaal, Electronic Media Network (M-Net).

5.4.2.2 *Electronic Media Network (M-Net)*

Hoewel die SAUK vir ongeveer 10 jaar 'n monopolie oor televisie-uitsendings in die land gehad het, speel M-Net sedert 1 Oktober 1986 'n belangrike rol in die struktuur van die uitsaaisisteem in Suid-Afrika (Mersham, 1993:180).

In 1984 het die regering 'n taakgroep onder voorsitterskap van dr. FJ Hewitt aangestel om die wenslikheid van subskripsie-televisie in die land te ondersoek (Mersham, 1993:182). Na afloop van die ondersoek het die taakgroep aanbeveel dat die uitsaai-lisensie vir 'n betaalkanaal in die land aan 'n konsortium van koerantgroepe, asook 'n konsortium bestaande uit vermaaklikheidsmaatskappye waaronder Ster Kinekor, Satbel en Kersaf, toegeken moes word (Mersham, 1993:182). Die regering het egter besluit om die uitsaairegte aan die

koerantgroepe alleen toe te ken, en die vermaaklikheidsmaatskappye uit die transaksie te laat.

Op grond van bogenoemde aanbevelings, het M-Net in 1986 in die land begin uitsaai. M-Net funksioneer op die beginsel van 'n 'gesteurde' televisiebeeld wat uitgesaai word, en waarvan die uitsendings slegs met behulp van 'n dekodeerder opgevang kan word. Die diens was aanvanklik slegs in die voormalige PWV-gebied beskikbaar, en is primêr as 'n vermaaklikheidsmedium gesien. M-Net ook hoofsaaklik gefokus op kykers in die hoër inkomste-groep.

Sedert 1991 het die situasie egter verander, en het 'n groter verskeidenheid middelklas kykers ook op die kanaal ingeteken. In daardie stadium het die kanaal sowat 530 000 huishoudings bereik (kyk Mersham, 1993:182).

In 1992 het M-Net sowat 120 uur se kyktyd per week verskaf. Programme wat uitgesaai word sluit films, vermaak, sport, dokumentêre programme en mini-reekse in. Hoewel die kanaal nie hoofsaaklik op nuus en aktualiteitsprogramme konsentreer nie, saai dit sedert Julie 1991 dokumentêre nuus- en aktualiteitsprogramme uit, bv. *Carte Blanche*, op Sondagaande.

Ongeveer 815 000 kliënte het in 1994 ingeteken op M-Net as 'n subskripsie-kanaal wat al die belangrikste metropolitaanse gebiede in die land bedien. M-Net het onlangs sy dienste na Namibië, die voormalige Transkei en Lesotho uitgebrei.

Die kanaal het ook belange in 'n Europese filmkanaal, FilmNet, wat in ses lande wêreldwyd uitsaai.

M-Net International (MNI) is die diens se uitbreiding via satelliet na Afrika. Dit is in September 1992 in Botswana en Ghana bekend gestel, en sedert November 1993 in Nigerië, asook ongeveer 30 ander lande regoor die kontinent van Afrika. Supersport saai ook na 18 lande in Afrika uit, met ongeveer 12 uur per dag se internasionale sportdekking (Geerdts, 1994).

M-Net voorsien ook gemeenskapdienste in Hindu en Tamil (*East-Net*) en Portugees (*Canal Português*) op Sondag-oggende (Mersham, 1993:182).

Sportuitsendings maak 'n vername deel van dié kanaal se programsamestelling uit. Daar word maandeliks gefokus op die belangrikste plaaslike en internasionale sportbyeenkomste, wat onder meer die Britse FA Cup-sokkerbyeenkoms, die Britse Ope gholftoernooi, asook internasionale rugbywedstryde en boksgevegte

insluit. In 1994 is sowat 11% van M-Net se lugtyd aan sportuitsendings afgegaan, in vergelyking met die 47% aan rolprente (kyk 2.3.3.2).

Groot maatskappye raak ook toenemend betrokke by borgskappe van byeenkomste wat deur M-Net Supersport uitgesaai word, bv. Panasonic Business Systems wat reeds vir 'n geruime tyd betrokke is by die borgskap van die program *Panasonic World of Rugby*. M-Net is verder betrokke by die jaarlikse uitsending van die M-Net Nightseries-rugbytoernooi wat eksklusief oor dié kanaal uitgesaai word.

Hoewel M-Net nie in 1992 betrokke was by die uitsending van die Olimpiese Spele uit Barcelona nie, was dit wel in 1993 betrokke by die Winterspele wat in Noorweë gehou is. M-Net het eksklusiewe uitsaairegte vir dié byeenkoms gekry om die gebeure oor Suid-Afrikaanse televisie uit te saai.

In die voorafgaande afdeling van die hoofstuk is ondersoek ingestel na die struktuur van die uitsaaisisteem in Suid-Afrika, met die klem op televisie as massamedium in die land. Hierdie inligting dien as agtergrondinligting vir die volgende hoofstuk, waarin sake rakende die mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele in Suid-Afrika ondersoek word.

Soos in die geval van verskeie televisiekanale hierbo gemeld is, speel tegnologiese ontwikkeling op die gebied van satelliet-uitsendings van sport in Suid-Afrika 'n vername rol om sodanige uitsendings (veral internasionaal) aan lede van die televisiegehoor te bring. Soos in 2.2 genoem is, is die vlak van tegnologiese deskundigheid in die land 'n belangrike faktor in die ontwikkeling van die mediasisteem in daardie land. In dié verband is dis noodsaaklik dat gefokus word op die mate waarin satelliet-fasiliteite 'n rol gespeel het in televisie-uitsendings in Suid-Afrika in 1992. Dit word spesifiek gedoen as aanduiding van die tegnologiese konteks waarbinne televisie-uitsendings van die 1992 Spele in Suid-Afrika gedoen is.

5.4.3 Satellietfasiliteite vir media-uitsendings in Suid-Afrika

In 1992/93 het die SAUK 'n kontrak van tien jaar met die Amerikaanse satellietmaatskappy PanAmSat onderteken vir die huur van transpondeerders aan boord van 'n satelliet. Hierdie ooreenkoms het ingehou dat alle radio- en televisiedienste van die SAUK vanaf die tweede helfte van 1995 deur middel van satelliet na elke deel van die land herlei sou kon word (SAUK, 1993:14). Om dié diens te ontvang sou dit noodsaaklik wees om 'n 'paraboliese satelliet-

ontvangsantenne en 'n satellietontvanger te installeer' (SAUK, 1993:14) wat aan 'n konvensionele televisiestel gekoppel is. Aangesien dié installasie duur sou wees, het die SAUK in hierdie verband verskeie ander opsies oorweeg (kyk SAUK, 1993:32).

Wat radio-uitsendings betref, sou bogenoemde ontwikkeling die ontvangs van radio-uitsendings in enige deel van die land moontlik maak. Indien dit nie hiervoor was nie, sou die verafgeleë plattelandse gemeenskappe nie deur radio-uitsendings bereikbaar wees nie (kyk 2.2 vir die mate waarin geografiese eienskappe van 'n land die ontwikkeling van die mediasisteem beïnvloed).

5.5 SAMEVATTING

In hoofstuk vyf is 'n oorsig oor die struktuur, samestelling en funksionering van die huidige mediasisteem in Suid-Afrika gegee met spesifieke verwysing na die situasie in 1992 toe die Spele in die land uitgesaai is. Hierdie inligting is belangrik om die agtergrond te begryp waarteen die Suid-Afrikaanse mediadekking van die Olimpiese Spele in 1992 plaasgevind het.

In dié hoofstuk is verder aangedui op watter wyse die onderskeie massamediasisteme in die land in die verlede betrokke was by sportgebeure, beide plaaslik en internasionaal.. In hierdie verband is bv. in 5.2 aangedui in watter mate boeke oor sportgebeure (beide plaaslik en internasionaal) in Suid-Afrika gepubliseer is, sowel as die wyse waarop die koerantbedryf in die land op 'n gereelde basis persdekking aan dié sake gegee het. In 5.2 word verder aangedui in watter mate die sporttydskrifbedryf in Suid-Afrika ontwikkel het sedert die aanvanklike poging om *Topsport* as 'n sporttydskrif in die land te vestig in die vroeë jare sewentig.

Afgesien van die gedrukte media, het die elektroniese media in die land (aanvanklik slegs radio en later ook televisie) ook 'n rol gespeel om Suid-Afrikaners in te lig oor sportaktiwiteite in die land. In die afgelope paar jaar het veral televisie as massamedium in die land 'n belangrike rol gespeel om Suid-Afrikaners 'nader' te bring aan sportgebeure waar dit plaasvind, afgesien van die geografiese afstand. Suid-Afrikaanse tegnici het in die verlede ook toenemend betrokke geraak by tegnologiese ontwikkeling in sportuitsendings (kyk hoofstuk 4). Met die Wêreldbeker-Rugbytoernooi wat in 1995 in Suid-Afrika gespeel is, word die SAUK egter in terme van tegnologiese fasiliteite en effektiewe funksionering voor een van die grootste internasionale uitdagings gestel sover sportuitsendings aangaan (kyk 4.4.3).

Op grond van bogenoemde inligting wat oor die mediasisteem in Suid-Afrika (insluitende sekere vorme van massakommunikasie in die voormalige TBVC-lande) gegee is, kan gestel word dat die mediasisteem in die land sodanig saamgestel is en funksioneer dat dit teoreties gesproke oor die tegnologiese vermoë behoort te beskik om 'n sportgeleentheid met die omvang van die Olimpiese Spele op 'n funksionele en effektiewe wyse aan lede van die mediagehoor in die land bekend te stel (in terme van die agendastellingsmodel) en oor te dra.

In die eerste plek behoort die gedrukte media in die land die vermoë te besit om lede van die mediagehoor se belangstelling en afwagting vir sodanige byeenkoms te verhoog deur die persdekking wat daaraan verleen word. In dieselfde mate behoort die gedrukte media na afloop van die gebeurtenis ook daartoe in staat te wees om 'n opsomming en interpretasie van die gebeure te gee, en die gebeure in verband te plaas met soortgelyke gebeure wat voorheen in die internasionale arena plaasgevind het.

Die elektroniese mediasisteem in die land behoort (op grond van die inligting wat in bostaande afdelings gegee is) op sy beurt in staat te wees om 'n gebeurtenis van sodanige omvang binne 'n kort tyd te verwerk en in sommige gevalle 'lewend' aan kykers te bied, soos reeds in die verlede die geval was met internasionale sportgebeure van hierdie omvang.

Teen die agtergrond van bogenoemde uiteensetting van die samestelling en funksionering van die mediasisteem in Suid-Afrika, kan die aanname gemaak word dat die plaaslike media oor die vermoë sou beskik om 'n omvangryke sportgebeurtenis soos die Olimpiese Spele aan lede van die Suid-Afrikaanse mediagehoor uit te saai. Op grond hiervan (en in ooreenstemming met die uitgangspunte van die agendastellingsmodel en die model van nuuswaardes wat in 2.4 en 2.5 uiteengesit is) kan die aanname verder gemaak word dat daar 'n sekere mate van antispasie onder lede van die Suid-Afrikaanse mediagehoor met die oog op die Spele sou bestaan.

Teen bogenoemde agtergrond, word in hoofstuk 6 ondersoek ingestel na die wyse waarop die Suid-Afrikaanse media die Olimpiese Spele in 1992 aan die Suid-Afrikaanse gemeenskap gebring het.

HOOFSTUK 6: SUID-AFRIKAANSE MEDIADÉKKING VAN DIE 1992 OLIMPIESE SPELE: 'N KWALITATIEWE ONDERSOEK

6.1 INLEIDING

In die voorafgaande vier hoofstukke is die interaksie aangetoon wat daar tussen bepaalde sub sisteme in 'n samelewing bestaan.

In hoofstuk 2 is spesifiek ondersoek ingestel na die interaksie tussen die politieke sub sisteem en sport as 'n kulturele sub sisteem. Die wyse waarop die massamedia as sub sisteem 'n rol speel in die beoefening en uitbouing van sport binne die spesifieke samelewing is ook aangedui. Die verskillende sub sisteme (en hul funksionering in die samelewing) is beskryf teen die agtergrond van die teoretiese uitgangspunte vir die studie (hoofsaaklik die sisteem- en funksionele benadering tot die media, die transaksionele model van die verhouding tussen sport en die massamedia, die agendastellingsmodel, die model van nuuswaardes en in 'n mindere mate die rol van die gebruik- en beloningsbenadering tot die media en die vermoë van die media om pseudo-gebeure te skep).

Bogenoemde wisselwerking is in hoofstuk 3 (tussen sport en politiek) en in hoofstuk 4 (tussen sport en die media) uiteengesit. In hoofstuk 3 is spesifiek aangedui wat die interaksie tussen die verskillende sub sisteme in die samelewing (meer spesifiek sport en politiek) binne die Suid-Afrikaanse konteks was, asook watter moontlike invloed dié wisselwerking op die beoefening van sport in die land uitgeoefen het.

In hoofstuk 4 is dieselfde benadering toegepas in terme van die interaksie wat tussen sport en die media as sub sisteme in die samelewing bestaan, met spesifieke verwysing na die moontlike rol wat die media binne die Amerikaanse sowel as Suid-Afrikaanse samelewing in terme van mediadekking van sportgeleenthede speel. Hierdie interaksie is spesifiek ten opsigte van die Olimpiese Spele oor die afgelope paar dekades aangedui.

Hoofstuk 5 het 'n uiteensetting gegee van die struktuur en funksionering van die mediasisteem in Suid-Afrika ten tyde van die ondersoek. Bogenoemde is in terme

van die doelstellings (kyk 1.3.2) gedoen om die konteks aan te dui waarin die mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele in Suid-Afrika plaasgevind het.

In hoofstuk 6 word die empiriese navorsing teen die agtergrond van bogenoemde inligting aangebied. Dié ondersoek word gedoen aan die hand van die doelstellings wat in hoofstuk 1 uiteengesit is, naamlik: *om op 'n kwalitatief-empiriese wyse ondersoek in te stel na die aard, omvang en inhoud van die mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele deur 'n segment van die Suid-Afrikaanse gedrukte en elektroniese media* (kyk 1.3.2).

Die volgende afdeling van die hoofstuk beskryf die wyse waarop die empiriese deel van die studie uitgevoer is.

6.2 **METODOLOGIE EN NAVORSINGSONTWERP**

In hierdie hoofstuk word beskrywende navorsing op 'n kwalitatiewe wyse aan die hand van onder andere Christians & Carey (1981) en Pauly (1991) se riglyne gebruik. Metodologiese navorsingsteun vir bogenoemde werkwyse word ook gevind in standaard werke oor kwalitatiewe navorsing soos dié van Marshall & Rossman (1995) en Denzin & Lincoln (1994).

Anders as wat normaalweg in die geval van van kwantitatiewe navorsingsprojekte beweer word, kan 'absolute sekerheid' (Pauly, 1991) nie oor alle aspekte van die hierdie navorsingsprojek aangebied word nie. Die primêre doel van dié navorsing was slegs om deur middel van 'n literatuurstudie en 'n kwalitatief-beskrywende empiriese ondersoek navorsing oor die aard, omvang en inhoud van die Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele te gedoen het.

Binne die kwalitatiewe navorsingsparadigma (kyk Marshall & Rossman, 1995) was die uiteindelijke doel dus om tot 'n begrip (*verstaan*) te kom van die wyse waarop die plaaslike media 'n omvangryke en belangrike gebeurtenis (soos wat die Olimpiese Spele van 1992 om verskeie redes vir Suid-Afrikaners was) aan lede van die mediagehoor oorgedra het. Die doel was dus nie om enige kousale verbande op statisties-verifieerbare wyse aan te getoon het nie.

Die navorser was egter terdeë daarvan bewus dat ook binne die kwalitatiewe navorsingsopset sekere kritiese metodologiese eise bestaan waaraan die navorsingsopset onderworpe is.

In die ondersoek is gevolglik op kwalitatiewe wyse deur middel van die proses van triangulasie (Christians & Carey, 1981; De Beer, 1993b) sorg gedra dat die navorsingsgewens en -resultate op wetenskaplike wyse so objektief en sistematies moontlik geïdentifiseer, geselekteer, georden en geëvalueer is (vgl. Marshall & Rossman, 1995).

Triangulasie het bestaan uit:

- die kritiese bestudering van sover moontlik alle relevante beskikbare gepubliseerde navorsingsverslae, -artikels en meer populêre werke;
- die kwalitatiewe ontleding van 'n aantal geïdentifiseerde koerantberigte, artikels en -voorblaae, asook
- die kwalitatiewe ontleding van oudiovisuele materiaal wat in 'n vooraf bepaalde periode oor televisie en radio uitgesaai is.

Wat die keuse *relevante* navorsingsmateriaal betref, is die riglyne van Marshall & Rossman (1995:89) en Pauly (1991:12) gevolg. Wat die spesifieke keuse van navorsingsmateriaal betref, toon Marshall & Rossman (1995:91) aan dat die kwalitatiewe navorser ook *vooraf* kan besluit watter gebeurtenis belangriker as ander vir ontleding sal wees (in hierdie geval die Opening- en Sluitingseremonies van die Olimpiese Spele en sekere sportitems tydens die Spele), terwyl die navorser ook 'n oop gemoed moet behou vir ander belangrike elemente wat in die navorsingsproses na vore kom (in hierdie geval beriggewing oor sekere sake wat nie vooraf geantisipeer is nie).

Taylor & Bogdan (1984) se navorsingsontwerp is ook gevolg deurdat gepoog is om die praktyk van mediaberiggewing oor 'n belangrike sportgebeurtenis (die sosiale realiteit) teen die agtergrond van bepaalde teoretiese uitgangspunte (modelle van agendastelling en nuuswaardes) so wetenskaplik moontlik krities te ontleed en te evalueer.

Met betrekking tot die navorsingsontwerp self, is die riglyne van Pauly (1991) gevolg dat die navorser aan die volgende aspekte aandag moet gee:

6.2.1 Vorige navorsing

Navorsing oor die mediadekking van 'n groot sportbyeenkoms soos die Olimpiese Spele (insluitende verskillende aspekte soos gehoorsamestelling, en die

beklemtoning van kulturele waardes van die gasheerland) is in 'n hele aantal gevalle reeds in die buiteland gedoen (vgl. bv. die navorsing deur Larson & Rivenburgh, 1989; De Moragas, 1989). Navorsing oor die spesifieke rol wat die massamedia speel om lede van internasionale mediagehore bekend te stel aan groot sportbyeenkomste, maar ook lede van die gehoor voor te berei en 'n afwagting oor sodanige gebeurtenis te skep, is ook in die buiteland gedoen (kyk bv. Rothenbuhler, 1987; McChesney, 1991).

As gevolg van verskeie faktore binne die Suid-Afrikaanse samelewing (soos in hoofstuk 3 aangedui is) het die Suid-Afrikaanse mediasisteem (veral die elektroniese media wat eers in die laaste helfte van die jare sewentig in die land ingestel is) selde voorheen die geleentheid gehad om 'n sportbyeenkoms met die omvang van die Olimpiese Spele aan lede van die Suid-Afrikaanse mediagehoor te bring. Navorsing oor die Olimpiese Spele as sodanig is ook selde voorheen in Suid-Afrika gedoen (met die uitsondering van navorsing wat oor bv. die historiese aard van die Spele gedoen is bv. deur Van der Merwe, 1987; en navorsing oor die politieke aspekte van Suid-Afrika se betrokkenheid by die Spele, bv. deur Lapchick, 1973; Scholtz, 1976; 1983). Sover vasgestel kon word, is 'n navorsingsprojek oor die mediadekking (spesifiek televisiedekking) van die Olimpiese Spele nog nie voorheen in Suid-Afrika gedoen nie.

Sommige ander Suid-Afrikaanse navorsingsprojekte wat nie direk met die Olimpiese Spele as sodanig verband hou nie, maar eerder met die wisselwerking tussen die verskillende samelewingsisteme (kyk in hierdie verband 2.2; kyk ook Hiebert *et al.*, 1985) in die land, is wel in die verlede al gedoen (kyk bv. Heath, 1987, wat handel oor die uitwerking van apartheid op die mediadekking van skolesport).

Daar het ook in die laaste paar jaar wel 'n aantal algemene en populêre artikels oor Suid-Afrika se verwantskap met die Olimpiese Spele verskyn (kyk in dié verband bv. Perlman, 1990; Ramsamy, 1991).

6.2.2 Redes vir die ondersoek

Die redes vir dié spesifieke navorsingsprojek was die volgende:

- Suid-Afrika het vir die eerste maal sedert die skorsing van Suid-Afrikaanse atlete uit die Spele in 1960 weer aan die Olimpiese Spele deelgeneem en was dit derhalwe 'n ideale geleentheid vir plaaslike navorsers om die mediadekking van die 1992 Spele te ondersoek;

- soos in 5.4 aangedui is, is televisie eers in 1976 in Suid-Afrika ingestel, en dit was dus die eerste geleentheid waarin dié massamedium in Suid-Afrika gebruik is om 'n sportgeleentheid van sodanige omvang uit te saai waaraan alle Suid-Afrikaners kon deelneem; en
- op grond van die teoretiese uitgangspunte van die agendastellingsmodel en die model van die nuuswaardigheid van nuusgebeure het die redelike teoretiese aanname bestaan dat die plaaslike media in 'n groot mate 'n toenemende bewustheid en gevolglik ook 'n sekere mate van afwagting en verwagting oor die Olimpiese Spele en Suid-Afrika se deelname daaraan onder lede van die plaaslike mediagehoor kon skep.

6.2.3 Navorsingsdoelstellings

Na aanleiding van die riglyne vir kwalitatiewe navorsing soos deur Pauly (1991:5) gestel, is spesifieke veranderlikes nie in die studie geïdentifiseer soos in die geval van kwantitatiewe ondersoeke gedoen word nie. Vir die doeleindes van hierdie navorsingsprojek is ook nie spesifieke navorsings*hipoteses* gestel nie. Die navorsings*doelstellings* wat wel in hierdie ondersoek aan die orde gestel is, was die volgende:

- (a) om te bepaal of die Suid-Afrikaanse media in terme van teoretiese konsepte soos die sisteembenadering (kyk 2.2); die transaksionele model vir die verwantskap tussen sport en die media (kyk 2.3); agendastelling en nuuswaardes (kyk 2.4; 2.5) 'n duidelik-aanwysbare rol in die mediadekking van 'n buitengewone nuusgebeurtenis soos die Olimpiese Spele van 1992 kon speel;
- (b) om te bepaal of die Suid-Afrikaanse media, op grond van die tegnologiese samestelling en struktuur daarvan (kyk hoofstuk 5), asook ontvangerverwagtinge van die plaaslike mediagehoor, in staat was om mediadekking aan 'n omvangryke gebeurtenis soos die Olimpiese Spele in terme van bogenoemde teoretiese modelle op 'n funksionele en doelmatige wyse te verleen; en
- (c) om dus te bepaal wat die aard, omvang en inhoud van bogenoemde mediadekking was.

6.2.4 Insameling van inligting

Met betrekking tot die insameling van navorsingsinligting in 'n kwalitatiewe navorsingsopset, stel Pauly (1991:10) die volgende: 'qualitative researchers never lack for evidence ... their biggest problem is not gathering evidence, but sorting it all out and reconciling complementary, but somewhat independent, forms of evidence'. Dit was ook die geval in hierdie ondersoek wat aan die hand van 'n kwalitatief-empiriese ondersoek van bepaalde geselekteerde media gedoen is.

In die verloop van hierdie ondersoek is die navorser met 'n groot aantal uitsaai-geleenthede (beide oor radio en televisie), asook 'n groot aantal koerantberigte, artikels in plaaslike en internasionale tydskrifte en in ander publikasies gekonfronteer. Inligting wat dus vir die doeleindes van hierdie ondersoek gebruik is, is aangewend om 'n begrip te vorm van die wyse waarop die Suid-Afrikaanse mediadekking aan die Olimpiese Spele van 1992 gegee het (kyk Pauly, 1991:11). Vir die doeleindes hiervan, is die wyse ondersoek waarop die volgende media-vorme in die land mediadekking aan die Olimpiese Spele gegee het:

6.2.4.1 Dagblaaie

Soos in hoofstuk 1 genoem is (kyk 1.2), is die wyse waarop plaaslike persdekking aan die Spele gegee is, ondersoek aan die hand van voorbladberigte van drie dagblaaie, naamlik *Sowetan*, *Beeld* en *The Star*. Alle berigte (selfs in gevalle waar 'n 'berig' slegs uit 'n kop [opskrif] bestaan het) op die voorblaaie van vroeë uitgawes¹¹ van hierdie drie dagblaaie is vertolkend gelees binne die tydperk twee weke voor die aanvang van die Spele, die sestiende dae wat die Spele geduur het, en een week na afloop van die Spele. Die tydperk strek dus sedert 11 Julie 1992 tot en met 16 Augustus 1992. Die voorblaaie van die drie dagblaaie is in elke geval as primêre fokus gebruik, aangesien primêre inligting op die media-agenda hierop weergegee word, om (teen die teoretiese agtergrond van agendastelling en die model van nuuswaardes [soos dit in 2.4 en 2.5 bespreek is]) aan te dui in watter mate die mediadekking van die Olimpiese Spele moes meeding met ander gebeure in die land om 'n prominente plek op die Suid-Afrikaanse media-agenda. In hierdie hoofstuk word in elke geval op vertolkende wyse die aard, omvang en inhoud van die persdekking deur die drie dagblaaie deurlopend aan die orde gestel.

¹¹ In die gevalle van die drie dagblaaie onder bespreking is in elke geval die vroeë uitgawe gebruik, soos dit in die werksomgewing van die navorser versprei is. Hierdie aspek mag 'n effek hê op die aard van en die aantal berigte oor die Olimpiese Spele soos dit in die ondersoekte dagblaaie weergegee is.

Die eenhede van evaluering (voorbladberigte op die voorblaaie van die onderskeie koerante onder bespreking) is vir die doeleindes van hierdie studie alle berigte (groot en klein) op die voorblaaie van die onderskeie dagblaaie. Vir die doeleindes van die ontleding van hierdie berigte het die navorser die vernaamste element van elke berig as aanduiders van die tema daarvan gebruik.

In sommige gevalle het die plaaslike gedrukte media nie noodwendig op die voorblad persdekking gegee aan sekere sake wat met die Spele (en spesifiek Suid-Afrika se deelname daaraan, asook ander aspekte wat met die gasheerstad en die Olimpiese Spele in die algemeen) verband hou nie, maar is hierdie sake elders in die koerant, en veral op die sportblaaie, beklemtoon. Aangesien hierdie sake belangrik was in terme van Suid-Afrika se hertoetreding tot deelname aan die Spele, en gevolglik ook 'n bydrae gelewer het tot die bepaling van die nuusagenda (vgl. 2.4), word hierdie elemente ook in hierdie hoofstuk aangespreek. Die vernaamste motivering hiervoor is om op kwalitatiewe wyse aan te toon op watter omvangryke wyse die Suid-Afrikaanse media oor bogenoemde sake berig het. 'n Ontleding hiervan word na afloop van die bespreking oor die voorblaaie van die drie dagblaaie gegee.

6.2.4.2 Radio

As gevolg van die oorsvleuende en herhalende aard van radiodekking van die Spele, asook die vervlietendheid van programme wat met betrekking tot die Spele oor Suid-Afrikaanse radio uitgesaai is, word nie in hierdie hoofstuk intensiewe aandag aan die radiodekking van die Spele gegee nie. Daar word slegs enkele relevante opmerkings met betrekking tot radio in hierdie hoofstuk gemaak, veral teen die agtergrond van die struktuur van die radiosisteen in die land (kyk 5.3).

6.2.4.3 Televisie

In hierdie ondersoek word 'n uitvoerige studie van die Suid-Afrikaanse televisiedekking van die Spele gemaak.

In hierdie hoofstuk word klem gelê op aspekte wat verband hou met die aard, omvang en inhoud van die Suid-Afrikaanse televisiedekking van die 1992 Olimpiese Spele. Daar word veral gelet op aspekte soos die samestelling en grootte van die televisie-gehoor¹², die duur en formaat van die Olimpiese Spele-uitsendings, die reklame-onderbrekings en borgskappe waarby Suid-Afrikaanse en internasionale maatskappye betrokke geraak het, en spesifieke elemente met betrekking tot die Spele in die algemeen, en meer spesifiek Barcelona en Suid-Afrika wat tydens die uitsendings beklemtoon is. Daar word ook ondersoek ingestel na die wyse waarop verskeie gebeure tydens die Spele (wat nie noodwendig verband hou met die pres-tasies van atlete as sodanig nie) aandag op Suid-Afrikaanse televisie geniet het.

Die navorser het 'n oudio-visuele en geskrewe transkripsie van beide die Ope-nings- en Sluitingsseremonies van die Spele gemaak. Hierdie inligting is gebruik om bepaalde elemente (bv. televisiekommentaar oor deelnemende lande, die in-dividuele atlete, asook die gasheerland) van die Suid-Afrikaanse televisie-uitsen-dings van die Spele kwalitatief te ontleed.

Inligting wat deur die Suid-Afrikaanse televisiekommentaar tydens die Opening-en Sluitingsseremonie verkry is, is verder aangevul deur 403 koerantknipsels (bei-de uit plaaslike dag- en weekblaaie) wat in samewerking met die Suid-Afrikaanse koerantknipseldiens by die Instituut vir Navorsing in Eietydse Geskiedenis - Ineg - in Bloemfontein verkry is. (Alle persknipsels wat in die navorsingstydperk oor die Olimpiese Spele deur Ineg uit 'n geselekteerde databasis van Suid-Afrikaanse dag- en weekblaaie saamgestel is, is deur die navorser uit die betrokke databasis onttrek.) Dieselfde periode as in die geval van die voorblaaie van die drie dag-blaaie (soos hierbo genoem) is hierdeur gedek.

6.2.5 Interpretasie van die inligting

Om 'n geheelbeeld te kry van die wyse waarop die Olimpiese Spele deur 'n spesi-fieke segment van die Suid-Afrikaanse dagbladpers gedek is, is die voorblaaie van dié koerante wat vir die doel van die ondersoek gebruik is, vertolkend gelees.

¹² Vir hierdie doeleindes is hoofsaaklik gebruik gemaak van syfers wat volgens die AR-stelsel - kyk voet-noot 13 by 6.5.5 - en deur Blaauw (1992) van die SAUK opgestel is. Binne die finansiële en individuele omvang van hierdie navorsingsprojek was dit nie moontlik om self hierdie syfers te bepaal nie. Om hierdie rede was die navorser aangewese op Amps-syfers en die navorsing wat deur Blaauw (1992) gedoen is. Amps word as 'n standaard in die reklamebedryf aanvaar en is ook reeds in etlike M- en D-studies van dié aard in Suid-Afrika gebruik. Blaauw het in 1992 'n omvangryke opname met betrekking tot die Olimpiese Spele-uitsendings vir die SAUK gemaak.

Afgesien hiervan is ook vertolkend gelet op berigte wat in ander dele van die Suid-Afrikaanse dag- en weekbladpers oor die Olimpiese Spele verskyn het (vgl. 6.3.4) , asook op kommentaar wat deur beide plaaslike en internasionale televisie-kommentators tydens Spele-uitsendings gemaak is. Soos Pauly (1991) dit stel, word navorsers wat betrokke raak by kwalitatiewe navorsing dikwels gekonfronteer met 'n groot hoeveelheid informasie, en moet daarmee selektief te werk gegaan word.

In terme van die televisiedekking van die Spele is op 'n soortgelyke wyse probeer om 'n geheelbeeld van die televisiedekking (aan die hand van die doelwitte van die ondersoek) te kry. Die inligting wat uit die geselekteerde televisie-uitsendings (veral die Opening- en Sluitingseremonies, sowel as ander geselekteerde items) verkry is, is aangevul met persberigte wat in ander dele van die Suid-Afrikaanse dag- en weekbladpers oor die sake verskyn het. Die vernaamste doel hiermee was om vas te stel in watter mate Suid-Afrikaanse televisie die eerste Olimpiese Spele wat dit kon uitsaai, sou hanteer in terme van tegnologiese fasiliteite waaroor die SAUK beskik (kyk 5.3; 5.4) en die skedulering van Olimpiese Spele-uitsendings in vergelyking met normale programuitsendings (kyk Addendum 2).

Kwantitatiewe ontledingsmetodes soos kategoriese inhoudsanalise is vermy, maar daar is gepoog om al die relevante materiaal kwalitatief-vertolkend te lees. Dit is gedoen om 'n geheelbeeld van die mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele in al die onderskeie mediavorme in die land te kry (vgl. Pauly, 1991; Denzin & Lincoln, 1994; Marshall & Rossman, 1995 oor die kwalitatiewe navorsingsmetode wat 'n perswetenskaplike/bedryfskommunikasiekundige in-diepte-ontleding van teks en ander navorsingseenhede inhou).

Soos vroeër in die hoofstuk gestel, het die navorser aan die hand van Pauly (1991:22) binne 'n kwalitatiewe navorsingsontwerp metodologiese 'beskeidenheid' gehandhaaf. Die navorser besef dat die resultate nie die 'hoë standaard van falsifikasie' kan bereik wat in sekere kwantitatiewe navorsingsprojekte moontlik is nie. Daar is egter gepoog om op 'n vertolkende wyse alle relevante materiaal op so 'n wyse te ontleed dat aan die vereistes van die navorsingsdoelstellings voldoen kon word.

In die volgende afdeling van die hoofstuk word ondersoek ingestel na die persdekking van die Olimpiese Spele in Suid-Afrika, met spesifieke verwysing na berrigging wat op die voorblaai van *Sowetan*, *Beeld* en *The Star* verskyn het. Na afloop van hierdie bespreking word sekere elemente van die persdekking van die Spele wat in ander segmente van die Suid-Afrikaanse dag- en weekbladpers

verskyn het ook ondersoek, om aan te dui in watter mate hierdie sake tog op die Suid-Afrikaanse media-agenda gefunksioneer het, al het dit nie noodwendig in alle gevalle voorbladdekking gekry nie.

6.3 SUID-AFRIKAANSE PERSDEKKING VAN DIE OLIMPIESE SPELE

Ten tyde van die ondersoek in 1992 het daar 'n lewendige en winsgewende gedrukte mediastelsel in Suid-Afrika bestaan. Die drie dagblaie wat vir die ondersoek gebruik is, kan in dié verband as voorbeelde van die grootste en mees suksesvolle dagblaie in die land beskryf word (kyk 5.2.2.1; 5.2.2.3 vir 'n aanduiding van die feit dat dié dagblaie die hoogste sirkulasiesyfers in die land het. Die betrokke dagblaie word vir dié rede in die ondersoek gebruik, maar ook omdat dit algemeen beskou word as die belangrikste dagblaie in hul betrokke marksegment; kyk ook 6.3).

Die voorblaie van elk van die drie dagblaie is vertolkend gelees vir die tydperk 11 Julie 1992 - 16 Augustus 1992. Dié tydperk is gekies, aangesien dit tydens die ondersoek duidelik word het dat daar reeds voor die aanvang van die Spele 'n taamlike mate van media-opbou in die land plaasgevind het in 'n poging om die lede van die Suid-Afrikaanse mediagehoor voor te berei en hul belangstelling in die Spele te prikkel (vgl. in hierdie verband die uitgangspunte van die agenda-stellingsmodel in 2.4). Ook in die week ná afloop van die Spele (totdat die Suid-Afrikaanse atlete weer na Suid-Afrika teruggekeer het) was hierdie saak steeds hoog op die media-agenda, veral in die lig van die gebeure (spesifiek polities van aard) wat tydens die Spele plaasgevind het (kyk hoofstuk 3 vir 'n uiteensetting van die wyse waarop politiek as subsisteem in die land oor die afgelope aantal dekades 'n rol gespeel het in die wyse waarop sportstrukture saamgestel is en sport-aktiwiteite in die land plaasgevind het). Uit die ondersoek het die volgende aspekte van persdekking van die Olimpiese Spele aan die lig gekom (vgl. weer 6.2.4.1 vir die wyse waarop die betrokke voorblaie van die onderskeie dagblaie ontleed is).

6.3.1 Die aard, omvang en inhoud van voorbladdekking in Sowetan, 11 Julie 1992 - 16 Augustus 1992

In die ondersoektyd was *Sowetan* een van die grootste dagblaie in Suid-Afrika (kyk 5.2.2.1). Dit is 'n dagblad wat in Johannesburg gesetel is, en hoofsaaklik swart lesers as teikenmark het. Die dagblad word in tabletformaat gedruk en die inhoud daarvan beslaan gemiddeld sowat 36-40 bladsye. Persdekking wat in

hierdie verband plaasgevind het word nie noodwendig in die res van die hoofstuk vergelyk met dit wat in die ander twee dagblaie gedoen is nie, aangesien die formaat van die koerant sodanig verskil het dat dit nie vergelykend funksioneel is nie.

Sowetan maak in terme van die studie 'n belangrike deel van die ondersoek uit, veral in die lig daarvan dat die Olimpiese Spele van 1992 die eerste sodanige geleentheid was waaraan Suid-Afrikaners uit alle bevolkingsgroepe kon deelneem. In terme van die agendastellingsmodel (kyk 2.4) sou die verwagting dus wees dat 'n dagblad wat spesifiek op swart lesers gerig is, persdekking van so 'n geleentheid hoog op die media-agenda sou plaas, en dus 'n hoë mate van nuuswaardigheid daaraan sou gee.

Wanneer die voorblaie van *Sowetan* vir die tydperk onder bespreking kwalitatief ontleed word (N=25), is 'n tipiese eienskap daarvan dat die grootste deel van die bladsy beslaan word deur advertensies (gewoonlik links onderaan die bladsy). In sowat 80% van die gevalle word hierdie ruimte vir sigaretreklame gebruik. 'n Verdere eienskap van die voorblaie is dat daar byna in alle gevalle groot foto's geplaas word (gewoonlik in die boonste helfte van die bladsy), wat basies die totale boonste helfte van die bladsy in beslag neem. Die gevolg hiervan is dat die berigte wat op die voorblad geplaas word hoofsaaklik uit 'n groot kop (opskrif) bestaan (wat regs, in die onderste helfte van die bladsy geplaas word), en wat beklemtoon word deur die gebruik van 'n groot, sterk foto. Die kopie wat gevolglik vir die voorblad gebruik word, is relatief min in vergelyking met die visuele materiaal. Hierdie eienskap van die voorblaie van *Sowetan* het vir die doeleindes van hierdie ondersoek 'n bepaalde rol gespeel in die wyse waarop persdekking aan die Olimpiese Spele gegee is.

6.3.1.1 Aard van voorbladdekking van die Spele in *Sowetan*

As gevolg van die teikenmark van die koerant (soos in 6.3.1 genoem is; vgl. ook 5.2.2.1), is die klem met betrekking tot persdekking van die Olimpiese Spele hoofsaaklik geplaas op swart Suid-Afrikaanse atlete wat aan die Spele deelgeneem het, maar andersyds ook op swart politici wat die Spele bygewoon het. In hierdie verband kan 'Barcelona, here I come' (*Sowetan*, 1992-07-21:1a) en *Sowetan*, 1992-08-12:1a as voorbeelde gebruik word. In die eerste van hierdie voorbeelde het die dagblad 'n voorbladberig geplaas oor die marathon-atleet Abel Mokibe, en in die tweede voorbeeld is 'n voorbladberig oor die aankoms van die Suid-Afrikaanse naelloper Bobang Phiri op Jan Smuts lughawe na afloop van die Spele geplaas.

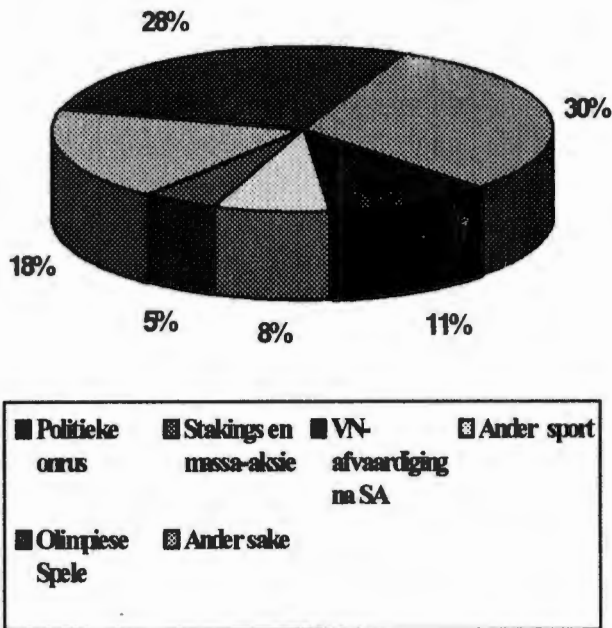
'n Verdere kenmerk van die voorbladberigte is dat dit in 100% van die gevalle slegs bestaan het uit 'n sterk foto aan die bokant van die bladsy, wat deur 'n onderskrif beskryf is (kyk bv. 'Barcelona, here I come', *Sowetan*, 1992-07-21:1a; *Sowetan*, 1992-08-12:1a). In die meeste gevalle is hierdie stories egter meer uitvoerig in ander dele van die koerant, veral in die sportafdeling van die dagblad bespreek (kyk 6.3.1.4 vir 'n uiteensetting van aspekte rakende die Olimpiese Spele wat in die spesifieke dagblad aan die orde gekom het).

Afgesien van berigte oor Suid-Afrikaanse atlete wat aan die Spele deelgeneem het, het dié dagblad ook tydens die Spele 'n voorbladfoto van mnr. Nelson Mandela (in daardie stadium as president van die ANC) geplaas waar hy die Openingseremonie van die Spele in Barcelona bygewoon het (kyk 'Sporting Mandela', *Sowetan*, 1992-07-27:1). Dié enkele foto is die enigste persdekking wat *Sowetan* van die Opening- of Sluitingseremonies op die voorblad gegee het (kyk 6.3.1.4 vir die wyse waarop die Openingseremonie in die sportblaaie weergegee is).

Oor die algemeen kan die aanname gemaak word dat *Sowetan* in die tydperk onder bespreking nie aansienlike aandag aan die Spele op die voorblad gegee het nie. Hierdie aspek van persdekking oor die Olimpiese Spele word veral duidelik wanneer die omvang van voorbladberigte wat verband hou met ander gebeure wat in die tydperk onder bespreking in Suid-Afrika plaasgevind het, in aanmerking geneem word. Hierdie aspek word vervolgens bespreek, en word grafies in Figuur 6.1 uiteengesit (vir 'n omskrywing hiervan kyk Addendum 1).

6.3.1.2 Omvang van voorbladdekking van die Spele in Sowetan

Altesame 95% (N=62) van die voorbladdekking in *Sowetan* in die tydperk onder bespreking het op ander gebeure van nasionale belang gefokus. Dié situasie word deur weergegee (kyk ook Addendum 1).

Figuur 6.1 Omvang van voorbladdekking in Sowetan, 1992-07-11 - 1992-08-16 (N=65)

Van die totaal van 65 berigte het die volgende sake (uitgedruk in persentasie) aan die orde gekom (kyk ook Figuur 6.1):

- **stakings deur werkers in die openbare sektor: 30%**
- **politieke onrus en geweld in die land: 28%**
- **die afvaardiging van die Verenigde Nasies na Suid-Afrika: 11%**
- **ander sport/-byeenkomste: 8%**
- **Olimpiese Spele: 5%**
- **ander sake: 18%**

Uit bogenoemde blyk dat persdekking wat aan beide politieke onrus en die stakings en massa-aksie gegee is bv. byna ses keer meer was as persdekking aan die Olimpiese Spele. Om 'n globale oorsig oor die persdekking van die Olimpiese

Spele in dié dagblad te kry, is dit egter belangrik dat die inhoud van die berigte wat wel oor die Spele verskyn het ook ondersoek moes word.

6.3.1.3 *Inhoud van voorbladdekking van die Spele in Sowetan*

Berigte rakende die Spele op die voorblad van *Sowetan* het op die volgende sake gefokus:

- die vertrek van die marathon-atleet Abel Mokibe vanaf Jan Smuts lughawe;
- die bywoning van die Openingseremonie van die Spele deur mnr. Nelson Mandela; en
- die terugverwelkoming deur ondersteuners van die naelloper Bobang Phiri op die lughawe Jan Smuts na afloop van die Spele.

Ten spyte daarvan dat *Sowetan* nie in 'n groot mate persdekking aan die gebeure rondom Suid-Afrika se deelname aan die Spele op die voorblad gegee het nie, is daar wel op 'n gereelde basis na hierdie sake in die sportafdeling van die koerant verwys. In die volgende paar paragrawe word 'n kort uiteensetting hiervan gegee.

6.3.1.4 *Beriggewing oor die Olimpiese Spele in ander dele van Sowetan*

- *Openingseremonie*

Op Maandag 27 Julie 1992 het die dagblad op bladsy 37 met sowel geskrewe materiaal as foto's berig oor die Openingseremonie van die Spele. In hierdie verband is nie alleen op Suid-Afrika se deelname daaraan gefokus nie, maar ook oor onder meer die Amerikaanse span, die Italiaanse span, sowel as Japanese atlete (kyk in hierdie verband bv. 'Olympics glittering opening as 172 nations parade. Tau carries SA standard', *Sowetan*, 1992-07-27:37; 'Italy draws first blood from US with 2-1 win', *Sowetan*, 1992-07-27:37; 'Champion hurt', *Sowetan*, 1992-07-27:37).

In beriggewing wat na afloop van die Openingseremonie in *Sowetan* verskyn het, het dié dagblad in 'n groot mate gefokus op die gebeure in die jare sestig wat gelei het tot Suid-Afrika se skorsing uit die Olimpiese Beweging, asook die gevolglike internasionale sportboikot en die land se hertoelating tot deelname aan die Spele. By monde van die president van Noksa, mnr. Sam Ramsamy, het dié dagblad berig dat Suid-Afrika se deelname aan die Openingseremonie 'n teken is

van die 'non-racial society we hope is now developing' (*Sowetan*, 1992-07-27:37).

- *Prestasies van Suid-Afrikaanse en internasionale atlete*

Tydens die sestiende dae van deelname aan die Spele het die dagblad op 'n gereelde basis lesers ingelig oor gebeure by die Spele, nie alleen met betrekking tot Suid-Afrika se deelname nie (kyk in hierdie verband bv. 'Meyer, Yawa dash into finals', *Sowetan*, 1992-08-03:31; 'Lyne shatters SA swimming record', *Sowetan*, 1992-07-28:30; 'Mandela sees Twala go out', *Sowetan*, 1992-07-27:39) maar ook in terme van prestasies van internasionale atlete (kyk in hierdie verband bv. 'Disgraced Johnson returns today', *Sowetan*, 1992-07-30:49; 'Graf hits back at top players', *Sowetan*, 1992-08-04:19; 'No stars have emerged from this year's Games', *Sowetan*, 1992-08-07:29).

- *Uitslae tydens die Spele*

Die dagblad het ook lesers op die hoogte gehou van uitslae van verskillende items by die Spele (kyk in hierdie verband bv. 'Guide: men's track', *Sowetan*, 1992-07-29:42); asook medaljewenners by die Spele ('Russians in lead', *Sowetan*, 1992-08-03:31).

- *Politieke aspekte rakende Suid-Afrika se deelname aan die Spele*

Sowetan het ook in terme van Suid-Afrika se deelname aan die Spele tot 'n groot mate gefokus op die politieke aspekte en Suid-Afrika se prestasies tydens die Spele. In hierdie verband het die redes vir die swak prestasies van Suid-Afrikaanse atlete onder die soeklig gekom. In terme van die Suid-Afrikaanse mediadekking van die Spele het dié dagblad kritiek deur mnr. Ramsamy gepubliseer waarin hy die plaaslike media beskuldig dat 'n onnodige mate van afwagting oor die atlete se moontlike prestasies onder lede van die Suid-Afrikaanse mediagehoor geskep is en nie 'n getroue weergawe van die span se vermoëns gegee is nie (kyk in hierdie verband bv. 'SA Squad was thrown into the deep end', *Sowetan*, 1992-07-31:56; 'We don't want to leave - Ramsamy', *Sowetan*, 1992-08-07:33).

- *Negatiewe gebeure tydens die Spele*

Afgesien van bogenoemde sake, het die koerant ook gefokus op negatiewe gebeure by die Spele, onder meer die kwessie rondom die skorsing van die Morokaanse 10 000 m atleet Khalid Skah (kyk 'Gold for disgraced Skah after all',

Sowetan, 1992-08-05:19) en die kwessie rondom die gebruik van opkikkers deur Olimpiese atlete (kyk bv. 'Drug tests prove negative', *Sowetan*, 1992-08-04:21; 'UK athletes in drug scandal', *Sowetan*, 1992-07-31:54; 'IAAF plan tough sanction measures', *Sowetan*, 1992-07-27:39). In laasgenoemde geval het die dagblad ook verwys na voorvalle in die verlede waartydens Olimpiese atlete uit die Spele geskors is op grond van die gebruik van opkikkers.

Met betrekking tot negatiewe gebeure rakende Suid-Afrikaanse atlete, het dié dagblad in 'n groot mate gefokus op die weglating van die spiesgooi-atleet Tom Petranoff uit die Suid-Afrikaanse Olimpiese span; asook die 'politiekery' daaragter (kyk bv. 'Petranoff out of Olympics team', *Sowetan*, 1992-07-23:43; 'Attempts to oust Petranoff', *Sowetan*, 1992-07-14:23; 'Veto on Petranoff stands', *Sowetan*, 1992-07-17:40).

- *Die Spele as geskiedkundige sportgebeurtenis*

'n Aantal berigte het ook in die koerant verskyn waarin daar op die Spele as geskiedkundige sportgebeurtenis gefokus is (kyk bv. 'Triumphs, tragedies of Olympic Games', *Sowetan*, 1992-07-23:24); asook berigte oor aspekte rakende die Spaanse kultuur (kyk bv. 'Warrior's corpse is headache at Games', *Sowetan*, 1992-07-20:35).

6.3.1.5 *Samevatting*

Soos dit blyk uit die bostaande inligting, het *Sowetan* nie die Olimpiese Spele as nuusgebeurtenis hoog op die media-agenda geplaas in terme van voorbladberigewing nie, maar is daar wel op 'n omvattende wyse persdekking aan die gebeurtenis in ander dele van die dagblad gegee. Nie alleen het die koerant in 'n groot mate gefokus op Suid-Afrika se deelname aan die Spele nie, maar in hierdie verband ook lesers op 'n omvangryke wyse op die hoogte gehou van gebeure tydens die Spele, prestasies deur internasionale atlete, asook negatiewe elemente wat tydens die Spele na vore gekom het. Anders as die berigte wat op die voorblad verskyn het waarin slegs gefokus is op swart Suid-Afrikaanse atlete, het die dagblad in ander persdekking ook in 'n groot mate klem geplaas op blanke atlete, veral dié oor wie daar 'n groot mate van afwagting oor prestasies bestaan het (bv. Elana Meyer).

In terme van die teoretiese uitgangspunte vir die studie wat in hoofstuk 2 aan die orde gekom het, kan die gevolgtrekking dus gemaak word dat die dagblad in 'n groot mate daarin geslaag het om lesers bewus te maak van gebeure by die Spele

deur op 'n omvangryke wyse persdekking daaraan te gee (die gebeure dus hoog op die plaaslike media-agenda te plaas), ongeag die feit dat dié dekking nie noodwendig op die voorblad gegee is nie.

6.3.2 Die aard, omvang en inhoud van voorbladdekking in *Beeld*, 11 Julie 1992 - 16 Augustus 1992

In die dié afdeling word ondersoek ingestel na die mate waarin *Beeld* die Olimpiese Spele en Suid-Afrika se deelname daaraan deur middel van voorbladberigting aan lesers gebied het.

Anders as wat die geval met *Sowetan* was (wat hierbo ondersoek is), is *Beeld* 'n breëbladformaat-dagblad wat hoofsaaklik op Afrikaanstalige lesers in die middel- tot hoër-inkomstegroep as teikenmark gerig is.

'n Tipiese voorblad van *Beeld* wat in dié tydperk vir die doeleindes van die studie vertolkend gelees is (N=31), bestaan uit kleiner koppe (opskrifte) en foto's aan die bokant van die bladsy, wat die leser 'n aanduiding gee van watter berigte binne-in die koerant gelees kan word. Hierdie opskrifte word dus in 'n groot mate reeds op die voorblad gebruik om lede van die mediagehoor se belangstelling en aandag op die belangrikste sake op die media-agenda te fokus (vgl. 2.4). Die res van die voorblad bestaan uit 'n aantal berigte met die vernaamste storie op die voorblad bo-aan die linkerkant van die bladsy (gewoonlik met 'n kleinerige foto en 'n groot kop by), en 'n groot foto dikwels bo aan die regterkant van die bladsy. In vergelyking met die voorblad van *Sowetan*, bevat *Beeld* se voorblad aansienlik meer kopie, en word advertensies nie normaalweg op die voorblad geplaas nie, behalwe heel bo aan weerskante van die mashoof, waar gewoonlik twee kleiner advertensies geplaas word.

Beeld het in die tydperk onder bespreking 'n aansienlike mate van voorblad-prominensie aan die Olimpiese Spele en Suid-Afrika se deelname daaraan verleen. Die feit dat blanke atlete sterker in die Suid-Afrikaanse Olimpiese span verteenwoordig was, het moontlik in terme van die twee aspekte van nuuswaardigheid (sosio-psigiese afstand en intensiteit; vgl. 2.5; vgl. ook De Beer, 1977) in hierdie verband 'n rol gespeel om groter prominensie aan blanke atlete en gebeure wat met hulle verband hou op die voorblad te gee.

Die persdekking wat *Beeld* aan die Spele gegee het, word in die volgende afdeling van die hoofstuk ondersoek aan die hand van die drie aspekte wat hierbo genoem is.

6.3.2.1 Aard van voorbladdekking van die Spele in Beeld

Beeld het op 'n omvangryke wyse persdekking (op die voorblad, sowel as in ander dele van die dagblad) aan die Olimpiese Spele gegee (kyk 6.3.2.2; 6.3.2.4 asook Figuur 6.2). Selfs in die twee weke voor die aanvang van die Spele, is gereeld berig oor sake wat met die byeenkoms verband hou.

In die meeste gevalle het beriggewing in hierdie tydperk aan die onderkant van die bladsy verskyn, met klein foto's daarby. Uitsonderings in hierdie verband is die groot foto en berig wat bo-aan die voorblad geplaas is toe die Suid-Afrikaanse span van die Jan Smuts lughawe na Barcelona vertrek het (kyk *Beeld*, 1992-07-21:1a), en die berig en foto wat oor die hoogspringatleet Charmaine Weavers se sterwende suster geplaas is (kyk *Beeld*, 1992-07-18:1a).

Die Openingseremonie van die Spele het op 'n prominente wyse persdekking op die voorblad van *Beeld* gekry. Die dag van die Openingseremonie het 'n groot kleurfoto van atlete wat in die optog stap, asook 'n grafiese voorstelling van die Montjuïc-stadion in Barcelona op die voorblad van *Beeld* verskyn. In dié geval was die gebeure rondom Suid-Afrika se deelname aan die Olimpiese Spele meer prominent op die land se media-agenda as ander gebeure wat in daardie stadium in die land plaasgevind het kyk 'Wêreld ontdek nuwe SA helde. Yanks gaande oor Jan Tau, die Swart leeu van die Kalahari', *Beeld*, 1992-07-25:1a; *Beeld*, 1992-07-27:1a).

Die twee weke tydens die Olimpiese Spele, het persdekking van die onderste helfte van die voorblad na die boonste helfte verskuif, en by byna elke berig is groot (en in die meeste gevalle) kleurfoto's geplaas (kyk bv. 'Twee tiendes van 'n sekonde tussen Peter en 'n droom', *Beeld*, 1992-07-31:1a na aanleiding van die prestasie van die Suid-Afrikaanse swemmer Peter Williams; 'Soet en suur - alles in net een dag', *Beeld*, 1992-08-01:1a na aanleiding van prestasies en teleurstellings van Suid-Afrikaanse atlete; 'Pietie en Wayne sal medalje terugbring', *Beeld*, 1992-08-04:1a; 'Silwer vir SA maak iets in Wayne se hart los', *Beeld*, 1992-08-08:1a na die oorwinning in die mans dubbelspel tenniswedstryd teen Duitsland).

'n Saak wat in die ondersoek na die voorblaaie van dié spesifieke koerant opgeval het, is dat *Beeld* geen persdekking van die Sluitingseremonie gegee het nie. Die weglating van persdekking oor hierdie saak is veral vreemd in die lig van die groot mate van persdekking en prominensie wat *Beeld* aan die Openingseremonie van die Spele gegee het.

Na afloop van die Spele het slegs enkele berigte oor die Spele en die atlete se aankoms in Suid-Afrika aandag op die voorblad van *Beeld* gekry. Voorbeelde in hierdie verband is die aankoms van die verspringatleet Karen Botha op die lughawe Jan Smuts (kyk 'Naas sê: Trap in jou spoor! Campo', *Beeld*, 1992-08-12:1a) en die persdekking wat gegee is aan die onmin tussen lede van Noksa en Atletiek SA, die geskil oor die weglating van Tom Petranoff uit die Suid-Afrikaanse span, en die swak hulp wat in Barcelona aan Suid-Afrikaanse atlete gebied is (kyk bv. 'Atletiektwis gaan uitbars na Spele-euforie', *Beeld*, 1992-08-12:1b; vgl. in hierdie verband ook in 6.3.4 bv. die mate waarin ander segmente van die Suid-Afrikaanse dag- en weekbladpers persdekking aan hierdie sake gegee het).

Oor die algemeen kan egter van *Beeld* gesê word dat uitgebreide persdekking aan die Spele gegee is (kyk in hierdie verband ook Figuur 6.2; 6.3.2.2 vir 'n aanduiding van die mate waarin Olimpiese Spele-beriggewing op die voorblad van *Beeld* vergelyk het met beriggewing oor ander gebeure in die land). Berigte het veral ook, afgesien van dié wat op die voorblad geplaas is, gereeld op ander bladsye van die dagblad verskyn, veral in die sportafdeling van die dagblad (kyk 6.3.2.4 vir 'n uiteensetting van die wyse waarop *Beeld* persdekking gegee het aan sake wat met die Olimpiese Spele verband hou).

6.3.2.2 *Omvang van voorbladdekking van die Spele in Beeld*

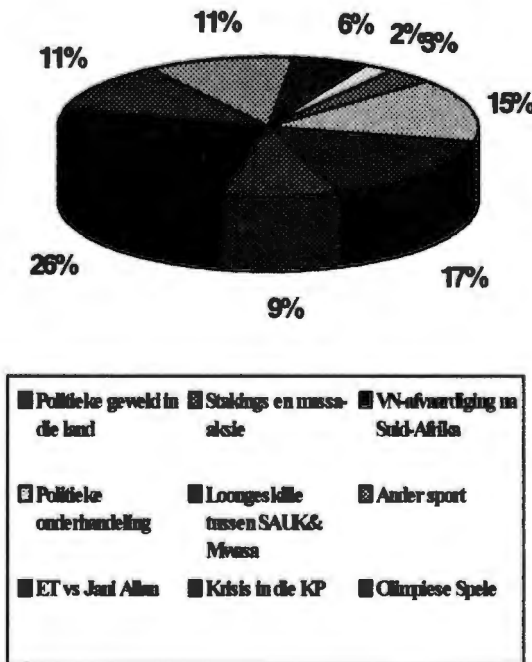
Wanneer die inligting met betrekking tot die omvang van die persdekking van die Olimpiese Spele en gebeure rondom Suid-Afrika se deelname daaraan in hierdie afdeling van die hoofstuk vergelyk word, blyk dit dat *Beeld* op 'n omvangryke wyse ($N=22$ - of 24% van die gevalle) persdekking aan die Spele gegee het. Gebeure voor die aanvang van die Spele, maar veral tydens die Spele, het in die meeste gevalle in dieselfde mate aandag op die voorblad van dié dagblad gekry as ander sake van nasionale belang wat in daardie tyd aan die orde gekom het (kyk Figuur 6.2).

In die tydperk tydens die Spele, het die frekwensie toegeneem waarmee berigte oor die Spele op die voorblad van *Beeld* geplaas is. Die situasie het egter in die een week na afloop van die Spele weer verander en weinig berigte oor die Spele of Suid-Afrikaanse atlete het in hierdie tydperk op die voorblad van *Beeld* verskyn. In teme van die uitgangspunte van die model van nuuswaardes en nuuswaardigheid (kyk 2.5), kan die rede hiervoor wees dat Suid-Afrikaanse atlete nie die prestasies behaal het wat aanvanklik verwag is nie (vgl. in hierdie verband bv. Brandt, 1992:13). In hierdie verband het *Beeld* bv. na afloop van die Spele

berig dat daar 'aanvanklik ontnugtering - hier en tuis - oor die Suid-Afrikaners se onvermoë (was) om hulle in die beste geselskap te laat geld' (McLean, 1992:18).

Op grond hiervan het Suid-Afrikaners se belangstelling in die Spele waarskynlik kort na die Sluitingseremonie sodanig begin afneem, dat die saak nie meer soveel nuuswaardigheid gehad het om voorbladpersdekking te regverdig nie.

In die volgende deel van dié afdeling word aangedui watter ander gebeure in Suid-Afrika in die tydperk onder bespreking blootstelling op *Beeld* se voorblad gekry het. Dié gegewens word ook grafies in Figuur 6.2 voorgestel, en meer uitvoerig in Addendum 1 uiteengesit.

Figuur 6.2 Omvang van voorbladdekking in *Beeld*, 1992-07-11 - 1992-08-16 (N=91)

Van die totaal van 91 berigte het die volgende sake (uitgedruk in persentasie) aan die orde gekom:

- politieke geweld in die land: 11%
- stakings en massa-aksie: 11%
- die koms van die VN- afvaardiging na Suid-Afrika: 6%
- pogings tot politieke onderhandelinge: 2%
- loongeskille tussen die SAUK en Mwasa: 3%
- ander sportgebeure: 15%
- die hofsak tussen Eugene Terre'Blanche van die AWB en Jani Allan: 17%
- die krisis en uiteindelijke skeuring in die KP: 9%
- Olimpiese Spele: 26%

Wanneer bogenoemde sake (asook die omvang daarvan) ontleed word, blyk dit dat die Olimpiese Spele die grootste mate van prominensie op die voorblad van *Beeld* gekry het. Hierdie aspek het bv. meer as twee maal soveel persdekking gekry as bv. politieke geweld wat in daardie stadium in die land plaasgevind het, asook die stakings en massa-aksie (albei hierdie sake het 11% voorbladdekking in *Beeld* gekry, in vergelyking met 26% van die berigte wat aan gebeure by die Olimpiese Spele gewy is).

Gebeure tydens die Olimpiese Spele het ook byna twee maal soveel persdekking op die voorblad gekry as ander sportgebeure in die land (slegs 15% van voorbladdekking in hierdie tydperk is afgestaan aan bv. die Nieu-Seelandse en Australiese rugbytoere na Suid-Afrika).

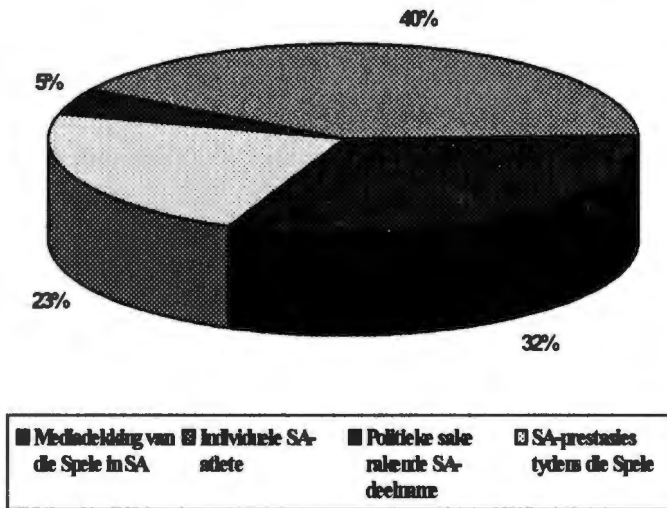
In terme van die uitgangspunte van die agendastellingsmodel (kyk 2.4) en nuuswaardes (kyk 2.5) is bogenoemde situasie in 'n mate vreemd, aangesien die twee spesifieke rugbytoere na die land ook die eerste geleentheid in baie jare was waaraan Suid-Afrikaanse rugbyspelers hul vermoëns teen ander internasionale spanne kon toets. Dié aanname kan op grond daarvan gemaak word dat hierdie sake ook in 'n groot mate hoog op die land se Afrikaanstalige media-agenda behoort te wees, en dus 'n groot mate van voorbladprominensie behoort te geniet het. Die Olimpiese Spele het egter in 'n groter mate blootstelling deur *Beeld* geniet as ander sportgebeure in die land.

Die onderstaande uiteensetting wat fokus op die inhoud van berigte oor die Spele toon ook aan watter spesifieke sake met betrekking tot die Spele hoog op die plaaslike media-agenda geplaas is (kyk 2.4), asook in watter mate die onderskeie sub sisteme in die Suid-Afrikaanse samelewing 'n rol gespeel het in die plasing van dié spesifieke sake op die plaaslike media-agenda (vgl. 2.2; kyk ook hoofstuk

3 vir 'n uiteensetting van die politieke subsisteem in die land en die rol wat dit oor die jare gespeel het in die ontwikkeling van sportaktiwiteite in die land; kyk ook hoofstuk 5).

6.3.2.3 Inhoud van voorbladdekking van die Spele in Beeld

Die spesifieke sake wat rondom die Spele aan die orde gekom het (N=22), word in Figuur 6.3 grafies voorgestel.

Figuur 6.3 Inhoud van voorbladdekking in Beeld, 1992-07-11 - 1992-08-16 (N=22)

In terme van die indeling oor Suid-Afrika se deelname aan die Spele wat in Figuur 6.3, kan die volgende uiteensetting gemaak word van spesifieke sake waarvan *Beeld* in die tydperk onder bespreking voorbladdekking gegee het:

- *Mediadekking van die Spele in Suid-Afrika (N=1; 5%)*

Voor die aanvang van die Spele het daar 'n loongeskil tussen Mwasa en die SAUK ontstaan (kyk ook 6.3.4). Die gevolg van mislukte onderhandelinge tussen dié twee partye was die moontlikheid dat die Spele-uitsendings na Suid-Afrika;

asook televisie-uitsendings van die twee rugbytoere na Suid-Afrika waarskynlik geboikot sou word. Selfs Europese vakbonde het ingestem om die uitsendings na Suid-Afrika te boikot indien die loongeskil nie opgelos word nie (kyk in hierdie verband bv. 'Spele dalk nie op TV oor SAUK-loongeskil', *Beeld*, 1992-07-17:1; kyk ook 6.3.2.4).

- *Sake rakende individuele Suid-Afrikaanse atlete (N=15; 40%)*

Die grootste persentasie voorbladberigte oor die Olimpiese Spele het op bogenoemde gefokus. Spesifieke sake wat in hierdie verband hoog op die media-agenda van *Beeld* geplaas is, het onder meer met die volgende aspekte verband gehou: die tafeltennispeelster Cheryl Roberts wat positief getoets is vir die gebruik van stimulant en gevolglik uit die Suid-Afrikaanse span na Barcelona onttrek is (kyk bv. 'Omstrede Cheryl is uit Spele', *Beeld*, 1992-07-15:1).

'n Individuele Suid-Afrikaanse atleet waaroor heelwat berigte verskyn het (waarskynlik as gevolg van haar belang as 'n nuusfiguur op grond van die omstrede voorval tydens die 1984 Olimpiese Spele in Los Angeles) is Zola Budd-Pieterse. Voor die aanvang van die Spele het verskeie berigte verskyn waarin beweer is dat sy waarskynlik nie aan die Spele sou deelneem nie, onder meer as gevolg van 'n lewerkwaal en onvoldoende fiksheid (kyk bv. 'Zola se droom aan skerwe', *Beeld*, 1992-07-20:1a; 'Lewertoetse sal bepaal of Zola aan Olimpiese Spele deelneem', *Beeld*, 1992-07-21:1b; 'Zola het net verkeerd geëet, gaan Spele toe', *Beeld*, 1992-07-22:1a).

- *Politieke sake rakende Suid-Afrika se deelname aan die Spele (N=7; 32%)*

Sedert dit bekend geword het dat Suid-Afrika toegelaat is om weer aan die Olimpiese Spele deel te neem, het politiek as subsisteem in die Suid-Afrikaanse samelewing 'n groot rol gespeel in onder meer die Suid-Afrikaanse span se Olimpiese drag, die gebruik van die landsvlag en die Stem tydens die Spele, asook politiekery rondom individuele Suid-Afrikaanse atlete se insluiting in die span (vgl. 6.3.4).

Voor Suid-Afrika se vertrek na die Spele het Noksa besluit om 'n wit duif op die sweetpakke van atlete aan te bring as 'n simbool van hul verbintenis tot vrede in Suid-Afrika (kyk bv. 'Sportlui is ingenome met duif vir vrede', *Beeld*, 1992-07-14:1a). Die Suid-Afrikaanse atlete het uiteindelik sonder hierdie kenteken op hul

sweetpakke aan die Openingseremonie van die Spele deelgeneem (kyk 'Barcelona, hier kom SA! 'Duifloos', maar vol hoop', *Beeld*, 1992-07-21:1a).

Met Suid-Afrika se vertrek na die Spele het Noksa ook reeds besluit dat die volkslied en vlag nie tydens die Spele gebruik sal word nie, maar vervang sal word met simbole waaroor minder politieke sensitiviteit bestaan (kyk 'Barcelona, hier kom SA! 'Duifloos', maar vol hoop', *Beeld*, 1992-07-21:1a). Tydens die Spele het *Beeld* ook in 'n hele aantal gevalle berig oor voorvalle waartydens lede van Noksa ongelukkig was oor die feit dat Suid-Afrikaanse ondersteuners die landsvlag en nie die Olimpiese vlag swaai om atlete aan te moedig nie (kyk bv. *Mluleke trap stel af oor landsvlag*', *Beeld*, 1992-08-03:1a).

In die tydperk onder bespreking het daar 'n geskil ontstaan oor die insluiting van die spiesgooi-atleet Tom Petranoff in die Suid-Afrikaanse span na die Spele. Petranoff is uiteindelik nie in die span ingesluit nie, op grond van onder meer politieke redes, 'n kommunikasiegaping tydens die registrasie van atlete, en die feit dat Noksa-amptenare beweer het dat Suid-Afrikaanse burgerskap 'onwettig' aan Petranoff toegestaan is (kyk bv. in die verband 'Petranoff bly lief vir SA, ondanks Olimpiese spies in sy rug', *Beeld*, 1992-07-23:1a; 'Noksa moet bitterheid oor Tom nou uitstryk', *Beeld*, 1992-08-11:1; 'Atletiektwis gaan uitbars na Spele-euforie', *Beeld*, 1992-08-12:1b).

Soos Sowetan, het *Beeld* ook berig oor politieke figure wat die Spele bygewoon het, onder andere die destydse Minister van Nasionale Opvoeding, mnr. Piet Marais, wat die Regering se amptelike verteenwoordiger by die Spele was (kyk bv. 'Piet Marais is Regering se man by Spele', *Beeld*, 1992-07-27:1b; 'Met oranje, blanje, blou op kop kyk Piet nie net Spele', *Beeld*, 1992-07-28:1a. In hierdie verband het dié dagblad ook berig oor die feit dat die voormalige Staatspresident, mnr. FW de Klerk, dit oorweeg het om die Spele by te woon (vgl. Lötter, 1992:12), maar op grond van die plaaslike politieke situasie daarteen besluit het.

- *Suid-Afrikaanse atlete se prestasies tydens die Spele (N=6; 23%)*

Hoewel die meeste beriggewing oor Suid-Afrikaanse (en internasionale) atlete se prestasies tydens die Spele op ander bladsye van die dagblad (veral die sport-afdeling) verskyn het (vgl.6.3.4), is daar tog in sommige gevalle ook voorbladdekking daaraan gegee.

In hierdie verband het nie alleen die *prestasies* van Suid-Afrikaanse atlete in hierdie tydperk prominensie op die voorblad van *Beeld* gekry nie, maar ook die

nederlae en teleurstellings. Voor die aanvang van die Spele het die twee baanatlete Zola Budd-Pieterse en Elana Meyer hul ervaring van Barcelona, asook hul verwagtinge oor hul eie en ander Suid-Afrikaanse atlete se prestasies, op die voorblad weergegee (kyk 'Elana, Zola koester hoë verwagtinge', *Beeld*, 1992-07-24:1a).

Veral na afloop van die Openingseremonie, het *Beeld* prominent op die voorblad berig oor die wêreld se reaksie op Suid-Afrika se hertoetreding tot die Spele (kyk bv. 'Wêreld ontdek nuwe SA helde. Yanks gaande oor Jan Tau, die Swart leeu van die Kalahari', *Beeld*, 1992-07-25:1a).

Individuele atlete se prestasies (en nederlae) het ook prominente voorbladdekking geniet. In hierdie verband kan onder meer die nederlaag van die bokser Fana Thwala in die eerste item waaraan 'n Suid-Afrikaner deelneem, genoem word (kyk bv. 'Thwala trots by Spele ondanks loesing in kryt', *Beeld*, 1992-07-27:1a); die teleurstelling van die swemmer Peter Williams wat Suid-Afrika se eerste medalje met twee tiendes van 'n sekonde misgeloop het in die finaal van die 50 meter vryslag vir mans (kyk 'Twee tiendes van 'n sekonde tussen Peter en 'n droom', *Beeld*, 1992-07-31:1a); die goeie prestasie van die naelloper Elinda Vorster toe sy twee maal op een dag deurgedring het na die volgende uitdun van die 100 m vir vroue, maar ook die teleurstelling van Marcel Winkler wat moes onttrek na 'n beenbesering tydens 'n uitdun van die 100 m vir vroue (kyk 'Soet en suur - alles in net een dag', *Beeld*, 1992-08-01:1a).

Een van die twee items waarin Suid-Afrikaanse atlete daarin kon slaag om medaljes te wen, die dubbelspel tennis vir mans, het ook redelike omvattende voorbladdekking in *Beeld* gekry (kyk bv. 'Pietie en Wayne sal medalje terugbring', *Beeld*, 1992-08-04:1a) na aanleiding van hul oorwinning in die halfeindstryd van die dubbelspel tennis vir mans. Toe Suid-Afrika wel in die finaal van die item 'n silwer medalje wen, het berigte daaroor ook op die voorblad van *Beeld* verskyn (kyk bv. 'Silwer vir SA maak iets in Wayne se hart los', *Beeld*, 1992-08-08:1a). Twee groot geleenthede wat egter geen voorbladdekking in *Beeld* gekry het nie, was die finaal van die 10 000 m vir vroue, waarin Elana Meyer ook 'n silwer medalje gewen het, en die Sluitingseremonie van die Spele. Hierdie sake is egter in 'n groot mate in ander dele van die dagblad aangespreek, soos uit die onderstaande bespreking blyk. Soos vroeër in die hoofstuk genoem word (kyk voetnoot 11), mag hierdie situasie moontlik toegeskryf word aan die feit dat die vroeë uitgawe van *Beeld* vir die doeleindes van die studie gebruik is. Dit mag wees dat hierdie sake wel in die laat-uitgawe van die dagblad voorbladdekking geniet het.

Uit bogenoemde bespreking blyk dit dat *Beeld* omvattende en uitgebreide voorbladdekking van gebeure rakende die Spele gegee het. Berigte wat met die Spele verband hou het in die tydperk onder bespreking die grootste persentasie (26%) van alle voorbladberigte uitgemaak. Wat egter opvallend is, is dat daar bitter min gevalle was waar dié dagblad spesifiek op die voorblad berig het oor swart atlete en hul prestasies. 'n Uitsondering in dié geval is die berig oor die Suid-Afrikaanse bokser Fana Thwala se nederlaag op die eerste dag van die Spele (kyk Lombaard, 1992a:18).

Afgesien van bogenoemde beriggewing, het die dagblad ook by verskeie geleenthede oor die Spele verslag gedoen in ander dele (spesifiek bv. die sportblaaie en die redaksionele kolomme). Hoewel dié beriggewing nie die primêre fokuspunt van die studie vorm nie, is dit vir die volledigheid van die ondersoek noodsaaklik dat 'n aanduiding hiervan gegee word.

6.3.2.4 *Beriggewing oor die Olimpiese Spele in ander dele van Beeld*

- *Die loongeskil tussen die SAUK en Mwasu*

In terme hiervan kan gestel word dat *Beeld* spesifieke sake betreffende die Spele wat voorbladdekking gekry het, in ander dele van die koerant verder ondersoek het. Hoewel die spesifieke saak slegs in 5% van die gevalle voorbladdekking geniet het, is die dagblad se lesers in ander dele van die koerant in 'n groot mate hieroor ingelig (vgl. in hierdie verband bv. De Lange, 1992b:2; De Lange & Wessels, 1992:3; kyk ook *Beeld*, 1992-07-11:6).

- *Die beskikbaarheid van tegnologie vir Spele-uitsendings*

In die tydperk onder bespreking het *Beeld* ook in 'n groot mate persdekking gegee aan die rol van die tegnologie as subsisteem in die Suid-Afrikaanse samelewing, maar ook die tegnologie wat in Barcelona beskikbaar gestel is vir televisie- en radio-uitsendings van die Spele (kyk in hierdie verband Human, 1992b:14). Hierdie berigte het ook gefokus op die verskillende geleenthede wat lede van die Suid-Afrikaanse mediagehoor sal hê om na plaaslike televisie- en radio-uitsendings van die Spele te kyk en luister (vgl. bv. *Beeld*, 1992-07-15:3) en die tegnologie wat die SAUK beskikbaar gestel het om hierdie uitsendings moontlik te maak.

- *Die weglating van Tom Petranoff uit die Suid-Afrikaanse span*

Soos in 6.3.2.3 aangedui is, het die kwessie rondom die weglating van Tom Petranoff uit die Suid-Afrikaanse span na Barcelona in 'n groot mate voorbladdekking in *Beeld* geniet. Bespreking hieroor was ook hoog op die media-agenda van dié dagblad in terme van beriggewing in ander dele van die koerant. Berigte, sowel as kommentaar in die redaksionele kolom van dié dagblad het hoofsaaklik gefokus op die redes vir Petranoff se weglating, veral die politieke aspekte daarvan (kyk bv. *Beeld*, 1992-07-23:6; Lombaard, 1992b:12; Human, 1992c:20) en die kommentaar wat deur Suid-Afrikaanse sportlui hierop gelever is (kyk bv. *Beeld*, 1992-08-13:11). Redaksionele kommentaar in dié dagblad het ook veral die politieke kwessies rondom Petranoff se weglating aangespreek, en het dit as 'laakbaar (beskou) dat 'n atleet as 'n politieke speelbal gebruik word' (kyk bv. *Beeld*, 1992-07-22:12; kyk ook *Beeld*, 1992-08-13:10).

- *Internasionale aspekte van die Spele - deelnemende lande, internasionale atlete*

Ander sake wat nie prominente voorbladdekking in *Beeld* gekry het nie, maar wat tog wel 'n hoë mate van nuuswaardigheid in ander dele van die koerant gekry het, was onder meer die internasionale atlete, deelnemende lande, en veral die politieke situasie in die onderskeie lande. In hierdie verband het beriggewing bv. gefokus op Joego-Slawiese atlete wat as individue aan die Spele deelgeneem het (kyk bv. *Beeld*, 1992-07-24:2), en nie onder 'n nasionale vlag nie (kyk bv. *Beeld*, 1992-07-25:4); die Bosniese atlete wat hul deelname aan die Spele en die omstandighede daar as 'soos 'n paradys' bestempel het, maar ook beklemtoon het dat hulle na afloop van die Spele weer sal moet terugkeer na die 'hel' van hul eie omstandighede (kyk bv. *Beeld*, 1992-08-10:4a; *Beeld*, 1992-07-28:12a). Afgesien van die klem wat geplaas is op die onrustige politieke omstandighede in dié twee lande, het *Beeld* ook gefokus op die gerugte oor die boikot deur die atlete van Afghanistan, aangesien net 'n beampte aan die optog tydens die Openingsseremonie deelgeneem het (kyk *Beeld*, 1992-07-28:12b); en die feit dat Albanië in 1992 slegs vir die derde maal in die geskiedenis aan die Spele deelgeneem het (kyk *Beeld*, 1992-07-28:12c).

- *Negatiewe gebeure by die Spele*

Met betrekking tot negatiewe gebeure wat tydens die Spele plaasgevind het, het *Beeld* in 'n groot mate gefokus op die kwessie van die gebruik van opkickers deur atlete wat aan die Spele deelgeneem het. Een van die middels wat tydens die

1992 Spele deur atlete gebruik is, is die opkikker 'clenbuterol' wat gewoonlik gebruik word om vee mee vet te maak. Vier atlete is tydens die byeenkoms geskors op grond van die gebruik van hierdie middel (kyk bv. *Beeld*, 1992-08-10:4b; *Beeld*, 1992-08-11:7; *Beeld*, 1992-07-31:14; *Beeld*, 1992-08-01:10a). Die dagblad het ook berig oor die groot aantal gebruikte spuitnaalde wat in die Olimpiese dorpie gekry is, wat die vermoede bevestig het dat atlete steeds 'verbode middels gebruik om hul prestasie te verbeter' (kyk *Beeld*, 1992-08-05:8).

- *Uitslae van gebeure by die Spele*

Tydens die Spele het *Beeld*, afgesien van die sake waaroor dit in terme van bogenoemde bespreking berig het, ook die Suid-Afrikaanse mediagehoor op die hoogte gehou van prestasies deur plaaslike sowel as internasionale atlete. In hierdie verband het die koerant op 'n omvangryke wyse uitslae van die verskillende items gepubliseer (vgl. *Beeld*, 1992-08-01:16 *Beeld*, 1992-08-10:13; *Beeld*, 1992-07-30:25), en het dit ook aan lesers 'n aanduiding gegee van die aantal medaljes wat deur die onderskeie deelnemende lande gewen is (kyk bv. *Beeld*, 1992-08-04:16).

6.3.2.5 *Samevatting*

Uit die voorafgaande uiteensetting blyk dit dat *Beeld* as Afrikaanse dagblad in die land die plaaslike mediagehoor op 'n omvangryke wyse ingelig het oor verskeie aspekte oor die Spele. In hierdie verband het die dagblad nie alleen op die voorblad nie, maar ook op verskeie ander maniere (insluitende redaksionele kommentaar, in die briewekolom, sowel as in die sportafdeling) die leserspubliek op die hoogte gehou van positiewe sowel as negatiewe aspekte rakende die Spele en Suid-Afrika se deelname daaraan.

In die lig van bogenoemde uiteensetting kan die gevolgtrekking gemaak word dat dié dagblad daarin geslaag het om die Olimpiese Spele as 'n internasionale sportbyeenkoms hoog op die plaaslike media-agenda te plaas, en dat plaaslike lesers se potensiële belangstelling in die Spele in 'n groot mate aangespreek is deur die beriggewing wat in hierdie dagblad verskyn het.

In die volgende afdeling van die hoofstuk gaan ondersoek ingestel word na die wyse waarop die Johannesburgse dagblad, *The Star*, gebeure rondom die Olimpiese Spele en Suid-Afrika se deelname daaraan op die voorblad weergegee het.

6.3.3 Die aard, omvang en inhoud van voorbladdekking in *The Star*, 11 Julie 1992 - 16 Augustus 1992

Wanneer 'n tipiese voorblad van dié Johannesburgse dagblad in die tydperk onder bespreking ontleed word, toon dit die volgende kenmerke.

Die boonste helfte van die bladsy word gewoonlik beslaan deur 'n groot foto van die hoofberig. Bogenoemde foto word ondersteun deur 'n groot kop (opskrif) wat oor die hele bladsy loop.

In die regter-onderste hoek van die voorblad word gewoonlik 'n groot advertensie geplaas, met een of twee kleiner advertensies aan weerskante van die mashoof aan die bo-kant van die bladsy. Anders as in die geval van *Sowetan*, waar die advertensie op die voorblad in die meeste gevalle sigaretreklame is, wissel die maatskappye wat op die voorblad van *The Star* adverteer tussen produkte wat by plaaslike kettinggroepe beskikbaar is (bv. die supermark OK) tot sigaretreklame en reklame vir rekenaarprodukte.

Aan die linkerkant van die voorblad word daar vertikaal 'n aantal kassies gegee (gewoonlik met bladsynommers en foto's) van berigte wat in die binnekant van die koerant gelees kan word. Op hierdie wyse het daar byvoorbeeld in die tydperk onder bespreking baie verwysings na berigte oor die Olimpiese Spele aan die binnekant van die koerant verskyn (6.3.3.4 gee 'n uiteensetting van die mate waarin *The Star* as Engelstalige dagblad in ander dele van die koerant persdekking aan die Olimpiese Spele gegee het).

6.3.3.1 Aard van voorbladdekking van die Spele in *The Star*

Oor die algemeen kan van persdekking wat in bogenoemde tydperk op die voorblad van *The Star* (N=31) oor die Olimpiese Spele verskyn het, gesê word dat dié dagblad deeglik oor 'n verskeidenheid onderwerpe rakende die Spele berig het (25% - N=29 - van die berigte wat in die tydperk onder bespreking op die voorblad van dié dagblad verskyn het, het met die Spele verband gehou; kyk ook Figuur 6.4 vir 'n grafiese uiteensetting hiervan). Die manier waarop die berigte op die voorblad geplaas is het verskil, veral wanneer 'n indeling volgens die verskillende tydperke onder bespreking, ondersoek is.

In die tydperk voor die aanvang van die Spele, het berigte hoofsaaklik (soos in die geval van *Beeld*) aan die onderkant van die bladsy verskyn, met kleinerige

foto's en koppe (opskrifte) daarby (kyk bv. 'Demo's turn Zola's comeback into disaster', *The Star*, 1992-07-11:1).

In die tydperk waarin die Spele plaasgevind het, het persdekking van die gebeure hoofsaaklik prominent op die voorblad verskyn, met groot foto's en koppe om die berigte te ondersteun. In dié verband kan bv. die gevreesde terroriste-aanval op die Olimpiese dorpies in Barcelona die dag voor die aanvang van die Spele genoem word. Ten spyte van sekuriteitsmaatreëls wat by hier getref is, het twee bomme net voor die aanvang van die Spele daar ontplof. Hierdie berig het heel bo aan die voorblad verskyn, met 'n groot kleurfoto daarby (kyk 'Terrorist outrage at Games feared. Bomb blasts near Olympic city', *The Star*, 1992-07-25:1a).

In sommige gevalle het *The Star* op die voorblad slegs van 'n groot kleurfoto, sonder 'n kop of 'n berig daarby gebruik gemaak om dekking aan die Spele in Barcelona te gee. In hierdie verband kan die foto genoem word van die Suid-Afrikaanse swemmer Craig Jackson wat op die voorblad van *The Star* verskyn het (kyk 'Flying along', *The Star*, 1992-07-28:1a). In hierdie spesifieke item het Jackson tweede in die uitdun vir die 100 m vlinderslag geëindig, maar kon nie kwalifiseer vir die finale rondte van dié item nie.

In dieselfde verband kan die wyse waarop *The Star* persdekking van beide die Opening- en Sluitingseremonies van die Spele gegee het, genoem word. In albei hierdie gevalle het die dagblad dekking hieraan gegee aan die hand van groot kleurfoto's (kyk *The Star*, 1992-07-24:1a; 'Blaze of glory', *The Star*, 1992-08-12:1a).

Suid-Afrikaanse atlete kon eers in die laaste week van die Spele daarin slaag om medaljes te wen, toe Elana Meyer 'n silwer medalje in die finaal van die 10 000m vir vroue, en Wayne Ferreira en Pietie Norval, ook 'n silwer medalje in die finaal van die mans dubbelspel tennis gewen het. Hierdie gebeure het omvattende voorbladdekking in *The Star* geniet, en in albei gevalle is bykans die hele voorblad hieraan afgestaan, en het die ander gebeure wat daardie spesifieke twee dae in die land plaasgevind het, ondergeskikte persdekking gekry (kyk 6.3.3.2, asook Addendum 1). In albei gevalle, is groot kleurfoto's op die voorblad gebruik om die berigte te ondersteun (kyk bv. 'Elana wins the silver, steals the limelight', *The Star*, 1992-08-08:1a; 'The moment that touched the world', *The Star*, 1992-08-09:1).

Die manier waarop dié spesifieke dagblad voorbladdekking gegee het aan hierdie twee gebeure, hou verband met die teoretiese agtergrond vir die studie wat in 2.4

en 2.5 uiteengesit is aan die hand van die nuuswaarde- en agendastellingsmodel van nuus en dit wat die mediagehoor as nuuswaardig beskou. Aangesien die eerste geleentheid in meer as dertig jaar was waarin Suid-Afrikaanse atlete medaljes by die Spele kon wen, het hierdie gebeure beide in terme van die afstands- en intensiteitsdimensies van die nuuswaardemodel (kyk 2.5) 'n hoë mate van nuuswaardigheid gehad, en het dit gevolglik 'n hoë mate van prominensie op die plaaslike media-agenda geniet (kyk 2.4).

In die een week na afloop van die Spele het *The Star* nie werklik voorbladdekking aan die Spele gegee nie, behalwe vir enkele gevalle, soos bv. die verwelkoming van die Suid-Afrikaanse atlete op die lughawe Jan Smuts met hul terugkeer uit Barcelona (kyk 'Olympians get warm welcome', *The Star*, 1992-08-12:1a). Ook in hierdie geval het die dagblad 'n groot foto op die voorblad gebruik. Dit wil dus voorkom of ander gebeure wat in daardie spesifieke tydperk in die land plaasgevind het, 'n groter mate van voorbladdekking gekry het as aspekte wat met die Olimpiese Spele en Suid-Afrika se deelname daaraan verband hou.

6.3.3.2 *Omvang van voorbladdekking van die Spele in The Star*

Wanneer die persdekking wat deur *The Star* aan die Olimpiese Spele gegee het in verband gebring word met dié in *Beeld*, kom die omvang daarvan in 'n groot mate ooreen met wat in *Beeld* verskyn het (eersgenoemde dagblad het 25% van voorbladberigte aan gebeure by die Olimpiese Spele afgestaan, in vergelyking met 24% voorbladdekking wat *Beeld* daaraan verleen het). *The Star* het dus min of meer op dieselfde mate voorbladdekking aan die Spele gegee as sy Afrikaans-talige eweknie *Beeld*.

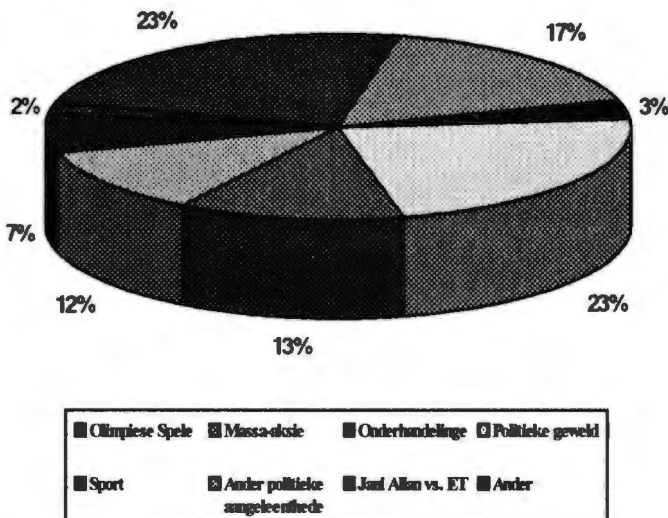
'n Aspek wat ook in die persdekking van *The Star* na vore gekom het, is die feit dat dié dagblad, anders as wat die geval met *Beeld* was, in sommige gevalle (soos hierbo genoem) bykans die hele voorblad afgestaan het aan beriggewing oor die Spele, en dat ander gebeure in die land in 'n mindere mate aandag op daardie spesifieke voorblaaie geniet het.

Afgesien hiervan, het *The Star* oor die algemeen op 'n omvangryke wyse voorbladdekking gegee aan 'n wye verskeidenheid onderwerpe rakende die Spele oor die algemeen, asook Suid-Afrika se deelname daaraan. In hierdie verband kan genoem word dat temas wat aan die orde gekom het, wissel van moontlike terroriste-aanvalle op die Olimpiese dorpies en stadion (kyk bv. 'Terrorist outrage at Games feared. Bomb blasts near Olympic city', *The Star*, 1992-07-25:1a; 'Terrorist threat at Games', *The Star*, 1992-07-24:1b); voorbereiding en prestasies van

Suid-Afrikaanse atlete (kyk bv. 'Javelin ace Tom still in the dark', *The Star*, 1992-07-20:1a; 'SA's golden chances', *The Star*, 1992-08-07:1a); tot politieke aspekte rakende Suid-Afrika se deelname aan die Spele (kyk bv. 'Athletics SA head first Olympic loser', *The Star*, 1992-07-23:1a; 'Petranoff: I've no taste for this', *The Star*, 1992-07-22:1a).

In terme van die agendastellingsmodel (kyk 2.4) kan aangevoer word dat dié dagblad, sover dit die omvang van persdekking aan die Spele aangaan, in 'n groot mate voldoen het aan lesers se potensiele verwagtinge aangaande persdekking van die Spele en 'n groot mate van belangstelling oor die gebeurtenis geskep het. Op grond van die hoë mate van persdekking wat dié dagblad aan die Olimpiese Spele gegee het, kan die aanname gemaak word dat lesers in 'n groot mate mediablootstelling aan gebeure by die Spele gekry het, en waarskynlik 'n groot mate van afwagting oor die gebeure gehad het.

Daar was egter ander belangrike sake in die land wat ook in hierdie tydperk voorbladdekking in *The Star* gekry het en waarmee gebeure rondom die Olimpiese Spele moes meeding vir voorbladprominensie. In die volgende afdeling word 'n opsomming hiervan gegee (kyk ook Figuur 6.4; Addendum 1).

Figuur 6.4 Omvang van voorbladdekking in *The Star*, 1992-07-11 - 1992-08-16 (N=119)

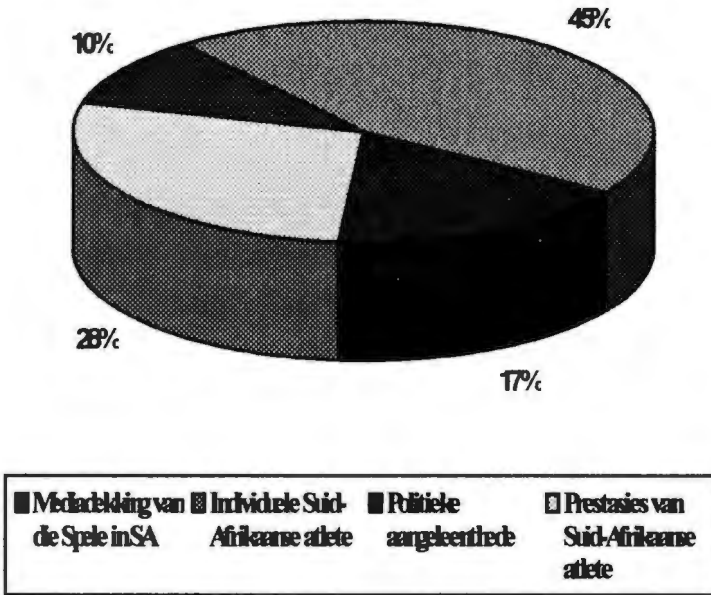
Van die totaal van 119 berigte het die volgende sake (uitgedruk in persentasie) aan die orde gekom:

- **Olimpiese Spele: 23%**
- **staking en massa-aksie: 17%**
- **politieke geweld: 23%**
- **politieke onderhandelinge: 3%**
- **die Jani Allan, Eugene Terre'Blanche-saak: 7%**
- **sport: 13%**
- **die skeuring in die Konserwatiewe Party: 12%**
- **ander sake: 2%**

Soos uit bogenoemde uiteensetting afgelei kan word, het *The Star* die grootste mate van voorbladberiggewing afgestaan aan die politieke geweld wat in die land plaasgevind het, asook die gebeure tydens die Olimpiese Spele. Voorbladberiggewing oor die Spele het bv. 10% meer voorbladdekking gekry as ander sportgebeure in die land. In hierdie verband kan bv. die sokkerwedstryde deur die Suid-Afrikaanse sokkerspan teen buitelandse spanne en die rugbytoetse teen Australië en Nieu-Seeland genoem word.

6.3.3.3 Inhoud van voorbladdekking van die Spele in *The Star*

Soos in die vorige afdeling van die hoofstuk aangedui is, het *The Star* in die tydperk onder bespreking 'n omvattende mate van persdekking aan die Spele gegee (N=29, dus 23%), afgesien van die prominensie wat ook aan ander gebeure in die land gegee is (kyk 6.3.3.2; asook Figuur 6.4). Temas waar rondom *The Star* onder meer aandag aan die Spele gegee het, en wat hoog op dié dagblad se media-agenda was, word in die onderstaande deel bespreek, en word in Figuur 6.5 grafies uiteengesit.

Figuur 6.5 Inhoud van voorbladdekking in *The Star*, 1992-07-11 - 1992-08-16 (N=29)

- *Mediadekking van die Spele in Suid-Afrika (N=3)*

Soos in die geval van *Beeld*, het *The Star* ook op die voorblad (in 10% van die berigte) aandag gegee aan die mediadekking (spesifiek televisie- en radiodekking) van die Spele in Suid-Afrika, en die moontlikheid dat hierdie uitsendings nie sou plaasvind nie (kyk in hierdie verband bv. 'Luyt digs in over TV rights', *The Star*, 1992-07-17:1; 'TV coverage of rugbytests run into trouble', *The Star*, 1992-07-16:1; 'SABC hopeful on Olympics TV', *The Star*, 1992-07-20:1b; 'Mwasa dispute near end. It's all go for Games live on TV', *The Star*, 1992-07-21:1a). Beriggewing wat in hierdie verband geplaas is, het nie alleen verband gehou met die Olimpiese Spele nie, maar ook met ander internasionale sportbyeenkomste wat in dieselfde tydperk in die land plaasgevind het. Tydens die Spele, toe dit bekend geword het dat Elana Meyer in die finaal van die 10 000 m vir vroue sou

deelneem, het *The Star* ook 'n berig hieroor op die voorblad gehad ('Elana's race on TV tonight', *The Star*, 1992-08-07:1b).

- *Sake rakende individuele Suid-Afrikaanse atlete (N=13)*

Hoewel *The Star* ook op die voorblad aandag aan individuele Suid-Afrikaanse atlete gegee het, was dit bykans een derde minder as wat die geval by *Beeld* was (45% in vergelyking met 68% van die berigte in laasgenoemde dagblad). Soos in die geval van *Beeld*, was die twee vernaamste atlete wat in dié verband voorbladdekking gekry het die langafstand-atleet Zola Budd-Pieterse en die spiesgooier Tom Petranoff (kyk ook hieronder).

Pieterse was veral (soos ook in die geval van *Beeld*) op die voorblad van dié dagblad as gevolg van die sprake dat sy aan 'n seldsame lewersiekte ly, en waarskynlik nie aan die Spele sal deelneem nie (kyk bv. 'Liver disorder may force athlete to quit SA's Olympic team. Another Zola nightmare', *The Star*, 1992-07-19:1), asook die feit dat sy moes onttrek aan 'n wedloop in die 2 000 m vir vroue by Crystal Palace in Londen as gevolg van betogers wat op die baan gestorm het (kyk 'Demo's turn Zola's comeback into disaster', *The Star*, 1992-07-11:1a).

'n Ander atleet waaroor daar 'n kontroversiële situasie ontstaan het (soos ook duidelik geblyk het uit die ondersoek van die ander twee dagblaaie in 6.3.1 en 6.3.2), is die spiesgooi-atleet Tom Petranoff. Noksa kon aanvanklik nie besluit of hy in die Suid-Afrikaanse span ingesluit sou word nie, en daar is uiteindelik besluit om hom uit die span te laat op grond van politieke en administratiewe redes (kyk onder meer 'Javelin ace Tom still in the dark', *The Star*, 1992-07-20:1a; 'Petranoff: I've no taste for this', *The Star*, 1992-07-22:1a).

- *Politieke sake rakende Suid-Afrika se deelname aan die Spele (N=5)*

Anders as in die geval van *Beeld*, het *The Star* nie in so 'n groot mate aandag aan die politieke kwessies rondom Suid-Afrika se deelname aan die Spele op die voorblad gegee nie (17% van die berigte in vergelyking met 32% in *Beeld*). Berigte wat wel rondom hierdie onderwerp verskyn het, op die volgende aspekte gefokus:

- die weglating van Tom Petranoff uit die Suid-Afrikaanse Olimpiese span (kyk hierbo);

- die versoek van Noksa aan die IOK dat lede van die Suid-Afrikaanse span swart armbande op hul sweetpakke moet dra tydens die Openingseremonie om hul solidariteit te toon met lede van die publiek wat in politieke geweld dood is. Hierdie versoek is uiteindelik deur die IOK geweier op grond van Reël 61 van die Olimpiese Grondwet wat politieke, religieuse en rassistiese propaganda tydens die Spele verbied (kyk 'IOC forbids armband', *The Star*, 1992-07-18:1a; kyk ook Mtshazo, 1992:21);
- politieke kwessies rondom die Spele in Barcelona. Hieronder het onder meer berigte verskyn oor twee bomontploffings op oliepypleidings reg buite die Olimpiese dorpie (kyk 'Terrorist outrage at Games feared. Bomb blasts near Olympic city', *The Star*, 1992-07-25:1a; 'Terrorist threat to Games', *The Star*, 1992-07-24:1b);
- slegs 'n enkele geval van wanadministrasie en politiekery in die Suid-Afrikaanse kamp het in hierdie tydperk voorbladdekking in *The Star* gekry, naamlik dat die voorsitter van ASA, Regter Deon van Zyl, by sy aankoms in Barcelona nie akkreditasie en toegang tot die Olimpiese stadion gehad het nie. Volgens Noksa het hulle hierdie reëlings wel vooraf getref, maar lede van die IOK het beweer dat geen sodanige versoek van Noksa ontvang is nie. Die uiteinde hiervan was dat Van Zyl 'n spesiale gas van die IOK by die Spele geword het (kyk 'Athletics SA head first Olympic loser', *The Star*, 1992-07-23:1a).
- *Suid-Afrikaanse atlete se prestasies tydens die Spele (N=8)*

In hierdie verband het *The Star* hoofsaaklik van groot kleurfoto's gebruik gemaak om voorbladdekking aan die prestasies van Suid-Afrikaanse atlete tydens die Spele te gee (28% van berigte het hierdie saak aangespreek). Hoewel daar in sommige gevalle wel saam met die foto's ook berigte geplaas is, was dit in die minderheid, en die impak van die meeste stories op die voorblad hoofsaaklik deur die gebruik van foto's bepaal. Voorbeelde in dié verband is onder meer:

- voor die vertrek van die Suid-Afrikaanse atlete na Barcelona (kyk *The Star*, 1992-07-21:1b);
- 'Flying along' (*The Star*, 1992-07-28:1a) oor die Suid-Afrikaanse swemmer Craig Jackson se tweede plek in die 100 m vlinderslag vir mans (kyk ook *The Star*, 1992-07-22:1b vir 'n foto van die Suid-Afrikaanse swemmer Cliff Lyne);

- voor die aanvang van die twee items waarin Suid-Afrikaanse atlete medaljes gewen het, het daar 'n groot foto van sommige Suid-Afrikaanse atlete op die voorblad van *The Star* verskyn waar hulle in Barcelona ontspan (kyk 'SA's golden chances', *The Star*, 1992-08-07:1a);
- 'Elana wins the silver, steals the limelight' (*The Star*, 1992-08-08:1a) na aanleiding van Elana Meyer se tweede plek in die finaal van die 10 000m vir vroue. In dieselfde berig is ook 'n kleurfoto van die tennisspe- lers Pietie Norval en Wayne Ferreira se oorwinning in die finaal van die dubbelspel tennis vir mans geplaas;
- 'The moment that touched the world' (*The Star*, 1992-08-09:1) na aan- leiding van die ereronde wat Elana Meyer en die wenner van die 10 000m vir vroue, Deratu Tulu van Ethiopië, hand-aan-hand gehardloop het; en
- na afloop van die Spele het *The Star*, soos in die geval van die Opening- seremonie (kyk *The Star*, 1992-07-24:1a), ook gebruik gemaak van 'n voorbladfoto om die Sluitingseremonie te beskryf (kyk 'Blaze of glory', *The Star*, 1992-08-10:1a).

Afgesien van bogenoemde sake wat 'n groot mate van voorbladdekking in *The Star* gekry het, het dié koerant ook op 'n omvangryke wyse in ander dele (veral die sportblaaie) persdekking aan die Spele gegee. Om 'n geheelbeeld te kry van die wyse waarop hierdie dagblad wel persdekking aan die Spele as internasionale sportbyeenkoms gegee het, word in die volgende paar paragrawe 'n kort uiteen- setting gegee van die onderskeie aspekte wat in hierdie verband aan die orde ge- stel is. Teen die agtergrond van die teoretiese uitgangspunte van die studie (kyk hoofstuk 2) is dit belangrik om hierdie sake aan te spreek, om te bepaal in watter mate lesers van dié spesifieke dagblad blootgestel is aan verskillende aspekte (po- sitief en negatief) rondom die Spele.

6.3.3.4 Beriggewing oor die Olimpiese Spele in ander dele van *The Star*

- *Suid-Afrikaanse atlete*

Met betrekking tot beriggewing wat oor Suid-Afrikaanse atlete in *The Star* ver- skyn het (kyk hieronder), was waarskynlik die enkele plaaslike atleet waaroor die meeste kontroversie tydens die Spele bestaan het die spiesgooier Tom Petranoff. In hierdie verband het dié dagblad spesifiek klem gelê op die politieke aspekte

rakende Petranoff se weglating uit die Suid-Afrikaanse span na Barcelona, veral in die lig daarvan dat Petranoff se prestasies in die verlede hom 'n seker kandidaat vir die span gemaak het (vgl. in hierdie verband Robinson, 1992:31). Hoewel aanduidings aanvanklik bestaan het dat Noksa verantwoordelik was vir Petranoff se weglating uit die span, het die president van dié organisasie die ASA beskuldig dat hulle daarvoor verantwoordelik gehou moet word (kyk bv. Beattie, 1992-08-12:23; *The Star*, 1992-07-18:23; Van Blerk, 1992-07-16:24). 'n Aantal berigte in hierdie verband het ook Petranoff se weglating uit die Suid-Afrikaanse span as 'n politieke skuif beskou, aangesien bogenoemde organisasies Petranoff moontlik uitgelaat het om eerder 'n plaaslike atleet na Barcelona te stuur (kyk in hierdie verband bv. *The Star*, 1992-07-23:32; *The Star*, 1992-07-20:21).

The Star het ook op 'n omvangryke wyse persdekking gegee aan ander Suid-Afrikaanse atlete wat aan die Spele deelgeneem het, asook hul prestasies en teleurstellings gegee. In hierdie verband het die beriggewing nie alleen gefokus op blanke of swart atlete nie, maar is persdekking oor alle Suid-Afrikaanse atlete gegee. Selfs voor die aanvang van die Spele (met die vertrek van die Suid-Afrikaanse span na Barcelona), het redaksionele kolomme in *The Star* al berig oor die kanse wat Suid-Afrikaners het om by die Spele te presteer (kyk in hierdie verband bv. *The Star*, 1992-07-21:14). Hierdie berigte het sterk klem geplaas op die agtergrond vir Suid-Afrika se skorsing uit en hertoelating tot die Olimpiese Beweging op grond van die politieke wetgewing wat in die land toegepas is (vir 'n meer volledige uiteensetting hiervan, vgl. hoofstuk 3).

Wat Suid-Afrikaanse prestasies betref, was die twee gevalle wat waarskynlik die grootste mate van persdekking geniet het die twee items waarin Suid-Afrikaanse atlete medaljes kon wen. Dié dagblad het omvattende persdekking gegee aan al die items wat hierdie gebeure voorafgegaan het om lesers van die dagblad voor te berei op die finale wedloop waaraan Elana Meyer sou deelneem en die finale wedstryd in die mans dubbelspel tennis. Dié dagblad het ook in 'n groot mate gefokus op die atlete se menings oor vroeëre kragmetings en hoe hulle hul eie kanse in die onderskeie items bestempel (kyk in hierdie verband bv. Lemke, 1992a:26; *The Star*, 1992-07-24:20). Na afloop van die items het die dagblad ook 'n groot mate van nuuswaardigheid geheg aan die medaljes wat Suid-Afrika gewen het, veral aangesien dit die eerste medaljes was wat Suid-Afrika in meer as dertig jaar by 'n Spele-byeenkoms kon wen (kyk bv. *The Star*, 1992-08-04:38; Lemke, 1992b:1).

The Star het ook in 'n groot mate gefokus op die swak prestasies tydens die Spele, en die redes daarvoor. In hierdie verband het Suid-Afrikaanse atlete wat

plaaslik as gunsteling bestempel is om medaljes te wen, sterk onder die soeklig gekom (kyk bv. Eley, 1992a:16; Lemke, 1992c:19). Soos in die geval van die ander twee dagblaie onder bespreking, het beriggewing in *The Star* gefokus op verskeie aspekte van Zola Pieterse se deelname aan die Spele. 'n Hele aantal berigte het in hierdie verband klem geplaas op die voorval tydens die 1984 Spele in Los Angeles tussen Pieterse en die Amerikaanse atleet Mary Decker-Slaney (kyk in hierdie verband bv. Lemke, 1992d:2) en die moontlikheid dat Pieterse nie aan die Spele sou deelneem nie as gevolg van siekte (kyk Eley, 1992b:1, *The Star*, 1992-07-22:24; Fray, 1992:5).

- *Suid-Afrika se hertoelating tot die Spele*

Beriggewing het in baie gevalle ook gefokus op die feit dat Suid-Afrika weer toegelaat is tot deelname aan die Spele (kyk Lemke, 1992e:15; Lemke, 1992f:26). Hoewel berigte aanvanklik vol lof was vir Suid-Afrika se terugkeer tot die Spele (vgl. berigte hierbo), het die fokus met verloop van tyd begin val op onder meer swak administrasie deur Noksa (kyk bv. Beattie, 1992:19; Lemke, 1992g:45 waarin omskryf word in watter mate die Suid-Afrikaanse atlete en hul prestasies hierdeur benadeel is) en politieke inmenging in die Spele (vgl. bv. Nkhoma, 1992:27 waarin die skrywer reageer op aantygings dat daar te min anderskleurige atlete in die Suid-Afrikaanse span na Barcelona ingesluit is). 'n Hele aantal berigte het ook verskyn waarin redes aangevoer is vir Suid-Afrika se swak prestasie tydens die Spele, onder meer die gebrek aan fasiliteite vir anderskleurige atlete (kyk bv. *The Star*, 1992-08-07:16); die gebrek aan voorbereidingstyd vir die Spele (kyk bv. Eley, 1992c:40); gebrek aan ervaring en blootstelling (Eley, 1992d:41; *The Star*, 1992-07-28:30); onnodige druk deur die plaaslike en internasionale media om te preseteer (kyk *The Star*, 1992-08-02:41); en spanning vir die geleentheid (Fordyce, 1992:27). Berigte het egter ook die moontlikheid uitgespreek dat die blootstelling aan die Spele Suid-Afrikaanse atlete in 'n groot mate voorberei het vir soortgelyke ervarings in die toekoms (*The Star*, 1992-08-11:22).

- *Die gebruik van opkikkers tydens die Spele*

Soos die geval met die ander twee dagblaie onder bespreking, het *The Star* ook in 'n groot mate gefokus op die gebruik van opkikkers deur atlete wat aan die Spele deelneem, en die gevolglike skorsing van atlete. In hierdie verband het dié dagblad ook gefokus op geleenthede in die verlede waartydens atlete uit die Spele geskors is op grond van die gebruik van opkikkers, spesifiek die naelloper Ben Johnson wat tydens die 1988 Seel Spele (wat ook op grond van die opkik-

kerskandale as 'The Games of Shame' bekend staan [kyk *The Star*, 1992-07-23:31]) geskors is (kyk bv. *The Star*, 1992-08-03:9). Die dagblad het spesifiek berig oor aantygings teen spesifieke atlete rondom die gebruik van opkikkers, bv. die naelopers Linford Christie en Gail Devers (kyk *The Star*, 1992-08-04:34 *The Star*, 1992-08-06:22), maar ook oor dié atlete (plaaslik en internasionaal) wat weens die gebruik van opkikkers uit die Spele geskors is (kyk bv. *The Star*, 1992-07-30:16; *The Star*, 1992-08-02:42a; *The Star*, 1992-08-01:27; *The Star*, 1992-07-15:22 *The Star*; 1992-08-05:20).

- *Televisie-uitsendings van die Spele*

Soos die geval was met die ander twee dagblaaie onder bespreking (kyk 6.3.1; 6.3.2), het *The Star* in 'n groot mate in ander dele van die dagblad gefokus op die moontlikheid dat televisie- en radio-uitsendings van die Spele, sowel as ander internasionale sportbyeenkomste in Suid-Afrika, moontlik deur stakende vakbonde geboikot sou word (kyk bv. Gosling-Hughes, 1992:3; Moroke, 1992:3). Dié dagblad het ook klem geplaas op die menings van sportaanhangers in die land oor die moontlikheid dat bogenoemde situasie sou realiseer, veral in terme van die politieke geskille wat die situasie laat ontstaan het. Een sportaanhanger het sy mening hieroor soos volg verwoord: '(I am) sick and tired of seeing sport being pushed around by political parties ...' (Gosling-Hughes, 1992:3; kyk ook *The Star*, 1992-07-18:7). Die dagblad het ook na afloop van die geskil berigte geplaas dat die sportuitendings wel oor televisie sou plaasvind (kyk *The Star*, 1992-07-22:1c; Seery & Gray, 1992:6; Chester, 1992:15). Tydens die sestiende dae van deelname aan die Spele, het *The Star* ook op 'n gereelde basis lesers op die hoogte gehou van die programskedules van Olimpiese Spele-uitsendings oor Suid-Afrikaanse televisie (vgl. bv. *The Star*, 1992-07-26:20).

- *Hoogtepunte en uitslae van items tydens die Spele*

Dié dagblad het lesers ten tyde van die Spele op 'n daaglikse basis op die hoogte gehou van gebeure tydens die Spele onder die rubriek 'Barcelona briefs'. In hierdie samevatting is gefokus op prestasies wat deur plaaslike en internasionale atlete behaal is, aanhalings van opmerkings deur atlete, en ander inligting wat fokus op die Spele self, asook die verskillende aspekte daarvan (vgl. bv. *The Star*, 1992-07-31:16; *The Star*, 1992-08-08:27; *The Star*, 1992-08-06:22).

Lesers is ook ingelig oor die verskillende items waaraan Suid-Afrikaanse atlete deelneem, en 'n skedule van wanneer die onderskeie items plaasvind, is gegee (kyk *The Star*, 1992-07-26:45; *The Star*, 1992-08-02:40). Na afloop van die

onderskeie items is op 'n daaglikse basis uitslae van prestasies gepubliseer (vgl. bv. *The Star*, 1992-08-03:27; *The Star*, 1992-07-27:22; *The Star*, 1992-08-05:18).

- *Aspekte rakende die gasheerstad*

In beriggewing wat oor hierdie saak deur die betrokke dagblad geplaas is, is hoofsaaklik gefokus op aspekte van Barcelona se klimaat (kyk Gloster, 1992:42; *The Star*, 1992-07-29:28) wat daartoe aanleiding gegee het dat atlete meer mineraalwater aangevra het.

Soos in ander beriggewing rakende Suid-Afrika se eie betrokkenheid by die Spele klem geplaas is op die verband tussen die politieke sisteem in die land en deelname aan die Olimpiese Spele, het berigte in *The Star* ook gefokus op die politieke probleme wat in Barcelona ondervind word, en die aandag wat rebellebewegings deur die Spele op die probleme in Barcelona wou vestig (vgl. bv. Nash, 1992:14; *The Star*, 1992-07-24:1c).

Berigte in *The Star* het ook gefokus op die voorbereidings wat in die stad plaasgevind het om lede van die internasionale sport- en media-arena in die stad te ontvang (vgl. bv. *The Star*, 1992-07-27:5; Wilstein, 1992:3).

- *Aspekte rakende die deelname van internasionale atlete*

'n Hele aantal berigte het in *The Star* verskyn waarop gefokus is op die rol wat politieke omstandighede in die deelnemende lande gespeel het om atlete uit daardie lande te verhinder om aan die Spele deel te neem of genoegsaam vir die Spele voor te berei. In hierdie verband is spesifiek gefokus op lande soos Bosnië (vgl. *The Star*, 1992-08-02:42b) waarin die Bosniese gewigopteller Mlajan Talic hul situasie soos volg opgesom het: 'We're in paradise now, but we came from hell'; Duitsland wat vir die eerste keer sedert 1964 as 'n verenigde span aan die Spele deelneem (kyk *The Star*, 1992-07-27:25; kyk ook *The Star*, 1992-07-30:30); en Kuba wat vir die eerste keer in 8 jaar nie 'n Spele-byeenkoms boikot nie (kyk *The Star*, 1992-07-27:25).

Teen die einde van die Spele het Keniaanse atlete gedreig om die Spele te boikot na aanleiding van die voorval in die 10 000 m vir mans waarin die Morokkaanse atleet, Khalid Skah, eers gediskwalifiseer is, en die goue medalje aan die Keniaan, Richard Chelimo, toegeken is, maar later weer aan Skah oorhandig is (vgl. *The Star*, 1992-08-05:19).

Afgesien van bogenoemde negatiewe aspekte rakende deelname van internasionale atlete aan die Barcelona Spele, het *The Star* egter ook in 'n groot mate gefokus op prestasies deur hierdie atlete (vgl. bv. *The Star*, 1992-07-22:21; *The Star*, 1992-07-27:19; *The Star*, 1992-08-10:16). Beriggingewing oor hierdie sake was egter nie so omvangryk soos berigte wat oor Suid-Afrikaanse atlete geplaas is nie (vgl. hierbo).

6.3.3.5 Samevatting

In terme van bogenoemde uiteensetting kan die aanname gemaak word dat *The Star* in 'n groot mate op verskeie aspekte van die Olimpiese Spele gefokus het, maar spesifiek Suid-Afrika se deelname aan die Spele (en die onderskeie faktore wat 'n rol gespeel het hierin) hoog op die plaaslike media-agenda geplaas het. Hoewel berigte ook oor internasionale deelnemers aan die Spele geplaas is, was dit nie so omvangryk as eersgenoemde nie. Dié dagblad het egter in 'n groot mate gefokus op die rol wat politiek en tegnologie (as subsisteme in die samelewing) speel in die beoefening van internasionale, sowel as plaaslike sport. In hierdie verband het die dagblad nie alleen gefokus op aspekte van die Suid-Afrikaanse politiek nie, maar ook die internasionale situasie beskryf. Ook in terme van tegnologiese ontwikkeling, is die leser in 'n groot mate op die hoogte gehou van aspekte rakende die plaaslike mediadekking, maar ook fasiliteite wat in Barcelona beskikbaar gestel is vir die media-uitsendings van die Spele regoor die wêreld.

Afgesien van persdekking van die Spele in die drie dagblaie wat vir die doeleindes van die studie belangrik is, het daar ook in ander segmente van die Suid-Afrikaanse gedrukte media 'n groot mate van persdekking oor die Spele verskyn. Ten einde 'n vollediger beeld te kry van die wyse waarop hierdie saak in die Suid-Afrikaanse pers weerspieël is, word 'n kort uiteensetting van hierdie beriggingewing gegee.

6.3.4 Persdekking van die Olimpiese Spele in ander segmente van die Suid-Afrikaanse dag- en weekbladpers

6.3.4.1 Persdekking van die Olimpiese Beweging

Die Suid-Afrikaanse pers het in 'n groot mate die positiewe aspekte rakende die geskiedenis van die Olimpiese Spele, en meer spesifiek Spanje en Barcelona beklemtoon. In hierdie verband is ook klem geplaas op aspekte soos die organisering van die Spele, die Katalaanse kultuur, geskiedenis en die mense. Relatief min berigte het die klem geplaas op skandale, maar daar het wel 'n aantal berigte

verskyn oor terroriste- en nasionalistiese bewegings in Barcelona, misdaad en swak ekonomiese toestande in die stad.

Persberigte het ook die aanvanklike doel met die herlewing van die moderne Olimpiese Spele beklemtoon, naamlik om internasionale samewerking aan te moedig, en fiksheid en internasionale vriendskap te bevorder (kyk in hierdie verband bv. *Weekly Mail*, 1992-07-30:26; *Oosterlig*, 1992-07-31:4). Die meeste koerantberigte wat in hierdie verband in die Suid-Afrikaanse media geplaas is, het hierdie gedagte beklemtoon (kyk bv. Lemke, 1992h:28; Hubbard, 1992:2). Afgesien van die bevordering van individuele atlete, het koerantberigte ook die volgende in verband met die Spele beklemtoon (kyk Ryan, 1992:11):

They are about the putting of nations against one another, but for no other reason than to show there is strength in nationality, and unity, which is an element that can grow beyond nations to have no bounds.

Persdekking in die Suid-Afrikaanse media het ook gefokus op die IOK, en meer spesifiek die wyse waarop die president van dié organisasie, Juan Antonio Samaranch, die organisasie van gewisse bankrotskap in 1980 gelei het tot die posisie waar dit in 1992 die Spele in Barcelona kon aanbied (vgl. *Sowetan*, 1992-07-10:39). 'n Negatiewe element rakende die wyse waarop voornemende gasheerlande die IOK probeer omkoop om gunstig op voorstelle vir toekomstige Spelebyeenkomste te reageer, het ook in 'n mate persdekking in die Suid-Afrikaanse pers geniet (kyk bv. *The Cape Times*, 1992-08-12:10).

6.3.4.2 Fasiliteite wat by die Spele beskikbaar gestel is

Afgesien van die aspekte rakende die organisasie van die Spele wat in 6.3 aangespreek is, het 'n hele aantal berigte oor hierdie sake ook in ander segmente van die Suid-Afrikaanse gedrukte media verskyn.

In hierdie verband het dagblaaie bv. berig oor die 40 000 vrywilligers wat deur die organiseerders aangestel is uit 'n totaal van 100 000 aansoeke, om alle aspekte van die Spele glad te laat verloop.

Persberigte het ook gefokus op ontwikkelingsaspekte wat direk met die Spele verband hou, gefokus. In hierdie verband is klem geplaas op die nuwe fasiliteite wat in die stad ontwikkel is (nuwe paaie, beter kommunikasiestelsels, nuwe sportfasiliteite en werkgeleenthede wat geskep is) voor die aanvang van die Spele. Afgesien hiervan het berigte ook in 'n hele aantal gevalle klem geplaas op die

atmosfeer van 'relaxed geniality' (kyk Eley, 1992:44) wat in die Olimpiese dorpie geheers het, met vlae van die onderskeie lande wat van die geboue sigbaar was. Suid-Afrikaanse lesers is ook ingelig oor fasiliteite wat aan atlete beskikbaar gestel is, bv. haarsalonne, gimnasiums en 'n restaurant wat voorsiening maak vir verskillende diëte, gelowe en oefenprogramme (Lemke, 1992:9; Human, 1992a:14).

6.3.4.3 Die rol van geld in die organisering van die Spele

Verskeie persberigte in die Suid-Afrikaanse media het klem geplaas op die rol wat geld speel in die organisasie van die Spele, en die groot hoeveelhede geld wat die aanbieding van die Spele Barcelona en die inwoners uit die sak sou jaag. Die burgemeester van Barcelona, Pasqual Maragall, het egter gemeen dat genoeg geld deur toeriste en ander besoekers in die stad spandeer sou word om die stad na afloop van die Spele in 'n gunstige finansiële posisie te plaas (kyk *Beeld*, 1992-07-30:22). As gevolg van die groot hoeveelhede geld wat deur die Spele self gegenereer is (768 biljoen pasetas), moes die stadsraad van Barcelona slegs sowat 92 biljoen pasetas uit hul eie fondse betaal (Hooper, 1992:11).

Oor die algemeen was berigte wat oor hierdie saak in die Suid-Afrikaanse media verskyn het negatief van aard, met opskrifte soos 'Money makes the Olympics go round' (*City Press*, 1992-08-16:17); 'Games of cops and robbers' (*Weekly Mail*, 1992-07-24:26); en 'Big bucks for Games' (*Sowetan*, 1992-08-10:35).

6.3.4.4 Die gebruik van opkikkers

Soos in 6.3 aangetoon is, het daar 'n groot aantal persberigte verskyn oor die gebruik van opkikkers deur internasionale atlete. Ook in ander segmente van die Suid-Afrikaanse gedrukte media, het hierdie saak 'n groot mate van blootstelling gekry. Verskeie organisasies het hierin hul steun uitgespreek vir die skorsing van atlete wat hierdie verbode middels gebruik om 'n voorbeeld te stel aan die res van die wêreld in die stryd teen die gebruik hiervan (kyk bv. *Die Volksblad*, 1992-07-31:3).

6.3.4.5 Voorstelling van Barcelona en Katalonië

Die algemene strekking van berigte in die Suid-Afrikaanse gedrukte media oor hierdie saak was baie positief. Een joernalis het die gemoedstemming in Barcelona soos volg opgesom (Keating, 1992:20):

The city not only tolerated the Olympics, but embraced them warmly, and it was adult enough to get on with life at the same time.

Aspekte wat in hierdie verband deur die nasionale gedrukte media weergegee is, het die volgende ingesluit:

- die bekendstelling van Barcelona as 'n Europese stad, asook van die Katalaanse kultuur;
- die rol wat politiek as subsisteem in die Spaanse kultuur speel, en die wyse waarop hierdie sisteem moontlik die Spele kon beïnvloed;
- die fasiliteite wat aan atlete en beamptes beskikbaar gestel is;
- die klimaat in Barcelona; en
- die rol wat geld speel in die organisasie van die Spele.

Die Suid-Afrikaanse gedrukte media het ook in 'n groot mate klem gelê op die wyse waarop die Katalane hul onafhanklikheid van Spanje beklemtoon het. Ten tyde van die Spele het die inwoners van Barcelona sterk klem gelê op die feit dat hulle Katalaans is en nie Spaans nie, asook dat hulle hulself sien as hardwerkende mense wat bydra tot die bevordering van Katalonië se ekonomie, en polities onafhanklik van Spanje staan (vgl. bv. *Beeld*, 1992-08-10:4c).

6.3.4.6 Suid-Afrika se terugkeer tot die Spele

Hoewel Suid-Afrika se terugkeer tot die Spele in die meeste gevalle positief in die Suid-Afrikaanse media weergegee is (kyk ook 6.3 kyk Griffiths, 1992a:1), is hierdie siening nie in alle segmente van veral die swart pers weerspieël nie. In baie berigte wat in hierdie verband in die tradisioneel 'swart' koerante verskyn het, is Suid-Afrika se terugkeer tot die Spele as 'n 'big bluff' bestempel (kyk bv. Reddiar, 1992:10). In hierdie spesifieke berig is te kenne gegee dat 'n blanke Olimpiese Komitee in 1960 uit die Olimpiese Beweging geskors is (kyk ook 3.2.2) en dat anderskleurige atlete nie na die Spele kan 'terugkeer' as hulle nooit voorheen toegelaat is om daaraan deel te neem nie.

Ten spyte hiervan, het 'n groot aantal berigte in die gedrukte media verskyn wat Suid-Afrika se deelname aan die Spele as 'n instrument vir vrede gesien het. Hierdie gesindheid is deur sommige opskrifte in die gedrukte media weerspieël (kyk bv. 'Black and white united'; 'Coming together from poles apart'; *Sunday Times*, 1992-07-26:28; 'Hand in hand ... Africa's golden girls'; *Sunday Times*, 1992-08-09:1). Laasgenoemde twee verwysings was na Elana Meyer en Derathu Tulu na afloop van die 10 000 m vir vroue.

In hierdie verband het politici hulself ook verbind tot groter internasionale kontak in 'n poging om die vredesproses in Suid-Afrika te bevorder. In 'n onderhoud met Tsui (1992:20) het die ANC se hoof van sport (tans die Minister van Sport), Steve Tshwete, die volgende gestel:

Sports contact with the outside world would have to be reconsidered ... in South Africa today there are normal developments and the formation of non-racial democratic sport is (such) a development ... Normality (could also be) born out of abnormality.

Tydens die Spele het die president van Noksa, Sam Ramsamy, ook in hierdie verband die hoop uitgespreek dat Suid-Afrika se deelname aan die Spele daartoe sal bydra dat die politieke geweld en onrus in die land tot 'n einde sal kom (*The Star*, 1992-07-24:6a):

It is going to play a tremendous role. We have to do this because we feel the nonracialism that we are imbuing in our sportsmen and women is going to penetrate to all aspects of society and radiate throughout South Africa.

Politieke partye het ook die geleentheid gebruik om Suid-Afrika se deelname aan die Spele te gebruik om vrede in die land te bevorder. Tydens die Spele het die Nasionale Party 'n volblad-advertensie in die swart *City Press* (1992-08-02:6) geplaas wat dié saak beklemtoon het:

Let's get back into the spirit of the Olympic Games. Our athletes at the Games are an example to us all. Whatever their personal or political differences, they compete in peace. The National Party welcomes political competition in South Africa, but in the Olympic spirit of peaceful competition, we ask all South Africans and their political leaders to compete in peace. It's the only way we can all be winners.

Soos aangedui, is in die eerste deel van 6.3, het die rol van die politieke sub sisteem in die Suid-Afrikaanse samelewing ook tydens die Spele sterk na vore gekom. Hierdie aspek is beklemtoon deur die kwessie wat ontstaan het rondom die swaai van die Suid-Afrikaanse landsvlag, die sing van die Stem en die uiteinde like besluit deur Noksa om nuwe spanmusiek (Beethoven se *Ode to Joy*) en 'n nuwe Olimpiese vlag tydens die Spele te gebruik (kyk in hierdie verband 3.2.6). 'n Hele aantal briewe en verslae het in die Suid-Afrikaanse media verskyn wat

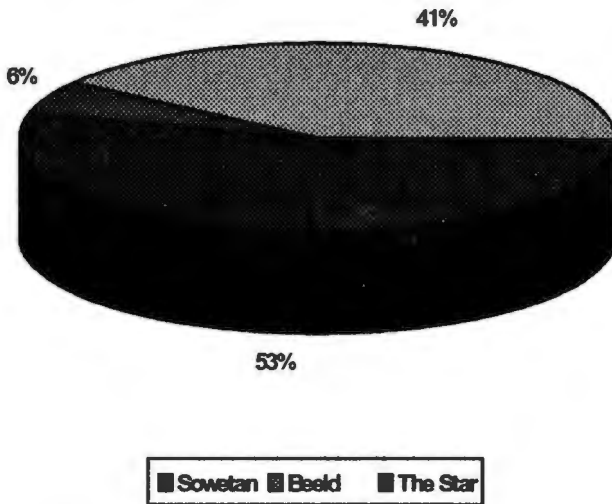
hierdie simbole as deel van die apartheidsera beskou, en gevra het dat nuwe simbole tydens die Spele gebruik moes word.

Die mate waarin ondersoek in die Suid-Afrikaanse pers ingestel is na die swak prestasies deur Suid-Afrikaanse atlete by die Spele, het reeds in die ondersoek na die drie dagblaaie in die bostaande afdelings na vore gekom (kyk bv. 6.3.3.4). Hierdie saak is ook in ander segmente van die Suid-Afrikaanse pers voortgesit. In hierdie verband is dieselfde redes vir die swak prestasies aangevoer as wat deur die drie dagblaaie onder bespreking uiteengesit is, onder meer swak administrasie (kyk *Sunday Times*, 1992-08-02:1; *Die Burger*, 1992-08-05:3) en swak voorbereiding vir die Spele. Berigte het ook gefokus op die gevolge van die swak administrasie deur Noksa, wat nie alleen die atlete nadelig beïnvloed het nie, maar wat ook deurgesyfer het na bestuurslede van ander Suid-Afrikaanse sportorganisasies (kyk in hierdie verband *Rapport*, 1992-07-26:26, na aanleiding van die voorval waarin die president van ASA, Regter Deon van Zyl, nie akkreditasie by die Spele gehad het nie op grond van swak organisasie deur Noksa).

6.3.5 Samevattend

In die vorige afdelings van die hoofstuk is ondersoek ingestel na die aard, omvang en inhoud van beriggewing aangaande die Olimpiese Spele wat in die tydperk onder bespreking op die voorblaaie (asook in ander dele) van die drie dagblaaie, *Sowetan*, *Beeld* en *The Star* verskyn het.

Oor die algemeen kan gesê word dat al bogenoemde koerante in 'n uitgebreide en omvattende mate persdekking van hierdie geleentheid gegee het, ook in terme van die agendastellingsmodel en die begrip nuuswaardigheid soos dit in 2.4 en 2.5 bespreek is. (Vir 'n grafiese uiteensetting van die wyse waarop die drie dagblaaie onder bespreking die Olimpiese Spele gehanteer het, kyk Figuur 6.6 hieronder. Vir 'n opsomming van die wyse waarop dié dagblaaie persdekking aan die Spele gegee het, kyk 6.3.1.4; 6.3.2.4; 6.3.3.4)

Figuur 6.6 Voorbladdekking van die Olimpiese Spele in Sowetan, Beeld en The Star (N=54)

Samevattend kan dus gestel word dat die dagblaaie onder bespreking die Spele op 'n omvangryke, omvattende en prominente wyse op die onderskeie voorblaaie weerspieël het, hoewel gebeure rondom die Spele in sommige gevalle nog oorheers is deur beriggewing van ander belangrike nuusgebeure in die land in die tydperk onder bespreking (kyk in hierdie verband Figure 6.1 - 6.5).

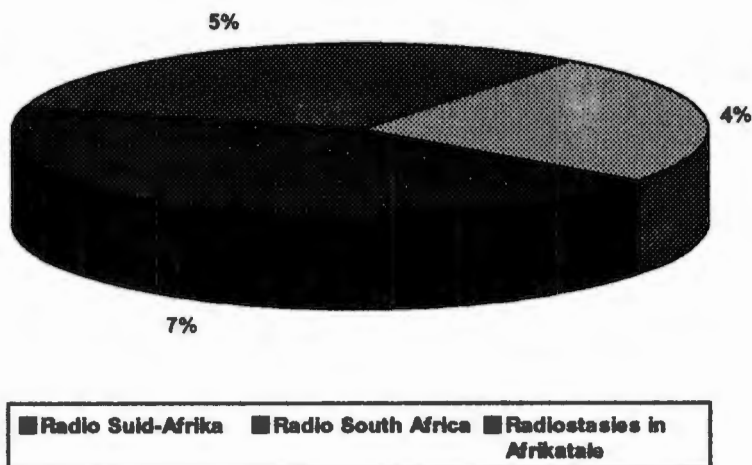
Afgesien van die voorbladdekking wat hierdie dagblaaie aan die Olimpiese Spele gegee het, het daar ook in ander dele van die onderskeie koerante 'n groot mate van persdekking (veral met betrekking tot Suid-Afrika se deelname aan die Spele) verskyn. Ook ander segmente van die Suid-Afrikaanse dag- en weekbladpers het die hele kwessie van die Spele hoog op die land se media-agenda laat funksioneer.

Een van die tweede media-instellings wat volgens die sisteembenadering (soos beskryf deur Hiebert *et al.*, 1985:45-54) in die samelewing funksioneer, is die elektroniese media, en spesifiek radio en televisie. Hierdie vorm van massakommunikasie word in die volgende afdeling van die hoofstuk ondersoek, om aan te

toon in watter mate die elektroniese media in Suid-Afrika die eerste Olimpiese Spele waaraan Suid-Afrikaanse atlete in meer as drie dekades deelgeneem het, hanteer het. In die eerste geval word kortliks ondersoek ingestel na die radiodekking wat aan die Spele gegee is.

6.4 SUID-AFRIKAANSE RADIODEKKING VAN DIE OLIMPIESE SPELE

Vir die redes genoem in 6.2.4.2 is hierdie deel van die elektroniese media nie in diepte in hierdie studie ondersoek nie. Figuur 6.7 gee 'n aanduiding van die hoeveelheid uitsaaityd die verskillende radio-stasies onder SAUK-beheer in 1992 aan sportuitsendings spandeer het (kyk SAUK, 1993).

Figuur 6.7 Uur spandeer aan sportuitsendings oor SAUK-radiostasies (1992/3)

In terme hiervan kan die volgende gestel word oor die wyse waarop radiodekking van die Spele in Suid-Afrika plaasgevind het.

In 'n aanloop tot die Openingsereemonie van die Spele op 25 Julie 1992, het radio sowel as televisie 'n aantal programme uitgesaai wat as 'aptytwekkers' gedien het, soos bv. sewe BBC-vervaardigde programme 'Ahead of the Games' wat in die

program *Audiomix* oor Radio South Africa uitgesaai is (*Beeld*, 1992-07-16:1). In hierdie programme is verskillende sake met betrekking tot die Spele aangespreek, bv. die organisasie van die Spele, die veiligheidsmaatreëls wat vir die duur van die Spele getref is, asook die tegnologie betrokke by veral die media-uitsendings van die Spele.

Afgesien hiervan, is lede van die Suid-Afrikaanse radiogehoor ook die geleentheid gegee om op kort- of mediumgolf in te skakel op uitsendings van die Spele deur die BBC se Afrikadiens, *Crucial Radio*. In hierdie verband is bv. kommentaar in die programme *Olympic Sportsworld*, *Sport Roundup* en *Sportsworld* deur die BBC uitgesaai. Die program *Barcelona Beat* het, afgesien van musiek, ook hoogte- en laagtepunte van die Spele uitgesaai, en hoofsaaklik op baan- en veldnommers gefokus (vgl. *Beeld*, 1992-07-16:1c).

In die tydperk waarin die Spele in Barcelona plaasgevind het, het die meeste radiostasies in die land óf kommentaar óf nuusstories oor die Olimpiese Spele in gewone nuusbuletins uitgesaai (in die meeste gevalle word nuusbuletins elke uur uitgesaai).

Radio het verder 'n belangrike rol gespeel om deurlopende kommentaar oor die Spele aan luisteraars te gee. Gereelde sportpakette wat hoogtepunte van die Spele bevat het is oor nasionale radiostasies soos Radio 2000, Radio Suid-Afrika en Radio South Africa uitgesaai, en die finaal van die 10 000 m vir vroue, asook die finaal van die mans tennis dubbelspel, is direk oor verskeie radiostasies in die land uitgesaai.

Dit was egter nie net die radiostasies onder SAUK-beheer wat radiodekking aan die Spele gegee het nie. In hierdie verband het die onafhanklike radiostasie, *Radio 702* (kyk ook 5.3.2.1), sy sportredakteur, Gary Bailey, 'n bekende Suid-Afrikaanse sokkerspeler, na Barcelona gestuur waar hy direkte kommentaar oor die gebeure gelewer het deur middel van 'n draagbare telefoonstelsel (*Beeld*, 1992-07-16:1c). Dié radiostasie het die meeste van hierdie kommentaar in die program *Newstalk* uitgesaai, sowel as in vroegoggendprogramme (kyk *Beeld*, 1992-07-16:1c).

6.4.1 Samevatting

Uit die kort oorsig wat met betrekking tot radiodekking van die Spele in Suid-Afrika gegee is, kan die gevolgtrekking gemaak word dat radiostasies onder SAUK-beheer en onafhanklike radiostasies in die land verskeie geleenthede vir

lede van die Suid-Afrikaanse radiogehoer geskep het om op die hoogte van gebeure by die Spele te bly. In dié verband is selfs van internasionale uitsaainetwerke gebruik gemaak.

Daar kan verder gestel word dat die spesifieke items wat 'n hoë mate van nuuswaardigheid in ander segmente van die Suid-Afrikaanse media geniet het (die 10 000 m vir vroue en die dubbelspel tenniseindstryd vir mans) ook hoog op die radio-agenda was, aangesien albei items lewend oor Suid-Afrikaanse radiostasies uitgesaai is.

6.5 SUID-AFRIKAANSE TELEVISIEDEKKING VAN DIE OLIMPIESE SPELE

Ten einde 'n beeld te vorm van die agtergrond waarteen die Olimpiese Spele in Suid-Afrika uitgesaai is (ook aan die hand van die inligting wat in 5.4 gegee is oor die struktuur van die televisiesisteem in die land), is dit noodsaaklik dat die tegnologiese infrastruktuur van die televisiesisteem in Suid-Afrika ten tyde van die Spele-uitsendings ondersoek word, aangesien hierdie aspek ook volgens die sisteembenadering (kyk Hiebert *et al.*, 1985:45-54) 'n rol speel in die ontwikkeling en uiteindelijke rol van die mediasisteem in 'n bepaalde land.

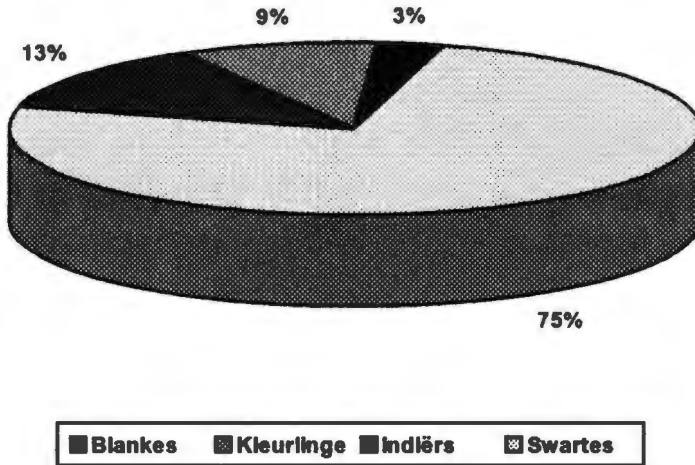
In hierdie verband word hierdie afdeling van die hoofstuk gewy aan inligting rakende die fisiese beskikbaarheid van televisie- en ander elektroniese mediafasiliteite (bv. video-opnemers) aan die Suid-Afrikaanse mediagehoor ten tyde van die Spele (waar in hierdie afdeling nie pertinente bronverwysings aangegee word nie, verwys die inligting na die navorser se eie transkripsie van SAUK beeldsendings van die Spele - kyk Transkripsie, 1992).

6.5.1 Beskikbaarheid van elektroniese mediafasiliteite in die land

In 1992 is geraam dat daar sowat 1 000 miljoen televisiestelle oor die wêreld beskikbaar was. Teen hierdie agtergrond is die voorspelling gemaak dat sowat 3 500 000 miljoen kykers oor die wêreld na die Spele-uitsendings uit Barcelona sou kyk indien 'n gemiddeld van 3,5 kykers per televisiestel toegang tot die Spele gehad het (De Moragas, 1992:19a; De Moragas, 1992:77b).

In vergelyking hiermee was die ramings in dieselfde tydperk vir die Suid-Afrikaanse situasie ongeveer die volgende:

- **bevolkingsamestelling van Suid-Afrika in 1992:** onderstaande grafiek (Figuur 6.8) stel die bevolkingsamestelling in die land voor vir die tydperk waarin die studie gedoen is.

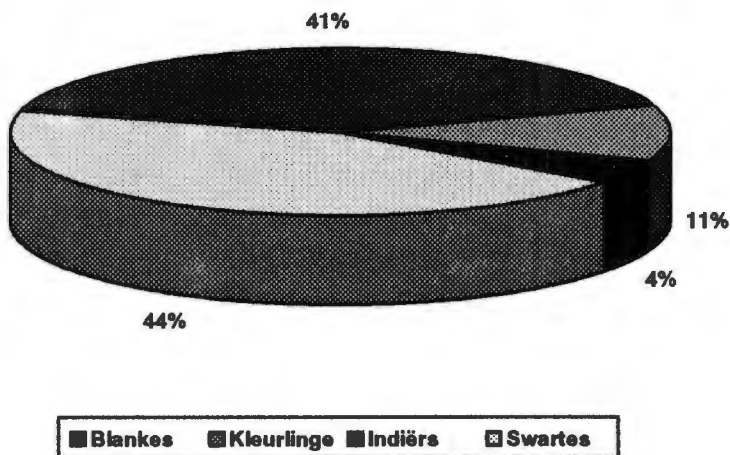

Figuur 6.8 Totale bevolking 1992 (N=33 000 000)

- **totale aantal televisiestelle:** ongeveer 4 800 000 (4,8 televisiestelle per 1 000 volwasse kykers in die land). In vergelyking dus met die syfer wat hierbo genoem is oor die situasie in ander dele van die ontwikkelde wêreld, blyk dit dat Suid-Afrikaners toegang tot baie minder televisiestelle per persoon as die res van die Eerstewêreld het;
- **totale aantal videokassetspelers:** na raming was daar in 1992 sowat 120 000 videokassetspelers in die land in gebruik; en
- **totale aantal huishoudings in die land met ten minste een televisiestel:** (Amps, 1995a; kyk ook Figuur 6.9):

Tabel 6.1 Totale aantal huishoudings in die land met ten minste een televisiestel (volgens bevolkingsgroepe)

Blankes	1 567 000
Kleurlinge	415 000
Indiërs	172 000
Swartes	1 684 000
TOTAAL	3 838 000

Figuur 6.9 Aantal huishoudings in die land met minstens een televisiestel, 1992 (N=3 838 000)

(Aangepas uit Amps, 1995a).

(Inligting rakende bogenoemde situasie het aangetoon dat hierdie syfer sedert 1980 toegeneem het van 1 388 000 tot 4 661 000 in 1994.)

Uit bostaande syfers blyk dit dat (afgesien van die buitengewoon goeie tegnologiese kennis en uitsaai-fasiliteite wat in die land beskikbaar is) die beskikbaarheid van televisiestelle in 1992 swak vergelyk het met die res van die ontwikkelde wêreld, maar ook swak vergelyk met die totale aantal burgers in die land (kyk ook 6.5.5.1). Afgesien van ander sosio-ekonomiese redes is een van die belangrikste redes hiervoor die gebrek aan elektrisiteit in swart woongebiede.

Die verdraaidheid van bogenoemde kan moontlik onder meer toegeskryf word aan Suid-Afrika se politieke geskiedenis. In 1992 kon die Suid-Afrikaanse

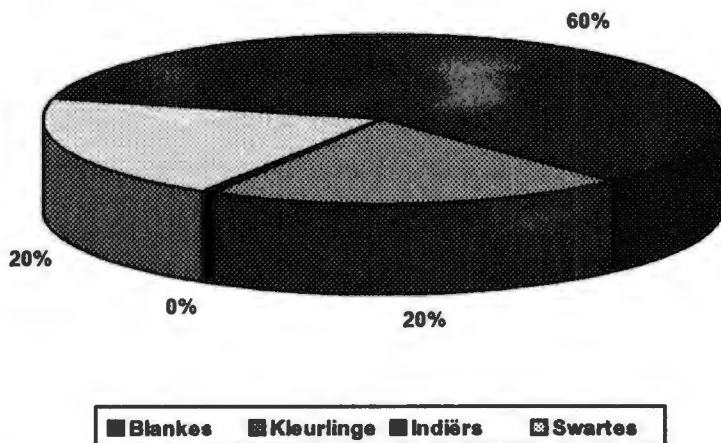
bevolking in terme van bevolkingsgroepe verdeel word in 'n kleiner sogenaamde 'Eerstewêreld'-komponent wat groter welvaart geniet (hoofsaaklik blankes, maar ook in 'n mindere mate Indiërs, kleurlinge en swartes) en die grootste deel van die swart bevolking wat in sogenaamde 'Derdewêreld'-omstandighede verkeer het.

Soos Hiebert *et al.* (1985:47-48) dit stel, speel die beskikbaarheid van tegnologiese fasiliteite in 'n land 'n bepaalde rol in die ontwikkeling van 'n mediasisteem en mediakultuur in 'n land. Die gebrek aan beskikbaarheid van televisie-fasiliteite in die land het ook in hierdie geval waarskynlik 'n rol gespeel in die wyse waarop die uitsendings van die Olimpiese Spele in 1992 in Suid-Afrika ervaar is. Aangesien 'n groot aantal potensiele televisiekykers in die land waarskynlik nie toegang tot televisiestelle gehad het nie, het uitsendings van die Spele waarskynlik verbygegaan sonder dat 'n groot persentasie van die bevolking werklik eerste-handse kennis daarvan gedra het. In die meeste gevalle sou die kyksyfers na die Spele-uitsendings (kyk 6.5.5) waarskynlik anders gelyk het as die toegang tot en beskikbaarheid van televisiestelle groter was.

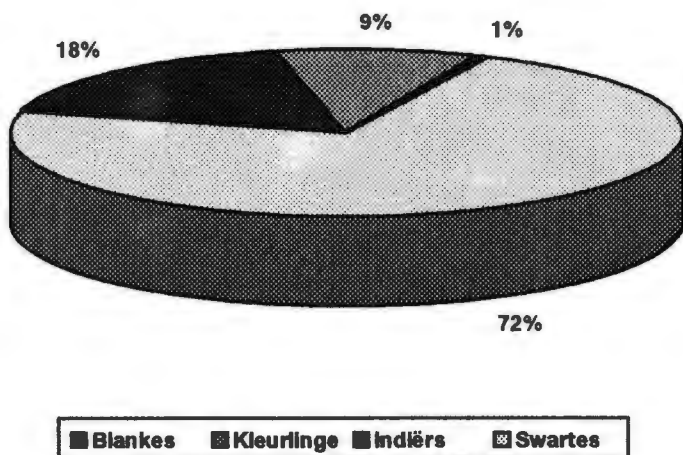
6.5.2 Televisiekanale met eksklusiewe uitsaairegte van die Spele

Soos in 5.4.1.1 & 5.4.1.2 aangedui is, het twee televisiekanale in die land (TV1 en CCV) eksklusiewe uitsaairegte teen \$6 miljoen (COOB'92, 1992:112) van die IOK verkry om die Spele in Suid-Afrika uit te saai. Hierdie aspek van die uitsendings word vervolgens bespreek om die agtergrond te verskaf vir die wyse waarop die Spele oor Suid-Afrikaanse televisie uitgesaai is.

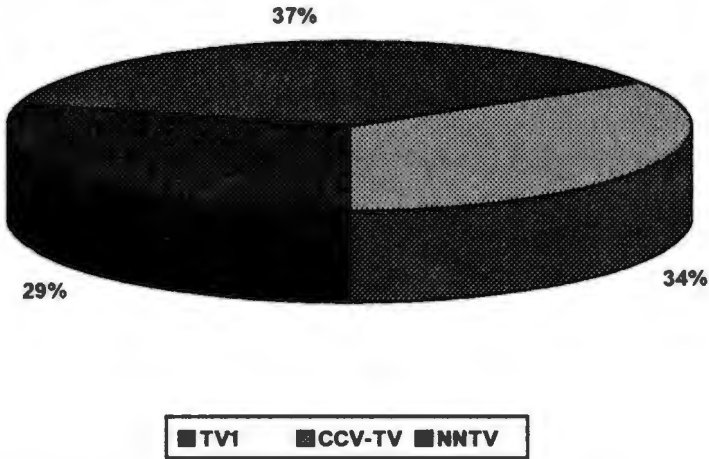
Figure 6.10 tot 6.13 gee 'n grafiese voorstelling van onder meer die grootte van die televisiegehoor vir die twee kanale in 1992, asook die hoeveelheid tyd die twee kanale in 1992 aan verskillende sportuitsendings spandeer het (kyk ook 5.4.1.1; 5.4.1.2).

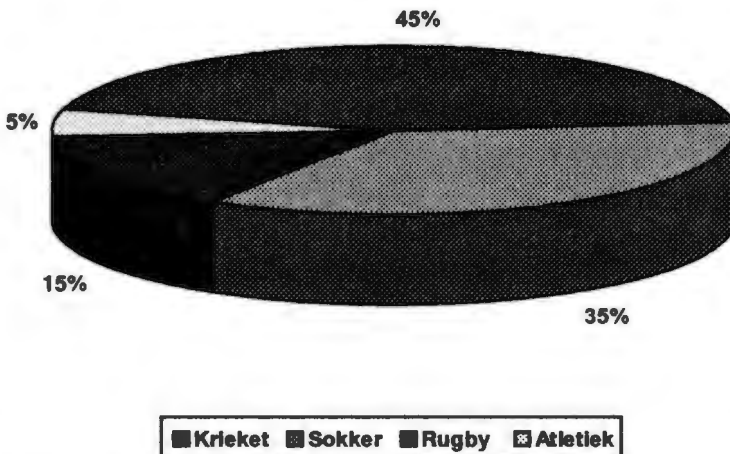
Figuur 6.10 Suid-Afrikaanse televisiegehoor vir TV1, 1992 (N=4 609 000)
(Aangepas uit Amps, 1995b).

Figuur 6.11 Suid-Afrikaanse televisiegehoor vir CCV, 1992 (N=5 743 000)
(Aangepas uit Amps, 1995c).

Figuur 6.12 Sportuitsendings in 1992/3 in minute (N=1 763)
(Aangepas uit SAUK, 1993).

Figuur 6.13 Uur spandeer aan sportuitsendings, SAUK-TV, 1992 (N=603)
(Aangepas uit SAUK, 1993).

Afgesien van die dreigende boikot van die Spele deur lede van Mwasa (kyk bv. 6.3.3.4; kyk ook *The Star*, 1992-08-10:11; *The Star*, 1992-07-20:1b; Moroke, 1992:3; De Lange & Wessels, 1992:3; en De Lange, 1992b:2) is die Olimpiese Spele van 25 Julie tot 9 Augustus 1992 daaglik vir ongeveer 6 uur op TV1 en CCV in Suid-Afrika uitgesaai. Hoewel sommige van die uitsendings opnames was waarvan later slegs hoogtepunte uitgesaai is (kyk Addendum 2), is sommige groot geleenthede lewend uitgesaai, byvoorbeeld die Opening- en Sluitingsereemonies, die finaal van die 10 000 m vir vroue en die finaal van die dubbelspel mans tenniswedstryd.

Om die wyse te begryp waarop die Olimpiese Spele-uitsendings oor Suid-Afrikaanse televisie plaasgevind het, is dit ook belangrik om te weet hoe die mediaspan saamgestel is wat die SAUK na Barcelona gestuur het. Dit is veral belangrik wanneer die samestelling en grootte van hierdie mediaspan vergelyk word met dié wat deur ander media-korporasies wêreldwyd gebruik is om die Spele in hul onderskeie lande uit te saai.

6.5.3 Die SAUK se mediaspan in Barcelona

Die SAUK het 'n span van 23 na Barcelona gestuur, waarvan vyf aanbieders en kommentators was. Al vyf die kommentators - Trevor Quirk, Heinrich Marnitz, Martin Locke, Dumile Matheza en Arnold Geerdts - is bekende Suid-Afrikaanse sportkommentators. Afgesien van die vyf kommentators (wat hoofsaaklik vir televisie-uitsendings gebruik is) het die res van die span bestaan uit 'n nuusverslaggewer, twee uitvoerende regisseurs, twee regisseurs, twee produksie-assistente, vyf tegniese lede, 'n klankman, 'n video-redakteur, en 'n koördineerder van buite-uitsendings.

Bogenoemde span was ook verantwoordelik vir radio-uitsendings, aangesien die SAUK self geen radiopersoneel na Barcelona gestuur het nie (kyk bv. Quirk, 1992; *Beeld*, 1992-07-10:3). ('n Uitsondering in dié verband was Gary Bailey wat deur Radio 702 gebruik is om opsommings en uitsendings van gebeure in Barcelona te hanteer [kyk ook 6.4]).

In sommige gevalle het die SAUK ook ander bekende sportsterre (soos deesdae dikwels die geval met ander sportuitsendings soos bv. rugby en krieket is) gebruik om kommentaar oor spesifieke items te lewer. Tydens die uitsending van die mans- en dames-marathon was Bruce Fordyce, 'n bekende Suid-Afrikaanse ultra-marathonatleet, deel van die span wat kommentaar oor die atlete en hul vertonings gelewer het.

Dit was egter nie vir die SAUK se mediaspan moontlik om alle uitsendings van die Spele oor Suid-Afrikaanse televisie te hanteer nie. Om dié rede het die SAUK in sommige gevalle ooreenkomste met internasionale uitsaaikorporasies aangegaan om beeldmateriaal sowel as kommentaar te gebruik. In hierdie verband is bv. insetsels en kommentaar van die BBC (in Engeland), TVNZ (in Nieu Seeland), Channel 7 (in Australië) en CTV (in Kanada) gebruik (kyk ook 6.5.4).

Die kommentaar deur beide die plaaslike en internasionale kommentators was waarskynlik een van die grootste punte van kritiek teen die uitsendings van die Spele (veral oor televisie) in Suid-Afrika (vgl. in hierdie verband bv. Hartman, 1992:47). Dié aspek van die uitsendings word vervolgens bespreek.

6.5.4 Suid-Afrikaanse televisiekommentaar tydens Spele-uitsendings

6.5.4.1 Kommentaar deur plaaslike uitsaaiers

Kritiek teen plaaslike televisiekommentaar tydens die Spele het spesifiek op die volgende sake gefokus.

Plaaslike kommentators het by geleentheid onvoorbereid en oningelig geklink, en in heelparty gevalle (veral tydens die Opening- en Sluitingseremonies) voorbeelde en verwysings genoem wat aansienlike kritiek onder die mediagehoor, maar ook in die pers uitgelok het (kyk bv. *Financial Mail*, 1992:98).

In hierdie verband kan die volgende voorbeelde genoem word van kommentaar tydens die uitsending van die Openingseremonie:

- *Angola, our neighbouring country* (Transkripsie, 1992:54);
- *Bangladesh, a small country just south of India* (Transkripsie, 1992:54);
- *Brazil, with two hundred and two representatives, twenty three of them athletes ...* (Transkripsie, 1992:54);
- *... en China se duikspan sal baie sterk toegespits wees op die duiknommers* (Transkripsie, 1992:55);
- *Ireland, a country which is divided over unity with England* (Transkripsie, 1992:58);
- *(Costa Rica): Another southern African country* (Transkripsie, 1992:56);

- *The United Arab Emirates, an oil rich area. One would think that these athletes could do very very well here in the Olympic Games* (Transkripsie, 1992:56);
- *Liberia, a country made up of slaves who returned from America. But it looks like the athlete is only the flag bearer, but Liberia is represented at the Olympic Games* (Transkripsie, 1992:59);
- *Well, Malawi, a country in Africa, has produced good boxers in the past. And it looks like they did bring boxers* (Transkripsie, 1992:59);
- *The Phillipines, despite the problems they had with Mount Pinatuba, they are here in Barcelona* (Transkripsie, 1992:61);
- *Saudi Arabia, the country that is all of a country in the Olympic Games* (Transkripsie, 1992:62); en
- *Sri Lanka. Another cricket playing nation, here trying their luck at some other sport* (Transkripsie, 1992:62).

Uit bogenoemde voorbeelde wil dit voorkom of dit dikwels ontwikkelende en minder bekende lande was wat uitgebeeld is in terme van spesifieke stereotipe beelde. Afgesien van die foutiewelike inligting in die geografiese verwysings (soos hierbo aangedui), het die kommentaar ook spesifieke lande uitgebeeld as synde slegs 'presteerders' in sekere gebiede. Die beeld wat die televisiekyker waarskynlik van hierdie lande gekry het, was in sommige gevalle nie 'n werklike weerspieëling van die potensiaal en die situasie in daardie spesifieke lande nie (kyk ook 2.8.2.1 waar die kwessie van stereotipering deur mediakommentaar bespreek word).

6.5.4.2 *Kommentaar deur internasionale mediaspanne*

Die kommentaar waarvan die SAUK via internasionale televisienetwerke gebruik gemaak het, het dié voordeel gehad dat internasionale kommentators hul (meer) deskundige siening oor die deelnemers gegee het. Internasionale kommentators het waarskynlik meer ervaring op die gebied van internasionale sportuitsendings gehad het as wat die geval met die Suid-Afrikaanse kommentators was. (Hoewel sommige van die plaaslike kommentators wel in die verlede al radio- sowel as televisiekommentaar van internasionale sportbyeenkomste [soos bv. rugbytoetse, boksgevegte, sokker-, krieket- en tenniswedstryde] gedoen het, het nie een al in die verlede die geleentheid gehad om oor 'n internasionale gebeurtenis met die omvang van die Olimpiese Spele kommentaar aan te bied nie.)

Die gebruik van internasionale kommentators het egter ook dié nadeel gehad dat min aandag aan die Suid-Afrikaanse atlete spesifiek gegee is in vergelyking met

ander internasionale atlete. Suid-Afrikaanse kykers is deurentyd ingelig oor buitelandse deelnemers, hul verwagte prestasies en die kommentators se houdings teenoor hulle. Die gevolg hiervan was dat kykers se belangstelling (en die nuuswaardigheid van hierdie uitsendings; kyk 2.5) met verloop van tyd afgeneem het. Die buitelandse televisiedienste het klaarblyklik nie hul aandag op Suid-Afrikaanse atlete wat moontlike weners (soos Meyer) of nuusfigure (soos Budd-Pieterse) was, gevestig soos in die geval van 'n Suid-Afrikaanse televisiespan sou gewees het nie. Afgesien hiervan het die gebruik van beeldmateriaal wat deur die internasionale uitsaaiers vervaardig is ook probleme ingehou. 'n Voorbeeld in hierdie verband was die uitsending van die marathon vir vroue, waar Suid-Afrikaanse kommentators nie beheer gehad het oor die visuele materiaal wat in Suid-Afrika uitgesaai is nie. Die gevolg hiervan was dat lede van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor blootgestel is aan die volgende tipe kommentaar (Transkripsie, 1992:7): *Well, we will see South African athlete(s) in a moment; no not yet; well, maybe when they pass ..., no not yet.*

Hierdie vorm van kommentaar het vererger toe die atlete die finale pylvak van die wedloop in die stadion betree het. Suid-Afrikaanse kommentators het beweer Coleen de Reuck was moontlik '... the following athlete to enter; ... no ...; then perhaps she will be the following ...' (Transkripsie, 1992:7), tot sy uiteindelik tiende geëindig het.

Waarskynlik omdat Suid-Afrikaanse atlete vir so 'n lang tydperk afgesonder was van internasionale deelname, het internasionale kommentators dikwels ongegronde, foutiewelike inligting oor die atlete spesifiek, of die land in besonder gegee, hoewel die buitelandse kommentaar in dié verband oor die algemeen meestal positief was (kyk ook die volgende paragraaf). 'n Voorbeeld is die opmerking van 'n Kanadese TV-komentator wat gemeen het dat (*Financial Mail*, 1992:98): '... South Africans battle to get experience. They have no indoor swimming pools, so they can only swim for three months of the year.'

Afgesien hiervan het Suid-Afrikaanse televisiekykers deur middel van die internasionale kommentaar ook bewus geword van die algemene positiewe houding van internasionale uitsaaiers oor Suid-Afrika se teenwoordigheid by en hertoelating tot die Spele. Wanneer Suid-Afrikaanse atlete deelgeneem het, het baie buitelandse kommentators opmerkings gemaak oor Suid-Afrika se hertoetrede tot die internasionale arena, maar ook hulle gebrek aan internasionale ervaring. Kykers is egter dikwels die gerusstelling gegee dat hierdie deelnemers hul bes sou doen, aangesien hulle land 'n 'sporting nation' is. Internasionale kommentators is

egter slegs tydens uitsendings van individuele items gebruik, en nie tydens bv. die Opening- en Sluitingsereemonies nie.

Ten spyte van die beskikbaarheid van tegnologiese fasiliteite om media-ontwikkeling in 'n land moontlik te maak en te bevorder (kyk Hiebert *et al.*, 1985:47-48; kyk ook 6.5.1), is dit ook belangrik 'n mediagehoor beskikbaar moet wees aan wie hierdie uitsendings gerig word (kyk Wenner, 1991).

In die volgende afdeling van die hoofstuk word ondersoek ingestel na die struktuur en samestelling van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor vir die 1992 Olimpiese Spele. (Syfers en statistieke wat in hierdie afdeling gebruik word, is van toepassing op die situasie in 1992.)

6.5.5 Grootte en samestelling van die Suid-Afrikaanse televisie-gehoor

Soos in hoofstukke 2 en 4 aangetoon is, het media-uitsendings van sportbyeenkomste 'n mediakultuur in die VSA laat ontwikkel. Kykers skeduleer dikwels vooraf hulle sosiale aktiwiteite rondom uitsendings van groot sportbyeenkomste. Studies deur onder andere Rothenbuhler (1987) het in hierdie verband aangetoon dat daar om dié rede 'n groot mate van afwagting en belangstelling in sodanige sportuitsendings is.

Aangesien televisiegehoore in Suid-Afrika oor die algemeen taamlik groot is (kyk 6.5.5.1), kan televisiekyk oor die algemeen as 'n gewilde sosiale aktiwiteit in die land beskou word. Aan die hand van die navorsing waarna in die vorige paragraaf verwys word, kan die aanname waarskynlik gemaak word dat die Olimpiese Spele-uitsendings van 1992 'n hoë mate van nuuswaardigheid sou hê. Dit sou dus hoog op die media-agenda geplaas word, veral aangesien Suid-Afrikaanse atlete vir meer as dertig jaar deelname aan die Olimpiese Spele geweier is, en Suid-Afrikaanse mediagehoore (veral die televisiegehoor) selde voorheen die geleentheid gehad het om 'n sportbyeenkoms van sodanige omvang op televisie te aanskou.

In terme hiervan het daar die verwagting bestaan dat uitsendings van die Spele oor Suid-Afrikaanse televisie die samestelling, grootte en kykpatrone van die gehoor sterk sou beïnvloed.

6.5.5.1 Grootte van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor vir die Olimpiese Spele-uitsendings

Soos in die vorige deel aangetoon is, het die totale televisiegehoor in Suid-Afrika in 1992 uit sowat 4 609 000 persone vir die TV1-kanaal en sowat 5 743 000 vir die CCV-kanaal bestaan (SAUK, 1993). Hierdie totale is saamgestel uit die volgende syfers volgens bevolkingsgroepe in die land:

Tabel 6.2 Grootte van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor vir TV1 volgens bevolkingsgroepe (1992)

Blankes	2 719 000
Kleurlinge	940 000
Indiërs	16 000
Swartes	934 000
TOTAAL	4 609 000

(Aangepas uit SAUK, 1993).

Tabel 6.3 Grootte van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor vir CCV volgens bevolkingsgroepe (1992)

Blankes	1 020 000
Kleurlinge	544 000
Indiërs	37 000
Swartes	4 142 000
TOTAAL	5 743 000

(Aangepas uit SAUK, 1993).

Die gewildheid van laasgenoemde kanaal het veral sedert 1992 sterk toegeneem toe CCV die voormalige TV2/TV3 vervang het. In die tydperk voor 1992 (1982-1991) was die gewildheid van TV2/TV3 laag (bv. tussen 821 000 kykers in 1982 en 2 551 000 in 1991).

Afgesien van bogenoemde, was die bepaling van die werklike grootte van die televisiegehoor vir die twee kanale waarop die Spele uitgesaai is problematies. Dit was veral moeilik om 'n aanduiding van die presiese aantal swart kykers na die Spele-uitsendings te bepaal. Dit is bemoeilik deur die feit dat swartes in veral informele nedersettings, swart woonbuurte en op die platteland 'n klein aantal televisiestelle beskikbaar gehad het in terme van die aantal persone wat geakkommodeer moes word. Die gevolg hiervan is dat 'n huishouding waarin

daar wel AR-tellings geneem is (kyk voetnoot 13) moontlik nie net uit die huisgesin bestaan het nie, maar ook uit vriende en familie wat nie toegang tot 'n televisiestel gehad het nie. Dié besoekers is wel in die gevalle van Blanke-, Kleurling- en Asiërhuishoudings deur Amps as Spele-kykers gemonitor en by die syfers in berekening gebring, maar nie in swart huishoudings wat deur die AR-stelsel gemonitor is nie. Gevolglik is daar geen konkrete beeld van die aantal swartes wat na die Olimpiese Spele-uitsendings op televisie gekyk het nie.

Die werklike grootte van die televisiegehoor vir hierdie uitsendings is egter belangrik, aangesien die uitsendings van die Olimpiese Spele in Suid-Afrika 'n byna unieke geleentheid vir Suid-Afrikaners van alle bevolkingsgroepe gebied het om deur middel van televisie in 'n nie-gewelddadige geleentheid te deel (kyk ook 6.3.4.6 vir 'n uiteensetting van die mate waartoe die Spele en Suid-Afrika se deelname daaraan as 'n instrument vir vrede in die land gesien is).

Die grootte van die televisiegehoor was verder belangrik vir plaaslike medianavorsers om 'n vergelyking te kan tref tussen die aantal individue in Suid-Afrika wat na die Spele gekyk het, in terme van die geraamde 3 500 miljoen kykers regoor die wêreld wat deel van die televisiegehoor vir die uitsendings van die Spele sou wees.

Om die grootte van die plaaslike televisiegehoor vir die Spele te bepaal, is twee stappe inligting in die ondersoek gebruik: die sogenaamde AR- of 'people meter'-stelsel¹³ wat deur die South African Research Foundation (SAARF) ontwikkel is,

¹³ 'n Ampsmeter-telling is gegrond op die gemiddelde getal kykers tydens spesifieke tydperodes (bv. 'n reklameflits of 'n kwartier van 'n program) en waarvoor daar 'n persentasie bereken word. Hierdie persentasie word gebaseer op die totale aantal individue in 'n spesifieke groep (bv. alle volwassenes of huisvrouens). ARs word bereken deur die som van die produk te kry vir die aantal paneelkykers en die kyktyd (binne die tydperk onder bespreking), gedeel deur die produk van die totale aantal potensiële kykers en die lengte van die periode onder bespreking (dus $[A \times B] \div [C \times D]$). 'n AR is dus in effek 'n tyd-gewegde gemiddelde gehoor-grootte, aangedui deur 'n indeks wat wissel tussen 0 en 100. Die maksimum AR kan teoreties ook groter as 100 wees, aangesien besoekers in sommige huishoudings ook ingereken word (kyk 6.5.5.1). Hoewel die Amps-meter die status van stappe en individue ongeveer elke twee sekondes nagaan, word elke kyk-sessie wat korter as ongeveer twintig sekondes duur, deur die meter buite rekening gelaat. In 1992 het alle AR-waardes in weeklikse verslae slegs betrekking op intydse kyktyd gehad. Uitgestelde kyktyd (opgeheemde programme waarna later gekyk word) is nie by die AR-telling ingesluit nie. Hoewel vorige Amps-meter-verslae slegs gebaseer was op blanke, kleurling- en Indiër-TV-wonings met elektriese krag en 'n telefoon, sluit onlangse verslae alle rasse-groepe in. Swartes wat in kampe, hostelle, nedersettings en landelike gebiede woon, is egter by die verslae uitgealuit met die uitsondering van dié wat televisiestelle en derhalwe elektriese krag het (Suid-Afrikaanse Reklame Navorsingsstigting, 1994). Vir die doeleindes van die studie is dit belangrik om aan te toon dat alle swart huishoudings nie in die tydperk onder bespreking deur Amps-lesings gemonitor is nie (kyk ook 6.5.5.1).

en 'n sisteem wat deur Blaauw (1992) in 'n opname van die Spele-uitsendings vir die SAUK gebruik is (kyk voetnoot 11 by 6.2.4.1).

In terme van die grootte van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor vir die Spele, is deur middel van bogenoemde twee sisteme bepaal dat die kyksyfers tydens die Spele bykans twee maal die normale was.

Indien die tellings vir die grootte van die televisiegehoor op Saterdag buite rekening gelaat word, was die gemiddelde ARs vir die eerste week van die Spele 2 tellings hoër as die normale. Gedurende normale Sondagaande, is die AR telling 10. Dit beteken dat ongeveer 10% van alle potensiële televisiekykers in die land in daardie stadium na TV-uitsendings kyk.

Soortgelyke neigings as in die eerste week van die Spele-uitsendings is ook in die tweede week van die Spele waargeneem. Uitsonderings is egter ook in hierdie verband opgemerk.

AR-tellings vir die Spele-uitsendings het gewissel na gelang van die spesifieke item wat uitgesaai is (bv. die Opening- en Sluitingseremonies van die Spele), die prestasie van Suid-Afrikaanse atlete (bv. die finaal van die 10 000 m vir vroue en die finaal van die mans dubbelspel tenniswedstryd), asook die tyd van die week en die dag wat uitsendings plaasgevind het (vergelyk hierdie tyd-faktor met die model oor nuuswaardes soos in 1977 deur De Beer ontwikkel is, en wat in 2.5 beskryf word). Die grootte van die plaaslike televisiegehoor word vervolgens aan die hand van bogenoemde aspekte bespreek:

- *Spesifieke items*

Tydens die Openingseremonie is 'n telling van 29 ARs geregistreer oor die 3-uur periode wat die uitsending geduur het. 29% van die potensiële Blanke-, Kleurling- en Asiër-telesiekykers in die land het dus na die Openingseremonie gekyk. Hierdie telling het 'n toename van 271% op die vorige week se telling van 7 ARs getoon (Blaauw, 1992; kyk ook *Beeld*, 1992-08-05:1c). Die Sluitingsseremonie het 'n AR-telling van 14 gehad. Na aanleiding van bogenoemde syfers het sowat 7,8 miljoen kykers waarskynlik na die Openingseremonie gekyk en sowat 3,76 miljoen na die Sluitingsseremonie (kyk Blaauw, 1992).

- *Prestasie van Suid-Afrikaanse atlete*

Plaaslike belangstelling was hoog wanneer plaaslike atlete deelgeneem en goed gevaar het (kyk hierbo). In hierdie verband het Blaauw (1992) bevind dat 62% uit 'n waarskynlikheidsteekproef van 1650 volwassenes in die ouderdomsgroep 16+ (d.w.s. 5,65 miljoen kykers) na Elana Meyer in die finaal van die 10 000 m vir vroue gekyk het, terwyl 43% (d.w.s. 3,98 miljoen kykers) na die wedstryd in die finaal van die mans dubbelspel tennis gekyk het. Hierdie situasie is in ooreenstemming met die uitgangspunt van nuuswaardes, naamlik dat lede van die mediagehoor op die mediadekking van gebeure reageer in terme van die nuuswaardigheid van sodanige gebeurtenis (kyk bv. Hartley, 1982; Hetherington, 1985; Kessler & McDonald, 1987; kyk ook 2.5). Op grond van die hoë mate van nuuswaardigheid wat hierdie items gehad het (in terme van emosionele nabyheid, asook ongewoonheid), het Suid-Afrikaanse televisiegehoore 'n groot mate van belangstelling daarin gehad.

Soos in 6.3 aangedui is, het die opbou in al die land se media (TV, radio en koe-rante) voor die aanvang van hierdie items ook waarskynlik bygedra dat belangstelling in die items groot was.

- *Spesifieke tye waarin uitsendings plaasgevind het*

Oor die algemeen het Suid-Afrikaanse televisiegehoore vir die Spele-uitsendings tussen 18:00 en 20:00 saans toegeneem, met 'n AR telling van 16 teen 18:00 en 30-35 teen 20:00 ('n Normale AR-telling vir die 20:00 nuus wissel van 35-40).

Tot 22:00 was daar 'n afname in kykergetalle, met tellings tussen 6 en 7 ARs gedurende weksdae. Dit wil egter voorkom of die spesifieke tye waarin uitsendings van die Spele gedoen is, tog 'n invloed op die grootte van die plaaslike mediagehoor gehad het (kyk in hierdie verband na die inligting in 6.5.5.3 oor kykpatrone wat die Suid-Afrikaanse televisiegehoor tydens die Spele geopenbaar het).

Samevattend kan dus gesê word dat Suid-Afrikaanse televisiegehoore oor die algemeen die uitsendings van die Olimpiese Spele oor Suid-Afrikaanse televisie in 'n groot mate gevolg het. In hierdie verband het Blaauw (1992) bevind dat sowat 7,4 miljoen kykers (81% van die potensiële TV populasie in Suid-Afrika) in 'n mindere of meerdere mate na die uitsendings van die Spele gekyk het. Indien die blootstelling wat Suid-Afrikaanse televisiegehoore aan die Spele gehad het in terme van bevolkingsgroepe ingedeel word, kan gestel word dat bykans alle blanke kykers (97%) in een of ander stadium na die Spele gekyk het, terwyl 90% Indiërs

en 92% kleurlinge ook in een of ander stadium na die Spele-uitsendings gekyk het. (Soos reeds genoem, is daar nie 'n duidelike aanduiding van die aantal swart Suid-Afrikaners wat na die Spele-uitsendings gekyk het nie.)

Die grootte van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor het ook gewissel na gelang van die spesifieke kanaal waarop uitsendings plaasgevind het. In hierdie verband het Blaauw (1992) bevind dat 60% van die kykers die uitsendings op CCV gevolg het, terwyl 41,2% na TV1 se uitsendings gekyk het. Slegs 17% van die kykers het die uitsendings op M-Net gevolg, waarskynlik aangesien laasgenoemde kanaal slegs uitsaairegte van die SAUK verkry het om hoogtepunte van die Spele uit te saai, asook die feit dat dié kanaal in daardie stadium 'n beperkte 'voetspoor' en 'n beperkte aantal intekenare gehad het.

'n Volgende aspek rakende die Suid-Afrikaanse televisiegehoor vir die Spele-uitsendings is die samestelling daarvan.

6.5.5.2 *Samestelling van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor vir die Olimpiese Spele-uitsendings*

Oor die algemeen het die kykersprofiel van gewilde items tydens die Spele-uitsendings 'n samestelling van ongeveer 50% manlik en 50% vroulike kykers getoon. Sommige items, soos die 10 000 m vir vroue, het 'n groter proporsie van 'n sekere ouderdomsgroep getoon, terwyl items wat soggens uitgesaai is 'n hoër kykertal onder vroue as mans gehad het. Meer van die kykers na uitsendings in hierdie tydgleuf was Afrikaanssprekendes, in 'n hoër ouderdomsgroep (35+) en in die laer inkomstegroep (Blaauw, 1992).

6.5.5.3 *Kykpatrone deur die Suid-Afrikaanse televisiegehoor na die Olimpiese Spele-uitsendings*

In terme van die kykpatrone na die Spele-uitsendings deur Suid-Afrikaanse televisiegehoore, kan die volgende aspekte beklemtoon word.

Uit Blaauw (1992) se ondersoek het dit geblyk dat die meeste kykers (26%) slegs oor naweke na die uitsendings gekyk het. 17% kykers het aangetoon dat hulle sommige dae gekyk het, terwyl 14% gesê het dat hulle selde kyk.

Kykpatrone het egter in 'n groot mate ooreengestem met die tipiese kykpatrone vir ander programme wat deur Suid-Afrikaanse televisiegehoore geopenbaar is. In terme hiervan het die meeste kykers saans na die Spele-uitsendings gekyk.

Hoewel videokassetspelers beskikbaar was (kyk 6.5.1) is daar oor die algemeen nie opnames van items gemaak en later daarna gekyk nie. Die rede hiervoor kon waarskynlik die klein tydsverskil tussen Suid-Afrika en Barcelona wees.

Op grond van bogenoemde tydsverskil kon uitsendings van gewilde items, asook items waarin Suid-Afrikaanse atlete na alle waarskynlikheid medaljes sou wen in 'normale' kyktye geskied. In hierdie gevalle is normale uitsendings ook aangepas ten einde die uitsendings van dié Spele-items te akkommodeer (kyk Addendum 2).

Suid-Afrikaanse gehore het in die meeste gevalle tuis na die Spele-uitsendings gekyk, met die uitsondering van waarskynlik 'n groot aantal swart kykers wat (soos reeds genoem) by die huise van vriende of familie gekyk het, as gevolg van die beperkte aantal televisiestelle waartoe hulle toegang gehad het.

'n Aspek van die plaaslike Spele-uitsendings wat waarskynlik in 'n groot mate 'n rol gespeel het in die bepaling van die grootte en samestelling van die plaaslike televisiegehoor is die tydsduur van die uitsendings, asook die formaat wat dit aangeneem het, en in watter mate dit normale programroosters vervang het.

6.5.6 Die duur en formaat van die Spele-uitsendings

Soos in 4.3 aangedui is, het televisie-uitsendings van veral Olimpiese Spele-byeenkomste oor die afgelope twee dekades tot een van die grootste mediageleenthede ter wêreld ontwikkel. Uitsaaikorporasies spandeer met elke Spele-byeenkoms meer om die uitsaairegte vir dié gewilde geleentheid te bekom. Ten einde te verseker dat televisiegehoor aan hierdie uitsendings blootgestel word, moet uitsaaidienste die uitsendings op so 'n manier aanbied dat die grootste aantal televisiekykers moontlik toegang daartoe gehad het.

6.5.6.1 *Programskedule*

Uitsendings van die Olimpiese Spele oor Suid-Afrikaanse televisie het op Saterdag 25 Julie 1992 begin toe die Openingseremonie van die Spele lewend om 19:30 op CCV uitgesaai is. Uitsendings het met die inagneming van sekere onderbrekings vir die volle 16 dae van die Spele geduur tot op Sondag 9 Augustus 1992 om 21:30 toe die Sluitingseremonie uitgesaai is. Bogenoemde tydperk is ook die tydperk wat vir die doeleindes van die studie gebruik is.

Ten einde die Spele-uitsendings te akkommodeer, is 'normale programroosters' in die meeste gevalle vervang met uitsendings van items by die Olimpiese Spele. In hierdie verband is veral programme soos films, nuus, aktualiteits- en dokumentêre programme vervang (kyk in die verband Addendum 2. Die dag, tyd en duur van elke uitsending word ook hierin aangedui).

Die SAUK het 'n groot aantal items wat op spesifieke tye van die dag uitgesaai is, gebied (kyk Addendum 2). Dit was nie altyd moontlik om te bepaal of 'n sport-item lewend uitgesaai is nie, omdat die kommentator sou sê: 'Kom ons kyk nou na swem,' of 'Kom ons skakel oor na ons kollegas van XXX Netwerk.' Hierdie oorskakelings kon lewend wees, of insette van vroeëre uitsendings. Die kommentators in Barcelona kon ook 'n program saamstel van vroeëre items en dit dan in dieselfde tydgleuf as 'n direkte uitsending uitsaai. In sommige gevalle (soos in Addendum 2 aangedui word) is 'n hoogtepunte-pakket van verskeie gebeure (veral gebeure met 'n hoë mate van nuuswaardigheid soos die Openingsseremonie) uitgesaai. Hierdie programme is in die meeste gevalle soggens of saans uitgesaai.

In Blaauw (1992) se ondersoek het die meeste respondente (56%) aangetoon dat hulle die uitsendings van die Olimpiese Spele bo normale programme verkies, maar 15% het aangetoon dat slegs hoogtepunte van die Spele tydens normale programtye uitgesaai moet word, en normale programroosters nie vir die doeleindes van die Spele aangepas moet word nie. Kykers het ook in 'n sekere mate kritiek gehad teen die formaat van die uitsendings, veral met verwysing na die frekwensie en tydsduur van reklame-onderbrekings tydens die uitsendings (kyk in hierdie verband 6.5.7).

6.5.6.2 *Formaat van die uitsendings*

Oor die algemeen kan gestel word dat die Olimpiese Spele-uitsendings dieselfde formaat aangeneem het as normale sportuitsendings wat in daardie stadium in Suid-Afrika gedoen is. Verskille in die formaat van die uitsendings het egter voorgekom wanneer beeldmateriaal en kommentaar van die BBC of ander kanale (kyk 6.5.3; 6.5.4) gebruik is.

'n Ateljee met twee sportaanbieders (soos in normale plaaslike sportprogramme) is uit die internasionale mediasentrum in Barcelona beheer (kyk 4.3.4 vir 'n aanduiding van die fasiliteite wat aan die internasionale media beskikbaar gestel is; kyk ook Quirk, 1992). Sportgebeure is uit hierdie ateljee uitgesaai, maar daar is ook oorgeskakel vir kommentaar deur internasionale uitsaaiers (kyk 6.5.3; 6.5.4).

In sommige gevalle is egter lewende kommentaar deur Suid-Afrikaanse kommentators gebruik, maar hierdie was eerder die uitsondering as die reël.

Die normale formaat vir plaaslike uitsendings van die Spele sou die volgende wees: 'n ankerpersoon in die SAUK ateljee in Johannesburg sou aankondig dat 'n oorskakeling na Barcelona sou volg. Die ankerpersone in Barcelona sou normaalweg op die skerm verskyn na 'n aantal reklameflitse (kyk in hierdie verband 6.5.7), kykers inlig oor sake rakende die Spele, en daarna oorskakel na beeldmateriaal en kommentaar van 'n spesifieke sportitem, of 'n samestelling van verskeie items wat vroeër daardie dag of op ander dae opgeneem is.

In sommige gevalle is uitsendings van die Spele ook gevul met beeldmateriaal oor Spanje, Barcelona of die Katalaanse kultuur wat vroeër saamgestel is, om plaaslike kykers in te lig oor spesifieke sake rakende bogenoemde onderwerpe (kyk 6.5.8.2).

Laasgenoemde twee aspekte is die vernaamste elemente wat ondersoek behoort te word wanneer ondersoek ingestel word na die formaat van die televisieuitsendings van die Olimpiese Spele in Suid-Afrika, aangesien dit in 'n groot mate 'n rol gespeel het in die blootstelling wat lede van die Suid-Afrikaanse mediagehoor aan die gebeure tydens die Spele gehad het, asook die manier waarop elemente van Barcelona en die Katalaanse kultuur aan Suid-Afrikaanse mediagehoor bekend gestel is.

6.5.7 Reklame-borgskappe en -onderbrekings tydens die Spele-uitsendings

Soos in hoofstuk 4 aangedui is, het die Olimpiese Spele (maar ook ander soortgelyke internasionale sportbyeenkomste) in 'n groeiende onderneming begin ontwikkel. Hierdie situasie is waarskynlik onder meer toe te skryf aan die mate waarin internasionale maatskappye betrokke raak by die borgskappe daarvan, en veral op grond van die groot mate van blootstelling wat sodanige maatskappye kry deur die internasionale mediadekking van die gebeure. In 4.3 is ook aangedui in watter mate internasionale uitsaaikorporasies in die afgelope twee dekades finansiële toenemend meer betrokke raak om die uitsaairegte van veral die Olimpiese Spele te bekom. Hierdie verskynsel hou verband met die mate waarin die ekonomiese sisteem wat in 2.2 (volgens Hiebert *et al.*, 1985 se sisteembenaaderingsmodel tot die media) bespreek verkeer in interaksie is met die struktuur en funksionering van 'n mediasisteem in 'n bepaalde samelewing.

Hoewel bogenoemde situasie reeds vir baie jare deur internasionale uitsaaikorporasies en maatskappye bedryf word, is dit eers sedert die laaste 5 jaar (sedert Suid-Afrika se hertoelating tot die internasionale sportarena) dat Suid-Afrikaanse (en dikwels internasionale) maatskappye toenemend betrokke raak by die borgskap van groot sportgeleenthede. In hierdie verband kan die Sun International miljoen dollar gholfoernooi wat jaarliks by Sun City gehou word, die Benson & Hedges kriketreeks en die Castlebeker kriketreeks as voorbeelde genoem word. Groot maatskappye in die land is ook betrokke by die uitsaaiborgskappe van sportbyeenkomste (in hierdie verband kan bv. Panasonic Business Systems genoem word wat betrokke is by die uitsaaiborgskap van rugbywedstryde - plaaslik en internasionaal - op M-Net). Sedert Suid-Afrika se hertoetrede tot internasionale sport, het dit ook dikwels gebeur dat verskeie maatskappye gesamentlik betrokke was by die uitsending van 'n enkele sportbyeenkoms. Een van die beste voorbeelde hiervan was die 1992 Olimpiese Spele.

Betrokkenheid by borgskappe van die Olimpiese Spele (insluitende uitsaaiborgskappe en borgskappe wat Suid-Afrikaanse atlete na Barcelona gestuur het) het Suid-Afrikaanse maatskappye sowat R35 miljoen gekos. Plaaslike sowel as internasionale maatskappye (kyk 6.5.7.1; 6.5.7.2) was in 'n groot mate hierby betrokke. 'n Voorbeeld in hierdie verband is die betrokkenheid van die internasionale motorvervaardiger, Volkswagen (wat ook vervaardigingsaanlegte in Suid-Afrika het). Teen die einde van Junie 1992 het dié maatskappy reeds R846 000 aan televisie-advertensies met betrekking tot die Olimpiese Spele spandeer. Nog 'n internasionale maatskappy, die Caltex olie-maatskappy het in dieselfde tydperk sowat R318 000 aan televisie-advertensies spandeer (Koenderman, 1992a:75; kyk ook Grobler, 1994 oor borgskappe tydens die Olimpiese Spele).

Dit is reeds onder meer oor hierdie rede dat die oplossing van die loongeskil tussen die SAUK en Mwasa (kyk bv. 6.3.3.4) so belangrik was. Indien dit nie opgelos sou word nie, en daar gevolglik geen uitsendings van die Spele oor Suid-Afrikaanse televisie sou wees nie, sou beide die SAUK en borge van die Spele-uitsendings miljoene rande se skade ly. Die SAUK kon ongeveer R21 miljoen aan borgskappe vir die Spele verloor indien die uitsendings nie plaasvind nie (Koenderman, 1992a:75, *Beeld*, 1992-07-30:11).

Die koste vir televisie-advertensies tydens die Spele-uitsendings het gewissel tussen R15 000 en R25 000, afhangende van die lengte daarvan en die kanaal waarop dit uitgesaai sou word. Spesifieke uitsaaitye het ook 'n invloed op die prys van advertensies gehad (so was uitsaaityd tussen 21:00-22:00 saans die duurste,

wat die koste vir 'n dertig-sekonde-advertensie op sowat R23 000 te staan gebring het; kyk Uys, 1992).

Suid-Afrikaanse maatskappye wat by borgskappe van die Spele-uitsendings betrokke geraak het, is egter ook die potensiaal gebied om 'n groot mate van blootstelling via die media te kry. Vir 'n borgskap van R1,4 miljoen het maatskappye na berekening sowat R2,4 miljoen se blootstelling gedurende Spele-uitsendings gekry (Uys, 1992:2).

Tydens die Olimpiese Spele-uitsendings in Suid-Afrika is 'n onderskeid getref tussen maatskappye wat, deur middel van borgskappe, dit moontlik gemaak het om die Suid-Afrikaanse span vir die Olimpiese Spele (atlete sowel as administratiewe personeel en bv. mediese personeel) in Barcelona te kry en hul verblyf en ander uitgawes tydens die Spele te dek, en dié maatskappye wat verantwoordelik was vir die borg van die uitsending as sodanig. Sommige van die maatskappye wat in die eersgenoemde ooreenkoms betrokke was, was ook by die uitsending van die Spele betrokke. Die twee tipes borgskap-ooreenkomste wat met plaaslike maatskappye aangegaan is ten einde Suid-Afrika se deelname aan die Spele moontlik te maak, word vervolgens ondersoek (kyk Transkripsie, 1992 vir 'n meer volledige uiteensetting van dié aspek).

6.5.7.1 *Borgskap-ooreenkomste*

- *Die Noksa-span borgskap*

Noksa het aanvanklik 12 maatskappye genader om deel te neem aan dié borgskap-ooreenkoms, maar kon uiteindelik daarin slaag om slegs 9 maatskappye te betrek. Maatskappye wat deel was van dié ooreenkoms is 'Amptelike borge van die Suid-Afrikaanse span' genoem. Finansiële betrokkenheid by die Spele deur hierdie maatskappye is gebruik vir die onkoste om die atlete in Barcelona te kry en hul deelname daar te verseker. Slegs een van die maatskappye wat by hierdie borgskap-ooreenkoms betrokke was is 'n Suid-Afrikaanse maatskappy. Die res is almal internasionale maatskappye wat kantore in Suid-Afrika het (kyk ook hieronder).

Vir die reg om die Olimpiese simbole (die Olimpiese ringe, die woorde 'Barcelona Spele' en 'Amptelike borg') op hul produkte en in hul reklameveldtogte te gebruik, moes maatskappye wat aan hierdie borgskap-ooreenkoms deelgeneem het sowat R750 000 elk betaal.

Die volgende maatskappye was in dié verband betrokke (die indeling word gedoen volgens plaaslike en internasionale maatskappye):

Plaaslike maatskappye:

Pick 'n Pay - 'n voedselkleinhandelaar

Internasionale maatskappye:

Volkswagen - 'n motorvervaardiger met hoofkantore in Duitsland, maar 'n vervaardigingsaanleg in Suid-Afrika;

Caltex - 'n petroleum- en oliemaatskappye met hoofkantore in die VSA;

Philips - 'n vervaardiger van elektroniese toerusting met hoofkantore in Nederland;

Nedbank - 'n finansiële instelling met hoofkantore in Suid-Afrika; en

Southern Sun - 'n hotelgroep met hoofkantore in Suid-Afrika.

Al die maatskappye wat betrokke was by hierdie borgskap is ingesluit in die tweede tipe borgskapoooreenkoms waaraan maatskappye kon deelneem.

- *Die SAUK Uitsaaiorgskapoooreenkoms*

Dié ooreenkoms is wel 'n borgskap genoem, maar maatskappye het nie die Suid-Afrikaanse span se betrokkenheid en deelname aan die Spele op enige wyse geborg nie. Maatskappye wat hieraan deelgeneem het, was verantwoordelik vir die koste om die Spele oor Suid-Afrikaanse televisie uit te saai. Die SAUK het die uitsaairegte vir die Olimpiese Spele in Suid-Afrika van die IOK gekoop (kyk 4.4). Daarna het die Korporasie dit in pakkette aan borge verkoop, ten einde die uitsaai-kostes te dek.

Die koste verbonde aan hierdie borgskap was R1 400 000, wat slegs die pakket soos deur die SAUK aangebied is, ingesluit het. Anders as die groep borge in die vorige ooreenkoms, kon maatskappye wat deel was van hierdie borgskapoooreenkoms nie die Olimpiese ring-embleem of ander Olimpiese embleme in hul reklameveldtogte gebruik nie.

Die maatskappye wat nie aan die Noksa-span borgskap nie, maar slegs aan die SAUK se Uitsaaiorgskapoooreenkoms deelgeneem het, was Shield for Sportsmen ('n deodorant - vervaardig deur die Elida Pond's maatskappye) en Santam ('n ver-

sekeringsmaatskappy). Radio Metro ('n radiostasie wat gemik is op swart luisteraars; kyk 5.3.1) het ook slegs hierdie pakket gekoop.

Die volgende maatskappye het tydens die Spele-uitsendings geadverteer, maar nie noodwendig die uitsending geborg nie (indeling is gedoen volgens plaaslike en internasionale maatskappye):

Plaaslike maatskappye of dienste:

Bob 2000 - 'n kredietfasiliteit aangebied deur Eerste Nasionale Bank;
First National Bank - 'n finansiële instelling;
Ohlssons Lager - 'n biersoort;
Old Mutual - 'n versekeringsmaatskappy;
Pick 'n Pay - 'n supermarkgroep;
Rama - 'n margariensoort;
Russels - 'n meubelhandelaar;
Santam - 'n versekeringsmaatskappy;
Supa Quick - 'n maatskappy wat uitlaatstelsels, motorbande en skokbrekers verkoop en installeer;
The South African Sugar Board - suiker organisasie;
Tedalex - 'n vervaardiger van elektroniese toerusting;
Telkom - posdienste en;
Westbank - 'n finansieringsmaatskappy.

Internasionale maatskappye of dienste:

Caltex CX 3 - 'n petroleumvervaardiger;
Ford - 'n motorvoertuigvervaardiger;
ICL - 'n rekenaarmaatskappy;
Kellogs' - 'n ontbytgraanvervaardiger;
Kentucky Fried Chicken - 'n kettinggroep wat kitskos verkoop;
Nedbank - 'n finansiële instelling;
Old Mutual - 'n versekeringsmaatskappy;
Opel - 'n motorvoertuigvervaardiger;
Phillips - 'n vervaardiger van elektroniese toerusting;
Seiko - 'n horlosievervaardiger;
Shield - (Elida Pond's) 'n soort deodorant;
Southern Sun - 'n hotelgroep; en
Volkswagen - 'n motorvoertuigvervaardiger.

In 'n ondersoek na afloop van die Spele het Blaauw (1992) bevind die maatskappy wat die hoogste vlak van bewustheid onder kykers bereik het, was Pick 'n Pay (38% van Suid-Afrikaanse kykers het spontaan aangetoon dat Pick 'n Pay die Spele geborg het, ongeag of hulle na die Spele-uitsendings gekyk het of nie).

Die mate van bewustheid van maatskappye se betrokkenheid by die uitsending van die Spele in Suid-Afrika is waarskynlik in 'n groot mate bepaal deur die aantal en aard van die reklame-onderbrekings wat daar tydens die uitsendings was, aangesien kykers op grond hiervan 'n groter (of kleiner) blootstelling aan reklameboodskappe van dié maatskappye gehad het, en dus in 'n meerdere of mindere mate bewus was van die maatskappye en die produkte wat dit lewer.

6.5.7.2 Reklame-onderbrekings

Tydens die Opening- en Sluitingseremonie van die Spele (maar ook tydens ander 'normale' uitsendings van sportitems) is borge wat die uitsending moontlik gemaak het baie lugtyd gegun om hul produkte of dienste te adverteer. In die geval van beide die Opening- en Sluitingseremonies is gereelde reklame-onderbrekings geneem waarin ongeveer vier of vyf reklameflitse vertoon is. Reklameflitse het tydens hierdie uitsendings gemiddeld 90-120 sekondes geduur. In die geval van uitsendings waar spesifieke sportitems ter sprake was (in die loop van die 16 dae van die Spele) is die logo van 'n spesifieke borg wat vir daardie spesifieke tydgleuf verantwoordelik was soms op die skerm vertoon terwyl die beeld verklein is (kyk ook Laxton, 1994). Dit het slegs 'n paar sekondes geduur en het nie die sigbaarheid van die atlete wat in daardie stadium aan 'n item deelneem, beïnvloed nie.

Tydens uitsendings van sportitems of pakkette wat hoofsaaklik bestaan uit óf hoogtepunte óf programme wat vroeër opgeneem is, was verskillende borge vir elke dertig minute van uitsendings verantwoordelik. Wanneer 'n spesifieke maatskappy se lugtyd verstreke was en dit tyd was vir 'n volgende borg, is die naam van die maatskappy wat die vorige dertig minute geborg het op die skerm aangedui, asook die een verantwoordelik vir die volgende dertig minute. Tydens die uitsending is die naam en logo van die borg in 'n reklameflits van 'n paar sekondes gegee (kyk vorige paragraaf; kyk ook Transkripsie, 1992 vir 'n meer volledige omskrywing hiervan).

Gedurende die Spele het die borge die frekwensie waarmee reklameboodskappe uitgesaai is, verhoog om die maksimum blootstelling te kry en groter bewustheid onder kykers te verseker. Kykers het in sommige gevalle geïrriteerd geraak oor

die groot aantal reklameflitse wat tydens die Spele-uitsendings gebruik is, en gemeen dat hulle na 'n reeks televisie-advertensies kyk en nie na atlete se deelname aan die Spele nie. Afgesien van dié mening onder kykers het hulle ook gemeen dat daar te veel reklameflitse in 'n enkele reklamebreuk uitgesaai is en dat uitsendings op interessante momente onderbreek is vir advertensies (Blaauw, 1992).

Hierdie mening is verder versterk in 'n ondersoek wat deur die reklamemaatskappy BSB Bates gedoen is. Sowat 85% van die respondente het in dié ondersoek aangedui dat hulle geïrriteerd geraak het met die reklameflitse tydens die Spele-uitsendings (kyk ook Blaauw, 1992). Die feit dat borge dieselfde boodskappe en reklameflitse oor die volle 16 dae van die Spele gebruik het, het irritasie onder kykers verder verhoog (Koenderman, 1992b:94).

Maatskappye wat nie amptelike borge van die uitsendings was nie, het hul lugtyd met sowat 25% verminder in 'n poging om nie die kykers te irriteer nie (Uys, 1992:2).

Tydens reklame-onderbrekings is vlae van dié lande wat aan die Spele deelgeneem het as 'vullers' gebruik om 'n reklame-onderbreking te begin of af te sluit. Kykers het egter hierdie tegniek ook steurend gevind, aangesien hulle gemeen het dit vermors kosbare kyktyd (kyk Koenderman, 1992b:94).

Die Suid-Afrikaanse mediagehoor was nie net tot sekere hoogte ontevrede met die uitsending van die Spele en reklame wat voor en tydens hierdie uitsending gedoen is nie. Blaauw (1992) het bevind dat sowat 58% van televisiekykers tevrede was met die mate waarin uitsendings van die Spele op televisie geadverteer is. Sowat 23% het egter gemeen dat die Spele te veel geadverteer is, terwyl slegs 4% gemeen het daar was te min televisie-advertensies oor die Spele-uitsendings.

In die voorafgaande paar afdelings van dié hoofstuk is aan die leser 'n aanduiding gegee van die formaat waarin uitsendings van die Olimpiese Spele in Barcelona op Suid-Afrikaanse televisie uitgesaai is.

In die volgende afdeling van die hoofstuk word aandag gegee aan die inhoud van die Spele-uitsendings in Suid-Afrika, aan die hand van die volgende elemente wat na vore gekom het:

- elemente rakende die Olimpiese Spele en die Olimpiese gedagte in die algemeen;
- elemente rakende Barcelona en die Katalaanse kultuur; en

- elemente rakende Suid-Afrika se deelname aan die Spele.

Afgesien van die blootstelling wat die beklemtoning (of weglating) van bogenoemde in die Suid-Afrikaanse televisie-uitsendings aan die plaaslike mediagehoor gegee het, is dit ook belangrik om dit in terme van die model van nuuswaardes te ondersoek, aangesien elkeen sekere kenmerke van die model van nuuswaardes bevat (kyk 2.5).

6.5.8 Inhoud van televisie-uitsendings oor die Olimpiese Spele

6.5.8.1 *Elemente van die Olimpiese Spele in die algemeen wat in die televisie-uitsendings na vore gekom het*

- *Die Olimpiese gedagte*

Die enkele aspek van die Olimpiese Spele (en waardes wat verband hou met die Spele) wat deur al die plaaslike televisie-uitsendings beklemtoon is, is die Olimpiese gedagte, naamlik ' (that) it is not winning, but the participation in these, the biggest Games of all, which really matters in the end', soos dit oorspronklik deur Baron Pierre de Coubertin ontwikkel is. Enkele aspekte van die oorsprong van die Olimpiese Spele in antieke Griekeland is ook tydens uitsendings beklemtoon.

'n Aspek wat hiermee saamhang, naamlik die idee van goeie sportmanskap en 'n regverdige kans vir alle deelnemers is ook in 'n groot mate in uitsendings beklemtoon. Dit is duidelik geïllustreer deur die eed wat tydens die Openingsseremonie deur Luis Dorestoblanco namens die atlete, en Eugeni Asensio namens die beoordelaars afgelê is (kyk Transkripsie, 1992:66-67).

- *Die soeke na wêreldvrede en goeie gesindhede*

'n Aspek wat meer spesifiek op die 1992 Olimpiese Spele as sodanig van toepassing was, was die sentrale tema van die Spele, naamlik 'Friends for life' (kyk ook COOB'92, 1992:84). Hierdie saak het ook in 'n groot mate aandag tydens die uitsendings gekry, en is veral deur kommentators (plaaslik en internasionaal) beklemtoon. Kommentators het by verskeie geleenthede opgemerk dat dit hulle wens is dat die oorlog en onmin in die wêreld ten einde sal loop, en dat die verskillende bevolkingsgroepe van die wêreld 'Friends for life' sou word.

Hierdie saak is ook in 'n mindere mate aangespreek deur die boodskap van 'goed-gesindheid en vrede vir alle mense' wat telkens in die uitsendings beklemtoon is.

Om aan te dui in watter mate die internasionale politiek en onstabiliteit in wêreldsake in die verlede 'n invloed op die Olimpiese Spele uitgeoefen het, is daar ook in verskeie situasies deur kommentators klem gelê op voorvalle wat hiermee verband hou en wat tydens vorige Olimpiese Spele byeenkomste plaasgevind het. Hier is bv. klem gelê op internasionale boikotte teen deelname aan die Spele (kyk bv. Transkripsie, 1992:60), die gebeure in 1972 in München waartydens Israeliese atlete in 'n sluipmoordaanval vermoor is (kyk bv. Transkripsie, 1992:58), asook Suid-Afrika se uitsluiting van die Spele sedert die 1960 Spele in Rome (kyk 3.2.2).

Baie klem is ook tydens uitsendings van die Spele geplaas op die politieke situasie waarin atlete van die onderskeie lande hulself bevind (kyk bv. Transkripsie, 1992:84). Soos die atlete die stadion binnegekom het tydens die Openingsseremonie, is hierdie aspek veral sterk beklemtoon. Voorbeelde in hierdie verband is kommentaar oor die politieke situasie in Bosnië en Suid-Afrika, die studentepoortstand in China tydens die Tienanmien Plein insident in 1989 (kyk Transkripsie, 1992:55), die oorlog tussen Iran en Irak (Transkripsie, 1992:58), en die inval in Kuweit (kyk Transkripsie, 1992:59). Deur die loop van die uitsendings het die SAUK se kommentators die feit beklemtoon dat sommige spanne, bv. Suid-Afrika, Kroasië en Bosnië, byna nie die geleentheid gehad het om aan die Spele deel te neem nie as gevolg van die politieke situasie in hul onderskeie lande. Kommentators het ook die hoop uitgespreek dat die 'vriendskapsverhouding' (na aanleiding van die slagspreuk van die 1992 Spele) wat daar oënskynlik tussen atlete, die media, asook die inwoners van Barcelona en toeskouers by die Spele bestaan het, na afloop van die Spele in die harte van mense sal voortleef (kyk Transkripsie, 1992:72; kyk ook 6.3 vir 'n uiteensetting van die wyse waarop hierdie sake in die Suid-Afrikaanse gedrukte media aangespreek is).

Afgesien van bogenoemde elemente is kommentaar ook gelewer oor ander aspekte van die deelnemende lande, naamlik geografiese ligging, deelnemende atlete en die potensiaal van dié atlete om te presteer (kyk bv. Transkripsie, 1992:56; 58).

Insetsels wat deur internasionale televisienetwerke vervaardig is en deur die SAUK uitgesaai is, asook in kommentaar wat deur internasionale kommentators gelewer is, is die politieke onstabiliteit in die wêreld beklemtoon. Kommentators

het in die meeste gevalle die hoop uitgespreek dat die wêreld sal verenig in vrede en demokrasie.

Die idee van 'n verenigde Europa is tydens die Openingsseremonie geïllustreer deur die kastele wat deur kinders op die baan gebou is (kyk Transkripsie, 1992:67). Dit het die twaalf lande in die Europese Gemeenskap gesimboliseer, asook eenwording teen die einde van die eeu (kyk ook COOB'92, 1992:86).

Die kommentators tydens die uitsending van veral die Openingsseremonie het spesifiek die feit onderstreep dat politiek nie werklik 'n kritieke invloed op die Spele of die spanne wat daaraan deelneem gehad het nie, omdat byna al die lande teenwoordig was. Hierdie aspek is deur die burgemeester van Barcelona, dr. Pasqual Maragall, in sy toespraak tydens die Openingsseremonie beklemtoon, toe hy aangedui het dat die Spele 'n bewys is daarvan dat dit moontlik is vir die wêreld om te verenig en onder simbole van vriendskap en vrede deel te neem. Hy het ook diegene wat voortgegaan het met gewapende konflik tydens die Spele, gekritiseer (kyk Transkripsie, 1992:77).

6.5.8.2 Elemente van Barcelona en Katalonië wat in die televisie-uitsendings na vore gekom het

Afgesien van die Olimpiese kultuur oor die algemeen was die enigste ander kultuur/kulture wat pertinent onder die soeklig gekom het tydens die plaaslike televisie-uitsendings van die Spele dié van die gasheerstreek, Katalonië, en in 'n mindere mate Spanje self (kyk in die verband bv. Transkripsie, 1992:101-103; 104-105).

In 'n poging om die lede van die internasionale mediagehoor meer bloot te stel aan elemente van die Katalaanse kultuur, is veral in die Openingsseremonie van die Spele spesifieke klem geplaas op simbole wat 'n prominente rol in hierdie kultuur speel. Die tema van die Openingsseremonie (vuur en vriendskap) is gevolglik so uitgebeeld dat lede van die mediagehoor 'n beter begrip kon kry van simbole wat in hierdie kultuur van belang is. In die Katalaanse kultuur word vuur gesien as die simbool van lewe en hoop, en vriendskap was die algemene tema van die Spele. Tydens die Openingsseremonie is die legende van Herkules en die Mediterreense see van oorlewing uitgebeeld (kyk Transkripsie, 1992:52).

Die simbool van vuur is verder beklemtoon deur die vuurwerkvertonings wat tydens die Opening- en Sluitingsseremonies gelewer is (kyk Transkripsie, 1992:68; 81), en het, soos een kommentator dit gestel het: '... a tribute to the highest and

purest ideals of civilized man' voorgestel. Deur die gebruik van musiek en vuur is die lewendige en borrelende aard van die Katalaanse kultuur aan lede van die internasionale mediagehoor bekend gestel (kyk in hierdie verband bv. Transkripsie, 1992:51). Die gebruik van Spaanse musiek tydens beide die Opening- en Sluitingseremonie het ook in hierdie verband 'n vername rol gespeel.

Die universele boodskap waarmee die Spele-uitsendings egter waarskynlik lede van die mediagehoor wou laat, is (soos in 6.5.8.1 genoem is) dat individue van regoor die wêreld byeen moet kom onder gemeenskaplike simbole van vriendskap en vrede.

Tydens uitsendings van die Opening- en Sluitingseremonies, asook tydens die sestiende dae van deelname aan die Spele is gereelde reklame-onderbrekings gemaak waartydens die uitsending na die atlees in Johannesburg oorgeskakel het (kyk 6.5.7.2). Aan die einde van elke reklame-onderbreking en voor 'n volgende deel van die uitsending begin het, is beeldmateriaal en kommentaar oor Barcelona, die Katalaanse kultuur en gebeure in die stad voor en tydens die Spele uitgesaai.

Beeldmateriaal en kommentaar oor hierdie sake het nie net aan lede van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor 'n groter blootstelling aan aspekte rakende hierdie sake gegee nie, maar waarskynlik ook aan kykers 'n duideliker idee gegee van die trotse gevoel wat die Katalane het oor hul stad en kultuur. Beeldmateriaal het in hierdie verband veral die kyker se aandag op die groot aantal ou geboue en besienswaardighede in die stad gevestig, asook die nuwe fasiliteite wat tot die stad ter voorbereiding van die Spele gevoeg is.

In die volgende paar paragrawe word eksemplaries 'n aanduiding gegee van die blootstelling wat Suid-Afrikaners aan Barcelona en die Katalaanse kultuur gekry het. Kommentaar het spesifiek op die volgende aspekte gefokus.

- *Fasiliteite in Barcelona*

Om die Spele in die stad aan te bied, moes nuwe ontwikkelinge en veranderinge aan bestaande fasiliteite in 'n groot mate gedoen word. Suid-Afrikaanse kommentaar het veral op die volgende fasiliteite gefokus: die ontwikkeling van twee nuwe strande; die gebruik van hotelle en seiljagte as akkommodasie vir gaste; die ontwikkeling van die Olimpiese dorpie, Costa Brava, wat sowat 15 000 atlete kon huisves, asook die Yacht Basin naby die Olimpiese dorpie waarin seiljagtoernooie gehou is; die gebruik van die swemstadion, Sant Jordi Palace (wat 10 000 toe-

skouers kan huisves) vir die eerste keer sedert dit vir die Europese kampioenskappe in die jare sewentig gebou is; die ontwikkeling van nuwe winkels en fasiliteite in die Plaza Espana ter voorbereiding van die Spele; en die daarstelling van nuwe tennis- en vlugbalfasiliteite spesiaal vir die Spele.

Suid-Afrikaanse kommentators het ook omvattende inligting aan die mediagehoor gegee oor die mediaspanne van onderskeie internasionale uitsaaiers se teenwoordigheid by die Spele, asook fasiliteite wat hulle tot hul beskikking gehad het om die Spele aan lede van hul onderskeie mediagehore te bring (uitsaaikorporasies wat prominente mediadekking in hierdie verband gekry het, was NHK uit Tokio, die TVE netwerk in Spanje wat gebeurde op 'n 24-uur-basis uitgesaai het, en die Amerikaanse NBC-kanaal). Kommentaar het daarenteen ook op sommige uitsaaikorporasies gefokus wat slegs enkele persone as deel van hul uitsaaispan by die Spele gehad het, bv. Algerië en Djibouti.

- *Besienswaardighede in Barcelona*

Tydens Suid-Afrikaanse kommentaar is veral klem geplaas op die bestaande geskiedkundige besienswaardighede in Barcelona, waarin kommentators ook aan die kykers 'n duideliker idee van die historiese agtergrond van die stad probeer gee het. In hierdie verband is veral klem op die volgende geskiedkundige bakens in die stad geplaas: Gaudi se onvoltooide katedraal; die sweefspoor in Barcelona wat daaglik deur ongeveer 8 000 mense gebruik word; 'n standbeeld van Christopher Columbus in die stad wat in 1992 sy 500ste herdenking gevier het; die verskeidenheid kerke in die stad waarin die Katalaanse argitektuur duidelik uitgebeeld word (bv. die Maria del Mah) en waar vlae van Katalonië dag en nag aan kruise by dié kerke hang; en die fonteine in Montjuïc wat 'n ontmoetingsplek van plaaslike inwoners sowel as toeriste geword het. Kommentaar oor eersgenoemde en laasgenoemde twee aspekte was taamlik omvattend, en het 'n groot hoeveelheid inligting oor hierdie besienswaardighede gegee (kyk bv. Transkripsie, 1992:49).

- *Die klimaat in Barcelona*

Beperkte kommentaar is ook oor die klimaat in Barcelona gelever, wat veral die prestasies van atlete uit die noorde van Europa beïnvloed het.

Die algemene indruk wat lede van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor waarskynlik oor die mense van Barcelona en Katalonië gekry het, was hul trots in hul land, hul kultuur en al die elemente wat hiermee verband hou. 'n Ander aspek

van die Katalaanse kultuur wat ook prominent in die televisie-uitsendings (sowel as in persberiggewing oor Barcelona en die inwoners van die stad) oorgedra is die gasvryheid wat hierdie mense teenoor die besoekers aan hul land en stad geopenbaar het. Soos een koerantberig dit gestel het (Keating, 1992:20; kyk ook 6.3.4.5):

The city not only tolerated the Olympics, but embraced them warmly, and it was adult enough to get on with life at the same time.

Ongeag al die uitsendings, is dit egter onwaarskynlik dat Suid-Afrikaanse kykers oor die algemeen 'n definitiewe idee van veral aspekte soos die politieke status van Katalonië kon kry, asook hoe die geografiese deel en kultuur van Katalonië inpas by dié van Spanje. Hierdie aspekte is nie in die uitsendings so duidelik beklemtoon soos ander elemente van die Katalaanse kultuur en die besienswaardighede in Barcelona nie. Die waarskynlikheid is egter groot dat lede van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor egter na afloop van die Spele-uitsendings 'n groter mate van bewustheid van Barcelona gehad het as wat voorheen die geval was.

6.5.8.3 *Elemente van Suid-Afrikaanse deelname aan die Spele wat in die televisie-uitsendings na vore gekom het*

Soos in hoofstukke 2 en 3 aangedui is, verkeer die politieke en die sportsisteem in 'n bepaalde samelewing mekaar in 'n groot mate in wisselwerking met mekaar. In hoofstuk 3 is verder aangedui in watter mate hierdie wisselwerking in die Suid-Afrikaanse konteks aanwesig was in die afgelope drie dekades was. Met Suid-Afrika se hertoetrede tot die internasionale sportarena en die land se deelname aan die Olimpiese Spele van 1992 het hierdie situasie 'n groot mate weer eens gegeld. Soos ook uit die voorbladberigte van die drie dagblaaie onder bespreking afgelei kon word (kyk 6.3) het sake rakende die Suid-Afrikaanse vlag, volkslied, die spanmusiek en die span se Olimpiese drag, sowel as die span se deelname aan die Spele, baie aandag in die land se media geniet. Hierdie persdekking het egter nie alleen verband gehou met Suid-Afrika se deelname aan die Olimpiese Spele nie, maar het ook 'n rol gespeel in ander internasionale sportbyeenkomste waar-aan Suid-Afrikaners in daardie stadium deelgeneem het.

Politieke partye en drukgroepe in die land het ook op 'n besondere wyse Suid-Afrikaanse deelname aan die Olimpiese Spele as 'n politieke hefboom gebruik om reaksie op hul eise te probeer kry. So laat as vier maande voor die vertrek van die Suid-Afrikaanse span na Barcelona het die ANC aangekondig dat dié organisasie

Suid-Afrikaanse deelname aan die Spele sou boikot indien daar nie genoegsame reaksie teenoor sy eise om politieke verandering in die land was nie (Vermaak, 1992:23; kyk ook 6.3.2.3).

As gevolg van die politieke konnotasies wat daar aan die tradisionele groen-en-goud-sportdrag gekoppel is, is voor die Spele aangekondig dat die atlete blou baadjies en grys langbroeke of broekrokke sou dra wanneer hulle die stadion op 25 Julie vir die Openingseremonie sou binnekom (kyk ook Griffiths, 1992ba:20). Atlete sou die 'tradisionele' groen en goud slegs tydens amptelike kompetisies dra. Die atlete het egter hul terugkeer na die Olimpiese Spele gemaak gekleed in groen en geel sweetpakke. Hierdie uitrustings is deur lede van die Suid-Afrikaanse publiek sowel as die plaaslike media gekritiseer as oudmodies en onnet in vergelyking met die netjiese drag van byvoorbeeld die Verenigde Koninkryk.

Hoewel die Suid-Afrikaanse span hartlik verwelkom is toe hulle die stadion binnekom, was die afwesigheid van die Springbokembleem en die volkslied duidelik. Hoewel prominente kommentaar oor hierdie aspek nie in die televisie-uitsendings na vore gekom het nie, is daar wel in die Suid-Afrikaanse pers daaroor berig (Lombaard, 1992c:5). Uit onderhoude wat na afloop van die Openingseremonie met Suid-Afrikaanse atlete gevoer is, het dit geblyk dat die vlag en die volkslied, of die afwesigheid daarvan, nie so 'n groot kwessie onder hulle was nie (Transkripsie, 1992:100). Die belangrikste was om terug te wees in internasionale sport, en deelname aan die Olimpiese Spele was waarskynlik die hoogtepunt van hul sportloopbane.

Anders as in die geval van die Openingseremonie waar die atlete in hul onderskeie spanne die stadion binnegestap het, het atlete tydens die Sluitingseremonie die stadion as individue binnegekom. Gevolglik is min kommentaar oor Suid-Afrikaanse atlete in die besonder tydens dié Seremonie gelever, en geen beeldmateriaal is van hulle gewys nie. Die kommentators het wel genoem dat die Suid-Afrikaanse spanvlag deur Elana Meyer die stadion binnegedra sal word (kyk Transkripsie, 1992:74).

Hoewel negatiewe beriggewing wel in die Suid-Afrikaanse pers oor Noksa-beamptes, die bestuur van Noksa en administratiewe aspekte van Suid-Afrika se deelname aan die Spele verskyn het, is nie veel klem hierop in die televisie-uitsendings geplaas nie.

6.5.9 Samevatting

In die lig van die voorafgaande uiteensetting kan die aanname gemaak word dat Suid-Afrikaanse televisie-uitsendings van die Spele tot 'n groot mate omvattend was, en dat kommentaar oor Suid-Afrika se deelname aan die Olimpiese Spele (insluitende internasionale kommentaar) oor die algemeen positief was in vergelyking met die (soms) negatiewe kommentaar oor hierdie elemente in die Suid-Afrikaanse gedrukte media. Die vernaamste punte van kritiek teen die televisie-uitsendings was waarskynlik sekere aspekte van die kommentaar en die groot mate van reklame-onderbrekings.

6.6 SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk is gepoog om 'n aanduiding te gee van die aard, omvang en inhoud van die Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele. Bogenoemde is gedoen aan die hand van voorbladberigte in 'n geselekteerde segment van die Suid-Afrikaanse dagbladpers oor 'n tydperk van 5 weke; 'n segment van die Suid-Afrikaanse radio-uitsendings van die Spele en die inligting wat uit televisie-uitsendings van die Olimpiese Spele na vore gekom het (kyk in hierdie verband ook die samevatting aan die einde van die bespreking oor elkeen van die onderskeie mediavorme). 'n Meer omvattende samevatting hiervan word in hoofstuk 7 saam met die gevolgtrekkings en aanbevelings vir die studie gemaak.

Gegee die feit dat die 1992 Olimpiese Spele die eerste sodanige geleentheid was waaraan lede van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor deel kon hê, kan die aanname gemaak word dat Suid-Afrikaanse gehore tevrede behoort te voel met die wyse waarop mediadekking van hierdie geleentheid plaasgevind het. Afgesien hiervan was daar tog sake waaroor kritiek uitgespreek is. Aanbevelings word vervolgens gemaak aan die hand waarvan enkele uitdagings in die toekoms aangespreek kan word.

HOOFSTUK 7: OPSOMMING, GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

7.1 INLEIDING

In hierdie studie is 'n uiteensetting gegee van die wyse waarop die interaksie tussen veral drie samelewingssubstisteme (sport, politiek en die media) volgens bepaalde teoretiese aannames 'n uitwerking gehad het op die wyse waarop 'n segment van die Suid-Afrikaanse media mediadekking aan die 1992 Olimpiese Spele gegee het.

In dié hoofstuk word 'n opsomming van die belangrikste fasette van die studie gegee; bepaalde gevolgtrekkings word gemaak en sekere aanbevelings word aan die hand gedoen soos dit verband hou met die doelstellings wat in 1.3 uiteengesit is.

7.2 DIE LITERATUURONDERSOEK: DIE GEBRUIK EN TOEPASING VAN TEORETIESE MODELLE

In hierdie studie is die volgende teoretiese navorsingsdoelstelling gestel (kyk 1.3.1):

... om 'n literatuurgebaseerde uiteensetting te gee van:

- die aard van mediadekking van sportgebeure soos die Olimpiese Spele teen die agtergrond van die volgende teoretiese konsepte: die sisteembenadering tot die media (wat mediafunksies insluit); die transaksionele model (wat die verwantskap tussen sport en die media aandui); agendastelling en nuuswaardes. Die gebruik- en beloningbenadering tot die media en die rol van die media in die skep van pseudo-gebeure word op sekondêre vlak ondersoek;
- die ontwikkeling op sport- en politieke gebied wat gelei het tot Suid-Afrika se skorsing uit die Olimpiese Spele in die jare ses-tig en die daaropvolgende hertoelating tot die Spele van 1992; (en)

- die ontwikkeling van sport as subsisteem binne die samelewing op grond van onder meer die mediadekking wat daaraan verleen word.

Die wyse waarop hieraan uitvoering gegee is, word vervolgens kortliks uiteengesit.

- **Die sisteembenadering en die funksionele mediamodel (Hiebert *et al.*, 1985)**

Verskeie subsisteme in die samelewing is voortdurend in interaksie met mekaar. Dié interaksie het veral 'n uitwerking op die wyse waarop die media in enige gegewe samelewing funksioneer. Dié betrokke model was ook effektief om spesifiek 'n teoretiese basis te bied vir die studie van die mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele, nie net omdat dit die navorser in staat gestel het om die primêre samelewingskragte vir die doeleindes van die studie aan te dui en te analiseer nie, maar ook omdat dit die bestudering van sekondêre kragte moontlik gemaak het.

- **Die transaksionele model van die verwantskap tussen sport en die media (Wenner, 1991)**

Dié model het dit moontlik gemaak om aan te toon wat die aard van interaksie tussen bepaalde rolspelers binne 'n mediasisteem (bv. media-organisasies en sportskrywers) is, asook tussen die media- en ander subsisteme in die samelewing. In dié verband kan die gevolgtrekking gemaak word dat sport en die media nie in isolasie kan funksioneer nie, maar voortdurend in 'n bepaalde wisselwerking met mekaar verkeer. Dié wisselwerking is spesifiek geïllustreer in terme van Suid-Afrika se deelname aan die Olimpiese Spele in 1992, en die wyse waarop dié nuusgebeurtenis neerslag in die Suid-Afrikaanse media gekry het.

Wenner (1991) se model kon effektief in hoofstuk 4 gebruik word om die transaksionele aard van rolspelers en rolverwagtinge in die sportproses oor die laaste vyf jaar in die Suid-Afrikaanse samelewing te beskryf. Spesifiek met betrekking tot sportkommentaar, het dié model in terme van die ondersoek wat in hoofstuk 6 gedoen is, getoon tot watter mate sportkommentaar 'n rol speel in die ontwikkeling van die mediagehoor se begrip en kennis van deelnemende lande aan die 1992 Olimpiese Spele.

- **Die agendastellingsfunksie** (McCombs & Shaw, 1972) en die **nuus-waarde-model** (De Beer, 1977)

Bogenoemde twee modelle is ook effektief in hierdie ondersoek gebruik om aan te toon op welke wyse die Olimpiese Spele as nuuswaardige sportbyeenkoms op die Suid-Afrikaanse media-agenda geplaas is, asook op welke wyse die belangstelling in en afwagting vir nuusgebeure tydens die Spele by die Suid-Afrikaanse media-gehoor op funksionele wyse gehanteer is. Bogenoemde aspek is spesifiek geïllustreer aan die hand van die mediadekking wat in die onderskeie segmente van die Suid-Afrikaanse media aan die byeenkoms gegee is.

Die uitgangspunte van dié twee modelle het veral die teoretiese basis verskaf vir 'n ontleding van die wyse waarop die Suid-Afrikaanse mediagehoor bewus gemaak is van die Olimpiese Spele as nuusgebeurtenis van besondere omvang. Dit is ook effektief as basis gebruik om aan te toon hoe die Spele as nuusgebeurtenis hoog op die land se media-agenda gefunksioneer het. In dié verband is veral nuuswaardes soos nabyheid, ongewoonheid, 'human interest' en omvang as indikatore gebruik.

- **Die gebruik- en beloningsbenadering** tot die media (Rothenbuhler, 1987)

Die uitgangspunte van dié model is nie as 'n primêre teoretiese basis in die ondersoek gebruik nie, maar het wel in samehang met die ander modelle aanduidings gebied dat die Suid-Afrikaanse televisiegehoor in terme van hul nuus- en sport-behoeftes 'n 'sosiale aktiwiteit' van die Spele-uitsendings gemaak het deur bv. by vriende of familie daarna te gaan kyk het en hul kykgewoontes volgens die uitsendingskediule aangepas het.

- **Die model van pseudo-gebeure** (Boorstin, 1977)

Dié model beskryf die teoretiese vermoë van die media om die reële werklikheid in 'n mediawerklikheid te 'herschep'. Dié aspek was ook nie die primêre fokus van die studie nie, maar die volgende gevolgtrekking kan daarvoor gemaak word. Hoewel die Olimpiese Spele as sodanig nie as 'n pseudo-gebeurtenis getipeer kan word nie, kan die gevolgtrekking wel gemaak word dat spesifieke elemente van die Spele aan die vereistes vir 'n pseudo-gebeurtenis voldoen. Dit het veral na vore gekom in die wyse waarop 'media-hype' in spesiaal-georkestreerde 'media-events' met die oog op die bekendstelling van die Spele van stapel gestuur is. Die

media-aanbieding van die Opening- en Sluitingseremonie van die Spele, het ook sterk kenmerke van pseudo-gebeure gedra.

Opsomming: Met betrekking tot die teoretiese uitgangspunte en spesifieke teoretiese benaderings wat as vertrekpunte vir die studie gebruik is, kan die gevolgtrekking gemaak word dat elkeen op 'n besondere wyse die navorsingsdoelstellings ondersteun het. In dié verband kan die aanbeveling ook gemaak word dat soortgelyke benaderings in toekomstige navorsing oor soortgelyke onderwerpe oorweeg kan word. Daar moet egter gelet word dat hoewel al bogenoemde modelle binne 'n kwalitatiewe navorsingsbenadering tot hul reg kan kom, spesiale aanpassings gedoen sal moet word indien hulle ook binne 'n streng kwantitatiewe navorsingskonteks gebruik sou word.

7.3 DIE EMPIRIESE ONDERSOEK: DIE SUID-AFRIKAANSE MEDIADÉKKING VAN DIE 1992 OLIMPIESE SPELE

In hierdie studie is die volgende empiriese navorsingsdoelstellings gestel (kyk 1.3.2 en 6.2.3):

- (a) om te bepaal of die Suid-Afrikaanse media in terme van teoretiese konsepte soos die sisteembenadering (kyk 2.2); die transaksionele model vir die verwantskap tussen sport en die media (kyk 2.3); agendastelling en nuuswaardes (kyk 2.4; 2.5) 'n duidelik-aanwysbare rol in die mediadekking van 'n buitengewone nuusgebeurtenis soos die Olimpiese Spele van 1992 kon speel;
- (b) om te bepaal of die Suid-Afrikaanse media, op grond van die tegnologiese samestelling en struktuur daarvan (kyk hoofstuk 5), asook ontvangerverwagtinge van die plaaslike mediagehoor, in staat was om mediadekking aan 'n omvangryke gebeurtenis soos die Olimpiese Spele in terme van bogenoemde teoretiese modelle op 'n funksionele en doelmatige wyse te verleen; en
- (c) om dus te bepaal wat die aard, omvang en inhoud van bogenoemde mediadekking was.

Die wyse waarop aan hierdie doelstellings uitvoering gegee is, word vervolgens kortliks weergegee.

7.3.1 Die interaksie tussen sport en politiek as subsisteme in die Suid-Afrikaanse samelewing

In hoofstuk 3 is 'n uiteensetting gegee van die ontwikkeling op sport- en politieke gebied in die land, met die spesifieke doel om aan te toon tot watter mate hierdie twee aspekte van die Suid-Afrikaanse samelewing met die verloop van tyd in interaksie met mekaar verkeer het. Dit is spesifiek gedoen om uitvoering aan doelstelling 7.2.a te gee. Dié doelstelling is verder in hoofstuk 6 ondersoek aan die hand van 'n uiteensetting van die mate waarin politiek as subsisteem in die Suid-Afrikaanse samelewing in 1992 'n rol gespeel het in die wyse waarop gebeure rondom Suid-Afrika se deelname aan die Olimpiese Spele plaasgevind het.

In terme van die uiteensetting wat in hoofstuk 3 gegee is oor die mate waarin die Regering van Nasionale Eenheid betrokke is by sportgebeure in die land na April 1994, kan die gevolgtrekking gemaak word dat daar 'n besondere vorm van interaksie tussen politiek en sport was. In die vorige politieke bedeling is hierdie interaksie vir dekades gekenmerk deur die ingrepe van die Regering om sport in die land volgens die apartheidsideologie te bedryf, terwyl in die bedeling ná 1994 dit duidelik geblyk het dat sport o.m. as 'n 'nasie-bou'- en ook 'bemagtigingsaksie' gehanteer sou word.

Dit wou voorkom of die potensiaal bestaan dat die interaksie tussen dié twee sisteme in die toekoms positiewe implikasies vir die breë Suid-Afrikaanse samelewing sal hê, in vergelyking met die groot aantal negatiewe konnotasies wat in die verlede met betrekking tot die interaksie tussen die sport- en politieke subsisteme bestaan het.

7.3.2 Die wyse waarop die 1992 Olimpiese Spele as internasionale sportbyeenkoms mediadekking in die Suid-Afrikaanse media gekry het

Gevolgtrekkings wat hiermee verband hou, word vervolgens gemaak aan die hand van 'n uiteensetting van die aard, omvang en inhoud van mediadekking in die onderskeie mediavorme wat vir die doel van die ondersoek gebruik is.

7.3.2.1 Dagblaaie

Samevattend kan van die Suid-Afrikaanse persdekking oor die Spele gestel word dat daar in die onderskeie dagblaaie wat ondersoek is, 'n groot mate van afwagting onder lesers geskep is voor die aanvang van die Spele. Hierdie verskynsel hou verband met die teoretiese uitgangspunte vir hierdie studie soos dit aan die

hand van die agendastellingsmodel tot die media (2.4) en die model van nuuswaardes en nuuswaardigheid (kyk 2.5) uiteengesit is. Die mate waarin die Suid-Afrikaanse dagbladpers wat vir die doeleindes van dié studie gebruik is, hul onderskeie leserspublieke voorberei het op die Spele, het gewissel, afhangende van die samestelling van die vernaamste teikenmark van die koerant, asook die prominensie wat in voorbladdekking aan ander gebeure in die land gegee is.

- *Sowetan*

Die Johannesburgse tabletkoerant *Sowetan* het in 'n groot mate voorbladdekking van die Spele ondergeskik gestel aan ander (volgens die dagblad meer belangrike) gebeure wat in daardie stadium in die land plaasgevind het. Dié dagblad het egter wel in 'n groot mate persdekking aan die Spele in veral die sportblaaie gegee. Wanneer daar wel (veral tydens die Spele) persdekking op die voorblad van *Sowetan* oor die Spele verskyn het, het dit dikwels bestaan uit 'n foto met 'n onderskrif daarby. Met betrekking tot dié dagblad kan dus gestel word dat *Sowetan* persdekking (op veral die voorblad) toegespits het op ander belangrike nuusgebeure in die land soos politieke onrus, die stakings en massa-aksie deur lede van Cosatu en die ANC en in 'n mindere mate die menseslagting in Boipatong (kyk in hierdie verband Figuur 6.1; kyk Addendum 1).

Met betrekking tot die ondersoek na die aard, omvang en inhoud van persdekking wat primêr op die voorblad van *Sowetan* verskyn het, kan die gevolgtrekking gemaak word dat dié dagblad nie in so 'n groot mate persdekking aan die geleentheid gegee het soos die teoretiese verwagting was nie. Die stelling word gemaak in die lig van die aanname wat aanvanklik bestaan het dat dié dagblad juis die Spele as nuusgebeurtenis hoog op die media-agenda sou plaas in die lig van die feit dat 'n Suid-Afrikaanse span wat ook uit swart atlete bestaan het vir die eerste maal in die geskiedenis aan die Olimpiese Spele kon deelneem. Juis in terme van die ongewoonheid en sosio-psigiese nabyheid van die gebeurtenis, het die verwagting bestaan dat dié geleentheid 'n groot mate van nuuswaardigheid sou hê. In hierdie verband kan die gevolgtrekking egter gemaak word dat nuusgebeure van 'n politieke aard wat in die tydperk van die Spele in die land plaasgevind het (kyk Figuur 6.1, asook Addendum 1 vir 'n vollediger uiteensetting hiervan) in 'n veel groter mate persdekking op die voorblad van *Sowetan* gekry het.

- *Beeld*

Die Afrikaanse dagblad, *Beeld*, waarvan 31 voorblaaie vertolkend gelees is, se persdekking van die Spele het in 'n groot mate verskil van dit wat in *Sowetan*

verskyn het. Hierdie dagblad het (waarskynlik die meeste van die drie dagblaaie wat in die ondersoek gebruik is) 'n groot mate van afwagting by lede van sy lesersgehoor geskep oor die Spele voor die aanvang daarvan. Tydens die Spele het beriggewing op die voorblad na die boonste helfte van die blad verskuif, en is meer prominensie daaraan gegee in terme van ander nuusgebeure wat in die land plaasgevind het. Na afloop van die Spele is steeds op sekere sake rakende Suid-Afrika se deelname daaraan gekonsentreer (kyk Figuur 6.6). In sommige gevalle het dit ook gebeur dat ander belangrike nuusgebeure (kyk Addendum 1) wat ten tyde van die Spele in Suid-Afrika plaasgevind het, minder prominente voorbladdekking in *Beeld* gekry het as gebeure by die Spele. In hierdie verband is in 6.3.2 aangedui in watter gevalle voorbladdekking van die Spele sodanig gedoen is dat ander nuusgebeure in die land slegs in 'n mindere mate op die nuus-agenda geplaas is. *Beeld* het nie net deur kopie nie, maar ook deur die gebruik van foto's 'n omvattende oorsig van gebeure tydens die Spele aan sy lesers gebring. Soos in die geval van die *Sowetan*, het *Beeld* ook in ander dele van die koerant, maar veral op die sportblaaie, wye persdekking aan sake rondom die Spele gegee.

In terme van bogenoemde uiteensetting word die gevolgtrekking gemaak dat *Beeld* (teen die agtergrond van die uitgangspunte wat in hoofstuk 2 aan die orde gestel is) met betrekking tot die aard, omvang en inhoud van persdekking op die voorblad die Olimpiese Spele as nuusgebeurtenis hoog op die Afrikaanstalige media-agenda geplaas het. Die Spele het nie alleen 'n groot mate van voorbladdekking gekry nie, maar ook in terme van prominensie in 'n groot mate goed vergelyk (volgens die teoretiese uitgangspunte oor nuuswaardes) met ander nuusgebeure wat in die spesifieke tydperk in Suid-Afrika plaasgevind het (kyk Figuur 6.2, asook Addendum 1). Afgesien hiervan het *Beeld* ook in ander segmente van die dagblad (insluitende redaksionele kolomme, briewekolomme en in die sportblaaie) 'n hoë mate van nuuswaardigheid aan die Spele geheg. Dié dagblad het nie alleen gefokus op Suid-Afrika se deelname aan die Spele nie, maar ook verskeie ander elemente wat daarmee verband gehou het.

- *The Star*

Die derde dagblad wat in die ondersoek gebruik is, *The Star*, het ook in 'n groot mate aandag aan die Spele gegee, maar nie in dieselfde mate as beriggewing wat op die voorblad van *Beeld* verskyn het nie (kyk Figuur 6.6). Hierdie dagblad het veral deur die gebruik van foto's sonder baie kopie dikwels gebeure by die Spele aan sy lesers visueel op die voorblad gebring. Die voorblad van dié dagblad het ook bykans op 'n daaglikse basis inligting aan lesers verstrek oor berigte wat in

ander dele van die koerant, maar veral in die sportblaaie, oor die Spele gelees kon word.

Dié spesifieke dagblad het in terme van die aard, omvang en inhoud van voorbladdekking van die Spele van ander tegnieke as die ander twee dagblaaie in die ondersoek gebruik gemaak om lesers enersyds bewus te maak van die nuusgebeurtenis, maar andersyds ook in te lig daaroor (kyk 6.3.3). Soos in die geval van *Beeld* hierbo het die mate waarin die Olimpiese Spele voorbladdekking in *The Star* gekry het goed vergelyk met die mate van voorbladdekking wat aan ander nuusgebeure in die land gegee is (kyk Addendum 1).

- *Persdekking oor die Spele in ander segmente van die Suid-Afrikaanse gedrukte media*

Afgesien van die omvattende voorbladdekking wat in die onderskeie dagblaaie onder bespreking verskyn het, is ook in hoofstuk 6 kortliks aangedui in watter mate die spesifieke dagblaaie in ander gedeeltes (bv. die sportblaaie, redaksionele kolomme en briewekolomme) daarin geslaag het om 'n omvattende beeld van die aard, omvang en inhoud van die Spele in Barcelona aan lesers te bied. Met betrekking hiermee kan die volgende gevolgtrekking gemaak word.

Hoewel beriggewing op die voorblaaie van hierdie dagblaaie hoofsaaklik op positiwiese aspekte rakende Suid-Afrika se deelname aan die Spele (asook ander aspekte van die Spele) gefokus het, het beriggewing op ander bladsye lesers ook op die hoogte gehou van die negatiewe aspekte rondom die Spele (bv. die gebruik van opkikkers deur atlete, die rol van geld in die organisering van die Spele, en die wanadministrasie binne Noksa). In dieselfde mate het ander segmente van die Suid-Afrikaanse gedrukte media ook op hierdie sake gefokus. Hierdie media het egter ook tot groot hoogte klem gelê op Suid-Afrika se hertoetreding tot die Spele, en die rol wat die Spele kon speel om vrede en goedgesindheid in die land te bevorder.

Opsomming: Die algemene gevolgtrekking kan in die lig van bogenoemde gemaak word dat die betrokke dagblaaie wat vir die doeleindes van die ondersoek gebruik is, lesers in die land in 'n groot mate voorberei en in terme van die teoretiese uitgangspunte van die agendastellingsmodel (kyk 2.4) 'n bepaalde afwagting oor die Spele geskep het. Ten tyde van die Spele het die dagblaaie lesers ook op professionele wyse in terme van agendastelling en nuuswaardes op die hoogte gehou van gebeure by die Spele, veral deur middel van daaglikse besprekings, foto's en uitslae van spesifieke items wat in die sportblaaie verskyn het.

Die Suid-Afrikaanse gedrukte media het die Spele op 'n wye, omvangryke en kleurvolle wyse aan lede van die Suid-Afrikaanse mediagehoor weergegee. Oor die algemeen kan die aanname gemaak word dat die Suid-Afrikaanse gedrukte media betreklike billik was in verslaggewing oor die Spele, en dat die meeste persdekking gefokus het op die positiewe aspekte van die geleentheid. Die enigste aspekte waarvoor werklik negatiewe kommentaar gelewer is, is die groot bedrae geld betrokke by die uitsendings en organisasie van die Spele, asook die gebruik van opkikkers deur deelnemers.

7.3.2.2 *Radio*

Radio-uitsendings van die Spele het veral 'n belangrike rol gespeel in die voorbereiding van luisteraars vir die Spele, deur die programreeks wat voor die aanvang van die Spele uitgesaai is. Ook in dié gevalle waar Suid-Afrikaanse atlete goed presteer het, is kommentaar hieroor oor die radio uitgesaai, al het die SAUK nie 'n radiospan *per se* in Barcelona gehad het.

Hoewel die wyse waarop mediadekking aan die Spele via die radio as massamedium nie primêr ondersoek is nie, kan die gevolgtrekking gemaak word dat radio 'n duidelik aanwysbare rol gespeel het om luisteraars (spesifiek dié in plattelandse gemeenskappe wat nie in so 'n groot mate toegang tot ander media gehad het nie) nie alleen in te lig oor die Spele nie, maar ook op die hoogte te hou van spesifieke items soos dié waarin Suid-Afrikaanse atlete presteer het. Bogenoemde is weer eens in ooreenstemming met die uitgangspunte van die nuuswaarde-model waarin die belangrikheid van sosio-psigiese nabyheid en ongewoonheid in die bepaling van die nuuswaardigheid van 'n nuusgebeurtenis aangedui word.

7.3.2.3 *Televisie*

Die massamedium wat waarskynlik die grootste bydrae gelewer het om Suid-Afrikaners voor te berei en op die hoogte te hou van gebeure by die Spele was televisie. Afgesien van die reeks programme wat voor die aanvang van die Spele uitgesaai is, is ook voor die Openingseremonie aan Suid-Afrikaanse kykers 'n groot mate van agtergrondinligting gegee oor aspekte soos Suid-Afrika se her-toelating tot die Spele, die prestasies van atlete in die verlede, en die atlete wat in die 1992 Olimpiese Spele vir Suid-Afrika sou deelneem.

In die sestiende dae waarin die Spele geduur het, het Suid-Afrikaanse televisie-uitsendings ook daarin geslaag om aan die plaaslike televisiegehoor 'n groot hoeveelheid inligting oor aspekte van die Katalaanse kultuur, asook be-

sienswaardighede in Barcelona te gee. Hierdie inligting behoort, hoewel dit waarskynlik nie so volledig was dat Suid-Afrikaners na afloop van die Spele 'n volledige beeld daaroor gehad het nie, tog daarin te geslaag het om lede van die plaaslike televisiegehoor meer bewus te maak daarvan en bloot te stel daaraan. Hierdie stelling is waarskynlik waar wanneer in ag geneem word dat 81% van die potensiele televisiegehoor in 'n mindere of meerdere mate na die Spele-uitsendings gekyk het, hoewel dit om verskeie redes (soos aangedui) nie moontlik was om die werklike grootte van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor vir die Spele-uitsendings te bepaal nie.

Hoewel dit veral in die kommentaar tydens die Openingsremonie geblyk het dat Suid-Afrikaanse kommentators oor sekere aspekte rakende deelnemende lande oningelig of onvoorbereid was (kyk bv. 6.5.4), was die grootste gedeelte van die inligting wat op Suid-Afrikaanse televisie uitgesaai was van so 'n aard dat kykers se aandag op die positiewe aspekte van die Spele gefokus is (kyk bv. 6.5.8.1; 6.5.8.2). In dié verband het sake soos onder meer goeie sportmanskap, internasionalsisme, die Olimpiese gedagte, regverdigheid en veral die wêreldwye soeke na vrede duidelik na vore gekom. Laasgenoemde aspek is veral ook deur internasionale kommentators beklemtoon. Aspekte van Barcelona en die Katalaanse kultuur is ook positief aan lede van die Suid-Afrikaanse mediagehoor oorgedra (kyk bv. 6.5.8.2).

'n Saak waaroor daar in 'n mate negatiewe mediadekking was (veral in die dagblaaie wat in die ondersoek gebruik is) was aspekte van Suid-Afrika se deelname aan die Spele, veral rakende die politieke kant daarvan, bv. die vlag, die volkslied en die Olimpiese drag (kyk bv. 6.5.2.3; 6.5.8.3). In sommige gevalle is daar egter wel positief (ook deur internasionale kommentators) oor Suid-Afrika se hertoetreding tot die Spele berig. Ook in die Suid-Afrikaanse pers is baie aandag hieraan gegee.

Gevolgtrekkings:

- televisiedekking van die Spele is op 'n wye en omvattende basis gedoen, wat die feit onderstreep het dat die Suid-Afrikaanse uitsaaisisteem tegnies op standaard met die res van die wêreld is;
- afgesien van bogenoemde, was televisiekommentaar tydens die uitsendings nie altyd op internasionale standaard nie (kyk 6.5.4.1 vir 'n uiteensetting en voorbeelde hiervan);
- lede van die Suid-Afrikaanse televisiegehoor is waarskynlik nie die volle voordeel gegee van 'n uitsaaispan in Barcelona nie, aangesien daar in 'n

groot mate nog gesteun is op internasionale beeldmateriaal sowel as kommentaar (kyk 6.5.4.2);

- hoewel swart Suid-Afrikaanse atlete vir die eerste maal in die geskiedenis aan 'n Olimpiese Spele-byeenkoms kon deelneem, het lede van die swart bevolking oor die algemeen nie goeie toegang gehad tot mediafasiliteite in die land nie. Daar kon ook nie met sekerheid bepaal word wat die grootte van die televisiegehoor vir die Spele onder lede van die swart bevolking was nie.

Die navorser meen dat ook in die empiriese deel van die studie voldoende uitvoering van die navorsingsdoelstellings gegee is.

In die lig van bogenoemde uiteensetting, kan die volgende aanbevelings met betrekking tot toekomstige navorsing op dié spesifieke gebied gemaak word. Aanbevelings in hierdie verband word spesifiek gedoen met die oog op navorsing oor die mediadekking van die Wêreldbeker-Rugbytoernooi wat in Mei 1995 in Suid-Afrika aangebied is, asook in terme van navorsing oor mediadekking van die 1996 Olimpiese Spele in Atlanta.

7.4 AANBEVELINGS VIR TOEKOMSTIGE NAVORSING

7.4.1 Samestelling van die Suid-Afrikaanse mediaspan vir internasionale sportbyeenkomste met die omvang van die Olimpiese Spele

Soos in 6.5.4 aangedui is, het die wyse waarop kommentaar van die Olimpiese Spele-byeenkoms (en spesifiek die Opening- en Sluitingseremonie) gedoen is, 'n groot mate van kritiek onder lede van sowel die Suid-Afrikaanse media as die mediagehoor in o.m. briewekolomme van die pers uitgelok.

In terme hiervan, word die aanbeveling gemaak dat kommentators wat deur televisie-korporasies (in dié geval spesifiek die SAUK) gekies word om deel van so 'n internasionale uitsending met die omvang en blootstelling van die Spele te wees, kenners moet wees van meer as net die internasionale sportarena. Sodanige kommentators behoort ingelig te wees oor velerlei aspekte rakende internasionale betrekkinge, die internasionale politieke situasie en internasionale ekonomiese sake. Op hierdie wyse kan grootliks verseker word dat elke land wat aan die Openingseremonie van die Olimpiese Spele deelneem die geleentheid gegun word om voorgestel te word vir wie en wat hulle werklik is, en nie aan die internasionale mediagehoor uitgebeeld word in terme van stereotipes en veralgemenings nie.

7.4.2 Kwantitatiewe navorsing oor dieselfde onderwerp

Hoewel die doelstellings van die betrokke studie was om die Suid-Afrikaanse mediadekking van die Olimpiese Spele in terme van kwalitatiewe navorsingsmetodes te ondersoek, kan gestel word dat soortgelyke ondersoeke ook op kwantitatiewe wyse gedoen behoort te word. Sodanige navorsing behoort nuttig te wees vir toekomstige uitsendings van sportgebeure soos die Spele, aangesien daardeur gefokus kan word op spesifieke verbande tussen bepaalde veranderlikes in sportmediadekking.

BRONVERWYSINGS

- Abel, E. 1981. *What's news?* San Francisco: Institute for Contemporary Studies.
- Adam, H. & Moodley, K. 1987. *South Africa without apartheid*. Cape Town: Maskew Miller/Longman.
- Alhadeff, V. 1990. *A newspaper history of South Africa*. Cape Town: Don Nelson.
- Ali, R. 1976. *Africa at the Olympics*. London: Africa Books.
- Amps. 1995a. Television viewership information. Households with TV. Johannesburg: SABC.
- Amps. 1995b. TV1 viewership figures. Johannesburg: SABC.
- Amps. 1995c. TV2/CCV viewership figures. Johannesburg: SABC.
- Anderson, D.A. 1985. *Contemporary sports reporting*. Chicago: Nelson-Hall.
- Anon, 1995. The camera positions. *Radio & TV*, 7:10-11, April-Junie.
- Anon. 1994. *Dit is die SAUK*. Aucklandpark: SAUK.
- Archer, R. & Bouillon, A. 1982. *The South African game - sport and racism*. London: Zed.
- Bagdikian, B.H. 1971. *The information machines*. New York: Harper.
- Bannister, R. 1988. The Olympic Games: past, present and future. In: Segrave, J.O. & Chu, D., eds. 1988. *The Olympic Games in transition*. Champaign: Human Kinetics Books, pp. 419-426.
- Beattie, D. 1992. Bogus 'Olympians' and the slow-quick disgrace of Nocsa. *The Star*, 1992-07-24:19.
- Beattie, D. 1992. The kit that never came out of the bag. *The Star*, 1992-08-12:23.
- Beeld, 1992-07-11:1. VN-klimaat swaai teen ANC-poging. Dramatiese wending oor Kodesa-partye en klimaat.
- Beeld, 1992-07-11:6. PAC se optrede teen SAUK tydelik af. Veiligheid van nie-stakende joernaliste nie gewaarborg, sê Bennie Alexander.
- Beeld, 1992-07-14:1a. Sportlui is ingesluit met duif vir vrede.
- Beeld, 1992-07-14:1b. Reuse-ontwrigting deur ANC-alliansie glo beplan.
- Beeld, 1992-07-14:1c. ANC-hoof van veiligheid wou polisiemanne vermoor.
- Beeld, 1992-07-15:1. Cosatu sal dalk staking afstel as sake lui ANC-eise steun - Jay.

Beeld, 1992-07-15:3. Negentig uur se kyktyd van Olimpiese Spele lê voor.

Beeld, 1992-07-16:1a. VN se vyf grotes ewewigtig oor SA. Wêreld eens oor spesiale verteenwoordigers vir geweld.

Beeld, 1992-07-16:1b. Skok oor nee vir rugby oor TV.

Beeld, 1992-07-16:1c. Radiodienste is gereed vir slag in Barcelona.

Beeld, 1992-07-17:1. Gesant na SA oor Kodesa.

Beeld, 1992-07-18:1a. My sus sterf, ek moet by haar wees.

Beeld, 1992-07-18:1b. Dok pak SAUK oor TV-rugby. Betaal die bedrag en ons is reg - Craven.

Beeld, 1992-07-20:1a. Zola se droom aan skerwe.

Beeld, 1992-07-20:1b. Dié week van groot belang. Optimisme oor hervatting van gesprek.

Beeld, 1992-07-20:1c. Tyd raak min vir toetse op TV.

Beeld, 1992-07-21:1a. Barcelona, hier kom SA! 'Duifloos', maar vol hoop.

Beeld, 1992-07-21:1b. Lewertoetse sal bepaal of Zola aan Olimpiese Spele deelneem.

Beeld, 1992-07-21:1c. Só het ET Janie Allan geteister, hoor hof. Wou nie nee as antwoord aanvaar.

Beeld, 1992-07-22:12. Petranoff.

Beeld, 1992-07-22:1a. Zola het net verkeerd geëet, gaan Spele toe.

Beeld, 1992-07-22:1b. Deur sleutelgat by ET en Jani. Maar mej. Allan sal getuig dit is alles leuens.

Beeld, 1992-07-23:1a. Petranoff bly lief vir SA ondanks Olimpiese Spies in rug.

Beeld, 1992-07-23:1b. Cosatu, Saccola se gesprek misluk, staking kom.

Beeld, 1992-07-23:1c. Intieme mej. Allan. Italianers Ricardo & Mauro was my fantasieë, beweer Jani.

Beeld, 1992-07-23:6. Petranoff se weglatting maak opslae in politieke kringe.

Beeld, 1992-07-24:1a. Elana, Zola koester hoë verwagtinge.

Beeld, 1992-07-24:1b. Massa-aksie soos nog nooit tevore.

Beeld, 1992-07-24:2. Joego-Slawiese atlete kry groen lig.

Beeld, 1992-07-25:1a. Wêreld ontdek nuwe SA helde. Yanks gaande oor Jan Tau, die Swart leeu van die Kalahari.

Beeld, 1992-07-25:1b. Massa-aksie kan land in anargie dompel - Tutu.

Beeld, 1992-07-25:4. Joego-Slawië het nie land, span of vlag.

Beeld, 1992-07-27:1a. Thwala trots by Spele ondanks loesing in kryt.

Beeld, 1992-07-27:1b. Piet Marais is regering se man by Spele.

Beeld, 1992-07-27:1c. Optimisme oor nuwe voorstel. Regering glo dooie punt oor onderhandelinge kan verwyder word.

Beeld, 1992-07-27:1d. Belangrike tyd lê voor vir SA se rugby.

Beeld, 1992-07-28:12a. Bosniërs by Spele is in die 'paradys'.

Beeld, 1992-07-28:12b. Afghanistan boikot nie.

Beeld, 1992-07-28:12c. Albanië is weer terug na 20 jaar.

Beeld, 1992-07-28:1a. Met oranje blanje blou op kop kyk Piet nie net Spele.

Beeld, 1992-07-28:1b. All Blacks laat oë rek. Top fikse besoekers imponeer met balvernuf in eerste oefening op SA bodem.

Beeld, 1992-07-28:1c. Springbok pronk nog op nuwe rugbyklere.

Beeld, 1992-07-29:1. Pasiënte vlug voor klippe en traanrook.

Beeld, 1992-07-30:1. Vredes-offensief begin: spesiale taakmag van polisie en weermag moet geweld in sesien buurte tem.

Beeld, 1992-07-30:11. Borge se Spele.

Beeld, 1992-07-30:22. Burgemeester glimlag oor Spele.

Beeld, 1992-07-30:25. Spele-uitslae.

Beeld, 1992-07-31:14. Baby Ben uit Spele geskop oor verbode middels.

Beeld, 1992-07-31:1a. Twee tiendes van 'n sekonde tussen Peter en 'n droom.

Beeld, 1992-07-31:1b. Geheimsinnige, huilende spioen agter Jani & ET.

Beeld, 1992-08-01:10. Olimpiese opkikkerbomme laat son sak oor Britse ryk.

Beeld, 1992-08-01:16. Spele se uitslae.

Beeld, 1992-08-01:1a. Soet en suur - alles in net een dag.

Beeld, 1992-08-01:1b. ET getuig oor hom en Jani.

Beeld, 1992-08-03:1a. Mluleke trap stel af oor landsvlag.

Beeld, 1992-08-03:1b. Maak of breek vir SA. Eerste gevaarligte flikker reeds, ANC-lid en polisieman vermoor.

Beeld, 1992-08-03:1c. KP-krisis: vyf LP's gee dalk dié week pad uit party.

Beeld, 1992-08-04:16. Russe is los voor.

Beeld, 1992-08-04:1a. Pietie en Wayne sal medalje terugbring.

254 Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele

Beeld, 1992-08-04:1b. Bloedige massa-aksie. NP eis die beëindiging van optrede in belang van SA. ANC sê 4 milj. se wegblyery is groot ja vir sy eise.

Beeld, 1992-08-05:1a. Massa-aksie se duur prys. Inkomste-verlies 250 milj. in 2 dae. Groter menseslagting op 2 plekke ontloft.

Beeld, 1992-08-05:1b. Jurie beslis vandag oor Jani se lastersaak. Kernvraag is of sy en ET owerspel gepleeg het.

Beeld, 1992-08-05:1c. Begin van Olimpiese Spele 'n TV-hoogtepunt.

Beeld, 1992-08-05:8. Talle gebruikte spuite op Olimpiese dorpie gekry.

Beeld, 1992-08-06:1. Verslae Allan moet R1,5 milj. opdok vir saak. Jurie oortuig Jani, ET het verhouding gehad.

Beeld, 1992-08-07:1. Sy oomblik van waarheid. APT moet uitsluitsel gee oor die KP se toekomstigting.

Beeld, 1992-08-08:1a. Silwer vir SA maak iets in Wayne se hart los.

Beeld, 1992-08-08:1b. Beyers-hulle seëvier in KP-stryd. Treurnicht aanvaar ingrypend nuwe beleidaringting.

Beeld, 1992-08-10:1. Reusagtige Wallabies waarsku SA teen die All Blacks.

Beeld, 1992-08-10:13. Uitslae van die Spele.

Beeld, 1992-08-10:4a. Bosniese atlete moet terug na hul 'hel' toe.

Beeld, 1992-08-10:4b. Dit is jongste gunsteling van Spele-dwelmskelms.

Beeld, 1992-08-10:4c. Barcelona slaak 'n sug van verligting.

Beeld, 1992-08-11:1a. Noksa moet bitterheid oor Tom nou uitstryk.

Beeld, 1992-08-11:1b. Campese vaar uit teen Naas en Bokke.

Beeld, 1992-08-11:7. Die vyfde atleet geskors oor opkikkera.

Beeld, 1992-08-12:1a. Naas sê: Trap in jou spoor! Campo.

Beeld, 1992-08-12:1b. Atletiektwis gaan uitbars na Spele-euforie.

Beeld, 1992-08-13:1. Geheime Kiwi-plan. Landsvlag afwesig en Stem stil wanneer Springbokke rugbytoerspan pak.

Beeld, 1992-08-13:10. Onheilspellend.

Beeld, 1992-08-13:11. Petranoff-herrie vat weer vlam. Van Zyl se hele verklaring.

Beeld, 1992-08-14:1a. Opslae oor toets sonder die Stem. NP betreur dit, KP vra almal moet landsvlage bring.

Beeld, 1992-08-14:1b. Rebelle skeur die KP. Vyf loop na dag van hoogspanning. Verstarde dokter Ferdi akop hardkoppig.

Beeld, 1992-08-15:1. Ons sal vlag laat waai en Stem sing by toets.

Beeld, 1995-04-22:1. Regering wil nasie aan die speel kry.

Beeld, 1995-04-22:2a. Sport dalk verpligtend vir alle leerlinge.

Beeld, 1995-04-22:2b. Departement het talle planne vir sport in agtergeblewe gebiede.

Beeld, 1995-04-22:2c. Akademie vir sport by Pta in witakrifplan.

Beeld, 1995-04-22:4. Sukses met Wêreldbeker-rugby 'kan baie deure vir SA open'.

Bellamy, R.V. 1991. Professional sports organizations: media strategies. In: Wenner, L.A., ed. 1991. *Media, sports and society*. Newbury Park: Sage, pp. 120-133.

Bennett, H. 1986. The Olympic Games of Los Angeles 1932, as seen by the Nationalist and racial ideology. In: Redmond, G., ed. 1986. *Sport & politics*. Champaign: Human Kinetics, pp. 137-145.

Bierbaum, N. 1994. Let the Games begin. *Marketing mix*, 12(1):40-46, Jan.

Blaauw, S. 1992. *Olympic Games 1992*. Ongepubliseerde navorsingsverslag. Aucklandpark: SAUK.

Boorstin, D.J. 1977. *The image. A guide to pseudo-events in America*. New York: Atheneum.

Botha, W. 1993. The book. Words that make the world go round. In: De Beer, A.S., ed. 1993. *Mass media for the 90s. The South African handbook of mass communication*. Pretoria: Van Schaik. Pp. 53-66.

Bothma, L.J. 1988. *Kommentaar sonder grense. Die SAUK ... en die storie daaragter*. Pretoria: Oranje-werkers Promosies.

Bowman, J.S., ed. 1989. *Chronicle of 20th century history*. London: Bison Books.

Boyd, A. 1993. *Broadcast journalism. Techniques of Radio and TV news*. Oxford: Focal press.

Brandt, H. 1992. Isolاسie het SA fietsry groot skade berokken. Deeglike beplanning, ontwikkelingsprojek nodig. *Beeld*, 1992-08-04:13.

Brickhill, J. 1976. *Race against race. South Africa's 'multi-national' sport fraud*. London: International Defence & Aid Fund.

Bryant, J., Brown, D., Comisky, P.W. & Zillman, D. 1982. Sports and spectators: commentary and appreciation. *Journal of Communication*, 32:109-119.

Capostagno, A. 1995. Money on the Boks? *SA Sports Illustrated*, 10(5):30-34, May.

Chester, M. 1992. TV splashes out to please sports fans. *The Star*, 1992-07-27:15.

Christians, C.G. & Carey, J.W. 1981. The logic and aims of qualitative research. In: Stempel, G.H. & Westley, B.H., eds. 1981. *Research methods in mass communication*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.

City Press, 1992-08-02:6.

City Press, 1992-08-16:17. Money makes the Olympics go round.

Claassen, G.N. 1993. Magazines: life's own story. In: De Beer, A.S., ed. 1993. *Mass media for the 90s. The South African handbook of mass communication*. Pretoria: Van Schaik, pp. 101-124.

Claassen, W. & Retief, D. 1985. *More than just rugby*. Johannesburg: Hans Strydom Publishers.

Clarke, K. 1993. Play up, pay up. Nocsa looks to government for Olympics funding. *Finance Week*, 58(5):2.

Collette, L. 1989. *News of Olympic proportion: ABC-TV and the 1984 Summer Olympic Games Opening Ceremonies*. Referaat gelewer by die Jaarlikse Kongres van die Association for Education in Journalism and Mass Communication, Washington DC, 13 Augustus.

Colomé, G. 1992. Politics and the Olympic Games. In: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport. 1992. *Olympic Games media and cultural exchanges. The experience of the last four Summer Olympic Games*. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport. Pp. 139-142.

COOB'92. 1992. *Press dossier*. Barcelona: COOB'92, Februarie.

Coote, J., ed. 1976. *Olympic Report '76*. London: Kempa.

Cozens, F.W. & Stumpf, F.S. 1976. *Sports in American life*. New York: Arno Press.

Crump, S. 1974. *Fundamentals of journalism*. New York: McGraw-Hill.

D'Oliveira, B. 1980. *Time to declare: an autobiography*. Johannesburg: Macmillan.

Davenport, T.R.H. 1987. *South Africa. A modern history*. Londen: Macmillan.

Davenport, T.R.H. 1991. *South Africa. A modern history*. Londen: Macmillan.

Davies, P. 1995. Rugbysterre onthou die dag. *Edgars-klub*: 16-18, Mei.

De Beer, A.S. & Steyn, E. 1993. The National Party and the media. A special kind of symbiosis. In: Louw, P.E., ed. 1993. *South African media policies. Debates of the 1990s*. Bellville: Anthropos. Pp. 206-227.

De Beer, A.S. 1977. *Nuuswaardes en nuuswaardigheid*. Johannesburg: De Jong.

De Beer, A.S. 1980a. Qualitative research in journalism - friend or foe? (Some notes on the contribution of Clifford Christians). *Communicare*, 1(1):10-23.

De Beer, A.S. 1980b. *Joernalistiek vandag*. Kaapstad: Tafelberg.

De Beer, A.S. 1993a. Mass communication in society. Pervasive messages and images of our time. In: De Beer, A.S., ed. 1993. *Mass media for the 90s. The South African handbook of mass communication*. Pretoria: Van Schaik. Pp. 3-28.

De Beer, A.S. 1993b. Qualitative research in journalism: the quest for validity and objectivity. *Communicatio*, 19(1):80-87.

De Beer, A.S. 1994. Demokrasie en die media: voorwaardes en geleentheid vir 'n nuwe Suid-Afrika. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, 34(2):126-137.

De Beer, A.S. ed. 1993. *Mass media for the 90s - the South African handbook of mass communication*. Pretoria: Van Schaik.

De Beer, A.S., Kasoma, F.P., Megwa, E.R. & Steyn, E. 1995. Sub-saharan Africa. In: Merrill, J.C., ed. 1995. *Global Journalism. Survey of international communication*. New York: Longman, pp. 209-268.

De Broglio, C. 1970. *South Africa: racism in sport*. London: Idaf.

De Coubertin, P. 1988. Why I revived the Olympic Games. In: Segrave, J.O. & Chu, D., eds. 1988. *The Olympic Games in transition*. Champaign: Human Kinetics Books, pp. 101-106.

De Lange, J. & Wessels, R. 1992. Olimpiese Spele en Rugby-toetse nou beslis op TV. Stakers, rugbybase kom ooreen met SAUK. *Beeld*, 1992-07-22:3.

De Lange, J. 1992a. Barcelona, hier kom SA! 'Duifloos' maar vol hoop. *Beeld*, 1992-07-21:1.

De Lange, J. 1992b. Europese vakbonde steeds reg om SAUK van Spele te isoleer. *Beeld*, 1992-07-23:2.

De Moragas, M. 1990. *Spanish Television (TVE) and the coverage of the Opening Ceremony of the 1988 Seoul Olympic Games*. Paper read at the 'Sport ... the third millennium: proceedings of the International Symposium, Quebec City, Canada, 21-25 May 1990.

De Moragas, M. 1992a. *Communication, cultural identities and the Olympic Games. The Barcelona '92 experience*. Referaat gelewer tydens die 'Simposi Internacional sobre Jocs Olímpics, Comunicació i Intercanvis Culturals', Barcelona, Spanje.

De Moragas, M. 1992b. *Communication and culture, a single project: Barcelona '92*. In: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport. 1992. *Olympic Games media and cultural exchanges. The experience of the last four Summer Olympic Games*. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, pp. 69-83.

De Villiers, C. 1993. Radio. Chameleon of the ether. In: De Beer, A.S., ed. 1993. *Mass media for the 90s. The South African handbook of mass communication*. Pretoria: Van Schaik. Pp. 123-146.

De Vos, P. 1989. Wanneer speel SA weer ware toetsrugby? *Die Suid-Afrikaan*, 23:10-13, Oktober.

Deges, F. 1995. Pumas to Pounce. *SA Sports Illustrated*, 10(4):62-63, April.

Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S., eds. 1994. *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks: Sage.

Dewar, J.D. 1986. The Montreal Games: a social and political comment. In: Redmond, G., ed. 1986. *Sport & politics*. Champaign: Human Kinetics, pp. 147-151.

Die Burger, 1992-08-05:3. 'Keelvol' vir selfgekoose sportbase.

Die Volksblad, 1992-07-31:3. Britse span stuur drie atlete terug huis toe oor opkikkers.

Diederichs, P. 1993. Newspapers. The Fourth Estate - a cornerstone of democracy. In: De Beer, A.S., ed. 1993. *Mass media for the 90s. The South African handbook of mass communication*. Pretoria: Van Schaik. Pp. 71-98.

Du Plessis, A. 1992. Sportlui is ingenome met duif vir vrede. *Beeld*, 1992-07-14:1.

Du Plessis, M. 1994. Games people play. If SA is to host the Olympics in 2004, it must learn from Barcelona's IT experience. *Finance Week*, 61(11):24-26, Jun.

Durant, J. 1969. *Highlights of the Olympics. From ancient times to the present*. New York: Hastings House.

Eastman, S.T. & Meyer, T.P. 1991. Sports programming: scheduling, costs and competition. In: Wenner, L.A., ed. 1991. *Media, sports and society*. Newbury Park: Sage, pp. 97-119.

Ecquid Novi. 1989. Focus on press freedom in South Africa. 10(1&2).

Eley, H. 1992a. Height of despair as Weavers, Botha leap into oblivion. *The Star*, 1992-08-07:16.

258 Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele

- Eley, H. 1992b. Liver disorder may force athlete to quit SA's Olympic team. Another Zola nightmare. *The Star*, 1992-07-19:1.
- Eley, H. 1992c. The green and bold. *The Star*, 1992-08-02:40.
- Eley, H. 1992d. They lost with honour. *The Star*, 1992-08-09:41.
- Eley, H. 1992e. The Olympic dodgers. *The Star*, 1992-07-26:44.
- Emerson, T. 1992. Barcelona splash. *Newsweek*, CXX(4):10-17; 27 Julie 1992.
- Emery, I. 1956. *Springbokke van die Olimpiade*. Johannesburg: Afrikaanse Pers Boekhandel.
- Espy, R. 1979. *The politics of the Olympic Games*. Berkeley: University of California Press.
- Evans, G. 1992. What we need for more medals. *Weekly Mail*, 1992-08-20:21.
- Financial Mail*, 1992-07-31:98. Did you hear?
- Financial Mail*, 1993-02-19:51-53. Fairest bid.
- Finansies & Tegniek*, 1991-08-16:23.
- Fishman, M. 1980. *Manufacturing the news*. Austin: University of Texas Press.
- Fordyce, B. 1992. SA clears hurdle, but our ego takes a tumble. *The Star*, 1992-08-08:27.
- Fortune, C. 1960. *Cricket overthrown*. Cape Town: Howard Timmins.
- Fray, P. 1992. Zola and most of team in peak shape and raring to enter fray. *The Star*, 1992-07-27:5.
- Freimond, C. 1994. Cape Town Olympic bid: a *Financial Mail* survey. Supplement. *Financial Mail*, 133(5):1-28, Jul.
- Gans, H.J. 1980. *Deciding what's news*. New York: Vintage.
- Gantz, W. 1981. An exploration of viewing motives and behaviors associated with television sports. *Journal of Broadcasting*, 25:263-275.
- Geerdts, A. 1994. *Broadcasting. The role of the media in promoting South African sport both locally and internationally and will South Africa's international re-integration effect the level of television sports coverage?* Referaat gelewer tydens die Sport in South Africa Konferensie, Midrand: Gallagher Estate, 21-22 Julie 1994.
- Gerbner, G & Gross, L. 1980. Living with television: the violence profile. *Journal of Communication*, 26(2):173-199.
- Gillingham, M. 1995. Cape of storms. *SA Sports Illustrated*, 10(5):116-121, May.
- Gloster, R. 1992. Barcelona braces for the Games. *The Star*, 1992-07-12:42.
- Golding, P. & Elliot, P. 1979. *Making the news*. London: Longman.
- Goodall, S. 1992. Post-apartheid South Africa - a world culture? In: Wainwright, E. 1989. *Post-apartheid South Africa*. Johannesburg: PWPA. Pp. 196-215.
- Gosling-Hughes, R. 1992. Possible blackouts enrage sports fans. *The Star*, 1992-07-20:3.

- Graham, A. 1995. Rugby World Cup '95. *Radio & TV*, 7:6-9, April-Junie.
- Green, N. & Lascaris, R. 1990. *Communication in the Third World. Seizing advertising opportunities in the 1990s*. Cape Town: Human & Rousseau.
- Green, P. 1994. Play it again, Sam. *Leadership SA*, 13(4):44-50.
- Greyvenstein, C. 1977. *Toyota se Springboksage. Die verhaal in beeld 1891 tot vandag*. Kaapstad: Human & Rousseau.
- Griffiths, E. 1992b. SA to march boldly forward in blue and grey. *Sunday Times*, 1992-07-12:20.
- Griffiths, E. 1989. *Naas*. Pretoria: Leo Uitgewers.
- Griffiths, E. 1992a. Back in business. SA team walk tall at Games opening. *Sunday Times*, 1992-07-26:1.
- Griffiths, E. 1994. *Kepler. The biography*. London: Penquin Group.
- Grobler, J. 1994. *South African sport sponsors. Referaat gelewer tydens die Sport in South Africa Konferensie*, Midrand: Gallagher Estate, 21-22 Julie 1994.
- Guttmann, A. 1988. The Nazi Olympics. In: In: Segrave, J.O. & Chu, D., eds. 1988. *The Olympic Games in transition*. Champaign: Human Kinetics Books, pp. 201-220.
- Hachten, W.A. & Giffard, C.A. 1984. *Total onslaught. The South African press under attack*. Johannesburg: Macmillan.
- Hargreave, J. 1992. Olympism and nationalism: some preliminary considerations. In: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport. 1992. *Olympic Games media and cultural exchanges. The experience of the last four summer Olympic Games*. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, pp. 143-152.
- Harris, J., Leiter, K. & Johnson, S. 1992. *The complete reporter. Fundamentals of news gathering, writing, and editing*. New York: Macmillan.
- Hartley, J. 1982. *Understanding news*. Ames: Iowa State University Press.
- Hartman, R. 1992. Insider's guide to Olympic watching. *The Star*, 1992-08-02:47.
- Hausman, C. 1990. *The decision-making process in journalism*. Chicago: Nelson-Hall Publishers.
- Heath, M.R. 1987. *Die pers en gemengde skolesport in sportpolitiek. 'n Inhoudsontleiding van persberigte oor gemengde skolesport in Suid-Afrikaanse dagblaaie (1979-1982)*. Ongepubliseerde MA verhandelings in Kommunikasie. Bloemfontein: Universiteit van die Oranje Vrystaat.
- Henry, B. 1976. *An approved history of the Olympic Games*. New York: GP Putman's Sons.
- Hetherington, A. 1985. *News, newspapers and television*. London: Macmillan.
- Heydenrych, K. 1994. A systems model for political communication: a case study in academic myth-making. *Africa Media Review*, 8(1):97-119.
- Hiebert, R.E., Ungurait, D.F. & Bohn, T.W. 1985. *Mass media IV. An introduction to modern communication*. New York: Longman.
- Hobbs, I. 1992. Tears of pride at SA's return. *Cape Times*. 1992-07-24:3.
- Hooper, J. 1992. A new renaissance gains momentum in Barcelona. *The Star*, 1992-07-12:11.

Hubbard, A. 1992. No boycotts to mar the biggest of all Olympiads. All systems go for the total Games. *The Sunday Star*, 1992-07-26.

Human, E. 1992a. Goue Olimpiese appels! *Beeld*, 1992-07-31:14.

Human, E. 1992b. TV-tegnologie in Barcelona merkwaardig. *Beeld*, 1992-07-31:14.

Human, E. 1992c. Petranoff genoeg gestraf, sê Nebiolo. Ramsamy se dae in SA sport getel. *Beeld*, 1992-07-31:20.

Idaf. 1991. *Apartheid. The facts*. London: Idaf Publications.

International Defence and Aid Fund for Southern Africa. 1991. *Apartheid. The facts*. London: Idaf Publications.

Itule, B.D. & Anderson, D.A. 1991. *News writing and reporting for today's media*. New York: McGraw-Hill.

Izard, R.S., Culbertson, H.M. & Lambert, D.A. 1990. *Fundamentals of news reporting*. Iowa: Kendall / Hunt.

Janse van Rensburg, H., ed. 1994. *Yearbook South Africa 1994*. Kaapstad: Staatsdrukker.

Jhally, S. 1991. Cultural studies and the sports/media complex. In: Wenner, L.A., ed. *Media, sports and society*. Newbury Park: Sage. Pp. 70-93.

Keating, F. 1992. The best Games in memory. *Weekly Mail*, 1992-08-20:20.

Keating, F. 1992. The best Games in memory. *Weekly Mail*, 1992-08-20:20.

Kessler, L. & McDonald, D. 1987. *Uncovering the news. A journalist's search for information*. Belmont: Wadsworth.

Kidane, F. 1987. *The Olympic Movement and the mass media in the third world countries*. Referaat gelewer by die Olympic Movement and Mass Media Conference, Kanada, Calgary, Februarie.

Kidd, B. 1992. The culture wars of the Montreal Olympics. In: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport. 1992. *Olympic Games media and cultural exchanges. The experience of the last four summer Olympic Games*. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, pp. 19-26.

Kittrie, N.N. 1988. Reform, disorder or revolution: an American looks at South Africa. In: Wainwright, E. 1989. *Post-apartheid South Africa*. Johannesburg: PWPA. Pp. 1-17.

Koenderman, T. 1992a. The business of the Olympics. *Financial Mail*, 125(5):75.

Koenderman, T. 1992b. Few gold medals for sponsors. *Financial Mail*, 125(7):94.

Kotzé, G. 1978. *Sport en politiek*. Johannesburg: Makro.

Labuschagne, F. 1970. *Eye witness in sport*. Cape Town: Howard Timmins.

Lang, K. & Lang, G.E. 1993. Theory development. Studying events in their natural settings. In: Jensen, K.B. & Jankowski, N.W., eds. 1993. *A handbook of qualitative methodologies for mass communication research*. London: Routledge. Pp. 193-215.

Lapchick, R.E. 1973. *The politics of race and international sport: the case of South Africa*. Unpublished PhD Dissertation, Denver, University of Denver.

- Larson, J.F. & Rivenburgh, N. 1989. Televised constructions of the Seoul Olympic Opening Ceremony in Australia, the United Kingdom and the United States. In: MacAloon, J.J., ed. *The 1988 Seoul Olympics: intercultural perspectives*. Urbana: University of Illinois Press.
- Larson, J.F. 1989. 'Seoul to the world': the televised Olympic spectacle and intercultural understanding. Referaat gelewer by die Seoul Olympiad Anniversary Conference, Korea: Seoul, 12-16 September.
- Larson, J.F. 1990. *Commercial imperatives: NBC's construction of the Seoul Olympic Games Opening Ceremony*. Paper read at the 'Sport ... the third millennium: proceedings of the International Symposium, Quebec City, Canada, 21-25 May 1990.
- Laswell, H.D. 1948. The structure and function of communication in society. In: Bryson, L., ed. 1948. *The communication of ideas*. New York: Institute for Social and Religious Studies.
- Laxton, I. 1994. *Sports promotion in South Africa*. Referaat gelewer tydens die Sport in South Africa Konferensie, Midrand: Gallagher Estate, 21-22 Julie 1994.
- Le Roux, H. 1970. *Spitse op die sportveld*. Kaapstad: Tafelberg.
- Leach, M. & Wilkins, G. 1992. *Olympic Dream. The South African connection*. Londen: Penquin Books.
- Lee, J. 1976. Essays in honor of Malcolm S. Maclean. Reality, metaphor and reporter's role. *The Journal of Communication Inquiry*: 124-136, Spring.
- Leiper, J.M. 1988. Politics and nationalism in the Olympic Games. In: Segrave, J.O. & Chu, D., eds. 1988. *The Olympic Games in transition*. Champaign: Human Kinetics Books, pp. 329-344.
- Lemert, J.B. 1981. *Does mass communication change public opinion after all? A new approach to effect analysis*. Chicago: Nelson-Hall.
- Lemke, G. 1992a. Meyer predicts Olympic record. *The Star*, 1992-08-03:26.
- Lemke, G. 1992b. Elana's moment of truth. *The Star*, 1992-08-07:1.
- Lemke, G. 1992c. Even Mandela's presence fails to lift punch-shy Twala. *The Star*, 1992-07-27:19.
- Lemke, G. 1992d. Pregnancy rumours as Zola flops as Games. *The Star*, 1992-08-01:2.
- Lemke, G. 1992e. We're right back where we belong. *The Star*, 1992-07-27:15.
- Lemke, G. 1992f. Back in the big time. *The Star*, 1992-07-25:26.
- Lemke, G. 1992g. Bad administration by Noca queers SA's Olympic hopes. Blunderers! *The Star*, 1992-07-26:45.
- Lemke, G. 1992h. SA squad embrace ideal of Coubertin. *The Star*, 1992-07-29:28.
- Lemke, G. 1992i. A world within a world for Olympic athletes. *The Star*, 1992-08-03:9.
- Lippmann, W. 1922. *Public opinion*. New York: Harcourt, Brace & Company.
- Litchfield, E. 1960. *The Springbok story from the inside*. Cape Town: Howard Timmins.
- Littlejohn, S.W. 1989. *Theories of human communication*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.
- Lombaard, H. 1992a. Klein Fana lei SA terug tot Spele. *Beeld*, 1992-07-24:18.

Lombaard, H. 1992b. Sportbaas sou sy span onttrek het oor Tom. SA se giftigste vyande nou moeg vir politiek in sport. *Beeld*, 1992-07-28:12.

Lombaard, H. 1992c. Groot applous vir SA span by Spele-opening. 'n Tikkie hartseer oor vlag nie daar was nie. *Beeld*, 1992-07-07:5.

Lombaard, H. 1992d. Petranoff bly in die gedagtes. *Beeld*, 1992-08-10:13.

Lötter, F. 1992. FW het dit oorweeg om Spele by te woon. *Beeld*, 1992-07-28:12.

Lowery, S.A. & De Fleur, M.L. 1988. *Milestones in mass communication research*. New York: Longman.

Lucas, J.A. 1988. The genesis of the modern Olympic Games. In: Segrave, J.O. & Chu, D., eds. 1988. *The Olympic Games in transition*. Champaign: Human Kinetics Books, pp. 89-100.

Lüschen, G. 1974. The interdependence of sport and culture. In: Sage, G.H., ed. 1974. *Sport and American society: selected readings*. Massachusetts: Addison-Wesley, pp. 46-60.

MacAloon, J. 1988. Double visions: Olympic Games and American culture. In: Segrave, J.O. & Chu, D., eds. 1988. *The Olympic Games in Transition*. Champaign: Human Kinetics Books, pp. 279-294.

MacAloon, J. 1992. *Comparative analysis of the olympic ceremonies, with special reference to Los Angeles*. In: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport. 1992. *Olympic Games media and cultural exchanges. The experience of the last four Summer Olympic Games*. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, pp. 35-54.

MacAloon, J.J. 1987. *Festival, ritual and television*. Referaat gelewer by die Olympic Movement and Mass Media Conference, Kanada: Calgary, Februarie.

Marketing Mix, 1994, 12(6):17. Cape News.

Marshall, C. & Rossman, G.B. 1995. *Designing qualitative research*. Thousand Oaks: Sage.

Matheza, D. 1994. *Chairman's Opening remarks*. Openings toespraak tydens die Sport in South Africa Konferensie, Midrand, Gallagher Estate, 21-22 Julie 1994.

McCheaney, R.W. 1991. Media made sport: a history of sports coverage in the United States. In: Wenner, L.A., ed. *Media, sports and society*. Newbury Park: Sage. Pp. 49-69.

McCombs, M.E. & Shaw, D.L. 1972. The agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly*, 36: 176-187.

McCombs, M.E. 1981. Setting the agenda for agenda-setting research: An assessment of the priority ideas and problems. In: Wilhoit, G.C. & De Bock, H., eds. 1981. *Mass Communication Review Yearbook*, 2:209-211.

McCombs, M.E. 1992. Explorers and surveyors: expanding strategies for agenda-setting research. *Journalism Quarterly*, 69(4):813-824.

McLean, B. SA moet nou begin planne beraam vir 1996. *Beeld*, 1992-08-11:18.

McNelly, J.T. & Izcaray, F. 1986. International news exposure and images of nations. *Journalism Quarterly*, 63:546-553, Autumn.

McQuail, D. & Windahl, S. 1990. *Communication models for the study of mass communications*. Longman: London.

McQuail, D. 1983. *Mass communication theory*. London: Sage.

Meadow, R.G. 1987. *The architecture of Olympic broadcasting*. Referaat gelewer by die Olympic Movement and Mass Media Conference, Kanada: Calgary, Februarie.

Megwa, E.R. 1992. *Source agenda in die agenda-setting process: an analytical framework*. Referaat gelewer by die Jaarkongres van die Suider-Afrikaanse Kommunikasievereniging, Bloemfontein: UOVS, September.

Mersham, G. 1993. Television. A fascinating window on an unfolding world. In: De Beer, A.S. ed. 1993. *Mass media for the 90s - The South African handbook of mass communication*. Pretoria: Van Schaik.

Mervia, J. 1989. *The Fourth estate - a newspaper story*. Johannesburg: Jonathan Ball.

Messinesi, X.L. 1976. *The history of the Olympic Games*. New York: Drake Publishers.

Meyer, E. 1994. Onderhoud op TV1 se aktualiteitsprogram *Agenda*, 1994-01-02. Aantekeninge in besit van die outeur.

Meyer, P.J. 1971. *Report of the commission of inquiry into matters relating to television*. Pretoria: Government Printer, RP37/1971.

Milshstein, O. 1992. *Television: sports and culture at the Games of the XXII Olympiad in Moscow*. In: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport. 1992. *Olympic Games media and cultural exchanges. The experience of the last four Summer Olympic Games*. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, pp. 27-34.

Moroke, M. 1992. Bid to bar SABC from Games grows. *The Star*, 1992-07-17:3.

Mostert, T. 1968. *Rugby & veldslag*. Johannesburg: Voortrekkerpers.

Mthazo, R. Countdown to Barcelona. Athletes must pass fitness test. *City Press*, 1982-07-05:21.

Muller, C.F.J. 1990. *Sonop in die suide*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel.

Mulling, C. 1989. *Dissident's perspective of the 1988 Seoul Olympics*. Ongepubliseerde navorsingsverslag, East-West Center, University of Hawaii.

Nafziger, J.A.R. 1988. Diplomatic fun and the Games: a commentary on the United States Boycott of the 1980 Summer Olympics. In: Segrave, J.O. & Chu, D., eds. 1988. *The Olympic Games in transition*. Champaign: Human Kinetics Books, pp. 221-236.

Naisbitt, J. 1982. *Megatrends. Ten new directions transforming our lives*. London: Macdonald.

Naah, E. 1992. Catalans prepare to hoist banner. *The Star*, 1992-07-15:14.

Newsweek, 1992-07-27:12-31. Olympics.

Newsweek, 1992-08-10:8-23. Olympics.

Nixon, H.L. 1988. The background, nature and implications of the organization of the 'Capitalist Olympics'. In: Segrave, J.O. & Chu, D., eds. 1988. *The Olympic Games in Transition*. Champaign: Human Kinetics Books, pp. 237-251.

Nkhoma, H. 1992. It's self-start that counts, brothers. *The Star*, 1992-08-02:27.

O'Meager, S. 1995. *Fronting up - the Sean Fitzpatrick story*. Auckland: Moa Beckett Publishers.

- Odendaal, A., ed. 1977. *Cricket in isolation. The politics of race and cricket in South Africa*. Kaapstad.
- Olivier, J.L. 1985. Sport and change in South Africa. In: Van Vuuren, D.J., Wiehahn, N.E., Lombard, J.A. & Rhodie, N.J. 1985. *South Africa. A plural society in transition*. Durban: Butterworths. Pp. 257-271.
- Onyedike, E.U. 1994. Coverage of Africa by the African-American press: perceptions of African-American newspaper editors. *Africa Media Review*, 8(2):15-26.
- Oosterlig, 1992-07-31:4. Spele se wenpad.
- Pauly, J.J. 1991. A beginner's guide to doing qualitative research in mass communication. *Journalism Monographs*, 125:1-29.
- Paxon, F.L. 1974. The rise of sport. In: Sage, G.H., ed. 1974. *Sport and American society: selected readings*. Massachusetts: Addison-Wesley, pp. 80-103.
- Pereiman, R.B. 1987. *Olympic broadcasters: dragons or saints?* Referaat gelewer tydens die Olympic Movement and Mass Media Conference, Calgary, Kanada, Februarie 1987.
- Perlman, J. 1990. Tickets to the games. *Leadership SA*, 9:78-79, September.
- Phelan, J.M. 1987. *Apartheid media: disinformation and dissent in South Africa*. Westport: Lawrence Hill.
- Piper, N. 1995. Indomitable Gauls. *SA Sports Illustrated*, 10(2):50-51, February.
- Potgieter, J. 1988. Televisie & sport. *Opvoeding & kultuur*, 11(3):30-34, September.
- Puig, N. 1992. The influence of the Olympic Games on sport. In: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport. 1992. *Olympic Games media and cultural exchanges. The experience of the last four Summer Olympic Games*. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, pp. 95-100.
- Quirk, T. 1992. Persoonlike onderhoud deur Nancy Rivenburgh op 3 Augustus 1992 tydens die 1992 Olimpiese Spele. Aantekeninge in besit van die outeur.
- Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing. 1982. *Sport in die RSA*. Verslag van die Hoofkomitee: RGN-sportondersoek. Pretoria: RGN, April.
- Ramsamy, S. 1991. Sports prize. Moratorium will go as apartheid goes. *Finance Week*, 51(3):36-38, Oktober 17.
- Rand Daily Mail*, 1965:08-10:1. Glorious test victory. Springboks triumph by 94 runs¹.
- Rand Daily Mail*, 1981-09-14. Trial by television exposes Mr Norling as having acted too hastily in applying the laws when he gave NZ that penalty. You were robbed, Springboks!
- Rapport*, 1992-07-26:26. Van Zyl moes sitplek bedel by Spele.
- Rapport*, 1992-08-16:16. Sam het sportapan behoorlik verneder.
- Real, M. 1986. *Olympic media coverage and international understanding*. Verslag voorgelê aan Unesco, Parys, April.
- Reddiar, V. 1992. SA and Olympics - the BIG bluff. *City Press*, 1992-07-19:10.
- Reddick, T. 1979. *Never a cross bat*. Cape Town: Don Nelson.

- Redmond, G., ed. 1986. *Sport and politics. The 1984 Olympic Scientific Congress Proceedings*. Champaign: Human Kinetics Publishers.
- Reynolds, P. & Jenkins, P. 1990. Press can now play rightful role. *Sowetan*, 1990-02-05:04.
- Rivenburgh, N.K. 1992. National Image Richness in US-televised coverage of South Korea during the 1988 Olympics. *Asian Journal of Communication*, 2(2):1-39.
- Rivenburgh, N.K. 1993. Paneelbespreking tydens die Jaarkongres van die Association for Education in Journalism and Mass Communication, Kansas City, Augustus.
- Robbie, J. 1994. *The changing face of sport in South Africa*. Referaat gelewer tydens die Sport in South Africa Konferensie, Midrand: Gallagher Estate, 21-22 Julie 1994.
- Robertson, C. 1992. Bop-TV gets Olympic turn-off. *Sunday Times*, 1992-07-26:2.
- Robinson, P. 1992. How Nocsas created a weeping Tom. *The Star*, 1992-07-23:31.
- Roditchenko, V.S. 1978. A political-philosophic analysis of Olympism. In: Landry, F. & Orban, W.A.R., eds. 1978. *Philosophy, theology and history of sport and of political activity*. Miami: Symposia Specialists, pp. 25-34.
- Romero, M. 1992. Broadcasting of Barcelona '92 Olympic Games. In: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport. 1992. *Olympic Games media and cultural exchanges. The experience of the last four Summer Olympic Games*. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, pp. 176-182.
- Roos, G. 1960. *Die uitsaaiwese in diens van ons samelewing*. Johannesburg: SAUK.
- Rothenbuhler, E.W. 1987. *The Olympics in the American living room: celebration of a media event*. Referaat gelewer by die Olympic Movement and Mass Media Conference, Kanada: Calgary, Februarie.
- Rothenbuhler, E.W. 1988. The living room celebration of the Olympic Games. *Journal of Communication*, 38(4):61-81, Autumn.
- Ryan, J. 1992. Dignity is the name of the game. *The Star*, 1992-08-05:11.
- SA Sports Illustrated*, 1995b:47-87. 1995 Rugby World Cup.
- SA Sports Illustrated*, 1995c:56. Group D Venues.
- SA Sports Illustrated*, 1995d:60. Pool C Venues.
- SA Sports Illustrated*, 1995e:62. Local heroes '95. Mark Andrews.
- SA Sports Illustrated*, 1995f:68. Local heroes '95. Joost van der Westhuizen.
- SA Sports Illustrated*. 1995a: 68-69. Winston Sports Challenge.
- SABC Radio & TV*. 1995. The camera positions. *SABC Radio & TV*, 7:10-11, April-June.
- SABC. 1995. *Host broadcaster SABC South Africa. Rugby World Cup 1995. The SABC's role*. Aucklandpark: SABC.
- Sage, G.H. 1974. Sport in American society: its pervasiveness and its study. In: Sage, G.H., ed. 1974. *Sport and American society: selected readings*. Massachusetts: Addison-Wesley, pp. 5-15.
- SAUK. 1993. *SAUK-Jaarverslag*. Aucklandpark: SAUK.

SAUK. 1994. *Jaarverslag 1992/1993*. Aucklandpark: SAUK-groeppublikasies.

Scholtz, G.J.L. 1976. *Die Suid-Afrikaanse sportpolitiek, 1910-1975*. Potchefstroom: Instituut vir Suid-Afrikaanse Politiek, Potchefstroomse Universiteit vir CHO.

Scholtz, G.J.L. 1983. Depolitiserings van die Suid-Afrikaanse sport. *Oënskou*, 1(4):120-126.

Scholtz, J.J.J. 1992. Om saam te bestaan. In: Beukes, W.D., red. 1992. *Oor grense heen. Oppad na 'n Nasionale pers*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, pp. 45-74.

Schudson, M. 1991. The sociology of news production revisited. In: Curran, J. & Curevitch, M., eds. *Mass media and society*. London: Edward Arnold. Pp. 141-159.

Seery, B. & Gray, I. 1992. Olympics coverage was under threat as Mwasa garnered international support. SABC strike: end in sight. *The Star*, 1992-07-19:6.

Segrave, J.O. & Chu, D., eds. 1988. *The Olympic Games in transition*. Champaign: Human Kinetics Books.

Severin, W.J. & Tankard, J.W. 1992. *Communication theories: Origins, methods and uses in the mass media*. New York: Longman.

Shaw, D.L. & Martin, S.E. 1992. The function of mass media agenda setting. *Journalism Quarterly*, 69(4):902-920.

Shin-Pyo, K. 1992. The Seoul Olympics and Dae-Dae cultural grammar. In: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport. 1992. *Olympic Games media and cultural exchanges. The experience of the last four summer Olympic Games*. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, pp. 55-66.

Solakov, A. 1974. *New climate in the Olympic movement*. Sofia: Sofia Press.

South African Institute of Race Relations. 1991. *Mau-Mauing the media: new censorship for the new South Africa*. Johannesburg: South African Institute of Race Relations.

South African Olympic Gold. 1992. Houghton: Nocsa.

Sowetan, 1992-07-10:39. King of Olympics comes under the whip. Lord of the Rings.

Sowetan, 1992-07-13:1a. Strike: 3 victims die.

Sowetan, 1992-07-13:1b.

Sowetan, 1992-07-14:1a.

Sowetan, 1992-07-14:1b. Black voice at the UN.

Sowetan, 1992-07-14:23. Attempts to oust Petranoff.

Sowetan, 1992-07-15:1a. Doctors to join strike.

Sowetan, 1992-07-15:1b. Soccer special.

Sowetan, 1992-07-16:1. ANC lashes at FW at UN.

Sowetan, 1992-07-17:40. Veto on Petranoff stands.

Sowetan, 1992-07-20:1a.

Sowetan, 1992-07-20:1b. Bucs rise to occasion.

Sowetan, 1992-07-20:35. Warrior's corpse is headache at Games.

Sowetan, 1992-07-21:1a. Barcelona, here I come.

Sowetan, 1992-07-21:1b. Boipatong: 77 in court.

Sowetan, 1992-07-22:1. UN mission to SA is on.

Sowetan, 1992-07-23:1. Cops tackle mass action.

Sowetan, 1992-07-23:43. Petranoff out of Olympics team.

Sowetan, 1992-07-24:1. ANC plans for a strike.

Sowetan, 1992-07-24:24. Triumphs, tragedies of Olympic Games.

Sowetan, 1992-07-24:39. IAAF plan tough sanction measures.

Sowetan, 1992-07-27:1. Sporting Mandela.

Sowetan, 1992-07-27:39. Mandela sees Thwala go out.

Sowetan, 1992-07-28:1. Shock new cell death.

Sowetan, 1992-07-28:30. Lyne shatters SA swimming record.

Sowetan, 1992-07-29:1. Soweto's scene of destruction.

Sowetan, 1992-07-29:42. Guide: men's track.

Sowetan, 1992-07-30:1a. Ultimatum dropped off.

Sowetan, 1992-07-30:1b. Man dies in custody.

Sowetan, 1992-07-30:49. Disgraced Johnson returns today.

Sowetan, 1992-07-31:1. Teachers defy cops.

Sowetan, 1992-07-31:54. UK athletes in drug scandal.

Sowetan, 1992-07-31:56. SA squad was thrown into the deep end.

Sowetan, 1992-08-03:1. Masses set to roll.

Sowetan, 1992-08-03:31. Meyer, Yawa dash into finals.

Sowetan, 1992-08-03:35. Doing it for Africa - African wondergirls beat the world's best.

Sowetan, 1992-08-04:1. 13 die in stayaway.

Sowetan, 1992-08-04:19. Graf hits back at top players.

Sowetan, 1992-08-04:21. Drug tests prove negative.

Sowetan, 1992-08-05:1. AWB ready for action.

Sowetan, 1992-08-05:19. Gold for disgraced Skah after all.

Sowetan, 1992-08-06:1. Pretoria is swamped.

Sowetan, 1992-08-06:33. We don't want to leave - Ramsamy.

Sowetan, 1992-08-07:1. Schools are still deserted.

Sowetan, 1992-08-07:21. No stars have emerged from this year's Games.

Sowetan, 1992-08-10:1. Amakhosi march on.

Sowetan, 1992-08-10:35. Big bucks for Games.

Sowetan, 1992-08-12:1a.

Sowetan, 1992-08-12:1b. Cops face a new storm.

Sowetan, 1992-08-13:1a. Experts to probe tapes.

Sowetan, 1992-08-13:1b.

Spies, J.J. 1992. Tydskrifte in 'n ander wêreld. In: Beukes, W.D., red. 1992. *Oor grense heen. Oppad na 'n Nasionale pers*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, pp. 351-393.

Steyn, N. 1967. *Sesse tot oorwinning*. Johannesburg: Voortrekkerpers.

Stoljarov, V.I. 1978. The humanistic value of sport. In: Landry, F. & Orban, W.A.R., eds. 1978. *Philosophy, theology and history of sport and of physical activity*. Miami: Symposia Specialists, pp. 87-96.

Suid-Afrikaanse Reklame Navorsingstigting. 1994. *Amps meters. Weeklikse verslag 18/04/94 - 24/04/94*. Bryanston: Suid-Afrikaanse Reklame Navorsingstigting.

Sunday Express, 1937-07-25:25. Springboks create great impression. Backs definitely classy. Outstanding display by Harris.

Sunday Times, 1937-05-16.

Sunday Times, 1992-07-26:28. Black and white united.

Sunday Times, 1992-07-26:28. Coming together from poles apart.

Sunday Times, 1992-08-02:1. Agony as SA team flops in front of the world.

Sunday Times, 1992-08-09:1. Hand in hand ... Africa's golden girls.

Tanjong, E. & Gaddy, G.D. 1994. The genda-setting function of the international mass media: the case of *Newsweek* in Nigeria. *Africa Media Review*, 8(2):1-14.

Taylor, S.J. & Bogdan, R. 1984. *Introduction to qualitative research: the search for meanings*. New York: John Wiley.

The Cape Times, 1992-07-27:2. Mandela inspires SA Olympic team.

The Cape Times, 1992-08-03:1. Row over SA flag waving at Games.

The Cape Times, 1992-08-12:10. Sport grows up.

The Citizen, 1981-09-14:8. Bizarre battle for Boks ... and Auckland under attack.

The Friend, 1981-07-16:1. The Boks sneak out.

The Star, 1965-08-10:40. South Africa win world admiration. Glory for cricket Springboks.

The Star, 1992-07-11:1a. Demo's turn Zola's comeback into disaster.

The Star, 1992-07-11:1b Hospitals facing shutdown threat. Barricades if strike not settled.

The Star, 1992-07-11:1c. Govt must end crisis - Delpoit.

The Star, 1992-07-11:1d. Stage set for fierce FNB clash.

The Star, 1992-07-12:1. SA tame the angry Lions.

The Star, 1992-07-13:1. Soccer city fans show the way to a new South Africa.

The Star, 1992-07-14:1a. Joint effort could break political logjam. Deal near over general strike.

The Star, 1992-07-14:1b. ANC to press for UN envoy and monitor force.

The Star, 1992-07-15:22. Dope costs Roberts her Barcelona place.

The Star, 1992-07-16:1. TV coverage of rugbytests run into trouble.

The Star, 1992-07-17:1. Luyt digs in over TV rights.

The Star, 1992-07-18:1a. IOC forbids armband.

The Star, 1992-07-18:1b. Mass action in defiance of UN.

The Star, 1992-07-18:1c. Boipatong: 78 in court on Monday.

The Star, 1992-07-18:1d. Soccer spectacle awaited.

The Star, 1992-07-18:23. Nocsa denial.

The Star, 1992-07-18:7. Apartheid still alive and kicking in the media.

The Star, 1992-07-19:1. Liver disorder may force athlete to quit SA's Olympic team. Another Zola nightmare.

The Star, 1992-07-20:1a. Javelin ace Torn still in the dark.

The Star, 1992-07-20:1b. SABC hopeful on Olympics TV.

The Star, 1992-07-20:1c. Sergeant tells of deadly ambush.

The Star, 1992-07-20:1d. Praise and advice from British team's manager. Palace walk the plank.

The Star, 1992-07-20:21. Roberts gets Olympic recall but Petranoff still in doubt.

The Star, 1992-07-21:14. High hopes.

The Star, 1992-07-21:1a. Mwasa dispute near end. It's all go for Games live on TV.

The Star, 1992-07-21:1b.

The Star, 1992-07-22:1a. Petranoff: I've no taste for this.

The Star, 1992-07-22:1b.

The Star, 1992-07-22:1c. All systems go for TV rugby.

The Star, 1992-07-22:21. Dream Team nightmare.

The Star, 1992-07-22:24. Zola sets deadline.

The Star, 1992-07-23:1a. Athletics SA head first Olympic loser.

The Star, 1992-07-23:1b. No police complicity, but UK experts criticize response to massacre. Boipatong: SAP woeful.

The Star, 1992-07-23:31. Dope cheats can beat the system.

The Star, 1992-07-23:32. Barcelona press conference hears why SA javelin ace was axed. Petranoff: I'm a pawn.

The Star, 1992-07-24:1a.

The Star, 1992-07-24:1b. Terrorist threat at Games.

The Star, 1992-07-24:1c. Terror cloud over Games.

The Star, 1992-07-24:20. Elana, Zola on top of world.

The Star, 1992-07-24:6a. Participation 'could help curb violence'.

The Star, 1992-07-24:6b. Assets of IOC worth R240-million.

The Star, 1992-07-25:1a. Terrorist outrage at Games feared. Bomb blasts near Olympic city.

The Star, 1992-07-25:1b. Deal to avoid national strike faces tough test.

The Star, 1992-07-25:1c. Hostel man shot dead at terminus.

The Star, 1992-07-26:1a. Singing to the cells.

The Star, 1992-07-26:1b. I had an affair with married man - Jani.

The Star, 1992-07-26:20. Your TV guide to the 1992 Olympics.

The Star, 1992-07-26:21. Dying for glory.

The Star, 1992-07-26:45. Follow SA's team through the first week of the Games.

The Star, 1992-07-27:1. Kiwi's side-step political issues.

The Star, 1992-07-27:19. Jenny Thompson cracks Olympic record.

The Star, 1992-07-27:1a. Pathologist who went public gets 2 death threats. Probe into cell killings.

The Star, 1992-07-27:22. Olympic results.

The Star, 1992-07-27:25. From 'hell' to paradise

The Star, 1992-07-27:5. Butts shatter smoke-free dream.

The Star, 1992-07-28:1a. Flying along.

The Star, 1992-07-28:1b. Man dies at police station as row rages.

The Star, 1992-07-28:1c. Jani a victim: witness.

The Star, 1992-07-28:30. We're small fish in a big pond now, and we need to wake up, says SA swimming coach.

The Star, 1992-07-29:1a. Only a miracle can prevent it, says alliance. Two-day strike is on.

The Star, 1992-07-29:1b. Train killers: no pattern found.

The Star, 1992-07-29:1c. ET trouserless and drunk in Jani's flat.

The Star, 1992-07-29:28. Such a sweat for competitions, and call goes out for more bottled water. Barcelona a boilerhouse.

The Star, 1992-07-30:16. Anti-drugs outrage as three UK athletes are sent home.

The Star, 1992-07-30:1a. Custody death murder.

The Star, 1992-07-30:1b. Mixed reaction to peace initiative. Troops poured into townships.

The Star, 1992-07-30:1c. Witness in Jani trial lied, says ET.

The Star, 1992-07-30:30. German squad divided as Hase slams officials.

The Star, 1992-07-31:1. Alliance pledges itself to the code of conduct. UN watch on mass action.

The Star, 1992-07-31:16. Barcelona briefs.

The Star, 1992-08-01:1a. Townships won't have staple foods. How the strike will affect you.

The Star, 1992-08-01:1b. Five killed in city shooting.

The Star, 1992-08-01:1c. Judge appointed for Webster inquest.

The Star, 1992-08-01:27. Disgraced 'lifters test negative.

The Star, 1992-08-02:1. Third force cannot be ruled out, says investigators. Police move in on train killers.

The Star, 1992-08-02:40. Follow the South Africans through the 2nd week of the Games.

The Star, 1992-08-02:41. Media exerts undue pressure on athletes.

The Star, 1992-08-02:42a. A bunch of dopes.

272 Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele

The Star, 1992-08-02:42b. Boxing rumble.

The Star, 1992-08-03:1. Stern warning on violence from Mbeki. National strike begins.

The Star, 1992-08-03:27. Olympic results.

The Star, 1992-08-03:9. Trials and tribulations on the track.

The Star, 1992-08-04:34. IOC gives clean bill of health to Olympic athletes.

The Star, 1992-08-04:38. Ferreira, Norval serve up Olympic medal double-act.

The Star, 1992-08-05:1. Thousands stream in for marches on centres of white power. Mass action targets cities.

The Star, 1992-08-05:18. Olympic results.

The Star, 1992-08-05:19. Kenyans protest as Skah reinstated.

The Star, 1992-08-05:20. New drugs shock as cleaners discover dozens of used syringes in Olympic village. Barcelona shooting gallery.

The Star, 1992-08-06:1a. 2 killed in Alex shooting.

The Star, 1992-08-06:1b. Numbed Jani's R2-m bill.

The Star, 1992-08-06:1c. Optimism grown after statements by FW and Mandela. Talks within 10 days.

The Star, 1992-08-06:1d. No peace at battle of Bloem.

The Star, 1992-08-06:22. Devers rejects drug allegations.

The Star, 1992-08-06:22. Kenya consider boycotting remaining Olympic events.

The Star, 1992-08-07:16. No turning back, says Noca's Ramsamy.

The Star, 1992-08-07:1a. SA's golden chances.

The Star, 1992-08-07:1b. Elana's race on TV tonight.

The Star, 1992-08-07:1c. Suspect dies in police custody.

The Star, 1992-08-08:1a. Elana wins the silver, steals the limelight.

The Star, 1992-08-08:1b. Dissident five may get their way. CP leader changes back to avert crisis.

The Star, 1992-08-08:27. Barcelona briefs.

The Star, 1992-08-09:1. The moment that touched the world.

The Star, 1992-08-10:16. Lewis anchors US speedfest.

The Star, 1992-08-10:1a. Blaze of glory.

The Star, 1992-08-10:1b. Aussie-SA test will be tough.

The Star, 1992-08-11:1. PAC and Govt hold talks.

The Star, 1992-08-11:22. Olympic cloud has a silver lining.

The Star, 1992-08-12:1a. Olympians get warm welcome.

The Star, 1992-08-12:1b. Sounds of silence, SAP's Boipatong massacre tapes erased.

The Star, 1992-08-14:1. CP split: five MPS may form new party.

The Star, 1992-08-15. Tapes erased in error, say experts.

The Star, 1992-08-16:1. All whites raise the flag of defiance.

The Star, 1995-03-07:1. Ackerman quits Olympic bid.

The Star, 1995-03-08:1. The real reason Ackerman resigned.

The Star, 1995-03-09:3. Row over Olympic bid deepens. Ramsamy slams 'secret document'.

The Star, 1995-03-10:5. Sponsors insist on agreement. Olympics bid: no financial audit done.

The Star, 1995-03-15:3. Bid committee calls for Ackerman's return.

The Star, 1995-03-17:6. Ackerman seeks Games bid role.

The Star, 1995-03-22:14. Olympic image negative if cities swapped now. Jo'burg, Durban next up if Cape Town fails in bid.

The Star, 1995-04-06:7. Fresh bid for Olympics urged.

Thompson, R. 1975. *Retreat from apartheid. New Zealand's sporting contacts with South Africa*. London: Oxford University Press.

Time, 1992-07:1-80. The road to Barcelona.

Time, 1992-08-10:46-65. Olympic highs.

Tomaselli, K., Tomaselli, R. & Muller, J., eds. 1989. *Currents of power: state broadcasting in South Africa*. Bellville: Anthropos.

Tomaselli, K.G. & Louw, P.E. 1991. *The alternative press in South Africa*. Bellville: Anthropos.

Toohy, D.P. 1986. The politics of the 1984 Los Angeles Olympics. In: Redmond, G. 1986. *Sport and politics. The 1984 Olympic Scientific Congress Proceedings, volume 7*. Champaign: Human Kinetics, pp. 161-169.

Transkripsie, 1992. Transkripsie van Opening- en Sluitingsereemonie in terme van Suid-Afrikaanse televisie-uitsendings van die 1992 Olimpiese Spele uit Barcelona. Potchefstroom: Instituut vir Kommunikasie-navorsing.

Tshwete, S. 1994. *Sport in a new South Africa*. Referaat gelewer tydens die Sport in South Africa Konferensie, Midrand: Gallagher Estate, 21-22 Julie 1994.

Tsuai, V. 1992. We have to cherish sports gains, says Tshwete. *Sowetan*, 1992-07-29:20.

Tuchman, G. 1978. *Making news: a study in the construction of reality*. New York: Free Press.

- Uys, S. 1992. Het die Spele-advertensies toe gewerk? Agentkappe gee hul indrukke. *Beeld*, 1992-08-07:2.
- Van Blerk, J. 1992. Lawyers on standby as officials squabble over Olympic place for javelin ace. Court move over Petranoff. *The Star*, 1992-07-16:24.
- Van der Merwe, F.J.G. 1987. Teorieë gekoppel aan die pre-historiese oorsprong van die Olimpiese Spele. *South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation*, 10(2):113-123.
- Van Niekerk, J. 1995. Sportkommentaar - 'n registeranalise. Artikel voorgelê aan *Ecquid Novi*.
- Van Wyk, A. 1983. *Die Keeromstraat kliek - 'Die Burger' en die politiek van koalisie en samesmelting 1932-1934*. Kaapstad: Tafelberg.
- Van Wyk, J. 1992a. Baklei tuis oor vlag, sê Spele se base. *Rapport*, 1992-08-09:5.
- Van Wyk, J. 1992b. Atletiektwis gaan losbars na Spele-euforie. *Beeld*, 1992-08-12:1.
- Vande Berg, L.R. & Trujillo, N. 1991. The rhetoric of winning and losing: the American dream and America's team. In: Wenner, L.A., ed. 1991. *Media, sports and society*. Newbury Park: Sage. Pp. 204-224.
- Vermaak, B. 1992. Sing die Stern en waai die landsvlag. *Rapport*, 1992-08-09:23.
- Ward, I. 1995. *Politics of the media*. Melbourne: Macmillan.
- Weaver, D. & Elliot, S.N. 1985. Who sets the agenda for the media? A study of local agenda-building. *Journalism Quarterly*, 62:87-94, Spring.
- Weekly Mail*, 1992-07-24:26. Games of cops and robbers.
- Weekly Mail*, 1992-07-30:26. The ancient Games a sacrifice to Zeus.
- Wenner, L.A. & Gantz, W. 1991. The audience experience with sports on television. In: Wenner, L.A., ed. *Media, sports and society*. Newbury Park: Sage. Pp. 241-269.
- Wenner, L.A. 1991. Media, sports and society: the research agenda. In: Wenner, L.A., ed. *Media, sports and society*. Newbury Park: Sage. Pp. 13-48.
- Wenner, L.A., ed. 1991. *Media, sports and society*. Newbury Park: Sage.
- Wilstein, S. 1992. Hola! Hola! Barcelona. *The Star*, 1992-07-25:3.
- Wolsely, R.E. & Campbell, L.R. 1959. *Exploring Journalism with emphasis on its social and professional aspects*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Wright, C.R. 1964. Functional analysis and mass communication. In: Dexter, L.A. & White, D.M., eds. 1964. *People, society and mass communications*. London: Free Press.

ADDENDUM 1: UITEENSETTING VAN PERSDEKKING OOR GEBEURE VAN NASIONALE BELANG IN DIE TYDPERK 1992-07-11 - 1992-08-16 SOOS WEERGEHEEL OP DIE VOORBLAAIE VAN DIE DAGBLAAIE *SOWETAN*, *BEELD* EN *THE STAR*

Sowetan

Volgens beriggewing wat in bogenoemde tydperk op die voorblaaie van *Sowetan* verskyn het, kan die aanname gemaak word dat die volgende gebeure hoog op die media-agenda van die spesifieke dagblad was (vir 'n grafiese uiteensetting hiervan, kyk Figuur 6.1):

- Stakings deur werkers in die openbare sektor

30% (N=20) van die berigte wat in dié tydperk op die voorblad van *Sowetan* verskyn het, het hiermee verband gehou. Van al die sake wat in hierdie tydperk persdekking op die voorblad gekry het, was hierdie aspek die grootste in omvang (kyk ook Figuur 6.1). Vir verwysings na voorbeelde van berigte in hierdie verband, kyk bv. 'Strike: 3 victims die', *Sowetan*, 1992-07-13:1; die loonboikot deur lede van die Media Workers Association of South Africa, *Sowetan*, 1992-07-14:1a; 'Doctors to join strike', *Sowetan*, 1992-07-15:1a; 'Cops tackle mass action', *Sowetan*, 1992-07-23:1; 'ANC plans for a strike', *Sowetan*, 1992-07-24:1; die staking en opmars deur die National Education, Health and Allied Workers' Union na die Sebokeng Hospitaal in die Vaaldriehoek, 'Ultimatum dropped off', *Sowetan*, 1992-07-30:1a; die staking deur onderwysers in Soweto, 'Teachers defy cops', *Sowetan*, 1992-07-31:1 en 'Schools are still deserted', *Sowetan*, 1992-08-07:1; die algemene staking deur lede van die ANC, 'Masses set to roll', *Sowetan*, 1992-08-03:1; '13 die in stayaway', *Sowetan*, 1992-08-04:1).

- Politieke onrus en geweld in die land

In hierdie geval (N=18; 28%) het *Sowetan* byna op 'n daaglikse basis lesers op die hoogte gehou van die ondersoek na die Boipatong menseslagting wat slegs 'n maand tevore plaasgevind het. Onder die opskrif 'Boipatong watch' kon lesers byna daaglik op die voorblad lees watter ontwikkelinge in dié verband plaasvind (kyk bv. *Sowetan*, 1992-07-13:1b; *Sowetan*, 1992-07-14:1b; *Sowetan*, 1992-07-20:1a). Afgesien van bogenoemde, het die koerant ook in ander gevalle persdekking van die aangeleentheid gegee (kyk bv. 'Boipatong: 77 in court', *Sowetan*, 1992-07-21:1b; 'Experts to probe tapes', *Sowetan*, 1992-08-13:1a; 'Cops face a new storm', *Sowetan*, 1992-08-12:1b).

Ander sake rakende politieke geweld in die land wat onder meer in dié tydperk aandag op die voorblad van *Sowetan* gekry het, was onder meer die dood van gevangenes in polisie-aanhouding (kyk bv. 'Shock new cell death', *Sowetan*, 1992-07-28:1; 'Man dies in custody', *Sowetan*, 1992-07-30:1b); verwoesting wat deur skoolkinders in Soweto gesaai is toe twee huise afgebrand is ('Soweto's scene of destruction', *Sowetan*, 1992-07-29:1); beplande optrede deur lede van die AWB teen optogangere in Krugersdorp ('AWB ready for action', *Sowetan*, 1992-08-05:1); die opmars van die ANC na die Uniegeboue in Pretoria ('Pretoria is swamped', *Sowetan*, 1992-08-06:1); en 'n opmars deur lede van die Inkatha Vryheidsparty na 'n polisieostasie in Heidelberg in verset teen die dood van 'n IVP-sekretaris in 'n bomontploffing (kyk bv. *Sowetan*, 1992-08-13:1b).

II Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele

- Die koms van die VN-afvaardiging na Suid-Afrika

Hierdie saak het in sowat 11% van die gevalle (N=7) in die tydperk onder bespreking op die voorblad van *Sowetan* gefigureer. Sake wat onder meer in dié verband aangespreek is, is die verteenwoordiging van plaaslike swart leiers na die beraad van die Veiligheidsraad van die VN in New York (kyk bv. 'Black voice at the UN', *Sowetan*, 1992-07-14:1b), asook die aanvanklike beroep wat deur mnr. Nelson Mandela op die VN gedoen is om 'n afvaardiging na Suid-Afrika te stuur om ondersoek in te stel na die geweld in die land (kyk bv. 'ANC lashes at FW at UN', *Sowetan*, 1992-07-16:1), en die VN se reaksie daarop (kyk bv. 'UN mission to SA is on', *Sowetan*, 1992-07-22:1).

- Ander sport/byeenkomste

Hoewel dié dagblad nie in so 'n groot mate voorbladdekking aan die Olimpiese Spele (en Suid-Afrika se deelname daaraan) gegee het nie (slegs in sowat 5% van die gevalle; kyk ook 6.3.1.1), is in dié tydperk tog persdekking (N=5; 8%) aan veral sokkergeleenthede gegee (kyk in dié verband bv. 'Soccer special', *Sowetan*, 1992-07-15:1; 'Bucs rise to occasion', *Sowetan*, 1992-07-20:1; 'Amakhosi march on', *Sowetan*, 1992-08-10:1).

Beeld

Indien beriggewing wat in die tydperk onder bespreking op die voorblad van *Beeld* vertolkend gelees word, kan die aanname gemaak word dat die volgende sake hoog op dié dagblad se media-agenda was (vir 'n grafiese uiteensetting hiervan, kyk Figuur 6.2).

- Politieke geweld in die land

Hierdie aspek het in 'n groot mate persdekking op die voorblad van *Beeld* geniet. In 11% (N=10) van die gevalle was berigte op die voorblad van *Beeld* met hierdie saak gemoeid. Sake wat onder meer hiermee verband hou was: die moord op 'n verkeersbeampte van Heidelberg (kyk 'Beampte met AK 47 doodgeskiet', *Beeld*, 1992-07-13:1b); pogings deur 'n ANC hoof van veiligheid om polisiemanne in die Oos-Transvaal te vermoor (kyk 'ANC-hoof van veiligheid wou polisiemanne vermoor', *Beeld*, 1992-07-14:1a); ondersoeke na die trein- en hostelgeweld in die land (kyk 'Korps teen treingeweld. Goldstone plan teen slagting; ondersoek gevra oor hostel-kwessie', *Beeld*, 1992-07-29:1a); onmin tussen studente van die Medunsa-kampus en die polisie by die Ga-Rankuwa-Hospitaal buite Pretoria (kyk 'Pasiënte vlug voor klippe en traanrook', *Beeld*, 1992-07-29:1); en planne om die politieke geweld in die land te beheer (kyk 'Vredes-offensief begin: spesiale taakmag van polisie en weermag moet geweld in sesien buurte tem', *Beeld*, 1992-07-30:1).

- Stakings en massa-aksie

Soos bogenoemde aspek, het hierdie saak in 11% (N=22) van die gevalle voorbladdekking in *Beeld* gekry. *Beeld* het in die berigte wat in hierdie verband op die voorblad geplaas is, aanduidings gegee van hoe, waar en wanneer die massa-aksie beplan word, asook wat gedoen gaan word hiertydens (kyk bv. 'Reuse-ontwrigting deur ANC-alliansie glo beplan', *Beeld*, 1992-07-14:1b; 'Cosatu, Saccola se gesprek misluk, staking kom', *Beeld*, 1992-07-23:1a; 'Massa-aksie soos nog nooit tevore', *Beeld*, 1992-07-24:1b; 'Massa-aksie kan land in anargie dompel - Tutu', *Beeld*, 1992-07-25:1b); druk wat deur die alliansie op sakelui in die land toegepas is om aan verskeie eise te voldoen (kyk 'Cosatu sal dalk staking afstel as sakelui ANC-eise steun - Jay', *Beeld*, 1992-07-15:1); en die uiteindelijke massa-aksie wat die lewens van heelparty Suid-Afrikaners geëis het, en dienste in die land in 'n groot mate ontwrig het (kyk bv. 'Maak of breek vir SA. Eerste gevaarlike flikker reeds, ANC-lid en polisieman vermoor', *Beeld*, 1992-08-03:1b; 'Bloedige massa-aksie. NP eis die beëindiging van optrede in belang van SA. ANC sê 4 milj. se wegblyery is groot ja vir sy

eise', *Beeld*, 1992-08-04:1b; kyk ook 'Massa-aksie se duur prys. Inkomste-verlies 250 milj. in 2 dae. Groter menseslagting op 2 plekke ontfont', *Beeld*, 1992-08-05:1a).

- **Die koms van die VN-afvaardiging na Suid-Afrika**

In 'n mindere mate (6% van die gevalle; N=5)) as die twee aspekte wat hierbo genoem is, het *Beeld* ook berig oor die koms van die VN-vredesaftvaardiging na Suid-Afrika, in 'n poging om die politieke geweld in die land te beëindig en onderhandelinge (spesifiek die mislukte Kodesa-pogings) in die land weer op dreef te kry (kyk in hierdie verband 'VN-klimaat swaai teen ANC-poging. Dramatiese wending oor Kodesa-partye en klimaat', *Beeld*, 1992-07-11:1; 'VN se vyf grotes ewewigtig oor SA. Wêreld eens oor spesiale verteenwoordigers vir geweld', *Beeld*, 1992-07-16:1a; 'Gesant na SA oor Kodesa', *Beeld*, 1992-07-17:1).

- **Pogings tot politieke onderhandelinge**

'n Saak wat met bogenoemde verband hou, en wat ook in 'n mate (2% van die gevalle; N=2) voorbladdekking in *Beeld* gekry het, is die regering en ander belanghebbende partye se pogings om onderhandelinge in die land weer op dreef te kry. Berigte wat in hierdie verband op die voorblad van *Beeld* verskyn het, is onder meer die volgende: 'Dié week van groot belang. Optimisme oor hervatting van gesprek' (*Beeld*, 1992-07-20:1b); 'Optimisme oor nuwe voorstel. Regering glo dooie punt oor onderhandelinge kan verwyder word' (*Beeld*, 1992-07-27:1b).

- **Loongeskille tussen die SAUK en lede van Mwasa**

Voor die aanvang van die Spele het 'n geakil oor salarisverhogings tussen dié twee organisasies daartoe gelei dat beide die Spele en die rugby-toets tussen Suid-Afrika, Nieu-Seeland en Australië waarskynlik nie op enige van die televisiekanale in die land uitgesaai sou word nie. Berigte wat in dié verband op *Beeld* se voorblad verskyn het (N=3 - 3%), was onder meer: 'Skok oor nee vir rugby oor TV' (*Beeld*, 1992-07-16:1b); 'Dok pak SAUK oor TV-rugby. Betaal die bedrag en ons is reg - Craven' (*Beeld*, 1992-07-18:1b); 'Tyd raak min vir toets op TV' (*Beeld*, 1992-07-20:1c);

- **Ander sportgebeure in die land**

'n Saak wat weer eens met bogenoemde verband hou, is die mate waarin ander sportsoorte (behalwe die Olimpiese Spele) voorbladdekking in *Beeld* gekry het. In hierdie verband het veral die rugbytoere deur Nieu-Seeland en later Australië aansienlike dekking op die voorblad gekry (15% [N=13]). Kyk in dié verband bv. 'Belangrike tyd lê voor vir SA se rugby', *Beeld*, 1992-07-27:1c; 'All Blacks laat oë rek. Top fikse besoekers imponeer met balvernuf in eerste oefening op SA bodem', *Beeld*, 1992-07-28:1b; 'Reusagtige Wallabies waaraku SA teen die All Blacks', *Beeld*, 1992-08-10:1; 'Campese vaar uit teen Naas en Bokke', *Beeld*, 1992-08-11:1b). Politieke aspekte rakende die rugbytoere na Suid-Afrika het ook in 'n mindere mate voorbladdekking in *Beeld* gekry. Sake rakende die gebruik van die Springbok op die spelers se truie, die swaai van die landsvlag tydens wedstryde, asook die sing van die Stem, is veral onder die soeklig geplaas (kyk bv. 'Springbok pronk nog op nuwe rugbyklere', *Beeld*, 1992-07-28:1; 'Geheime Kiwi-plan. Landsvlag afwesig en Stem stil wanneer Springbokke rugby-toerspan pak', *Beeld*, 1992-08-13:1; 'Opalae oor toets sonder die Stem. NP betreur dit, KP vra almal moet landsvlag bring', *Beeld*, 1992-08-14:1; 'Ons sal vlag laat waai en Stem sing by toets', *Beeld*, 1992-08-15:1);

- **Die hofsak tussen Eugene Terre'Blanche van die AWB en Jani Allan**

Hierdie saak het glad nie persdekking in hierdie tydperk in *Sowetan* geniet het nie. Dit was waarskynlik die enkele saak wat in die tydperk onder bespreking die meeste aandag (in 17% van die gelese berigte; N=14) op die voorblad van *Beeld* gekry het (afgesien van die Olimpiese Spele en Suid-Afrika se deelname daaraan). Die hofsak spruit uit 'n klag van laster wat Janie Allan, voormalige joernalis van die *Sunday*

IV Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele

Times teen die Britse Channel 4 gemaak het na aanleiding van die dokumentêre TV-program, *The leader, his driver and the driver's wife*, en 'n beweerde verhouding tussen haar en die leier van die AWB, Eugene Terre'Blanche. Selfs in die tydperk tydens die Olimpiese Spele, het beriggewing oor dié hofsaak bykans op elke voorblad as die mees prominente berig oorheers (kyk in dié verband onder meer 'Só het ET Janie Allan geteister, hoor hof. Wou nie nee as antwoord aanvaar', *Beeld*, 1992-07-21:1c; 'Deur sleutelgat by ET en Jani. Maar mej. Allan sal getuig dit is alles leuens', *Beeld*, 1992-07-22:1b; 'Intieme mej. Allan. Italianers Ricardo & Mauro was my fantasieë, beweer Jani', *Beeld*, 1992-07-23:1c; 'Geheimsinnige, huilende spioen agter Jani & ET', *Beeld*, 1992-07-31:1b; 'ET getuig oor hom en Jani', *Beeld*, 1992-08-01:1b; 'Jurie bealis vandag oor Jani se lastersaak. Kernvraag is of sy en ET owerpel gepleeg het', *Beeld*, 1992-08-05:1b; 'Verslae Allan moet R1,5 milj. opdok vir saak. Jurie oortuig Jani, ET het verhouding gehad', *Beeld*, 1992-08-06:1).

- Die krisis en uiteindelijke skeuring in die KP

In die laaste week van die ondersoek het *Beeld* ook op redelike omvangryke wyse (in 9% van die gevalle) berig oor die dreigende skeuring in die Konserwatiewe Party. Die situasie het ontstaan toe Andries Beyers en 5 ondersteuners weg beweeg het uit die KP om 'n nuwe politieke party te stig wat na bewering die draer van Afrikaner-nasionalisme in die land sou wees (kyk bv. 'KP-krisis: vyf LP's gee dalk dié week pad uit party', *Beeld*, 1992-08-03:1c; 'Sy oomblik van waarheid. APT moet uitsluitel gee oor die KP se toekomarigting', *Beeld*, 1992-08-07:1; 'Beyers-hulle seëvier in KP-stryd. Treurnicht aanvaar ingrypend nuwe beleidrigting', *Beeld*, 1992-08-08:1b; 'Rebelle skeur die KP. Vyf loop na dag van hoogspanning. Verstarde doktor Ferdi skop hardkoppig', *Beeld*, 1992-08-14:1b).

The Star

Met betrekking tot beriggewing wat in hierdie tydperk op die voorblad van dié dagblad verskyn het, kan die volgende sake as belangrik uitgelig word (vir 'n grafiese uiteensetting hiervan, kyk Figuur 6.4).

- Stakings en massa-aksie

(N=20 of 17% van gebeure wat voorbladdekking in die dagblad geniet het). Soos in die geval van *Beeld* het die saak rondom die beplande massa-aksie deur lede van Cosatu en Saccola baie prominente voorbladdekking in *The Star* gekry. Dié dagblad het by verskeie geleenthede gekonsentreer op die staking deur veral werkers in die openbare sektor (kyk bv. 'Hospitals facing shutdown threat. Barricades if strike not settled', *The Star*, 1992-07-11:1b; 'Singing to the cells', *The Star*, 1992-07-26:1a; 'Townships won't have staple foods. How the strike will affect you', *The Star*, 1992-08-01:1a; 'Thousands stream in for marches on centres of white power. Mass action targets cities', *The Star*, 1992-08-05:1), asook pogings deur onder meer die polisie, onderhandelars van Cosatu en Saccola en verteenwoordigers van die Verenigde Nasies om die situasie te ontloot (kyk bv. 'Deal to avoid national strike faces tough test', *The Star*, 1992-07-25:1b; 'Only a miracle can prevent it, says alliance. Two-day strike is on', *The Star*, 1992-07-29:1a; 'Alliance pledges itself to the code of conduct. UN watch on mass action', *The Star*, 1992-07-31:1; 'Stern warning on violence from Mbeki. National strike begins', *The Star*, 1992-08-03:1; 'Mass action in defiance of UN', *The Star*, 1992-07-18:1a). In die meeste gevalle het hierdie gebeure (veral in die twee weke voor die aanvang van die Spele) 'n groot mate van prominensie op die voorblad van *The Star* gekry. Slegs die Spele self en gebeure rondom die politieke geweld in die land (kyk hieronder) het in 'n groter mate voorbladdekking in dié dagblad gekry as die stakings en massa-aksie.

- Politieke geweld

'n Saak wat verband hou met bogenoemde massa-aksie, en wat ook 'n redelike mate van voorbladprominensie in *The Star* gekry het (23% van berigte op die voorblad in die tydperk van belang is deur hierdie saak in beslag geneem; N=27), is die politieke geweld wat in daardie stadium waarskynlik een van die

belangrikste gebeure in die land was. Op grond van die feit dat die situasie van politieke geweld en onrus op die een of ander wyse 'n invloed op die meeste Suid-Afrikaners se lewens gehad het (dus 'n groot mate van nuuswaardigheid gehad het), het dit 'n groot mate van prominensie in die persdekking in *The Star* gekry. Sake wat onder meer in hierdie verband aan die orde gekom het was bv. aanvalle op polisiemanne en lede van die publiek (kyk bv. 'Serjeant tells of deadly ambush', *The Star*, 1992-07-20:1c; 'Hostel man shot dead at terminus', *The Star*, 1992-07-25:1c; 'Train killers: no pattern found', *The Star*, 1992-07-29:1b; 'Third force cannot be ruled out, says investigators. Police move in on train killers', *The Star*, 1992-08-02:1; 'Five killed in city shooting', *The Star*, 1992-08-01:1b; 'Judge appointed for Webster inquest', *The Star*, 1992-08-01:1c; '2 killed in Alex shooting', *The Star*, 1992-08-06:1a).

'n Ander saak wat in 'n redelike mate voorbladprominensie in *The Star* gekry het, is die dood van (veral politieke) misdadigers in polisie-aanhouding. Anders as in *Beeld*, waarin hierdie saak nie werklik so prominent op die voorblad gefigureer het nie, het *The Star* redelik omvattend en by verskeie geleenthede hieraan aandag gegee. Die saak het egter nie soveel prominensie as die beplande massa-aksie en die aanvalle op polisiemanne en lede van die publiek (soos hierbo bespreek) gekry nie. Die volgende kan egter as voorbeelde van sodanige voorbladdekking genoem word: 'Pathologist who went public gets 2 death threats. Probe into cell killings', *The Star*, 1992-07-27:1a; 'Man dies at police station as row rages', *The Star*, 1992-07-28:1b; 'Custody death murder', *The Star*, 1992-07-30:1a; 'Suspect dies in police custody', *The Star*, 1992-08-07:1c).

'n Saak wat verband hou met die situasie van politieke onstabiliteit wat in daardie stadium in die land geheers het, was die menselagting by Boipatong 'n paar weke voor die Spele. Selfs in die twee weke voor die aanvang van die Spele het hierdie saak (soos in die geval van *Beeld*) 'n redelike groot mate van voorbladprominensie in *The Star* gekry (kyk bv. 'Boipatong: 78 in court on Monday', *The Star*, 1992-07-18:1c; 'No police complicity, but UK experts criticize response to massacre. Boipatong: SAP woeful', *The Star*, 1992-07-23:1b). 'n Saak wat spesifiek hiermee verband hou en wat ook baie op die voorblad beklemtoon is, is toe dit aan die lig gekom het dat inligting wat tydens die aanval op band opgeneem is, intussen van die bande afgevee is (kyk bv. 'Sounds of silence, SAP's Boipatong massacre tapes erased', *The Star*, 1992-08-12:1b; 'Tapes erased in error, say experts', *The Star*, 1992-08-15).

- **Politieke onderhandelinge**

Soos die geval was in *Beeld*, het *The Star* ook in die tydperk onder bespreking voorbladdekking gegee aan die pogings om politieke onderhandelinge in die land weer op dreef te kry. (Soos die geval met *Beeld*, is slegs 3% van voorbladberigte in die tydperk onder bespreking aan die saak afgestaan; N=4.) Die rol wat verteenwoordigers van die Verenigde Nasies en lede van die veiligheidsmagte in die land in dié verband gespeel het, is ook beklemtoon (kyk in die verband bv. 'Govt must end crisis - Delpoit', *The Star*, 1992-07-11:1c; 'Mixed reaction to peace initiative. Troops poured into townships', *The Star*, 1992-07-30:1b; 'Optimism grown after statements by FW and Mandela. Talks within 10 days', *The Star*, 1992-08-06:1c; 'PAC and Govt hold talks', *The Star*, 1992-08-11:1; 'Joint effort could break political logjam. Deal near over general strike', *The Star*, 1992-07-14:1a; 'ANC to press for UN envoy and monitor force', *The Star*, 1992-07-14:1b).

- **Die Jani Allan, Eugene Terre'Blanche-hofsaak**

Waarskynlik op grond van die omstredeheid en dramatiese elemente wat in hierdie saak na vore gekom het, het dié saak 'n hoë mate van nuuswaardigheid gehad. *The Star* het in hierdie verband wel aan die saak aandag gegee (in 7% van die gevalle; N=8), maar nie in so 'n groot mate soos in *Beeld* die geval was nie. In die meeste gevalle het slegs kleinerige berigte hieroor op die voorblad verskyn, en is daar ook in die kassies wat vertikaal aan die linkerkant van die voorblad afloop (kyk 6.3.3) verwys na berigte wat in die binnekant van die koerant oor hierdie saak verskyn. Voorbeelde van die wyse waarop die dagblad wel aan hierdie saak aandag gegee het, is onder meer die volgende: 'I had an affair with married man - Jani' (*The*

VI Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele

Star, 1992-07-26:1b); 'Jani a victim: witness' (*The Star*, 1992-07-28:1c); 'ET trouserless and drunk in Jani's flat' (*The Star*, 1992-07-29:1b); 'Witness in Jani trial lied, says ET' (*The Star*, 1992-07-30:1c); 'Numbed Jani's R2-m bill' (*The Star*, 1992-08-06:1b). Hierdie saak het in 'n mindere mate in die laaste week onder bespreking voorbladdekking in *The Star* gekry.

- Sport

Afgeien van die persdekking wat *The Star* in hierdie tydperk aan die Olimpiese Spele gegee het (N=29 - kyk ook 6.3.3.3 asook Figuur 6.5), het ander sportbyeenkomste en Suid-Afrikaanse atlete se deelname daaraan ook 'n redelike mate van prominensie op die voorblad gekry (in 13% van die gelese berigte; N=15). Die dagblad het veral aandag aan die Suid-Afrikaanse sokkerspan se wedstryde teen spanne uit die buiteland gegee (kyk bv. 'Stage set for fierce FNB clash', *The Star*, 1992-07-11:1d; 'Praise and advice from British team's manager. Palace walk the plank', *The Star*, 1992-07-20:1d; 'Soccer spectacle awaited', *The Star*, 1992-07-18:1d; 'Soccer city fans show the way to a new South Africa', *The Star*, 1992-07-13:1; 'SA tame the angry Lions', *The Star*, 1992-07-12:1) en die toetswedstryde wat die Suid-Afrikaanse rugbyspan teen spanne van Nieu-Seeland en later Australië gespeel het (kyk bv. 'Kiwi's side-step political issues', *The Star*, 1992-07-27:1; 'No peace at battle of Bloem', *The Star*, 1992-08-06:1d; 'Aussie-SA test will be tough', *The Star*, 1992-08-10:1b).

'n Spesifieke saak wat aandag op die voorblad van al die drie dagblaaie gekry het, is die politieke konnotasies wat aan die sing van die Stem en die swaai van die landsvlag tydens sportgeleenthede geheg is, en hoe dit later verbied is. Berigte wat oor hierdie onderwerp op die voorblad van *The Star* verskyn het, was onder meer 'All whites raise the flag of defiance' (*The Star*, 1992-08-16:1).

- Die skeuring in die Konserwatiewe Party en ander politieke gebeure in die land

In die laaste week van die tydperk onder bespreking, het die dreigende skeuring in die KP ook prominente aandag op die voorblad van *The Star* gekry (in 12% van die gelese berigte; N=14), hoewel in 'n mindere mate as wat die geval in *Beeld* was (kyk in hierdie verband bv. 'CP split: five MPS may form new party', *The Star*, 1992-08-14:1; 'Dissident five may get their way. CP leader changes back to avert crisis', *The Star*, 1992-08-08:1b).

**ADDENDUM 2: PROGRAMSKEDULES VAN TELEVISIE-
UITSENDINGS OOR SUID-AFRIKAANSE TELEVISIE VIR DIE
TYDPERK 25 JULIE 1992 - 9 AUGUSTUS 1992**

SATERDAG 25 JULIE 1992 (LEWEND EN OPGENEEM)

TYD	KANAAL	ITEM UITGESAAI	VERVANG PROGRAMME
19:30 - 23:30	CCV	Openingsseremonie	Nuus Film Film

SONDAG 26 JULIE 1992 (LEWEND EN OPGENEEM)

TYD	KANAAL	ITEM UITGESAAI	VERVANG PROGRAMME
22:00 - 01:30	TV1	Swem Dream Team (VSA Basketbalspan insetsel Swem insetsel (Craig Jackson onttrek uit item) Insetsel: Luggeweerskiet Boks Gimnastiek	Film Dokumentêr: Musiek Godsdienstige program Sport

VIII Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele

MAANDAG 27 JULIE 1992 (LEWEND EN OPGENEEM)

TYD	KANAAL	ITEM UITGESAAI	VERVANG PROGRAMME
10:30 - 11:30	TV1	Hoogtepunte van dag 2: Swem Skiet Boks Hoogtepunte: Openingsereemonie	Drama
13:00 - 14:00	CCV	Gimnastiek Fietary Boks Basketbal	Sport
18:00 - 19:00	CCV	Boks Swem Duik Vlugbal Swem	'Crime Watch' Jeugdrama
21:00 - 24:00	TV1	Gimnastiek Swem Fietary Duik Boks	Dokumentêr Polisiedrama Godsdienstige program Musiekvideo

DINSDAG 28 JULIE 1992 (LEWEND EN OPGENEEM)

TYD	KANAAL	ITEM UITGESAAI	VERVANG PROGRAMME
10:30 - 11:30	TV1	Hoogtepunte dag 3: Swem Duik Ginnastiek	
13:00 - 14:00	CCV	Hoogtepunte dag 3: Vlugbal Boks Gewigoptel	Musiek
18:10 - 19:00	TV1	Roei Swem Fietsry Swem	Aktualiteitsprogram Polisiedrama
21:30 - 24:00	CCV	Swem Judo Swem Perdespring Duik Tennis Onderhoud: Wayne Ferreira Ginnastiek	Film Drama CNN International

X Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele

WOENSDAG 29 JULIE 1992 (LEWEND EN OPGENEEM)

TYD	KANAAL	ITEM UITGESAAI	VERVANG PROGRAMME
10:30 - 11:30	TV1	Hoogtepunte: Swem Roei Gimnastiek	Geen programme word normaalweg in hierdie tydgleuf uitgesaai nie
13:00 - 14:00	CCV	Hoogtepunte: Boks Tennis Gewigoptel Sokker	Nuus
18:00 - 19:00	CCV	Basketbal Gewigoptel Swem Sokker Tennis Perdespring Swem	Dokumentêre program Speletjiesprogram
22:07 - 24:00	TV1	Gimnastiek Swem Duik Gimnastiek Fietary Boks	Nuus Kunsprogram Polisie-dokumentêr Godadienstige program

DONDERDAG 30 JULIE 1992 (LEWEND EN OPGENEEM)

TYD	KANAAL	ITEM UITGESAAI	VERVANG PROGRAMME
10:30 - 11:30	TV1	Hoogtepunte: Swem Duik Fietary Tennis	Geen programme word normaalweg in hierdie tydgleuf uitgesaai nie
13:00 - 14:00	CCV	Hoogtepunte: Gimnastiek Gewigoptel Basketbal	Musiekprogram
18:00 - 19:00	TV1	Kort insetael: Britse athlete toets positief vir opkikkers Swem Pluimbal Hokkie Tennis Swem	Nuusprogram Tydskrifprogram Vermaaklikheids-program Vermaaklikheids-program
22:00 - 24:00	CCV	Swem Gimnastiek	Geen programme word normaalweg in hierdie tydgleuf uitgesaai nie

XII Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele

VRYDAG 31 JULIE 1992 (LEWEND EN OPGENEEM)

TYD	KANAAL	ITEM UITGESAAI	VERVANG PROGRAMME
10:30 - 11:30	TV1	Hoogtepunte: Swem Atletiek Perdespring	Sport Musiek
13:00 - 14:00	OCV	Hoogtepunte: Vlugbal Sokker Boks Gimnastiek	Musiek Tydskrifprogram
18:15 - 19:15	TV1	Atletiek Swem Roei Atletiek Swem Atletiek Fietary	Sportprogram Finansiële verslag
19:30 o 20:58	CCV	Boks Atletiek Swem Fietary Swem	Nuus Sport Polisiedrama
21:30 - 23:30	TV1	Gimnastiek Atletiek Basketbal Atletiek Basketbal	Vermaaklikheids-program Speurdrama

SATERDAG 1 AUGUSTUS 1992 (LEWEND EN OPGENEEM)

TYD	KANAAL	ITEM UITGESAAI	VERVANG PROGRAMME
11:30 - 12:30	TV1	Hoogtepunte: Swem Atletiek Fietary Seiljagvaart	Polisiedrama Jeugprogram
14:00 - 15:00	CCV	Gimnastiek Boks Basketbal	Sport
17:30 - 20:00	TV1	Roei Boks Atletiek	Nuus Godsdienstige program Musiek Drama
22:00 - 24:00	CCV	Skerm Atletiek Gimnastiek	Geen programme word normaalweg in hierdie tydgleuf uitgesaai nie

XIV Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele

SONDAG 2 AUGUSTUS 1992 (LEWEND EN OPGENEEM)

TYD	KANAAL	ITEM UITGESAAI	VERVANG PROGRAMME
11:00 - 12:00	TV1	Hoogtepunte: Atletiek Barcelona lied 'Olympic moments' een week gelede Hoogtepunte: Openingsereemonie	Sport Dokumentêre program Verskeidenheids-program
13:00 - 14:00	CCV	Hoogtepunte: Gimnastiek Boks	Sport
20:40 -	TV1	Atletiek Roei Gimnastiek Roei	Avontuurfilm

MAANDAG 3 AUGUSTUS 1992 (LEWEND EN OPGENEEM)

TYD	KANAAL	ITEM UITGESAAI	VERVANG PROGRAMME
10:30 - 11:30	TV1	Hoogtepunte: Atletiek Roei Tennis Hokkie Gimnastiek Seiljagvaart	Geen programme word normaalweg in hierdie tydgleuf uitgesaai nie
13:00 - 14:00	CCV	Hoogtepunte: Atletiek Gewigoptel Boks Basketbal	Musiekprogram
18:00 - 19:00	CCV	Atletiek Tennis Gesinchroniseerde swem	'Crime watch' Jeugdrama
21:00 - 23:30	TV1	Tennis Atletiek Hokkie Boks Atletiek	Sport dokumentêr Nuus Sport dokumentêr Speurdrama

XVI Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele

DINSDAG 4 AUGUSTUS 1992 (LEWEND EN OPGENEEM)

TYD	KANAAL	ITEM UITGESAAI	VERVANG PROGRAMME
10:30 - 11:30	TV1	Hoogtepunte: Tennis Atletiek Duik	Geen programme word normaalweg in hierdie tydgleuf uitgesaai nie
13:00 - 14:00	CCV	Hoogtepunte: Atletiek Boks Gewigoptel	Musiek
18:10 - 19:00	TV1	Tafeltennis Pluimbal Boks	Nuus en aktualiteitsprogram Polisie drama

WOENSDAG 5 AUGUSTUS 1992 (LEWEND EN OPGENEEM)

TYD	KANAAL	ITEM UITGESAAI	VERVANG PROGRAMME
10:30 - 11:30	TV1	Hoogtepunte: Duik Tafeltennis Hokkie Pluimbal Perdespring	Geen programme word normaalweg in hierdie tydgleuf uitgesaai nie
13:00 - 14:00	CCV	Hoogtepunte: Sokker	Verskeidenheids-program
22:00 - 23:30	TV1	Atletiek Tennis Hokkie	Nuus Kunsprogram

DONDERDAG 6 AUGUSTUS 1992 (LEWEND EN OPGENEEM)

TYD	KANAAL	ITEM UITGESAAI	VERVANG PROGRAMME
10:30 - 11:30	TV1	Hoogtepunte: Atletiek Tennis	Geen programme word normaalweg in hierdie tydgleuf uitgesaai nie
13:00 - 14:00	CCV	Hoogtepunte: Sokker (semi-finaal)	Musiek Joernalprogram
18:10 - 19:05	TV1	Atletiek Kanovaart Atletiek Vlugbal Atletiek	Nuus en aktualiteitsprogram Vermaak Sakenuus

XVIII Suid-Afrikaanse mediadekking van die 1992 Olimpiese Spele

VRYDAG 7 AUGUSTUS 1992 (LEWEND EN OPGENEEM)

TYD	KANAAL	ITEM UITGESAAI	VERVANG PROGRAMME
10:30 - 11:30	TV1	Hoogtepunte: Atletiek Tafeltennis (finaal)	Geen programme word normaalweg in hierdie tydgleuf uitgesaai nie
11:00 - 15:00	TV1	Spesiale uitsending: finaal van die mans dubbelspel tenniswedstryd	'Edge' Geselsprogram Nuus Sakenuus
13:00 - 14:00	CCV	Hoogtepunte: Boks Basketbal	Tradisionele musiek Joernaalprogram
18:00 - 19:00	TV1	Tennis Atletiek Boks Atletiek (Elana Meyer) Perdespring Atletiek: finaal van die 10 000 m vir vroue (Elana Meyer) Boks Tennis Boks	Nuus Sport

SATERDAG 8 AUGUSTUS 1992 (LEWEND EN OPGENEEM)

TYD	KANAAL	ITEM UITGESAAI	VERVANG PROGRAMME
09:00 - 10:00	TV1	Atletiek: 4 X 100 m aflos finaal Gesinchroniseerde swem Atletiek Boks Atletiek Tennis Atletiek Gimnastiek Atletiek: 4 X 400 m aflos (mans finaal) Basketbal finaal Hokkie finaal Sokker	Joernaalprogram Verskeidenheids-programme vir vroue, mans en jeug 'DIY'-program
17:00 - 19:00	TV1	Boks Hokkie (dames finaal) Boks Vlugbal finaal Boks	Sport Nuus Godsdienstige program Musiekprogram

SONDAG 9 AUGUSTUS 1992 (LEWEND EN OPGENEEM)

TYD	KANAAL	ITEM UITGESAAI	VERVANG PROGRAMME
20:15 - 24:00	TV1	Atletiek Perdespring Boks (finaal) Handbal Sluitingsereemonie	Nuus Aktualiteitspro-gram Rolprent Sport (Olimpiese Spele)